

Kristīne Ducmane
Ēvalds Vēciņš

NAUDA

LATVIJĀ

COINS AND BANKNOTES IN LATVIA

GELD IN LETTLAND

ДЕНЕЖНЫЕ ЗНАКИ В ЛАТВИИ

Kristīne Ducmane dzimusi 1946. gadā Alūksnes rajona Jaunaluksnes pagasta Garjuros Peldu ģimenē. Vesturniece. Specialitāti ieguvusi Latvijas Universitātē (1970). Pēc Sanktpeterburgas Valsts Ermitažas aspirantūras beigšanas (1977) 1980. gadā aizstāvējusi vēstures zinātņu kandidāta disertāciju "Numismatikas pieminekļi – Latvijas 13. gs – 16. gs. I puses ekonomiskas vēstures avots", bet 1992. gadā viņai piešķirts vēstures doktora zinātniskais grāds. Kopš 1970. gada ir Latvijas Vēstures muzeja Numismātikas nodaļas zinātniskā līdzstrādniece, kopš 1987. gada – tās vadītāja. Strādājusi arheoloģiskajos izrakumos Doles Ķivutkalnā, Salaspils Reznēs, Ikšķiles pilsvietas kapos, Aizkraukles pilskalnā, Aboras apmetnē Lubānas klanos u.c. K. Ducmane ir vairāku zinātnisku un populārzinātnisku rakstu un grāmatas "Apbalvojumi Latvijas Republikā. 1918. – 1940." (1993) autore.

Ēvalds Vēciņš dzimis 1931. gadā Valkas apriņķa Ilzenes pagasta Livēs. Pēc Gaujienas vidusskolas absolūcijas seko studijas Latvijas Universitātē (1950–1955). Ekonomists, strādājis PSRS Lauksaimniecības bankas Latvijas Republikāniskajā kantorī (1955–1959) un PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskajā kantorī (1959–1991). Kopš 1991. gada – Latvijas Bankas prezidenta konsultants. Vairāku rakstu un skaidrojošās vārdnīcas "Naudas lietas" (1993) autors. Kolekcionārs.

Kristīne Ducmane
Ēvalds Vēciņš

NAUDA LATVIJĀ

COINS AND BANKNOTES IN LATVIA
GELD IN LETTLAND
ДЕНЕЖНЫЕ ЗНАКИ В ЛАТВИИ

Noskanējis grāmatu un failu izveidojis Imants Ločmelis imantslochmelis@inbox.lv

K. Ducmane, Ē. Vēciņš. NAUDA LATVIJĀ

Recenzenti:

Tatjana Berga, Dr. *hist.*, Ēvalds Mugurēvičs, Dr. *habil. hist.*

Redaktori: Aina Raņķe, Āris Puriņš

Mākslinieks Gunārs Lūsis

Fotogrāfi: Leons Balodis, Indriķis Stūrmanis

Tulkojums:

Indra Andersone (vācu val.)

Helēna Šulca (angļu val.)

Mintauts Ducmanis (krievu val.)

Atbildīgā par izdevumu Aina Raņķe

Izdevējs – Latvijas Banka

© Kristine Ducmane, Ēvalds Vēciņš (teksts), 1995

© Gunārs Lūsis (mākslinieciskais iekārtojums), 1995

© Latvijas Banka, 1995

Attēlu pārpublicēšanai nepieciešama
Latvijas Bankas un Latvijas Vēstures muzeja atļauja.

ISBN 9984 – 9092 – 9 – 8

SATURS

7	IEVADS
9	NUMISMĀTIKAS AVOTI UN TO IZPĒTE LATVIJĀ
25	NAUDAS APRITES AIZSĀKUMI LATVIJAS TERITORIJĀ
35	NAUDA LATVIJAS TERITORIJĀ LIVONIJAS KONFEDERĀCIJAS LAIKĀ (13. – 16. GS. VIDUS)
71	NAUDA LATVIJĀ POĻU UN ZVIEDRU LAIKOS (1561 – 1795)
95	KRIEVIJAS NAUDA LATVIJĀ (18. GS. – 1918. G.)
117	OKUPĀCIJĀS VARU UN APSTĀKĻU RADĪTĀ NAUDA (1915 – 1920)
137	NAUDA LATVIJĀ (1918 – 1940)
175	NAUDA LATVIJĀ 2. PASAULES KARA GADOS (1939 – 1945)
195	PADOMJU NAUDA LATVIJĀ (1944 – 1992)
215	LATVIJAS NACIONĀLĀS VALŪTAS ATJAUNOŠANA
233	CURRENCY IN LATVIA IN THE COURSE OF CENTURIES
238	LIST OF ILLUSTRATIONS
249	DAS GELD IN LETTLAND IM LAUFE DER JAHRHUNDERTE
254	ABBILDUNGEN
265	ДЕНЕЖНЫЕ ЗНАКИ В ЛАТВИИ В ТЕЧЕНИЕ ВЕКОВ
270	СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ
282	PERSONU SARAKSTS
287	AVOTI UN LITERATŪRA
291	SAĪSINĀJUMI

infern Ducate.

l. Ducaten 1528

in englischen

ten

in D.

1533

Latvija atrodas nedaudz sāņus no senajiem Rietumu civilizācijas attīstības un izplatības centriem, tomēr tās vēsture ir bijusi notikumiem bagāta un harmoniski iekļaujas Eiropas dažādo laikmetu kopainā. Daudzkrāsainais tālākās un nesenās pagātnes mantojums, kas uzkrājies, gan svešinieku varā atrodoties, gan pašiem esot kungiem savā zemē, saglabāts un no paaudzes paaudzē nodots, jo senatne latviešiem aizvien ir bijusi dzīvotspējas apliecinājums un gudrības avots.

Latvijas muzeji, sabiedriskās organizācijas un arī pilsoņi ir rūpīgi vākuši, glabājuši un pētījuši senatnes liecības, tostarp tautas likteņgrāmatas papildinājumam īpaši vērtīgos numismātiskos materiālus.

Tā Latvijas vēstures mantojuma daļa, kas saglabājusies monētu un papīra naudas zīmju veidā, tagad pirmoreiz apkopota tās attīstībā un daudzveidībā, aptverot gandrīz 2 000 gadu ilgu laikposmu – no romiešu monētām līdz mūsdienai latam. Par to grāmatas “Nauda Latvijā” veidotāji ir pateicīgi nodoma atbalstītājam Latvijas Bankai, īpaši tās prezidentam Einaram Repšem, prezidenta vietniekam Ilmāram Rimšēvičam, padomes loceklei Valentinai Zeilei, *Dr. oec.* Tāpat sirsnīgs paldies lietpratīgu padomu devējiem – Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūta profesoram Ēvaldam Mugurēvičam, *Dr. habil. hist.*, profesoram Jānim Graudonim, *Dr. habil. hist.*, vadošajai pētniecei Tatjanai Bergai, *Dr. hist.*, Konservācijas un restaurācijas laboratorijas vadītājai Zigrīdai Apalai, Latvijas Vēstures muzeja direktorei Inārai Baumanai un Numismātikas nodaļas pētniecēm Veltai Zobiņai, Laimai Grinbergai, Andai Ozoliņai, Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja Numismātikas nodaļas vadītājai Mārai Eiheij, Sanktpēterburgas Valsts Ermitāžas Numismātikas nodaļas vadītājam Vsevolodam Potinam, *Dr. hist.*, Igaunijas Vēstures muzeja Numismātikas nodaļas vadītājam Ivaram Leimusam, *Dr. hist.*, privātnumismātiem Franciskum Pernam, *Dr. iur.*, Gunāram Rolandam Grīnam, Igo Zilberam, kolekcionāram Oto Bongam.

Izdevumā izmantoti Latvijas Vēstures muzeja, Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja, Latvijas Valsts vēstures arhīva, Latvijas Bankas arhīva, Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas un Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūta fondu, kā arī Sanktpēterburgas Valsts Ermitāžas materiāli.

Mūsu vēlējums, lai šis izdevums būtu atgādinājums saglabāt tautas kultūrvēsturiskās vērtības un arī rosinājums atklāt tās visplašākajai sabiedrībai. Lai šī grāmata jums, cienījamie lasītāji, rada patiesu prieku – gan kā izziņas krājums, gan kā dzimtenes pagātnes vitrāža.

Kristīne Ducmane, *Dr. hist.*
Ēvalds Vēciņš

NUMISMĀTIKAS AVOTI UN TO IZPĒTE LATVIJĀ

Naudai sabiedrības dzīvē aizvien ir bijusi un joprojām ir izcili nozīmīga vieta. Tā tikusi dievināta un nicināta, alkatīgi krāta un vieglprātīgi izšķērdēta, likumīgi izgatavota un primitīvi atdarināta, kalpojusi gan cildeniem mērķiem, gan jauniem nolūkiem, bet nekad cilvēkus nav atstājusi vienaldzīgus.

Plašākā nozīmē – ne vien ekonomiskā, bet arī kultūrvēsturiskā un politiskā – nauda uzskatāmi atspoguļo visu civilizācijas attīstības gaitu. Tā bieži vien satur unikālu, nekur citur neatrodamu vizuālo vai precizējošu informāciju par reiz dzīvojušu valdnieku un personu likteņiem, seniem vēstures notikumiem, bojā gājušiem arhitektūras un kultūras pieminekļiem. Nereti tā dod skaidrojumu senām leģendām vai liecina par politiskām pārmaiņām valstī un neapšaubāmi ir pasaules kultūras sastāvdaļa.

Izdevuma nolūks ir rādīt naudu Latvijā divus gadu tūkstošus ilgā laikā, atainojot ceļu no dažādām svešzemju naudām līdz nacionālajai valūtai – latam, no sūri grūti krātās, zemē noraktās naudas podiem (depozītiem) līdz noguldījumiem mūsdienīgā bankā.

Naudas vēsture Latvijā ir ļoti interesanta un vienlaikus sarežģīta. To noteikusi mūsu zemes ilgstošā saistība ar lielaļiem tirdzniecības ceļiem, no kuriem populārākie bija t.s. dzintara ceļš, ceļš no varjagiem līdz grieķiem un zīda ceļš. Tāpat īpatnas pēdas Latvijas monētniecībā ir atstājusi vācu, poļu, zviedru un krievu politiskā un ekonomiskā virskundzība.

Neapšaubāmi tradicionālākā naudas zīmju forma ir monētas, kas savā vēsturiskās attīstības gaitā aizstāja dažādus primitīvos maiņas līdzekļus – lopus, cirvjus, gliemežvākus, ādas, vēlāk – noteiktas formas metāla stienišus. To svaru, raudzi un vērtību garantēja stienišu kalējs. Praksē stieniši izrādījās visai neērti, pamazām to vietā stājās apaļas monētas ar dažādu zīmju vai priekšmetu attēliem. Līdz pat 18. gs., kad sākās papīra naudas izplatība, metāla monētas dažādos to izpildījuma veidos bija galvenais maksāšanas līdzeklis visā pasaulē.

Monētu depozīts ir naudas pārpalikums, kas tiek izņemts no apgrozības, rūpīgi iesaiņots un noglabāts briesmu gadījumā vai nebartām dienām, kā arī uzkrājot. Depozīts ir savdabīgs naudas apgrozības momentuzņēmums, vienlaikus arī kāda vēstures posma hronika, ko visprecīzāk lasa numismāti.

Jebkura zinātne, tai attīstoties, pārdzīvo vairākus neapejamus etapus. Tas attiecas arī uz numismātiku (latīņu val. numisma – monēta), ko tradicionāli definē kā mācību par monētām. Kolekcionēšanas "mode", kas 14. – 15. gs. sāka izplatīties Vakareuropā, sasniedza arī Baltiju. Turklāt līdztekus numismātiskā materiāla vākšanai un krāšanai aizsākās sistemātisku kolekciju veidošana un aprakstišana.

Livonijā (tagadējā Latvijas un Igaunijas teritorijā) kaltās monētas pirmais jau 1753. gadā aprakstījis Johans Gotfrīds Arnts. Numismātikai nedaudz pievērsās Baltijas novadpētnieks Johans Kristofs Broce. Viņa sagatavotā "Dažādu Vidzemes pieminekļu, skatu, monētu, ģerboņu u.c. krājuma" divus sējumus veido monētu apraksti ar zīmējumiem, pieminēti arī vairāki monētu depozītu atradumi.

Pirmais sabiedriskais muzejs Rīgā tapa 1773. gadā. Tā aizsākums bija pilsētas ārsta Nikolaja Himzela dāvinātās kolekcijas, kas ietvēra arī numismātisko materiālu. Jau pirmajos muzeja pastāvēšanas gados kolekcijas tika papildinātas, piemēram, Sanktpēterburgā nopērkot Krievijas medaļu kolekciju. Savukārt 1795. gadā muzejs par 500 Alberta dālderiem iegādājās Livonijas un Krievijas monētu un medaļu kolekciju, ko bija savācis virsmācītājs Liborijs Bergmans. Viņš laikā no 1791. līdz 1819. gadam muzejā darbojās sabiedriskā kārtā. 1842. gadā numismātiskās kolekcijas kārtošanu uzņēmās Rīgas skolotājs un izcils kolekcionārs Augusts Vilhelms Buhholcs, šim darbam veltot 33 gadus.

Pilsētas vadība 1881. gadā apvienoja Himzela muzeja numismātisko kolekciju ar savu krājumu, kas glabājās pilsētas bibliotēkā, un izveidoja Rīgas pilsētas monētu kabinetu. Tā pārzināšanu uzticēja baltvācu vēsturniekam, numismātam un arheologam Antonam Buhholcam.

Krievijas Baltijas provinču vēstures un senatnes pētītāju biedrības (dib. 1834) muzeja kolekcijās 1884. gadā bija 4 972 monētas un medaļas, bet kopā ar papīra naudas zīmēm un dublikātiem – 8 000 eksponātu. Kolekcijas pārzināja biedrības ieceltais muzeja inspektors Rīgas skolotājs Kārlis Fridrihs Bornhaupts, kurš šo pienākumu sabiedriskā kārtā veica 48 gadus. Kad 1891. gadā uzcēla speciālu Doma muzeja ēku, tajā deponēja arī Rīgas pilsētas monētu kabineta kolekciju. Daļu numismātiskā materiāla Rīgā eksponēja 1896. gadā Krievijas X arheoloģiskā kongresa laikā. Savukārt dažādu zinātnisko biedrību šī perioda sēžu protokolos un publikācijās lasāmi ne

Register

Die in eine Reihe 3. 2ten Theil dieser Sammlung zusammengebrachten Münzen sind hier in geordnete Reihen gebracht. Die vorerwähnten Sammlungen zeigen eine Meeres- und eine Landmünzen.

Herrmeister, Stendersche

Herrmeister, Regische

A Goldstücke		A Goldstücke	
	Fog		Fog
Portugaleser von Vitenberg vom Jahr 1525	I 123	Wallburgische Ducate 1523	II 38
ein Ungarisches	II 144	ungar. Doppel Ducate 1528	I 126
Polnische von Sineschburg	II 73	ein ungar. Ungarisches 1528	II 160
Ungarisches	II 77	ungar. Ducate	I 126
Polnische von Kollier vom Jahr 1559	II 141	ungar. Saker I	I 156
ein Ungarisches vom Jahr 1559	II 171	ungar. vom Jahr 1553	I 123
1/2 Ducate von Kollier	II 171		
		Th. Thaler	
		Galunze von 1557	II 122 82
		Frankenburger Pf. 1557	II 50/181
		1/2 Thaler	
		Galunze Markt	I 91
		a. Artiger	
		Wachburgische vom Jahr	I 112, 116
		ein Ungarisches vom 1552	II 75, 197
		Wallburgische vom 1551	I 118
			II 178
			II 187
		b. Schillinge	
		ungar. mit 3 Vögeln	II 54, 58
		Wallburgische vom 1552	II 56, 155
		1553	I 128
		1554	II 161
		1555	II 50, 193
		Einzigmannische vom 1555	II 197
		1556	II 103, 163, 197
		1557	II 164
		1558	II 16
		1559	II 163
		1560	II 163
		1561	II 58
		1562	II 198
		1563	II 163
		1564	II 160
		1565	II 161
		1566	II 98
		1567	II 98
		1568	II 121
		1569	II 174
		1570	II 174
		1571	II 174
		1572	II 169
		1573	II 123

J. K. Brocs zīmēto Rīgā 16. gs. kalto monētu saraksts.

(I. Čh. Brotze. Sammlung verschiedener Liefländischer Monumete, Prospective. Münzen, Wapen etc. II sēj. Rokraksts. 219. lapa.)

tikai ziņojumi par monētu vai to depozītu atradumiem, bet arī sistematizēti depozītu un arheoloģisko izrakumu pārskati.

Diemžēl daļa no Baltijas teritorijā atrastajiem depozītiem 1859. gadā nonāca Sanktpēterburgā nodibinātās Imperatora arheoloģiskās komisijas rīcībā. Šīs komisijas pārskati liecina, ka Valsts Ermitāžas kolekcijas papildināšanai no depozītiem tika izņemtas vērtīgākās un retākās monētas.

Sistemātiskākā Baltijas monētu kolekcija Rīgā piederēja Antonam Buhholcam. Rīgas Vēstures un kuģniecības muzejā glabājas šīs kolekcijas monētu saraksts, ko veidojis Heinrihs Johumsens. Viņš bija Rīgas pilsētas monētu kabineta un Krievijas Baltijas provinču (pēc Latvijas Republikas nodibināšanas – Rīgas) vēstures un senatnes pētītāju biedrības muzeja numismātisko kolekciju glabātājs no 1901. līdz 1927. gadam. H. Johumsena sarakstu tabulu veidā un papildinātu 1928. gadā publicēja Reinholds fon Zengbušs.

Pieminekļu valde (dib. 1923) Doma muzeju savā ziņā pārņēma 1935. – 1936. gadā un, papildinot to ar materiāliem, kas atradās Rīgas pilsētas rīcībā, 1936. gadā izveidoja Rīgas pilsētas vēsturisko muzeju. Tajā glabājās arī 31 000 vienību liela numismātiskā kolekcija. 1939. – 1940. gadā sakarā ar vācu tautības iedzīvotāju izceļošanu uz Vāciju no numismātiskās kolekcijas tika atsavinātas un aizvešanai nodotas 3 738 monētas un medaļas. Arī 1944. gada oktobrī norisinājās Doma muzeja (tāpat Valsts vēsturiskā muzeja) vērtību izvešana uz Vāciju. Izvedamajiem priekšmetiem kā pavadone līdzī devās Valsts vēsturiskā muzeja līdzstrādniece Mērija Grinberga. Tas ir viņas nopelns, ka lielākā daļa no ilgajos muzeju pastāvēšanas gados sakrātajām vērtībām tomēr atgriezās Rīgā.

Rīgas pilsētas vēstures muzejs tagadējo – Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja – nosaukumu ieguva 1964. gadā. Numismātikas nodaļā ir aptuveni 84 000 numismātiskā materiāla glabāšanas vienību, t.sk. 58 400 monētu un papīra naudas zīmju, 8 000 faleristiskā materiāla (nozīmes, žetoni, ordeņi) vienību un liela (ap 5 000 vienību) 15. – 20. gs. medaļu kolekcija.

Rīgas Vēstures un kuģniecības muzejā glabājas galvenokārt tie materiāli, kas saistīti ar Rīgas un tās tuvākās apkārtnes vēsturi. Tā fondos tomēr ir arī daži monētu depozīti no citiem Latvijas novadiem, piemēram, daļa no 1882. gadā atrastā Hohenheides (Lakstenes) depozīta, kurā ietilpst 13. – 14. gs. Libekas un Hamburgas brakteāti un Visbijas sudraba goti.

Rīgas pilsēta pati gan nevar lepoties ar bagātiem monētu depozītu atradumiem. Acīmredzot rīdzinieki naudu ir rūpīgi glabājuši mantu lādēs vai citās vietās, bet nav to uzticējuši zemei. Kā viens no interesantākajiem pieminams 1881. gadā Svētā Gara konventa teritorijā atrastais depozīts ar 13. gs. pir-

mās puses Gotlandes pusbrakteātiem. Daļa no šī depozīta (ap 120 monētu) glabājas muzejā. 1902. gadā, veicot remontu Doma baznīcā, atrada sienā iemūrētu depozītu ar 1 037 monētām, kas kaltas Rēvelē (Tallinā) un Tērbatas (Tartu) biskapijā pirms 1422. – 1426. gada naudas reformas, un Vendu monētu savienības ("Der Wendische Münzverein") t.s. vitenfeniņus.

Daži interesanti atradumi muzeja fondos nonāca pēc 2. pasaules kara. Piemēram, 1965. gadā Pārdaugavā, L. Altonavas ielā 6 – bijušā katoļu klostera teritorijā – atrada divas dzelzs kastes ar 9 447 monētām. Tās bija galvenokārt Krievijas vara monētas 5, 3, 2, 1 un 1/2 kapeikas vērtībā, kas kaltas laikā no 1852. līdz 1916. gadam, kā arī Vācijas 1916. – 1917. gada alvas un dzelzs feniņi. Iespējams, ka šīs monētas nobēdzinātas lielos juku laikos 1917. – 1919. gadā, kad Latvijā bieži mainījās politiskās varas.

Bijušā Rīgas ebreju geto rajonā atrastais depozīts precīzi datējams pēc 1942. gada vācu reihsfeniņiem. Pārējās depozīta monētas – rubļi, pusrubļi, 20, 15, 10 un 5 kapeikas – kaltas Krievijā laikā no 1832. līdz 1916. gadam. To vidū ir arī Vācijas impērijas 5, 2, 1, 1/2 markas, kas kaltas laikā no 1877. līdz 1916. gadam.

Ja Himzela un vēlāk arī Doma muzejs lielākoties saistīja vācu tautības interesentus, tad latvieši vairāk pulcējās ap Rīgas Latviešu biedrības muzeju. Rīgas Latviešu biedrība etnogrāfisko materialu vākšanai 1869. gada 4. maijā nodibināja Zinību komisiju, kas pievērsās arī monētu krāšanai. Tika izveidots Rīgas Latviešu biedrības muzejs, un visus tā darbības gadus, arī mainoties nosaukumiem (1905. – 1919. gadā – Rīgas Latviešu biedrības Latviešu muzejs, 1920. – 1924. gadā – Latvijas Etnogrāfiskais muzejs, 1924. – 1944. gadā – Valsts vēsturiskais muzejs, 1945. – 1956. gadā – Centrālais valsts vēstures muzejs, 1956. – 1989. gadā – Latvijas PSR Vēstures muzejs, tagad – Latvijas Vēstures muzejs), nemainīgs palika viens no darbības virzieniem – tika veidota numismātiskā kolekcija. 1884. gadā bija savākts jau vairāk nekā 2 000 monētu, un muzeja pārziņa Artura Dīriņa sagatavotais monētu katalogs 1888. gadā tika ievietots Zinību komisijas IV rakstu krājumā. Katalogā aprakstītas 687 monētas: Krievijas 18. – 19. gs., Rīgā 16. – 17. gs. kaltās, kā arī dažas Polijas, Lietuvas, Zviedrijas, Dānijas 16. – 19. gs. monētas. A. Dīriņa monētu katalogs bija pirmā šāda publikācija latviešu valodā, un tas vairoja latviešu interesi par numismātiku.

Latvijas Etnogrāfiskā muzeja numismātiskā kolekcija ar 8 134 glabāšanas vienībām 1920. gadā kļuva par valsts numismātikas fonda pamatu. Kolekciju veidoja galvenokārt Rīgā 16. – 17. gs. kaltie šiliņi, Krievijas, Polijas, Vācijas un citu valstu 18. – 19. gs. vara monētas, bez tam tajā ietilpa romiešu monē-

tas, kā arī nozīmes, žetoni un medaļas. Muzejs 1922. gadā uzsāka Latvijas teritorijā atrasto monētu depozītu glabāšanu – kā pirmie minami Madonas apriņķa Litenes pagasta Podniekos atrastie sudraba naudas stieniši un Valmieras apriņķa Mazsalacas pagasta Lejaskundziņu 16. gs. monētu depozīts. Valsts vēsturiskā muzeja direktors Matīss Siliņš 1924. gadā iesniegumā Izglītības ministrijai izteica viedokli, ka "numismātikas mantības vēlams izveidot par atsevišķu nodaļu". Īpaši strauji numismātisko priekšmetu skaits muzejā pieauga 20. gadu beigās.

No Pieminekļu valdes muzejs 1928. gadā saņēma no Rīgas kolekcionāra Voldemāra Miesiņa nopirkto Baltijas monētu kolekciju (5 153 vienības), kurā galvenokārt bija Livonijas 16. gs. šilīni, kas kalti Rīgas brīvpilsētas, poļu un zviedru laikos, kā arī Kurzemes un Zemgales hercogistē. Vērtīgākie tajā ir Kurzemes hercoga Jēkaba Ketlera 1645. gada dālderis un ievērojamā medaļista Sebastiāna Dādlera 1641. gadā izgatavotā Rīgas ieņemšanas 20. gadadienai veltītā piemiņas medaļa ar Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolfa attēlu.

Dažus mēnešus vēlāk muzejs saņēma vēl vienu no V. Miesiņa pirktu kolekciju (2 572 vienības). Vērtīgākie tajā bija Rietumeiropas 16. – 17. gs. dālderis, tostarp arī retumi, piemēram, Šlikas grāfistes valdnieka Stefana un viņa brāļu Joahimstālē (tag. Čehijā) kaltais guldeņu grasis, Septiņkalnes (tag. Rumānijā) valdnieka Johana II Zapoljao 1565. gada dālderis, Saksijas kūrfirsta Johana Frīdriha 1539. gada dubultdālderis.

Polijas monētu kolekciju muzejs ieguva 1929. gadā. Arī tā tika nopirkta no V. Miesiņa (2 513 vienības). Kā retākās atzīmējamas Polijas valsts agrīnā perioda (11. – 12. gs.) monētas un 17. gs. dālderis. Ievērojami audzis bija arī numismātiskā materiāla kopējums (1930. gada sākumā – vairāk nekā 28 000 vienību).

Šīs trīs V. Miesiņa kolekcijas bija ļoti vērtīgs ieguvums Latvijas numismātikas zinātnei, taču jāatzīst, ka neviena no šīm kolekcijām nebija sistematizēta, monētu saraksti bija haotiski un neprecīzi, dažkārt kā oriģināli bija iepirkti viltojumi. Tas izskaidrojams ar to, ka ne Pieminekļu valdē, kas nopirka šīs kolekcijas, ne arī muzejā tolaik nebija neviena numismātikas speciālista. 1930. gada beigās muzejā strādāt un numismātikā specializēties sāka Rauls Šnore, vēlāk pazīstams arheologs un numismāts.

Kopš 1930. gada beigām Pieminekļu valde nodeva Valsts vēsturiskā muzeja Numismātikas kabinetam visus Latvijas teritorijā atrastos monētu depozītus (7 gadu laikā – 57 depozīti ar 27 656 monētām). 1931. gadā vērtīgs muzeja ieguvums bija arī Pieminekļu valdes no V. Miesiņa nopirktā krievu monētu kolekcija (4 615 monētas). Tā hronoloģiski aptvēra laiku no monē-

tām, kaltām dalienu kņazistēs, līdz pat KSFP un PSRS monētām. Ļoti vērtīga ir arī 1938. gadā Zviedrijas konsula Odensē (Dānijā) Gustava Hristgaua muzejam dāvātā sistematizētā Baltijas 16. – 17. gs. monētu kolekcija ar 552 priekšmetiem. Tajā ir vairākas sevišķi retas vietējās naudas kaltuvēs tapušas monētas, piemēram, Livonijas ordeņa mestra Gotharda Ketlera 1559. gada t.s. notes dālderis, 1/2 dālderis un 1/4 dālderis, Rīgas arhibīskapa Jaspera Lindes un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga vērđiņi, Kurzemes hercoga Jēkaba dālderis.

Pirmskara atradumus daļēji ir aprakstījis Hugo Riekstiņš ("1935. gada ieguvumi numismātikā. (Pielikumā depozītu saraksts ar 2 kartēm"), bet dažus atradumus raksturojis arī R. Šnore rakstā "Seno monētu atradumi Latvijā".

Numismātikas kabineta fondi 1940. – 1941. gadā papildinājās ar 8 932 priekšmetiem, t.sk. ar 29 Latvijas teritorijā atrastajiem depozītiem (7 297 monētas), ko muzejam nodeva Pieminekļu valde. Fonda vienību kopskaits 1941. gadā bija 76 875 priekšmeti.

Vācu okupācijas karaspēkam atkāpjoties, 1944. gadā muzejs tika izlaupīts – izvestas visas zelta monētas un medaļas un vairāk nekā 300 sudraba un citu metālu monētu. 50. gadu sākumā notika fondu inventarizācija, arī pēc tam turpinot numismātiskā materiāla izpēti. To uzsāka Rasma Ceplīte, darbu turpināja Velta Zobiņa.

Latvijas Vēstures muzeja numismātikas fondos 1994. gadā glabājās 153 000 vienību (monētas, medaļas, ordeņi, nozīmes, papīra naudas zīmes), t.sk. 159 depozīti ar 76 000 monētu. Vērtīgākā kolekcijas daļa – apmēram puse no fondu apjoma – ir Latvijas teritorijā atrastie monētu depozīti. To izpēti un analīze ļauj paplašināt priekšstatus un zināšanas par naudas vēsturi Latvijā. Ieskatam – daži pēc 2. pasaules kara nodoto depozītu īsi raksturojumi.

Livonijas un ārzemju monētu un rotu 14. gs. – 15. gs. pirmās puses depozīts tika atrasts 1964. gadā Stučkas (tag. Aizkraukles) rajona Kokneses pagasta Kalnazveņģos – 5 397 monētas un daži gredzeni bija ievietoti ar bērza tāsīm izklātā māla podā. Jaunākās šajā depozītā ir Livonijas monētas, kas kaltas pēc Livonijas 1422. – 1426. gada naudas reformas. Livonijas 15. – 16. gs. monētu depozīts 1953. gadā tika atrasts Rēzeknes rajona Silmalas pagasta Ružinas ciemā (2 002 monētas; jaunākā kalta 1564. gadā). Rīgas rajona bij. Mangaļu pagasta Kalējos 1955. gadā atrastā depozīta (1 545 monētas) jaunākā monēta kalta 1554. gadā. Livonijas monētu depozīti deva iespēju veikt monētu sistematizāciju un rezultatīvi pētīt naudas apgrozību Livonijā 15. – 16. gadsimtā.

No t.s. poļu laika depozītiem īpaši atzīmējams Ogres rajona

Ikšķiles pagasta Liepu depozīts, atrasts 1960. gadā (957 monētas; jaunākā kalta 1598. gadā). Šajā depozītā bagātīgi pārstāvētas Rīgā kaltās monetas, tas raksturo naudas apgrozību Vidzemē ap 1600. gadu. Liepu depozītā ir rets 1584. gada šiliņš. Limbažu rajona Lēdurgas pagasta Burtnieku depozīts tika atrasts 2. pasaules kara laikā – 1944. gadā (4 473 monētas; jaunākā kalta 1624. gadā). Depozītā daudz t.s. poļu laikā un zviedru laika sākumā Rīgā kalto šiliņu, kas raksturo naudas apgrozību 17. gs. pirmajā ceturksnī.

Valmieras rajona Vilpulkas pagasta Pikolu depozītā, kas atrasts 1960. gadā (349 monētas; jaunākā kalta 1651. gadā), ir gan Rietumeiropas dālderī (60), gan krievu dengas un kapeikas (289 monētas). Limbažu rajona Liepupes pagasta Jūrnieku māju tuvumā, netālu no Rīgas – Tallinas šosejas 1976. gada septembrī tika atrasts depozīts, kura monētas – Spānijas Nīderlandes un Nīderlandes Savienoto Provinču Republikas dālderī, Rīgas trispelherī, kalti Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolfa laikā, un Rīgas un Livonijas šiliņi, kalti Polijas karaļa Sigismunda III, Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolfa un karalienes Kristīnas laikā, – bijušas ietītas linu audumā.

Interesanta vēsture ir t.s. Madonas depozītam, kuru muzejam nodeva 1977. gadā. Tas atrasts Madonas apriņķa Buldurēs jau pirms apmēram 100 gadiem. Depozītu muzejam nodeva atradeja mazmeita, kas pati dzimusi 1902. gadā. Atradumā 571 monēta – Vācu nācijas Svētās Romas impērijas monetas, Spānijas – Nīderlandes, Nīderlandes Savienoto Provinču Republikas dālderī, Polijas Sigismunda III Vāsas trispelherī, Elbingas Gustava II Ādolfa trispelherī, Livonijas trispelherī, Kristīnas, Kārļa X Gustava, Kārļa XI Rīgas un Livonijas šiliņi. Depozīta jaunākā monēta kalta 1665. gada.

Rīgas rajona Marupes pagastā 1968. gadā atrastajā depozītā (1 132 monētas; jaunākā kalta 1609. gadā) ir Kurzemes hercogistē kaltās monētas. Kuldīgas rajona Skrundas pagasta Ventās 1955. gadā atrastais depozīts ar 972 monētām (jaunākā kalta 1657. gadā) ir vienīgais no muzejā nodotajiem depozītiem, kurā līdzās sīknaudai – šiliņiem – ir 4 Nīderlandes Savienoto Provinču Republikas zelta dukāti. Bauskas rajona Ceraukstes pagasta Bangas 1963. gadā atrasts lielākais dālderu depozīts Latvijā.

Muzeja fondu 1984. gadā papildināja divi interesanti depozīti. Tie atrasti Tukuma rajona Bigauņciema pludmalē – apmēram 30 m no jūras, kāpas nobrukumā. Bigauņciema I depozīta 1 007 monētas bija ievietotas tumši pelēkā, 15.5 cm augstā, apaļā pudelē ar šauru, pagarinātu kaklu. Depozīta vecākā monēta kalta 1618., jaunākā – 1701. gadā. Tajā ir 47 Sučavā (tag. Moldovā) viltotie Rīgas šiliņi ar Kristīnas vārdu un ap 20 viltotu Iana II Kazimira Polijas vara šiliņu.

Apmēram 30 cm dziļāk atradās otra – četrstūrainā, garena

zaļgana stikla pudele ar noapaļotiem pleciem un isu kakliņu. Šajā traukā bija 2 560 monētu. Vecākās ir Rīgas brīvpilsētas 1571. gadā kaltie šiliņi, bet jaunākās – Jana II Kazimira 1666. gada Polijas vara šiliņi. Depozītu datējuma intervāls – apmēram 35 gadi; iespējams, ka tie bijuši vienas dzimtas ietaupījumi.

1985. gada jūlijā atrastais 17. gs. monētu depozīts arī nācis no Tukuma rajona – no Jaunsātu pagasta Kauliņu māju apkaimes. Tajā pavisam 3 558 monētas – galvenokārt 17. gs. Zviedrijas valdnieku Kristīnas un Kārļa X Gustava Rīgas un Livonijas šiliņi (apmēram 3 370 eksemplāru). No vērtīgākajām monētām minami Rīgas un Elbingas trīspelheri, kas kalti Gustava II Ādolfa un Kristīnas laikā. Trīs depozīta monētas ir retumi – Elbingas 1632. un 1633. gada trīspelheri, kā arī 1645. gada Livonijas šiliņš. Depozīts noguldīts 17. gs. 60. gados.

Latvijas Vēstures muzeja un Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja Numismātikas nodaļas ir galvenas numismātisko materiālu krātuves Latvijā. Daudzpusīgi un vērtīgi numismātiskie materiāli atrodami arī citu muzeju, tāpat Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūta Arheoloģijas nodaļas fondos.

Dažkārt tur glabājas pat unikāli atradumi. Piemēram, Latvijas Vēstures muzeja Arheoloģijas nodaļa atrodas Aizkraukles pilskalna 1975. gada izrakumos atrastais sudrablietu depozīts, kurā ir sudraba apročveida spirāle ar noplacītiem cilpu galiem un 190 Rietumeiropas monētu (agrākā monēta kalta Ķelnē ķeizaru Oto II un Oto III (961–1002), jaunākā – Dokumā Frizijas grāfa Egberta II (1068–1090) valdīšanas laikā). Cits unikāls atradums ir libiešu Upuralas izrakumos uzietās 628 14. – 19. gs. monetas.

Latvijas Vēstures institūta Arheoloģijas nodaļas fondos glabājas arheologa Ēvalda Mugurēviča Martiņsalas (Holme) pili 1967. gadā vadītajos izrakumos kādā pavarda atrastās vienādās monētas (20 brakteātu), kas varētu būt pirmās Rīgā kaltās monetas, izlaistas saskaņā ar bīskapa Alberta 1211. gada privilēģiju.

Ne mazāk interesants atradums uzietas 1970. gada arheologa Jāņa Graudoņa vadītajos izrakumos Ikšķiles pili. Tur zem kādām kāpnēm tika atrasts vistoklis ar 34 Gotlandes 13. gs. t.s. pusbrakteātiem.

Livonijas ordeņa mestra pili Cesis (Wenden) 1971. gada decembrī tās rietumu spārna pagrabtelpā atrada 16. gs. depozītu ar 965 monētām (jaunākā kalta 1577. gadā) un sudrablietām. Depozīts glabājas Cēsu Vēstures un mākslas muzejā. Turpmākajos izrakumos Cēsu pili atrasti gan 16. gs. Ungārijas dukāti, gan Vācijas dālderī, bet 1985. gadā pie krievu karavīra skeleta atrada maciņu ar 61 Ivana IV valdīšanas laika Krievijas monētu – sudraba dengām un kapeikām.

Latvijas rajonu muzejos glabājas nelielas monētu kolekcijas, t.sk. daži monētu depozīti. Piemēram, Bauskas Novadpētniecības un mākslas muzejā ir Birzgales pagasta Ābelītēs atrastais 17. gs. depozīts ar 2 161 monētu (jaunākās – Kārļa X Gustava šiliņi). Līdzās sīknaudai vara trauciņā bija arī daži t.s. Alberta un lauvas dālderī. Kuldīgas Novadpētniecības un mākslas muzejā glabājas Livonijas 15. gs. sākuma depozīts ar 334 monētām. Turklāt tajā ir kāda unikāla monēta – Tallinā kaltais t.s. Libekas feniņš. Monētas diametru un svaru gan precīzi noteikt nevar, jo tai izlūzis gabaliņš. Līdzās vietējās monētu kaltuvēs izgatavotajām monētām depozītā ir arī dažas ārzemēs, galvenokārt Vendu monētu savienības kaltuvēs kaltās monētas.

Arī papīra naudas zīmes, kuru aprīte sākās 18. gs., mūsdienās kļuvušas gan par kolekcionāru, gan – jo īpaši – numismātu interešu objektu. Tās – izlaistas gan Latvijas teritorijā, gan dažādās pasaules valstīs – veido valsts numismātikas fondu, kurš turpina paplašināties.

Mūsdienās numismātikas materiālus kā neaizvietošanas pagātnes liecības arvien plašāk izmanto dažādu vēstures problēmu risināšanā. Arī Latvijā numismātika ir kļuvusi par ļoti nozīmīgu vēstures zinātnes nozari. Nopietna depozītu pētniecība sākās 19. gs. 2. pusē (Rihards Hausmans, Antons Buhholcs, Johans Zaksendāls), turpinājās Latvijas brīvvalsts laikā, bet jo sevišķi pēc 2. pasaules kara.

No Latvijas brīvvalsts laikā izdotajiem pētījumiem pirmām kārtām atzīmējama Raula Šnores rūpīgi sagatavotā publikācija vācu valodā "Par agro sudraba stieniņu tipoloģiju Latvijā".

Vēsturnieks Arveds Švābe, pamatojoties uz 13. – 14. gs. rakstītajiem avotiem, analizējot un salīdzinot dažādās naudas vienībās izteiktos soda mērus feodālajā Livonijā, 1939. gadā uzrakstīja darbu "Mūsu senās naudas sistēmas". Papildināts pētījums atkārtoti publicēts krājumā "Straumes un avoti".

Nacionālās valūtas radīšanas un tās nostiprināšanās process parādīts Aleksandra Kārklīņa 1927. gadā publicētajā fundamentālajā darbā "Mūsu naudas reforma".

Latvijas naudas problēmām ir pievērsušies arī latviešu vēsturnieki, kas 2. pasaules kara laikā nonāca trimdā. Vispirms jau jāatzīmē, ka Latvijas vēstures plašo apcerējumu sērijā vairākos izdevumos ir visai daudz rakstīts par attiecīgā perioda naudu un finansēm (Edgars Dunsdorfs, Arnolds Speke, Arnolds Aizsilnieks). ASV dzīvojošais vēsturnieks Indriķis Šterns arheologam Valdemāram Činteram veltītajā krājumā "Latvijas senatnei", kas izdots Stokholmā 1979. gadā, ir publicējis pētījumu "Rīgas senā nauda".

Nozīmīgs ir Aleksandra Platbārža 1968. gadā Stokholmā vācu valodā izdotais pētījums par zviedru laika monētām

“Karaliskās Zviedrijas monētas Vidzemē”. A. Platbārzdīs daudz pētījis arī Baltijas valstu 20. – 30. gadu naudas problēmas; rezultātā tapa 1968. gadā angļu valodā izdotā grāmata “Monētas un papīrnauda Igaunijā, Latvijā un Lietuvā” un “Latvijas nauda”, ko izdevis apgāds “Daugava” 1971. gadā Stokholmā.

Latvijas Vēstures muzeja rakstu krājums, kurš iznaca 1968. gadā, bija pilnībā veltīts numismātikai. Tajā ievietotas R. Ceplītes daudzas jaunas zinātniskas atziņas saturošas divas publikācijas. Rakstā “15. – 16. gs. Livonijas monētu depozīts Ružinas ciemā (jaunākā – 1564. gada monēta)”, pamatojoties uz depozīta monētu sistematizāciju un tā sastāva salīdzinājumu ar citiem Latvijas un Igaunijas teritorijā atrastajiem depozītiem, vispusīgi aplūkota naudas apgrozības problēma 16. gs. Livonijā. Iāatzīmē, ka Ružinas atradums joprojām ir vienīgais pilnībā sistematizētais Livonijas monētu depozīts.

Savukārt rakstā “Laikā no 1621. līdz 1701. gadam Rigā kaltā siknauda un tās apgrozība” pirmo reizi analizēts Latvijas teritorijā atrasto siknaudas depozītu sastāvs, risināti jautājumi par Rigā zviedru laikā kaltās siknaudas apgrozību un tās nominālo un reālo vērtību, par apgrozībā esošo naudas vienību savstarpējām attiecībām un lietotajām aprēķina vienībām.

Citā R. Ceplītes rakstā “XVII gs. dālderu un rotas lietu depozīts Ceraukstes Bangās (jaunākā – 1699. gada monēta)”, kas publicēts izdevumā “Muzeji un kultūras pieminekļi”, analizēts lielākais 17. gs. dālderu atradums Latvijā (270 dālderu, 26 pusdālderu un 23 ceturtdālderu). Tie galvenokārt ir Spānijas Nīderlandes un Nīderlandes Savienoto Provinču Republikas t.s. Alberta dālderu, kas savulaik bija Baltijas jūras reģiona tirdzniecībā visplašāk izmantotā monēta. R. Ceplīte rakstā izteikusi domu, ka šis depozīts varējis piederēt latviešu brīvzemnieka ģimenei un noglabāts Ziemeļu kara sākumā. Raksts ir detalizētas monētu depozīta analīzes teicams paraugs.

Atsevišķu Latvijas numismātiskā materiāla grupu veido arheoloģiskajos pieminekļos atrastās 10. – 12. gs. monētas. Tās pirmoreiz sistematizētas Tatjanas Bergas rakstā “Monētas X – XII gadsimta apbedījumos Latvijas teritorijā”, analizējot numismātisko materiālu no 38 apskatāmā perioda Latvijas kapulaukiem (306 Austrumu un Rietumeiropas monētas). Autore visas atrastās monētas iedalījusi trīs grupās. Pirmajā grupā iekļautas kā rotaslietas izmantotās monētas (atrastas 28 kapulaukos, 94 apbedījumos). Visvairāk monētpiekariņu atrasts lībiešu kapos (20 kapulaukos, 85 apbedījumos). Šo parādību autore izskaidro ar skandināvu ietekmi. Atsevišķi grupētas simboliskās rituālmonešas (“mirušo obols”). Autore sniegusi īsu “mirušo obola” attīstības vēsturi, secinot, ka

Latvijas teritorijā tas parādījās I. g.t. p.Kr. sākumā, tad izzuda, bet atkal parādījās 10. – 11. gs. un turpinājās līdz pat 20. gs. visā Latvijas teritorijā. Trešajā grupā iedalītas monētas kā ar tirdzniecību saistītas profesijas atribūts (noteiktas 18 apbedījumos 12 dažādos 10. – 12. gs. kapu pieminekļos).

Raksta otrajā daļā ir sniegta kapulaukos atrasto monētu topogrāfija ar sīku monētu analīzi pēc noteiktas shēmas: 1) atraduma vieta; 2) arheoloģisko izrakumu vadītājs; 3) apbedījuma numurs, īss raksturojums; 4.a) monētas apraksts; 4.b) monētas atrašanās vieta kapā; 5) kapa inventārs, kas papildina numismātisko raksturojumu; 6) monētas glabāšanas vieta, inventāra numurs; 7) literatūra.

Iesākto tēmu ievērojami plašākā skatījumā turpina T. Bergas raksts "Latvijas X – XII gadsimta arheoloģisko pieminekļu numismātiskā materiāla analīze".

Apskatāmā perioda arheoloģiskajos pieminekļos atrasts kopskaitā ap 700 monētu, t.sk. depozītos – 240, atsevišķi atradumi – 454 monētas. Monētas hronoloģiskā secībā analizētas, grupējot pa valstīm, naudas kaltuvēm un monētu tipiem, saistot tās ar 9. – 12. gs. pārmaiņām naudas apgrozībā Latvijas teritorijā.

Ievērojamu šī perioda atradumu grupu veido arābu dirhēmi (120), kuri Latvijas teritorijā sāka iekļūst ne agrāk kā 9. gs. vidū. Bizantijas monētas (21), kas atrastas tikai arheoloģiskajos pieminekļos, monētu depozītos nav konstatētas.

No Latvijas teritorijā atrastajām 10. – 12. gs. monētām lielākā daļa ir Rietumeiropas denāri, kas kalti Vācijā (175), Anglijā (90), Dānijā (11) un Ungārijā (1).

Pamatojoties uz 10. – 12. gs. Latvijas arheoloģisko pieminekļu numismātiskā materiāla analīzi, Anglijas denāru iekļūšanas hronoloģisko robežu var pārvirzīt līdz 11. gs. beigām – 12. gs. sākumam, savukārt Dānijas denāru hronoloģiskās robežas paplašinās no 11. gs. sākuma līdz 11. gs. beigām – 12. gs. sākumam.

Atsevišķu grupu Latvijas 10. – 13. gs. numismātiskajā materiālā veido 11. – 12. gs. Rietumeiropas denāru rupji atdarinājumi (25). T. Berga, pamatojoties uz toreizējo amatniecības attīstības līmeni, izteikusi varbūtību, ka šīs monētas atdarinātas Latvijā. Rakstu papildina 5 tabulas un 3 kartes ar atsevišķu monētu grupu sadalījumu pa arheoloģiskajiem pieminekļiem, pēc monētu kaltuvēm un valdniekiem; pievienoti arī izplatītāko monētu attēli.

Šie T. Bergas pētījumi pārtapa 1989. gadā aizstāvētajā vēstures doktora disertācijā, kam sekoja monogrāfija krievu valodā "Monētas Latvijas 9. – 12. gs. arheoloģiskajos pieminekļos". T. Berga sarakstījusi arī populārzinātnisku grāmatu "Numismātika par Latvijas senatni". Pašlaik zinātniece pēta Latvijas 9. – 12. gs. svaru un naudas sistēmu.

Par hronoloģisku turpinājumu T. Bergas pētījumiem var uzskatīt Kristīnes Peldas (prec. Ducmane) 1977. gadā publicēto rakstu "XII gadsimta – XIV gadsimta pirmās puses monētu atradumi Latvijas arheoloģiskajos pieminekļos".

Arheoloģiskajos pieminekļos atrastās monētas raksta autore analizējusi un sistematizējusi galvenokārt saistībā ar tā laika naudas apgrozības stāvokļa izpēti. Darbā aplūkotas 1 295 monētas no 96 pieminekļiem, sadalot tos piecās grupās: 1) pilskalni, kuri bija apdzīvoti vēl 13. – 14. gs.; 2) feodālās pilis (Rīgas arhibīskapija un Livonijas ordeņa valsts); 3) kapulauki, kuros mirušie apglabāti pēc pagānu tradīcijām; 4) baznīcas un līdzās esošās kristīgo kapsētas; 5) kulta vietas. Analizējot monētu sastāvu arheoloģiskajos pieminekļos un salīdzinot to ar šī perioda monētu depoziņu sastāvu, secināts, ka visumā tie ir līdzīgi. Autore izdevies arī noskaidrot atšķirības starp monētu atradumiem Livonijas ordeņa valsts un Rīgas arhibīskapijas pilis. Tas ļāvis paust atzinumus, ka Livonijas ordeņa valsts feodāli ir bijuši vairāk saistīti ar preču un naudas attiecībām nekā Rīgas arhibīskapijas vasaļi un ka ar preču un naudas saimniecību bija saistīti arī vietējie iedzīvotāji. Šis K. Peldas raksts ir pirmais mēģinājums Latvijas arheoloģiskajos pieminekļos atrastās monētas zinātniski izmantot preču un naudas attiecību un ekonomisko sakaru pētišanā.

Cita K. Peldas publikācija – "Latvijas teritorijā atrasto XIII gadsimta – XVI gadsimta pirmās puses monētu depoziņu izplatības īpatnības" – veltīta Livonijas perioda monētu depoziņu analīzei. Uz šo laiku attiecināti 70 depoziņu ar 26 764 monētām, hronoloģiski tos sadalot piecos apakšperiodos. Lielākā daļa depoziņu noguldīti māla traukos vai arī ietīti bērza tāsī vai rupjā lina audumā, daži noglabāti arī alvas traukos. Ņemot vērā depoziņu noguldīšanas veidus un vietas, kā arī izvērtējot dažos depoziņos kopā ar monētām atrastās rotaslietas, raksta autore ir secinājusi, ka šo depoziņu īpašnieki varēja būt zemnieki un ka tolaik preču un naudas attiecības aptvēra ne tikai pilsētas, bet arī lauku novadus.

K. Peldas rakstā "Saulkrastu 15. gs. Livonijas monētu un rotu depoziņš" analizēts atsevišķa depoziņa sastāvs, kurā ir tikai Livonijas teritorija (Tallinā, Rīgā un Tartu) kaltās monētas, kas attiecināmas uz laika posmu no 15. gs. pirmā ceturkšņa beigām līdz 15. gs. pēdējā ceturkšņa sākumam. Šāds depoziņa sastāvs apliecina vietējo monētu īpašo nozīmi iekšējā naudas apgrozībā Livonijā.

Arī K. Peldas pētījumi kļuva par pamatu vēstures doktora disertācijai "Numismātikas pieminekļi kā Latvijas 13. gadsimta – 16. gadsimta pirmās puses ekonomiskās vēstures avots", kas aizstāvēta 1980. gadā.

Livonijas laika naudas problēmām, tiesa gan, izmantojot

tikai rakstīto avotu ziņas, ir pievērsies arī Ilgvars Misāns savā vēstures doktora disertācijā (aizstāvēta 1988. gadā) "Pilsētu ekonomiskā politika Livonijas landtāgos 15. gadsimtā – 16. gadsimta pirmajā pusē". Viņa darbā viena nodaļa veltīta tieši naudas politikai, jo naudas izlaides tiesības piederēja feodālajiem zemes kungiem, bet pilsētu pārziņā bija pati monētu kalšana. Vienīgi izmantojot landtāgus, pilsētām bija iespējams kaut nedaudz ietekmēt naudas saimniecības attīstību un saglabāt visumā vienotu naudas sistēmu visā Livonijas pastāvēšanas laikā.

Hans Šeifleins.
Naudas kalšana 16. gs. sākumā.
Gravūra. Ap 1510.

Arheologa Vladislava Urtāna monogrāfijā "Senākie depozīti Latvijā (līdz 1200. g.)" aplūkoti arī šī perioda monētu depozīti ar romiešu monētām, arābu dirhēmiem un Rietumeiropas denāriem, turklāt skaidrojot dažus ar tirdzniecību saistītus jautājumus.

Par nepieciešamu palīglīdzekli numismātikas speciālistiem un interesentiem uzskatāma Latvijas Vēstures muzeja Numismātikas nodaļas ilggadējās vadītājas V. Zobiņas sagatavotā "Numismātikas, heraldikas un sfragistikas terminu vārdnīca" latviešu, krievu un vācu valodā, ko akceptējusi

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija un kas 1982. gadā publicēta "Latvijas PSR ZA Vēstis" (Nr. 6., 120. – 139. lpp.). Tāpat numismātiem sevišķi noderīga ir ekonomista Ēvalda Vēciņa sagatavotā un izdevniecības "Zvaigzne" 1993. gadā publicētā skaidrojošā vārdnīca "Naudas lietas".

Pētot Latvijas numismātikas problēmas, nevar atstāt bez ievēribas arī mūsu tuvāko kaimiņu, īpaši Igaunijas, numismātu veikumu, jo zināmā vēstures periodā viņu zinātnisko interešu lokā ietilpst arī Latvijas teritorija. Pieminama numismāta Arkādija Molvigina 1967. gadā aizstāvētā vēstures doktora disertācija "Naudas apgrozība un monētniecība Igaunijas PSR teritorijā 13. gs. – 16. gs. pirmajā pusē". Autors pētījumā ir izmantojis gan numismātisko materiālu, gan rakstītos avotus. Šī darba nosacīts turpinājums ir numismāta Ivāra Leiņusa 1989. gadā aizstāvētā vēstures doktora disertācija "Livonijas naudas saimniecība 16. gadsimtā (1515. – 1581./1594.)".

Ieguldījumu Baltijas numismātikas zinātnē devuši arī zviedru numismāti Bjarne Alstrēms, Ingve Almers un Kenets Jonsons pētījumā par monētniecību zviedru valdījumos 17. gs., kad Rīgā darbojās divas monētu kaltnes.

Livonijas perioda naudas vēstures zinātniskajām problēmām pievērsušies arī daži privātkolekcionāri. Sevišķi nozīmīgs ir Mihaila Nemiroviča – Dančenko (Igaunija) un Franciska Perna (Vācija) pētījums "Zēstlingi un šerfi. Ieskats Livonijas naudas vēsturē".

Numismātu veiktie pētījumi ļauj konkretizēt un precizēt gan sociāli ekonomiska, gan politiska rakstura norises un parādības Baltijas reģiona vēsturē, īpaši tālākā pagātnē, kas diezgan trūcīgi atainojas rakstītajos avotos. Numismātisko materiālu izvērtējot, rasti atzinumi un secinājumi, kas plaši izmantoti arī cita profila vēsturnieku zinātniskajās publikācijās. Ikviens šāda pētījuma pamatā ir ilgstošs un rūpīgs darbs, uzkrājot, sistematizējot un aprakstot jauniegūto numismātisko materiālu. Šis skrupulozās pūles kompensē gūto atziņu pamatotība – sevišķi tas sakāms par naudas vēstures izpēti Latvijā.

NAUDAS APRITES AIZSĀKUMI LATVIJAS TERITORIJĀ

ROMIEŠU MONĒTAS (1. – 4. GS.)

Senākā līdz šim Latvijas teritorijā atrastā nauda ir romiešu monētas. Tās šeit nonākušas galvenokārt pa t.s. dzintara ceļu, kas aizsākās Karnuntas pilsētā pie Donavas (tag. Ungārijā), tad cauri Klodzko ielejai virzījās uz Baltijas jūru, tālāk gar tās krastu līdz senprūšu zemei Sembijai (Kaļiņingradas apgabals), visbeidzot, šķērsojot Klaipēdas novadu, sasniedza Kurzemes piekrasti. Otrs bija jūras ceļš, kas aizsākās Gallijas provincēs un Reinas novadā, nāca no Utrehtas pilsētas apkaimes (tag. Holandē), apliecās apkārt Jitlandes pussalai un pāri Baltijas jūrai turpinājās līdz Odras, Vislas, Nemunas un Daugavas grīvai. Iespējams, daļa romiešu monētu Latvijā nokļuva arī no Romas impērijas austrumu daļas – cauri Melnās jūras piekrastes pilsētām un tālāk pa Dņepras – Daugavas ūdensceļu.

Par romiešu monētām lielākoties maksāts ar dzintaru, bet Latvijas vidus un austrumdaļas iedzīvotāji, kam dzintara nebija, pret monētām mainīja kažokādas, vasku, medu.

Nav drošu ziņu, ka romiešu monētas Latvijas teritorijā kādreiz būtu veikušas naudas funkcijas mūsdienu izpratnē, bet kā maiņas līdzeklis tās neapšaubāmi ir lietotas. Par to, ka šīs monētas uzskatītas par vērtīgām un pat viņsaulē noderīgām, liecina tas, ka monētas kā rituālpiedeva dotas mirušajiem līdzīgi kapā. Veselas 17 romiešu monētas atrastas agrā dzelzs laikmeta kuršu apbedījumos Rucavas Mazkatužu kapulaukā (Liepājas raj.). Piemēram, kādā virieša apbedījumā bija imperatoru Adriāna (117–138) un Marka Aurēlija (161–180), kā arī viņa sievas Faustīnas jaunākās monētas, bet turpat līdzās arī vietējās izcelsmes bronzas stopa saktas, spirālgredzeni, dzelzs izkaps, duncis, uznavas cirvis un uznavas šķēpa gals. Savukārt Medzes pagasta Kapsēdes kapulaukā atrastas 22 sudraba un 7 bronzas monētas. Domājams, romiešu monētas Latvijā izmantotas arī kā izejviela sīkāku bronzas priekšmetu izgatavošanai.

1. Sestercijs.

Kalts Romas impērijā Antonina Pija (138–161) valdīšanas laikā.

Bronza, 24.04 g, Ø 32.5 mm.

Arheologs Vladislavs Urtāns apkopoja ziņas par 22 depozītu 130 romiešu monētām. Tās nonākušas Latvijas teritorijā aptuveni 450 gadu ilgā laikā, galvenokārt 1. g.t.pr.Kr. sākumā. Datējuma ziņā vecākā ir Marka Agripas (21 – 12. g.pr.Kr.) laikā kaltā monēta no Jaungulbenes Priedkalnu depozīta, bet jaunākā – imperatora Valentiniāna I (364–375) laika monēta no Bauskas Bornsmindes depozīta.

Klasiskā Senās Romas naudas sistēma sāka veidoties 289. g.pr.Kr., kad parādījās pirmās romiešu monētas, un attīstījās līdz impērijas sabrukumam 476. gadā. Šis laikposms sadalāms divos visai atšķirīgos – Romas republikas un Romas impērijas - vēsturiskos periodos. Par impērijas perioda sākumu vēsturē pieņemts uzskatīt 30. vai 27. g.pr.Kr., kad pilsoņu karš Romā beidzās ar Gaja Jūlija Cēzara Oktaviāna uzvaru un Senāts viņam piešķīra titulu "Augustus". Vairums Latvijā atrasto romiešu monētu attiecināmas uz 2. – 4. gs., un to vidū ir gandrīz visu ievērojamāko imperatoru valdīšanas laikā kaltās monētas. Tādējādi visas Latvijas teritorijā atrastās romiešu monētas datējamas tikai ar Romas impērijas periodu. Līdz šim te uzieti sudraba denāriji un bronzas sesterciji, dupondiji un kvadransi.

Impērijas perioda sākumā romiešu naudas sistēma bija šāda: 1 zelta aurejs = 25 sudraba denāriji = 100 vara sesterciju = 200 misiņa dupondiju = 400 bronzas asu. Zelta aurejs svēra 7.28 g (1/45 mārciņas), bet tā sudraba ekvivalents – 85.25 g. Monētu izlaide kļuva par imperatora privilēģiju, kaut gan līdz pat 276. gadam – imperatora Floriana valdīšanas sākumam – uz vara un misiņa monētām turpināja kalt burtus S – C (Senatus Consulto).

Monētu kalšana bija organizēta tā, ka no noteikta metāla daudzuma bija jāizgatavo zināms skaits monētu. Šo attiecību starp metāla svara vienību un monētu summāro nominālvērtību numismātikā sauc par monētpēdu (monētu standartu). Tomēr ne vienmēr šī naudas kalšanas noteikumos paredzētā attiecība, tāpat noteiktā monētu metāla raudze un svars tika ievērots. Bieži vien valsts vara samazināja izlaižamo monētu svaru un dārgmetāla īpatsvaru sakausējumā, tādējādi gūstot ievērojamu peļņu.

Romas valdnieki 2. un jo sevišķi 3. gs. tiktāl paslikcināja sudraba denārija sastāvu, ka tas kļuva par bilona (vara un sudraba sakausējums, kurā sudraba īpatsvars mazāks par 50%), bet vēlāk – pat par vara monētu. Imperatora Nerona valdīšanas laikā (54–68) vara daudzums sudraba monētās bija 5 – 10%, bet Valeriāna laikā (253–260) tas jau sasniedza 80 – 95%. No apgrozības sāka izzust zelta monētas, jo tās uzkrāja kā nomainīgu vērtību ("bāza zeķē"). Šāda parādība sastopama visos laikos, proti, inflācijas vai citu ekonomisku satricinājumu apstākļos aizvien pastiprināti izpaužas tieksme saglabāt

2. Denārijs.

Kalts Romas impērija 140. – 144. g.

Antonina Pija valdīšanas laikā.

Ag, 2.90 g, Ø 17.0 mm.

Kazemnieku depozīts (Madonas raj.).

paliekošas vērtības un dārgumus, ne visai uzticoties valsts izlaistajai naudai.

Veikt naudas reformu Romas impērijā mēģināja Diokletiāns (284–305), tomēr būtisku panākumu tai nebija – tāpat kā agrāk zelta monētas turpināja izzust no apgrozības. Kaut cik jūtamus rezultātus guva Konstantīns I (306–337), sākot kalt jaunas zelta monētas – solidus. Tie svēra 4.55 g un līdzinājās 1/72 mārciņas. Izgatavoja arī pussolidu – semisu un trešdaļsolidu – triensu, kas svēra 1.52 g. Tieši šīs zelta monētas tad arī kļuva par visvairāk lietotajām naudas vienībām agrajos viduslaikos. Savukārt no sudraba sāka kalt miliarisijus (4.55 g) un silikvas (2.27 g).

3. Sudraba kaklariņķis.

7. gs. Ag, 252.50 g, Ø 264 mm.

Lejaslūdu depozijs (Cēsu raj.).

BEZMONĒTU PERIODS (5. – 8. GS.)

Pēc Romas impērijas sabrukuma Latvijas monētu apgrozības vēsturē sākās pirmais t.s. bezmonētu periods, kas ilga no 5. līdz 8. gs. Šajā laikā kā maksāšanas līdzekli izmantoja sudrabu. Latvijas teritorijā ir atrasti vairāki ar šo laika posmu datējami sudrablietu depozi. Turklāt nereti sudraba izstrādājumi ir doti līdzīgi mirušajiem kā kapa inventāra piedeva, ko var uzskatīt par dižciltības apliecinājumu. Dārglietu īpašnieki acīmredzot ir bijuši karavadoņi, cilšu un novadu vecākie, priesteri un citi turīgi ļaudis. Kaklariņķu metāla analīze rāda, ka sudrabs tolaik ievests gan no Austrumlietuvas teritori-

jas un Piedņepras, gan no dienvidiem cauri Senprūsijai, gan no Skandināvijas (galvenokārt Gotlandes), gan arī no Ziemeļvācijas.

DIRHĒMI (9. GS. – 11. GS. I. CET.)

Bezmonētu periods beidzās, 9. gs. Latvijas teritorijā pirmoreiz parādotes Austrumu sudraba monētām – dirhēmiem. Tie ieplūda gan tieši pa Volgas – Daugavas ceļu, gan arī no rietumiem caur Gotlandi – īpaši agrīnie, kas datējami ar 9. gs. otro pusi. Tādējādi arābu dirhēmi bieži vien veica visai garu apkārtceļu: no Austrumu zemēm līdz Bulgāras pilsētai pie Volgas, tālāk pa Volgas – Daugavas ceļu, nogriežoties uz Lādogas ezeru, tad pa Ņevu un Somu jūras līci uz Gotlandi. No turienes ar vikingu starpniecību tie nonāca Kursā un Zemgalē. Par to liecības atrodamas seno skandināvu sāgās un hronikās. Cita tirdzniecības plūsma virzījās cauri Kaukāzam un tālāk pa t.s. ceļu no varjagiem līdz grieķiem.

Arābu dirhēmi ir plānas, apmēram 3 g smagas sudraba monētas ar 29 mm diametru. Tās stipri atšķiras no citām mums zināmajām sudraba monētām. Uz tām nav nekādu attēlu, jo musulmaņu reliģija aizliedz attēlot dzīvas būtnes, bet ir uzraksts arābu valodā, kas izpildījuma ziņā uzlūkojams kā savdabīgs mākslas darbs. Visbiežāk uz monētām ir kufiskais raksts (savulaik izveidojies Kufas pilsētā). Dirhēma leģendu veido kāds Korāna izteiciens (piemēram, "Nav cita dieva kā Allahs, bet Muhameds ir viņa pravietis"), monētas nosaukums, kalšanas vietas, gada un valdnieka vārda norāde. Dirhēmi ir datēti pēc hidžras, t.i., pēc musulmaņu kalendāra, kas sākas ar Muhameda un pirmo musulmaņu pārcelšanos 622. gadā no Mekas uz Jasribu (Medinu).

Latvijas teritorijā atrasti 2 343 dirhēmi, kalti laikā no 698. – 699. gada līdz 1012. – 1013. gadam vairāk nekā 40 Vidusāzijas, Mazāzijas, tagadējās Irānas, Irākas, Sīrijas un citu zemju pilsētās, visbiežāk Šašā (tag. Taškentā), Samarkandā, Bagdādē, Buhārā. Visvairāk ir Samanīdu, Abāsīdu, Buveihīdu, Omeijādu un Turkestānas ilekhanu dinastiju monētu. Lielākā daļa dirhēmu atrasti savrupajos noguldījumos jeb depozītos, bet ap 130 – arheoloģiskajos pieminekļos: pilskalnās, apmetnēs, kapulaukos. Nāves salā atrastajā depozītā bija 311 dirhēmi, Lībagu Sāraju depozītā – 55 dirhēmi.

Pēc arābu ceļotāju ziņām, Volgas Bulgārijā viena caunāda maksājusi 2.5 dirhēmus, bet vislētākās tās bijušas Kijevas Krievzemē. V. Urtāns konstatējis, ka Latvijas teritorijā caunāda maksājusi 2 dirhēmus, vāverāda – pusdirhēmu, savukārt viena importētā zaļā stikla krellīte – vienu dirhēmu.

4. Kufiskais dirhēms.

Kalts Šašā (tag. Taškentā) 896. – 897. g.
Samanīdu dinastijas valdnieka
Ismaila ibn Ahmeda valdīšanas laikā.
Ag, 2.89 g, Ø 29.2 mm.
Nāves salas depozīts (Rīgas raj.).

5. Kufiskais dirhēms.

Kalts Sindžārā (Irāna) 896. – 897. g.
Safarīdu dinastijas valdnieka
Amra ibn Leisa (879–900)
valdīšanas laikā.
Ag, 3.33 g, Ø 27.0 mm.
Nāves salas depozīts (Rīgas raj.).

DENĀRI (10. – 12. GS.)

10. gs. pēdējā-ceturksni Latvijas teritorijā parādījās dažādas t.s. feodālā denāra perioda (10. gs. – 1252. g.) Rietumeiropas monētas – galvenokārt vācu, retāk – angļu, dāņu, čehu, ungāru. Ar šo laiku datētos atradumos līdzās arābu dirhēmiem sastopami arī Rietumeiropas denāri. Taču kopš 11. gs. 20. gadiem dirhēmu kļuva arvien mazāk, jo Austrumos pastiprinājās savstarpējās nesaskaņas un sadursmes, panika saimnieciskā dzīvē un sākās t.s. sudraba krīze, proti, samazinājās sudraba ieguve, vienlaikus apstājot arī monētu kalšanu.

Denāri ir mazāki par dirhēmiem, to svars ir ap 1 g, bet diametrs – 18 mm.

“Feodālā denāra periodā” mārciņas vietu naudas sistēmas pamatā ieņēma mārkā. Sākotnēji mārciņa un mārkā bija gan svara, gan naudas vienība. Noteikts denāru, obolu vai citu monētu daudzums kopsvarā bija līdzvērtīgs vienai mārciņai vai mārkāi. Bet, pastāvot tendencei samazināt monētu svaru, noteiktais monētu skaits drīz vien svēra mazāk nekā pati svara mārkā vai mārciņa. Izkalto monētu svars sāka atšķirties no noteiktā svara standarta. Mārciņa un mārkā pārvērtās par naudas zīmju skaita vienību, saglabājot tikai nosaukumu “svara mārkā” vai “svara mārciņa”. Dažkārt šīs abstraktās naudas zīmju skaita vienības kļuva arī par istām skanošām monētām. Rīgā 1516. gadā sāka kalt monētu, sauktu par mārkā.

Mārkā pārvērtās par naudas svara vienību laikā, kad Rietumeiropā norisa strauja pilsētu izaugsme, jo tieši tirdzniecības pilsētās tā visagrāk sāka veikt šo funkciju. Par visizplatītāko kļuva Ķelnes pilsētas svara mārkā (233.856 g). No sudraba svara mārkā kala noteiktu skaitu denāru, pusdenāru (obolu) un ceturtdaļdenāru (kvadransu). Dažādās valstīs denāri ieguva atšķirīgus nosaukumus. Vācijā tos nosauca par feniņiem (Pfennig), Anglijā – par peniņiem, bet Skandināvijā – par peniņiem.

10. – 13. gs. tiesības kalt monētas bija ne tikai lielajiem, bet arī sīkajiem feodāļiem. Monēta kļuva arī par savdabīgu vietējā valdnieka maiņas apliecinājumu. Turklāt vienas valsts teritorijā monētas varēja izlaist gan laicīgie, gan garīgie feodāļi. Monētniecība uzskatāmi atainoja feodālās Eiropas valstisko sadrumstalotību. Uz monētām tika kalti ne vairs karaļi, bet gan vietējo feodāļu vārdi. Viņi bija kļuvuši gandrīz pilnīgi neatkarīgi no karaļa, valdījumos ieviesa savus likumus, kala savas monētas.

Kopš 12. gs. 30. gadiem Eiropā līdztekus divpusīgajām monētām kala arī vienpusīgās – t.s. brakteātas. Tas bija viens no paņēmiem, kā paātrināt monētu kalšanas procesu un nodrošināt apgrozībā nepieciešamo monētu daudzumu, jo

6. Denārs.

Kalts Svētajā Romas impērijā ģēniņa (kopš 996. g. – ģeizara) Oto III (983–1002) un viņa reģentes Adelheides (991–996) valdīšanas laikā.
Ag. 1.63 g, Ø 19.6 mm.
Stalģenes depoziits (Ielgavas raj.).

7. Denārs.

Kalts Londonā (Anglijā) Knuta (1016–1035) valdīšanas laikā.
Ag. 0.97 g, Ø 18.5 mm.

8. Denārs.

Kalts Linkolnā (Anglijā) 1040. – 1042. g. Hartknuta valdīšanas laikā.
Ag. 1.15 g, Ø 19.4 mm.

brakteātus izgatavoja ar vienu monētspiedi un no ļoti plāna skārda. Pirmie viduslaiku brakteāti bija diezgan lieli un ar tik sarežģītu attēlu, ka bieži vien atgādināja miniatūru mākslas darbu. Uzplaukums brakteātu kalšanā bija vērojams 13. – 14. gs., pēc tam brakteāti kļuva aizvien mazāki un vienkāršāki. Vairākās zemēs brakteātus kala ar pārtraukumiem līdz pat 16. gs. Arī pirmās Livonijas teritorijā kaltās monētas (13. gs.) bija brakteāti.

SUDRABA STIENĪŠI (10. – 16. GS.)

Rietumeiropas denārus Latvijā visvairāk ievada 11. gs. 20. – 50. gados, bet ap 11. – 12. gs. miju to ieplūdums apsika. Pēc tam atkal sekoja gadsimtu ilgs bezmonētu periods, kad par gluži vai vienīgo maksāšanas līdzekli izmantoja sudraba stienīšus. Tie bija divējādi – kaltie un lietie.

Kaltajiem stienīšiem parasti bija lentveida spirāles forma, un tos varēja ērti uzmaukt uz rokas kā aproci, atvieglojot arī pārvadāšanu. Latvijas teritorijā tie parādījās 11. gs. vidū. Denāru plūsmā uz Latviju 12. gs. apsīkstot, izzuda arī kaltie stienīši. Tas netieši apliecina pieņemumu par šāda veida sudraba stienīšu rietumniecisko izcelsmi. Baltijai sevišķi nozīmīgas ir bijušas Rammelsbergas sudraba raktuves pie Goslaras (tag. Vācijā). Arheologs Rauls Šnore savulaik gan pielāva iespēju, ka kaltie sudraba stienīši izgatavoti arī tepat Latvijā.

Vecākie lietie sudraba stienīši datējami ar 10. gs. otro pusi. Tie ir gareni, šķērsriezumā segmentveidīgi, bet 13. – 14. gs. darinātajiem virspusē iespiesti rozetveida apzīmējumi vai šķērsvirziena iecirtumi. Ļoti daudz šādu stienīšu atrasts tagadējā Lietuvas teritorijā, tādēļ zinātniskajā literatūrā pat kā

termins tiek lietots apzīmējums "Lietuvas stieniši". Latvijā tie varēja nokļūt maiņas ceļā, bet pilskalnos atrastās stienišu lejamās formas liecina, ka tos no ievestā sudraba izgatavoja arī šeit.

Senkrievu rakstītajos avotos sudraba stienišus sauca par grivnām. Tie bija dažādas formas un svēra 40 – 160 g (dažkārt pat 204 g). Bieži vien tirdzniecības norēķiniem bija nepieciešams mazāks sudraba daudzums nekā veselā stienītī jeb grivnā, tādēļ to sacirta sīkākos gabalos. Latvijas teritorijā sudraba stienišus (dažkārt arī monētas, visbiežāk arābu

9. Svariņi ar kārbu.

11. – 12. gs. Bronza. Pasiļciema kapulauks (Ventspils raj.).

Atsvariņi dārgmetāla svēršanai.

11. – 12. gs. Bronza, dzelzs. Daugmales pilskalns (Rīgas raj.).

Lietie naudas stieniši.

Ag. 201.25, 91.83, 56.75, 48.59 g. Lēdurgas I depozīts (Limbažu raj.).

Kaltie naudas stieniši.

Ag. 95.97, 50.19 g. Lēdurgas I depozīts (Limbažu raj.).

dirhēmus) lietoja kā svara naudu. Šeit, tāpat kā Krievijā un citur, vajadzības gadījumā tos mēdza sacirst mazākos gabalos. Šim nolūkam bija paredzēti īpaši dārgmetāla svēršanai piemēroti svariņi un atsvariņi. Arheologu pētījumi liecina, ka Latvijā tie parādījušies jau 10. gs. beigās kā neapšaubāms tirgotāja amata atribūts. Vietējais tirgotājs pamazām kļuva par sudraba piegādātāju un patērētāju starpnieku.

10. Liets sudraba naudas stienītis ar sešlapīgām rozetēm.

Ag. 134.56 g. Gravēnu depozīts (Madonas raj.).

DENĀRU VIETĒJIE ATDARINĀJUMI

**11. 11. gs. vācu denāra
2 atdarinājumi.**

Cu, 1.01 g, Ø 20.0 mm;

Cu, 1.25 g, Ø 19.0 mm.

Daugmales pilskalna atradumi
(Rīgas raj.).

Reizumis Latvijas arheoloģiskajos pieminekļos kopā ar 11. gs. Rietumeiropas denāriem atrastas arī pavisam neparastas monētas, kas kaltas no vara un viegli apsudrabotas. Numismāte T. Berga, apkopojusi ziņas par 39 šādām monētām no 13 atradumu vietām, uzskata tās par Latvijā savulaik izplatīto Rietumeiropas monētu primitīviem vietējiem atdarinājumiem. Visvairāk tie līdzinās vācu ķeizara Oto III (983–1002) un viņa reģentes Adelheides denāriem (kalti līdz 1040. gadam), kā arī Frīzijas grāfa Bruno III (1038–1057) denāriem. Lielākoties gan atdarinātas nevis konkrētas monētas, bet šī perioda monētām raksturīgie atsevišķie elementi – krusts, aplis, lodītes, ēku (baznīcu) silueti, gar malu mēģinot atveidot burtu leģendu. T. Berga ir konstatējusi divus reģionus, kur šo atdarinājumu atrasts visvairāk – Daugavas lejtecē un Gaujas vidustecē, galvenokārt libiešu apdzīvotajos novados. Pēc viņas domām, viena no šo monētu izgatavošanas vietām varētu būt Daugmales pilskalns – tā laika nozīmīgākais ekonomiskais un politiskais centrs Daugavas lejtecē. Arī citās zemēs vietējo monētu kalšana ir sākusies ar ievesto monētu atdarināšanu. Savas naudas kalšana ir viens no būtiskākajiem ekonomiskās un politiskās suverenitātes apliecinājumiem. Valstisko veidojumu tapšanas procesu izmainīja kristīgo misionāru un vācu bruņinieku iebrukums 12. gs. beigās – 13. gs. sākumā.

**“INDRIĶA HRONIKA” PAR NAUDU
LATVIJAS TERITORIJĀ 13. GS.**

Šī perioda naudas apriti Latvijas teritorijā raksturo “Indriķa hronikas” lappuses. Piemēram, 1207. gadā bruņinieks Gotfrids “tika nosūtīts uz Turaidu fogta amata pildīšanai laicīgajā tiesā (...), savāca milzumu naudu un dāvanu, bet no tā bīskapam atdeva tikai nedaudz, lielāko daļu paturēdams sev. Daži citi krustneši, sašutuši par to, uzlauza viņa lādi un tajā (...) atrada deviņpadsmit mārkas sudraba” (ap 4 kg – *K. D.*). Savukārt pēc Satezeles pils ieņemšanas 1212. gada vasarā vācieši par miera atjaunošanu ar liviem prasīja “mērenu summu sudraba, proti, simt ozeriņu jeb piecdesmit mārkas sudraba no visa jūsu novada” (10 kg – *K. D.*). 1215. gadā igauņi sagūstīja Talibaldu (Tālibaldi) un pieprasīja viņa naudu. “Un viņš tiem uzrādīja 50 ozeriņus” (5 kg – *K. D.*).

Ne tikai “Indriķa hronikā”, bet arī citos 13. – 16. gs. rakstītajos avotos ozeriņi (oseringos) ir minēti kā vietējo iedzīvotāju lietots maksāšanas līdzeklis. Par ozeriņu izcelsmi un veidu ir

izteikti dažādi viedokļi, uzskatot tos gan par sudraba saktām vai auskariem, gan stienišiem. Šķiet, vispamatotākais tomēr ir R. Šnores pieņēmums, ka ozeriņš ir ap 100 g smags sudraba stienītis.

BIZANTIJAS MONĒTAS (10. – 12. GS.)

Latvijas teritorijā, galvenokārt 10. – 12. gs. arheoloģiskajos pieminekļos, atrastas arī nedaudzas vēlinās Bizantijas impērijas monētas – sudraba miliarisiji. Lielākoties tie sastopami rotājuma monētpiekariņu veidā. T. Berga 14 Latvijas arheoloģiskajos pieminekļos ir konstatējusi 24 Bizantijas monētas, kas šeit nokļuvušas pa t.s. ceļu no varjagiem līdz grieķiem un, ļoti iespējams, arī pa apkārtni caur Gotlandi kopā ar arābu dirhēmiem. Latvijas monētu depozītos Bizantijas monētas nav konstatētas. Igaunijas teritorijā – Pērnavas tuvumā – gan atrasts Vellas depozīts, kurā kopā ar Rietumeiropas denāriem ir ap 130 – 140 sudraba miliarisiju, kas kalti laikā no 10. gs. otrās puses līdz 11. gs. sākumam.

NAUDA

LATVIJAS TERITORIJĀ

LIVONIJAS KONFEDERĀCIJAS

LAIKĀ (13. – 16. GS. VIDUS)

✦ MĀRKA UN LOTE

Visā Rietumeiropā 13. gs. bija ekonomisko un politisko pārmaiņu laiks. Baltijas vēsturē tas iezīmējās ar krustnešu militārpolitisko agresiju un tirgotāju ekonomisko ekspansiju, kas izraisīja būtiskas pārmaiņas vietējo iedzīvotāju sabiedriskajā un saimnieciskajā stāvoklī. Iekarotajā Latvijas un Igaunijas teritorijā tika izveidota konfederācija, kurā ietilpa Livonijas ordeņa valsts, Rīgas arhibīskapija (sākumā bīskapija), kā arī Tērbatas, Sāmsalas – Vikas un Kurzemes bīskapija. Gluži dabiski, ka radās arī nepieciešamība izlaist savu naudu, tādējādi apliecinot politisko patstāvību un aizstāvēt savas ekonomiskās intereses.

Jau 1211. gadā bīskaps Alberts piešķīra Gotlandes tirgotājiem privilēģiju kalt monētas Rīgas bīskapijā, nosakot, ka 4.5 t.s. feniņu mērkām kopsvarā jālidzinās vienai Gotlandes sudraba svara mērkai. Gotlandē tolaik no katras svara mērkas bija izkaļami 288 feniņi. Tika noteikts, ka Rīgas feniņiem jābūt līdzvērtīgiem tāda paša nosaukuma Gotlandes monētām, kaut arī to izskats varēja atšķirties. Līdz ar to Baltijā tika pārņemta Gotlandes naudas (monētu) vērtības un svara attiecību sistēma, par kuras pamatelementu šeit kļuva Rīgas sudraba svara mērka (latiņu val. – marca Rigensis; 207.82 g). Par Gotlandes sudraba svara mērkas lielumu zinātnieku vidū joprojām nav vienprātības – dažādās publikācijās tās svars minēts no 205 līdz 215 g.

Skaidrības labad jāatgādina, ka nosaukumam “mērka” jeb “marka” (vācu val. – Mark) vēsturiski ir bijis dažāds jēdzieniskais saturs. Pirmkārt, Eiropā 9. – 19. gs. tā bija monētu metāla

12. Feniņi.

Kalti kā brakteāti Rīgas bīskapijā bīskapa Alberta (1199–1229) laikā.

Ag, 0.17 g, Ø 14.0 mm;

Ag, 0.14 g, Ø 13.0 mm;

Ag, 0.12 g, Ø 13.0 mm;

Ag, 0.08 g, Ø 12.0 mm;

Ag, 0.13 g, Ø 14.0 mm.

Mārtiņsalas pils depozīts (Rīgas raj.).

(parasti zelta vai sudraba) svara vienība. Šo metāla svara mārkugan nevajadzētu sajaukt ar nosacīto, reāli neeksistējušo aprēķina mārkugu, no kuras bija izgatavojams noteiktais attiecīgo monētu daudzums. Ņemot vērā piejaukumus kaluma materiālā un citus faktorus, aprēķināja mārkugu skaitu attiecībā pret vienu tīrmetāla svara mārkugu. Tādējādi izkalto monētu kvalitāti un vērtību noteica naudas izlaidēji. Kopš 11. gs. Eiropā visietekmīgākā bija Ņelnes tīrā sudraba svara mārkuga, kuras svars dažādās vietās bija nedaudz atšķirīgs (231–234 g, kopš 1821. gada Prūsijā – 233.856 g). Baltijā kopš 13. gs. ietekmīgākā bija jau pieminētā Rīgas svara mārkuga. Otrkārt, mārkuga savulaik bija sudraba stienišu naudas vienības apzīmējums (latīņu val. – *marca argenti*). Visbeidzot, 16. gs. parādījās par mārkugu saukta monēta. Livonijā tā pirmoreiz izlaista 1516. gadā Rīgā.

Viduslaikos Eiropā un tātad arī Livonijā sudraba daudzumu mērija arī lotēs. Sudraba svara mārkugā skaitījās 16 lotu pilnīgi tīra sudraba (atbilst 1 000°). Kaut arī tas bija tikai teorētisks novērtējums, tomēr visos naudas kalšanas noteikumos aprēķinu pamatā bija 16 lotu kā tīra sudraba svara vienības. Patiesībā viduslaikos par praktiski tīru tika uzskatīts jau 985.5° sudrabs. Mainoties sudraba mārkugas svaram, mainījās arī lotes svars. Ļoti izmantoja arī izkalto monētu metāla kvalitatīvā sastāva apzīmēšanai. Piemēram, 16. gs. 30. gados Livonijā šiliņus kala no 3 lotu sudraba svara mārkugas. Tas nozīmēja, ka no 16 tikai 3 lotes ir tīra sudraba, bet pārējās 13 ir piejaukums jeb ligatūra. Parasti tas bija varš. Attiecību starp monētas kopējo svaru un tajā esošā dārgmetāla svaru numismātikā pieņemts saukt par monētpēdu. Viena lote atbilda 4 kventiņiem, 1 kventiņš – 4 feniņiem.

Zeltu savukārt mērija karātos. Viena tīra zelta svara mārkuga tika pielīdzināta 24 karātiem.

RĪGAS BĪSKAPIJAS MONĒTAS

Numismātu vidū joprojām nav vienota uzskata par vietējo monētu kalšanas sākumu Baltijā un par to, kuras īsti varētu būt pašas pirmās Rīgā kaltās monētas. Pēc ievēribu visvairāk guvušās versijas (R. Ceplīte, K. Ducmane), tās bijušas Mārtiņsalas pils izrakumos (1968) atrastie brakteāti ar bīskapa attēlu. Izdarot aprēķinus un nosakot monētu raudzi, iegūtie dati ļāva pamatoti uzskatīt, ka šīs monētas ir kaltas Rīgā 13. gs. sākumā. Pirmās droši datējamās Rīgas monētas ir arhibīskapa Johana VI Ambundi (1418–1424) laikā izgatavotie ārtīgi. Līdz tam Latvijas teritorijā apgrozībā atradās citās Livonijas naudas kaltuvēs (Tallinā un Tartu), kā arī ārpus Livonijas kaltās monētas.

13. Feniņi.

Kalti Rīgas bīskapijā (?) 13. gs. ar kontramarku "W" (Visbija?).

Ag. 0.14 g, Ø 11.0 mm;

Ag. 0.13 g, Ø 14.0 mm.

Mārtiņsalas pils atradumi (Rīgas raj.).

TALLINĀ UN TARTU KALTIE FENIŅI UN ĀRTIGI

14. Feniņš.

Kalts kā brakteāts Tallinā
13. gs. 2. p. – 14. gs. 1. cet.
Ag. 0.11 g, Ø 11.0 mm.

15. Feniņš.

Kalts kā brakteāts Tērbatas (Tartu)
bīskapijā 13. gs. 2. p. – 14. gs. 1. cet.
Ag. 0.11 g, Ø 12.0 mm.

16. Ārtigi.

Kalti Tērbatas bīskapijā bīskapa
Iohana I Fihūzena (1346–1373) laikā.
Ag. 1.42 g, Ø 18.0 mm;
Ag. 1.04 g, Ø 18.5 mm.
Kipju depozīts (Iekabpils raj.).

17. "Libekas" feniņi.

Kalti Tērbatas bīskapijā
14. gs. b. – 15. gs. 1. cet.
Ag. 0.31 g, Ø 11.0 mm;
Ag. 0.35 g, Ø 11.5 mm.

Nav drošu ziņu arī par monētu kalšanas sākumu Igaunijas teritorijā. Līdzšinējie pētījumi liecina, ka kopš 13. gs. vidus Tērbatas bīskapijā kaltas vienpusīgas monētas – brakteāti ar sakrustotu zobena un atslēgas (bīskapijas patronu Svētā Pētera un Svētā Pāvila atribūti) attēlu, bet Tallinā, kas tolaik atradās Dānijas varā, – brakteāti ar kronētas galvas attēlu pretskatā un brakteāti ar kroņa attēlu. Šīs monētas sauca par feniņiem un kala tikai līdz 14. gs. pirmajam ceturksnim. Monētu svars svārstījās no 0.12 līdz 0.18 g, diametrs – no 11.0 līdz 12.0 mm, jo viduslaikos naudas kalšanas noteikumi stingri nereglaментēja katras monētas svaru, bet paredzēja, ka no noteikta lieluma sudraba svāra mārkas izkaļams noteikts skaits monētu ("al marco" metode). Tāpēc vienas partijas atsevišķu monētu svars varēja būt atšķirīgs.

14. gs. vidū iestājās daļēja politiska stabilitāte – bija apspiesta igauņu zemnieku sacelšanās (1343–1345), Vācu ordenis 1346. gadā no Dānijas nopirka un Livonijas ordeņa pārvaldīšanā nodeva Ziemeļigauniju ar Tallinu. Visa tagadējās Latvijas un Igaunijas teritorija nonāca vācu iekarotāju rokās.

Neilgo pārtraukumu monētu kalšanā zinātnieki izskaidro gan ar iekšpolitiskajiem, gan ar ekonomiskajiem tā laika apstākļiem. Monētu kalšana tika atsākta jau 14. gs. vidū, kad Tallinā un Tartu sākās lielākas vērtības divpusīgu monētu – ārtigu (svars 1.0 – 1.2 g, Ø 18.0 – 20.0 mm) – kalšana. Lai novērstu sīkāka nomināla monētu trūkumu, kopš 14. gs. 90. gadiem Tallinā un Tartu sāka kalt arī t.s. Libekas feniņus (vācu val. – Lübische; kā liecina nosaukums, analogus Libekā kaltajiem: svars 0.36 – 0.42 g, Ø 12.0 – 14.0 mm), rēķinot 1 ārtigā 3 feniņus, un arī zēstlingus, kas atbilda ārtiga sestdaļai.

18. Ārtigi.

Kalti Tallinā pirms Livonijas
1422. – 1426. g. naudas reformas.
Ag. 1.00 g, Ø 18.5 mm;
Ag. 1.18 g, Ø 18.0 mm.
Kalnazveņu depozīts (Aizkraukles raj.).

GOTLANDES UN LĪBEKAS
NAUDAS APRĒĶINA SISTĒMAS

Lielākajām Livonijas pilsētām 13. gs. beigās iekļaujoties Hanzas tirdzniecības savienībā, šeit līdztekus Gotlandes naudas aprēķina sistēmai arvien plašāk sāka izmantot arī t.s. Libekas sistēmu. Gotlandes un Libekas naudas aprēķina sistēmu paralēlo pastāvēšanu regulēja šāda naudas vienību attiecība:

1 Rīgas sudraba mārkas = 48 ēres vai 36 šiliņi = 144 ārtigi vai
432 Libekas feniņi;

1 ēre = 3 ārtigi = 9 Libekas feniņi;

1 šiliņš = 4 ārtigi = 12 Libekas feniņi;

1 ārtigs = 3 Libekas feniņi.

Kā liecina rakstītie avoti un atrastie monētu depozīti, kopš 15. gs. 30. gadiem Libekas naudas aprēķina sistēma Livonijā kļuva par valdošo. Tas izskaidrojams ar Hanzas pilsētu savienības lielo ietekmi Livonijas saimnieciskajā dzīvē, savukārt Libeka šajā laikā bija pati nozīmīgākā Hanzas pilsēta.

Tallinā un Tartu izgatavotie ārtīgi un "Libekas" feniņi bija apgrozībā visā Livonijas teritorijā. Par šo monētu regulāru kalšanu diezgan lielā daudzumā liecina tā laika depozītos konstatētais vietējo monētu ievērojamais skaitliskais pārsvars pār ārzemēs kaltajām. Turklāt atzīmējams arī tas, ka no 1409. līdz 1420. gadam Pleskavas un Novgorodas zemēs kā oficiālo maksāšanas līdzekli izmantoja Tallinā un Tartu kaltās monētas. Livonijas monētas bija paraugs arī tai naudai, ko Novgorodā sāka kalt 1420. gadā – tūdaļ pēc aizlieguma apgrozībā izmantot Livonijas monētas.

Lai no monētu kalšanas iegūtu lielākus ienākumus, feodālie senjori centās samazināt tajās sudraba saturu. Ķīmiskās analīzes parādījušas, ka reālais sudraba daudzums Rīgas aprēķina mērkā, no kuras kala monētas, 1420. gadā, salīdzinot ar 14. gs. vidu, bija samazinājies piecas (!) reizes. Tomēr izrādījās, ka ieguvums bijis islaicīgs, jo šīs zemēs raudzes monētas dažādu maksājumu veidā atgriezās turpat valsts kasē. Tādēļ sekoja mēģinājums ievākt nomas un citus maksājumus nevis monētās, bet sudrabā.

1422. – 1426. GADA NAUDAS REFORMA

Jau 1420. gadā Livonijā nobrieda nodoms realizēt naudas reformu. Galvenais tās mērķis bija palielināt ienākumus, kas pēdējā laikā bija krasi samazinājušies, izplatoties zemas raudzes monētām. Jauno ārtīgu vērtība tika paaugstināta trīs reizes, "Libekas" feniņu – četras reizes. Nodokļu likmēm un preču cenām vajadzēja palikt nemainīgām, kaut gan faktiski arī tās paaugstinājās 3 – 4 reizes. Pret tādu naudas reformu uzstājās pilsētu tirgotāji, saņemot arī zemnieku atbalstu. Protestējot pilsētu iedzīvotāji jauno monētu vērtību sāka noteikt, pielīdzinot tās vecajām. Viens jaunais ārtīgs atbilda 12 pirmsreformas "Libekas" feniņiem vai vienam aprēķina šiliņam. Reformas iniciatori atskārta šādas notikumu gaitas bīstamību, un 1426. gadā tika pieņemts lēmums aizliegt jauno ārtīgu uzskatīt par šiliņu. Tomēr ekonomiskās likumsakarības izrādījās spēcīgākas, un jauno monētu vērtību arī turpmāk īstenībā pārrēķināja attiecībā pret iepriekšējo. Līdz ar to Livonijā jaunās ārtīgas sāka dēvēt par šiliņiem, kuru vērtībai tie faktiski arī atbilda.

1422. gadā tika noteikts, ka visā Livonijas teritorijā nauda

19. "Libekas" feniņi.
Kalti Tallinā pirms Livonijas
1422. – 1426. g. naudas reformas.
Ag. 0.37 g, Ø 11.5 mm;
Ag. 0.37 g, Ø 11.0 mm.

20. Zestlingi.
Kalti Tallinā laikā no 14. gs. beigām līdz
Livonijas 1422. – 1426. g. naudas
reformai.
Ag. 0.29 g, Ø 11.0 mm;
Ag. 0.16 g, Ø 10.0 mm;
Ag. 0.15 g, Ø 11.0 mm.
Kipju depozīts (Iekabpils raj.).

21. Šiliņi.
Kalti Tallinā pēc Livonijas
1422. – 1426. g. naudas reformas.
Ag. 0.85 g, Ø 20.0 mm;
Ag. 0.77 g, Ø 20.5 mm.
Glezniņas depozīts (Balvu raj.).

22. Feniņi.
Kalti Tallinā pēc Livonijas
1422. – 1426. g. naudas reformas.
Ag. 0.47 g, Ø 13.0 mm;
Ag. 0.66 g, Ø 13.0 mm.
Saulkrastu depozīts (Rīgas raj.).

23. Ārtigi.
Kalti Rīgas arhibīskapa Johana VI
Ambundi (1418–1424) laikā.
Ag. 0.81 g, Ø 19.5 mm;
Ag. 1.31 g, Ø 20.0 mm.
Glezniņas depozīts (Balvu raj.).

jāka] pēc vienotas monētpēdas jeb vienādiem naudas kalšanas noteikumiem. Tādēļ katram feodālajam senjoram, kam bija monētu izlaides tiesības, vajadzēja nodrošināt, lai kaltuvē būtu t.s. monētniecības pārraugis. Vismaz reizi gadā visiem pārraugiem bija jāsapulcējas kopā, lai pārbaudītu monētu atbilstību landtāga izvirzītajām prasībām. Šaubu gadījumā monētu kaltuves produkciju jebkurā laikā varēja pārbaudīt landtāga atsūtīta uzticības persona.

Ši Livonijas centralizētā monētu savienība, kas radās 1422 – 1426. gada naudas reformas rezultātā, neraugoties uz feodālo senjoru biežajām politiskajām un ekonomiskajām nesaskaņām, pastāvēja līdz pat Livonijas konfederācijas likvidācijai (1561).

RĪGAS ARHIBĪSKAPIJAS MONĒTAS

Pēc apmēram divu gadsimtu pārtraukuma Rīgas arhibīskapijā arhibīskapa Johana VI Ambundi laikā tika atsākta monētu kalšana. Tie bija ārtīgi, kuru aversā attēlots heraldiskais vairogs ar dzimtas ģerboni un leģenda: *IOHANNES AREPS* (arhibīskaps Johans), reversā – Rīgas arhibīskapijas ģerbonis (sakrustoti zizlis un krusts) un leģenda: *MONETA RIGENSIS* (Rīgas monēta).

Līdztekus ārtīgiem (15. gs. 30. gados pārdēvēti par šiliņiem) pēc 1422.–1426. gada naudas reformas Livonijā kala arī feniņus un šerfus. Ilgu laiku Baltijas numismāti nespēja identificēt rakstītajos avotos minētos zēstlingus (Seestling) un šerfus (Scherf). 1426. gada 18. janvāra landtāga sēdes protokolā atzīmēts, ka jāturpina kalt zēstlingus, kas turpmāk tiek saukti par šerfiem. Tas ir vienīgais dokuments, kurā šie zēstlingi ir pieminēti, turpreti šerfi ir minēti vairākkārt. Zēstlingi ir bijuši plānas divpusīgas monētas, kuras Livonijas ordenis kala Tallinā: monētas vienā pusē krusts heraldiskajā vairogā, bet otrā pusē – Livonijas ordeņa garais krusts, kura stūros četri burti (R–E–V–A). Iespējams, ka šīs monētas sāka kalt vienlaicīgi ar "Libekas" feniņiem 14. gs. 90. gados, skaitot vienā feniņā trīs zēstlingus. Tādējādi zēstlinga vērtība bija viena sestdaļa ārtīga, tā svars – 0.15 g, diametrs – 11.0 mm. Savukārt šerfi būs bijuši tās vienpusīgās monētas (brakteāti), kuras kala pēc 1422.–1426. gada naudas reformas: Tallinā – ar krusta attēlu, ko aptver staru loks, Tartu – ar attiecīgā bīskapa dzimtas ģerboņa elementiem, Rīgā – ar liliju (domkapitula simbolu vai arhibīskapa Henninga Šarpenberga (1424–1448) dzimtas ģerboni). Iespējams, ka pēc naudas reformas faktiski 1 ārtīgā rēķināja ne vairs 6, bet gan 8 zēstlingus, un līdz ar to tie zaudēja savu agrāko nosaukumu. Turpmāk zēstlingus dēvēja par

24. Šerfs.
Kalts kā brakteāts pēc Livonijas
1422. – 1426. g. naudas reformas.
Ag. 0.24 g, Ø 12.0 mm.
Svētā Pētera baznīcas depozīts (Rīga).

25. Šiliņi.
Kalti Rīgas arhibīskapa Henninga
Šarpenberga (1424–1448) laikā.
Ag. 1.13 g, Ø 20.0 mm;
Ag. 1.12 g, Ø 20.0 mm.
Saulkrastu depozīts (Rīgas raj.).

26. Feniņi.
Kalti Rīgas arhibīskapa Silvestra
Stodevešera (1448–1479) laikā.
Ag. 0.55 g, Ø 13.0 mm;
Ag. 0.37 g, Ø 13.0 mm.
Saulkrastu depozīts (Rīgas raj.).

27. Šerfs.
Kalts Rīgas arhibīskapa
Silvestra Stodevešera laikā.
Ag. 0.21 g, Ø 14.0 mm.

30. Mārka.
Kalti 15. gs. Rīgas arhibīskapijā 15. gs. vidū.
2 g, Ø 14.5 mm;
4 g, Ø 14.0 mm.
Izstrādājis: Rīgas raj. depozīts.

31. Mārka.
Kalti 1484. g. Rīgas pilsētas domkapitula un Rīgas pilsētas kopkalums.
3 g, Ø 19.0 mm;
7 g, Ø 19.0 mm.

32. Šiliņi.
Kalti 1484-1509. g. Rīgas arhibīskapa Mihaela (1484-1509) laikā.
3 g, Ø 19.0 mm;
7 g, Ø 18.0 mm.
Izstrādājis: Ludzas raj. depozīts.

šerfiem – pēc analogijas ar Ziemeļvāciju, ar ko Livonijai tolaik bija visciešākie sakari un kur kala halblingus (Halbling), kas pēc aprēķina sistēmas bija ārtīga astotā daļa. Turklāt arī šos ziemeļvācu halblingus kala brakteātu veidā.

Saskaņā ar 1452. gada Salaspils līgumu Rīga nonāca divu feodālo senjoru – arhibīskapa un Livonijas ordeņa – atkarībā. Arī naudas kalšanas tiesības arhibīskapam un ordenim bija kopīgas, bet ar noteikumu, ka trešā daļa no ienākumiem, kas gūti no monētu kalšanas, paliek pilsētas rīcībā. Tiesa, šie noteikumi praktiski stājās spēkā tikai 15. gs. pašās beigās, kad Livonijas ordeņa mestrs Volters fon Pletenbergs (1494–1535) un Rīgas arhibīskaps Mihaels Hildebrands (1484–1509) uzsāka kalt kopīgu monētu – šiliņu. Tā aversā bija attēlots Hildebrandu dzimtas ģerbonis – enkurkrusts – ar leģendu: +ARC[h]IEPI[scopus]'. RIGENSI[s] (Rīgas arhibīskaps), bet reversā – Livonijas ordeņa garais krusts, kas daļa četrās daļās leģendu: MAGI-STR-I-LIV-ONI[a]E- (Livonijas ordeņa mestra). Monētas vidū atradās Pletenbergu dzimtas ģerbonis – skaldīts heraldiskais vairogs, kura labajā pusē – rūtots, bet kreisajā – tukšs lauks.

Jāpiezīmē, ka tolaik visus monētu kalšanas praktiskos darbus veica Rīgas pilsēta. Tā uzraudzīja monētu kaltuves darbību, pieņēma darbā cilvēkus, iepirka naudas kalšanai nepieciešamo sudrabu utt. Attēlu izvēli un monētu raudzi noteica arhibīskaps un ordenis. Lidz pat 1526. gadam uz Rīgā izgatavotajām monētām netika attēlots pilsētas ģerbonis.

Rīgas arhibīskapijas izlaisto monētu galvenā pazīme bija ģerbonis. Uz monētām sakrustotos arhibīskapa zizli un krustu katrs arhibīskaps papildināja ar savas dzimtas ģerboni:

Johana VI Ambundi (1418–1424) ģerboni veidoja horizontāli dalīts heraldiskais vairogs, kura augšdaļā atradās vienradzis, bet apakšdaļā – rūtots lauks;

Henninga Šarpenberga (1424–1448) – lilija;

Silvestra Stodevešera (1448–1479) – sešstaru zvaigzne;

Stefana Grūbes (1480–1483) laikā monētas kala Rīgas domkapituls kopā ar Rīgas pilsētu;

Mihaela Hildebranda (1484–1509) – enkurkrusts;

Jaspera Lindes (1509–1524) – liepa;

Johana VII Blankenfelda (1524–1527) – sešlauku heraldiskais ģerbonis, kura 1. un 5. laukā atradās Tērbatas bīskapijas ģerbonis, 2. un 6. laukā – Tallinas ģerbonis, 3. un 4. laukā – Blankenfeldu dzimtas ģerbonis – zirga laužņi starp divām zvaigznēm (monētas kala Tartu);

Tomasa Šēninga (1528–1539) – jumta spāre (ševrons) ar trīs lapiņām (monētas kala Koknesē);

Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa (1539–1563) – četrlauku heraldiskais baroka vairogs, kura 1. laukā novietots Brandenburgas heraldiskais ērglis, 2. – Pomerānijas heraldiskais grifs,

31. Mārka.
Kalti 1537. g. Rīgas arhibīskapa Tomasa Šēninga (1528–1539) laikā.
Ag, 8.31 g, Ø 32.0 mm.

32. Šiliņi.
Kalti 1536. g. Rīgas arhibīskapa Tomasa Šēninga laikā.
Ag, 0.80 g, Ø 18.0 mm;
Ag, 0.94 g, Ø 18.0 mm.
Izstrādājis: Valkas raj. depozīts (Valkas raj.);
Mangaļu Kalēju depozīts (tag. Rīga).

33. Feniņš.
Kalti 1537. g. Rīgas arhibīskapa Tomasa Šēninga laikā.
Ag, 0.41 g, Ø 12.0 mm.
Izstrādājis: Mangaļu Kalēju depozīts (tag. Rīga).

34. Vērdiņi.

Kalti 1563. g. Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa (1539–1563), laikā.

Ag, 2.80 g, Ø 22.0 mm;

Ag, 2.61 g, Ø 23.0 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

35. Dubultšiliņš.

Kalts 1563. g. Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, laikā. Ag, 1.71 g, Ø 21.0 mm.

36. Šiliņš.

Kalts Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, laikā.

Ag, 0.85 g, Ø 18.0 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

3. – Nirnbergas heraldiskais lauva, 4. – Hoencollernu dzimtas ģerbonis (uz zemāka nomināla monētām bija attēlots tikai Brandenburgas heraldiskais ērglis ar Hoencollernu dzimtas ģerboni uz krūtīm).

Atzīmējams arī fakts, ka laikā no 1479. līdz 1484. gadam monētas kala ar Rīgas arhibīskapijas domkapitula un Rīgas pilsētas simboliku (lilija heraldiskajā vairogā, sakrustoti krusts un arhibīskapa zizlis, kā arī sakrustotas atslēgas ar krustu virs tām). Tam izskaidrojums rodams toreizējā Livonijas politiskajā dzīvē. Arhibīskaps Silvestrs Stodevešers, viens no nīknākajiem Livonijas ordeņa pretiniekiem, 1479. gadā nomira. Ordeņa spiediena rezultātā domkapituls par arhibīskapu izraudzījās ordeņa mestra radnieku Simonu Borhu, kuru Rīgas pilsēta atsacījās atzīt. Romas pāvests savukārt par Rīgas arhibīskapu iecēla savu kandidātu – Stefanu Grūbi.

LIVONIJAS ORDEŅA VALSTS PIRMĀS MONĒTAS

Nav dokumentālu liecību par to, kad Rīgā savas monētas sāka kalt Livonijas ordenis, bet, spriežot pēc šīm monētām, tas noticis ordeņa mestra Bernta fon der Borha (1471–1483) laikā. Monētas – šiliņus un feniņus – kala gan Rīgā, gan Cēsis, kur atradās ordeņa mestra rezidence. To aversā attēlots Borhu dzimtas ģerbonis – heraldiskā vairoga laukā trīs kovārņi, bet reversā – Livonijas ordeņa garais krusts ar leģendu, kas norādīja, vai monēta kalta Rīgā (MON-ETA-RIG-EN[sis]) vai Cēsis (MON-ETA-WEN-D[e]NS).

Ordeņa mestra Johana Freitāga fon Loringhofena (1483–1494) laikā monētas kala tikai Cēsis, aversā attēlojot Loringhofenu dzimtas ģerboni – trīs apļus heraldiskajā vairogā.

Arī Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā (no 1494. līdz 1500. gadam) Cēsis tika kaltas monētas – šiliņi ar Pletenbergu dzimtas ģerboni un leģendu: ◦MAGISTRI◦LIVONIAE (Livonijas mestra). Reversā leģendu MON-ETA-WEN-DEN[s] (Vendenes monēta) četrās daļās daļa Livonijas ordeņa garais krusts. Vienlaikus ar šādu attēlu Cēsis kala arī feniņus.

**RĪGAS ARHIBĪSKAPIJAS UN
LIVONIJAS ORDEŅA VALSTS KOPKALUMI**

Kā jau iepriekš minēts, no 1500. līdz 1505. gadam Volters fon Pletenbergs un Rīgas arhibīskaps Mihaels Hildebrands naudu, galvenokārt šiliņus, kala kopīgi. Hildebranda pēcteča Jaspera

37. Šiliņi.

Rīgas arhibīskapa Mihaela Hildebranda un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga (1494–1535) kopkalums.

Ag, 0.94 g, Ø 18.0 mm;

Ag, 1.05 g, Ø 19.0 mm.

Tūjas depozīts (Limbažu raj.).

38. Mārka.

Rīgas arhibīskapa Jaspera Lindes (1509–1524) un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga 1516. g kopkalums.

Ag, 11.05 g, Ø 34.0 mm.

Vērdiņi.
Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un
Livonijas ordeņa mestra Voltera
Pletenberga 1518. g. kopkalums.
2.74 g, Ø 25.0 mm;
2.80 g, Ø 24.0 mm.
Pēterā Pētera baznīcas depozīts (Rīga).

Dubultšiliņš.
Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un
Livonijas ordeņa mestra
Voltera fon Pletenberga kopkalums.
1.24 g, Ø 20.0 mm.

Šiliņš.
Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un
Livonijas ordeņa mestra
Voltera fon Pletenberga kopkalums.
1.90 g, Ø 19.0 mm.

Lindes laikā uz šiliņiem nomainīja vienīgi arhibīskapa dzimtas
ģerboni (enkurkrusta vietā – liepa). Tieši Pletenberga un Lindes
laikā Livonijā tika realizēta naudas reforma, šeit sākot kalt arī
augstāka nomināla maksāšanas līdzekļus – vērdiņus un mārkas.

Rīgas arhibīskaps Vilhelms, Brandenburgas markgrāfs,
monētas kala kopīgi ar veseliem četriem Livonijas ordeņa
mestriem:

ar Johānu fon der Reki 1550. un 1551. gadā – šiliņus;

ar Heinrihu fon Gāleni 1553. – 1556. gadā – pusemārkas, no
1551. līdz 1555. gadam – šiliņus, 1554. – 1556. gadā – vērdiņus,
retumis arī ārtigus;

ar Vilhelmu fon Firstenbergu 1558. gadā – pusemārkas;

ar Gothardu Ketleru – vērdiņus un šiliņus bez kalšanas gada
norādes.

Livonijā turpināja pastāvēt vienota naudas sistēma, tāpēc
naudas kalšanas noteikumu izmaiņas skāra visu teritoriju.

15. gs. beigās no vienas Rīgas svara mārkas izkaltām
monētām bija jāatbilst 16 aprēķina mārķām. Taču monētu
kalšanas process Livonijā bija stipri atkarīgs no sudraba
piegādēm. Līdz ar to, ņemot vērā mazvērtīgo materiālu pie-
jaukumu, šis ekvivalents auga līdz 16.8 mārķām, kamēr 15.25 lo-
tu sudraba svara mārka faktiski līdzinājās 16 aprēķina mārķām.
Tirgū monētas vērtēja nevis pēc to nomināla, bet gan pēc

42. Feniņš.

Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un
Livonijas ordeņa mestra
Voltera fon Pletenberga kopkalums.
Ag, 0.36 g, Ø 13.5 mm.

43. Feniņi.

Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un
Livonijas ordeņa mestra
Voltera fon Pletenberga kopkalums.
Ag, 0.44 g, Ø 13.0 mm;
Ag, 0.41 g, Ø 13.5 mm.

44. Šiliņi.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma,
Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas
ordeņa mestra Johāna fon der Rekes
(1549–1551) 1551. g. kopkalums.
Ag, 1.15 g, Ø 19.0 mm;
Ag, 0.81 g, Ø 19.0 mm.

dārgmetāla daudzuma tajās. Tirgotāji, kas pārdeva sudrabu, raudzījās, lai pretī saņemtu monētas, kurās kopumā būtu vismaz tāds pats sudraba daudzums. Fiksētā sudraba cena Livonijā padarīja monētu kalšanu neiespējamu, un 16. gs. sākumā šo nelabvēlīgo apstākļu dēļ tā tika pārtraukta.

MĀRKA, VĒRDIŅŠ, ŠILIŅŠ, FENIŅŠ 16. GS. LIVONIJĀ

1512. gadā sākās pārrunas starp "zemes kungiem" un pilsētu pārstāvjiem, kuru rezultātā 1515. gadā tika pieņemti jauni naudas kalšanas noteikumi. Tie paredzēja, ka no vienas tīra sudraba mārkas izgatavojams 19.5 aprēķina mārķām atbilstošs vērdiņu (jauna veida monētu) skaits, šiliņi – 18.6 aprēķina mārķu vērtībā, bet feniņi – 22.9 aprēķina mārķu vērtībā.

Saskaņā ar 1515. gada naudas kalšanas noteikumiem Livonijā tika uzsākta arī lielākas vērtības monētu kalšana. Ja pirms tam mārkā bija tikai metāla svara un naudas aprēķina vienība, tad tagad sāka izgatavot arī monētas ar šādu nosaukumu. To diametrs bija 33.0 mm, bet svars – 11.5 g. Tās bija Rīgas arhibīskapa Jaspera Lindes un ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga kopkalums. Šīs mārkas ir īsts viduslaiku mākslas paraugs. Monētas aversā blakus sēdošajiem arhibīskapam un ordeņa mestram rokās atrodas heraldiskie vairogi ar dzimtas ģerboni, bet monētai apkārt starp divām punktu joslām vijas

45. Pusmārķas.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena (1551–1557) 1553. g. kopkalums.
Ag. 5.56 g, Ø 28.5 mm;
Ag. 5.65 g, Ø 30.0 mm.
Mangalu Kalēju depozīts (tag. Rīga).

46. Vērdiņi.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena 1554. g. kopkalums.
Ag. 2.73 g, Ø 23.0 mm;
Ag. 2.83 g, Ø 23.0 mm.
Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

47. Šiliņi.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena 1551. g. kopkalums.
Ag. 1.09 g, Ø 18.0 mm;
Ag. 0.94 g, Ø 18.0 mm.

48. Pusmārķa.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas ordeņa mestra Vilhelma fon Firstenberga (1557–1559) 1558. g. kopkalums.
Ag. 5.77 g, Ø 29.0 mm.

49. Vērdiņš.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas ordeņa mestra Gottharda Kettera (1559–1561) kopkalums.
Ag. 1.97 g, Ø 23.5 mm.

50. Šiliņi.

Rīgas arhibīskapa Vilhelma, Brandenburgas markgrāfa, un Livonijas ordeņa mestra Gottharda Kettera kopkalums.
Ag. 0.88 g, Ø 18.0 mm;
Ag. 0.99 g, Ø 18.0 mm.
Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

Johannusa Portanciusa Livonijas karte (1573).

51. Šiliņi.

Kalti Rīgā Livonijas ordeņa mestra Bernta fon der Borha (1471–1483) laikā.

Ag. 1.10 g, Ø 19.0 mm;

Ag. 1.13 g, Ø 19.0 mm.

52. Šiliņš.

Kalti Cēsis (Wenden) Livonijas ordeņa mestra Bernta fon der Borha laikā.

Ag. 1.02 g, Ø 19.0 mm.

Bullišu depozīts (Ludzas raj.).

53. Šiliņi.

Kalti Cēsis Livonijas ordeņa mestra Johana Freitāga fon Loringhofena (1483–1494) laikā.

Ag. 0.94 g, Ø 18.0 mm;

Ag. 1.06 g, Ø 18.5 mm.

Dukstu depozīts (Ludzas raj.).

54. Šiliņi.

Kalti Cēsis Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā.

Ag. 0.98 g, Ø 19.0 mm;

Ag. 0.87 g, Ø 19.0 mm.

Bullišu depozīts (Ludzas raj.).

55. Zelta guldenis.

Kalts Rīgā 1528. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā.

Au. 3.52 g, Ø 24.0 mm.

leģenda: MO|neta]–NO|va]–ARCHI–EPIS|copi]–RIG|ensis]:ET :MAG|istri]:LIVO|niae]:[15]16: (Rīgas arhibīskapa un Livonijas mestra jaunā monēta). Reversā attēlota stāvoša Jaunava Marija ar bērnu labajā un zīdī kreisajā rokā, apkārt tai staru vainags, bet gar monētas malu starp divām punktu joslām leģenda: CONSERVA–NOS–D[omi]NA (Valdniece, glāb mūs!).

Viena mārka (monēta) tika pielidzināta 4 vērdiņiem vai 36 šiliņiem, un tādēļ savukārt 1 vērdiņā rēķināja 9 šiliņus vai 27 feniņus. Vērdiņa svars bija 2.8 g, bet diametrs – 24.0 mm. Vērdiņus kala no 14 7/8 lotu (930°) sudraba svara mārkas, šiliņus – no 4 7/12 (286°), bet feniņus – no 3 5/8 (227°) lotu mārkas.

Šie Livonijas vērdiņi un mārkas bija starpposms ceļā uz pilnvērtīgu sudraba maksāšanas līdzekli. Sekojot Rietumeiropas paraugam, Livonijā, tiesa gan, neregulāri kala arī sudraba dālderus un zelta dukātus.

Tā kā Livonijā dažādu nominālu monētpēdas nebija sabalansētas, sāka darboties t.s. Kopernika – Grešema likums, kura būtība ir tā, ka nevērtīgākās monētas izspiež no apgrozības vērtīgākās. Livonijā tas izpaudās tādā veidā, ka augstvērtīgākos vērdiņus uzpirka par mazvērtīgākiem feniņiem, vērdiņiem pakāpeniski izzūdot no apgrozības. Radās apgrozības monētu trūkums, un to vietu aizpildīja ārzemēs izlaistās, galvenokārt Polijas un Lietuvas, Vācu nācijās Svētās Romas impērijas, Spānijas, Nīderlandes u.c. monētas, turklāt ne tikai dālderī, bet arī mazvērtīgā sīknauda.

1525. gadā tika noteikts naudas kurss, 1 vērdiņu pielidzinot jau 10 šiliņiem. Ārvalstu monētu izmantošanu naudas apgrozībā aizliedza. Tomēr šie pasākumi tikai īslaicīgi uzlaboja

56. Zelta pusguldenis.

Kalts Rīgā 1533. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā.

Au. 1.65 g, Ø 17.0 mm.

57. Vērdiņš.

Kalts Rīgā 1526. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā.

Ag. 2.80 g, Ø 24.5 mm.

Svētā Pētera baznīcas depozīts (Rīga).

58. Šiliņi.

Kalti Rīgā 1535. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā.

Ag. 1.00 g, Ø 18.0 mm;

Ag. 0.90 g, Ø 18.0 mm.

Mangaļu Kalēju depozīts (tag. Rīga).

niņi.

Rīgā 1536. g. Livonijas ordeņa mestra Hermana fon Pletenberga laikā.
30 g, Ø 12.0 mm;
24 g, Ø 12.0 mm.
Mangaļu Kalēju depoziits (tag. Rīga).

ismārka.

Rīgā 1547. g. Livonijas ordeņa mestra Hermana fon Brigeneja laikā.
10 g, Ø 29.5 mm.

liņi.

Rīgā 1536. g. Livonijas ordeņa mestra Hermana fon Brigeneja laikā.
30 g, Ø 18.0 mm;
24 g, Ø 18.0 mm.
Cupju depoziits (Valkas raj.).

stāvokli. 16. gs. 30. gados Tartu un Tallina patvarīgi samazināja sudraba saturu tur kaltajos šiliņos un feniņos līdz trīs lotēm. "Zemes kungiem" nācās piekāpties un atļaut kalt šāda sastāva monētas, gan piekoduinot, ka šis pārkāpums turams slepenībā. Vērdiņa kurss tika vēlreiz paaugstināts – līdz 12 šiliņiem.

Sudrabs visos veidos aizvien ir bijis prece, to pārdeva monētu kaltuvēm, rotkaļiem, veda uz Krieviju utt. Tāpat prece bija arī Rietumeiropas dālderis, lai gan vienlaikus tie veica arī maksāšanas līdzekļa funkciju. Jau 16. gs. 30. gados tie ieņēma stabilu vietu Livonijas saimniecībā. 1528. gadā 1 dālderis līdzinājās 2 mārķām un 29 šiliņiem, 30. gadu vidū – 3 1/3 mārķas, bet 40. gados – 3.5 mārķām. Kalt vietējās monētas no dālderiem tomēr nebija izdevīgi – šim nolūkam izmantoja galvenokārt vecās monētas un sudrablietas.

16. gs. 30. – 40. gados šiliņus kala no 3 lotu sudraba svara mārķas (187.5°) pēc šādas monētpēdas: 18 aprēķina mārķas no vienas tīra sudraba svara mārķas. Ievērojamas grūtības Livonijas monētu kalšanai radīja Krievijas tirgus: tirgotājiem bija ļoti izdevīgi uz turieni izvest sudrabu. Tieši tādēļ ar landtāga lēmumu tika noteiktas obligātās sudraba piegādes Livonijas pilsētu naudas kaltuvēm, kā arī aizliegts izvest uz Krieviju monētas (dālderus, vērdiņus un šiliņus). Krievu tirgotājiem bija izdevīgi uzpirkt ne tikai dālderus, bet arī Livonijas monētas, īpaši vērdiņus.

Monētu meistari nāca klajā ar iniciatīvu ieviest tādu monētpēdu, kurā 1 dālderis atbilstu 3.5 mārķu monētām, bet no vie-

62. Šiliņi.

Kalti Rīgā 1549. g. Livonijas ordeņa mestra Johana fon der Rekes laikā.
Ag, 0.83 g, Ø 19.0 mm;
Ag, 0.91 g, Ø 19.0 mm.
Mangaļu Kalēju depoziits (tag. Rīga).

63. Pusmārķas.

Kaltas Rīgā 1556. g. Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena laikā.
Ag, 5.72 g, Ø 29.5 mm;
Ag, 5.54 g, Ø 30.0 mm.
Ružinas depoziits (Rēzeknes raj.).

64. Vērdiņi.

Kalti Rīgā 1556. g. Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena laikā.
Ag, 2.61 g, Ø 24.0 mm;
Ag, 2.83 g, Ø 24.0 mm.
Ružinas depoziits (Rēzeknes raj.).

65. Šiliņš.

Kalts Rīgā 1551. g. Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena laikā.
Ag, 1.07 g, Ø 18.5 mm.
Ružinas depoziits (Rēzeknes raj.).

nas svara mārkas izgatavot vērđiņus, pūsmārkas un mārkas, kas atbilstu 31.1 aprēķina mārkai, un šiliņus, kas atbilstu 33.7 aprēķina mārkām. Atbilde kavējās. Bija priekšlikums arī vērđiņus, kas bija kālti no 1515. līdz 1525. gadam, pielīdzināt 14 šiliņiem, tiem uzspiežot kontramarku. Tērbatas bīskaps Jodoks fon der Reke vērđiņu zīmogošanu uzsāka bez atļaujas jau 1551. gadā. Tartu pilsētas paraugam sekoja arī Tallina. Oficiālā atļauja tika saņemta gan tikai 1553. gadā. Vērđiņu kontramarkēšana turpinājās līdz 1556. gadam. 14 šiliņu kurss vērđiņiem saglabājās līdz pat Livonijas karam. Kara sākumā dālderis joprojām līdzinājās 3.5 mārkām. 1557. gadā vērđiņus kalla no 9.5 (578°), šiliņus – no 3 (187.5°), bet feniņus – no 2.5 (156°) lotu sudraba.

66. Pūsmārkas.
Kaltas Rīgā 1557. g. Livonijas ordeņa mestra Vilhelma fon Firštenberga laikā.
Ag. 5.35 g, Ø 29.0 mm;
Ag. 5.52 g, Ø 29.0 mm.
Lejastēcupju depozīts (Valkas raj.).

68. Šiliņi.
Kalti Rīgā 1558. g. Livonijas ordeņa mestra Vilhelma fon Firštenberga laikā.
Ag. 0.88 g, Ø 18.0 mm;
Ag. 1.24 g, Ø 18.0 mm.
Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

70. Šiliņš.
Kalts Rīga 1560. g. Livonijas ordeņa mestra Gotharda Kellera laikā.
Ag. 0.93 g, Ø 18.0 mm.
Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

72. Vērđiņš.
Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga 1516. g. kopkalums (aversā – Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Čālena kontramarka).
Ag. 2.85 g, Ø 24.0 mm.
Svētā Pētera baznīcas depozīts (Rīga).

67. Vērđiņi.
Kalti Rīga 1557. g. Livonijas ordeņa mestra Vilhelma fon Firštenberga laikā.
Ag. 2.81 g, Ø 23.0 mm;
Ag. 2.78 g, Ø 24.0 mm.
Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

69. Vērđiņi.
Kalti Rīgā 1561. g. Livonijas ordeņa mestra Gotharda Kellera laikā.
Ag. 2.77 g, Ø 24.0 mm;
Ag. 2.46 g, Ø 24.0 mm.
Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

71. Vērđiņš.
Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga 1516. g. kopkalums (reversā – Tartu kontramarka).
Ag. 2.70 g, Ø 25.0 mm.

73. Vērđiņš.
Kalts Rīgā 1526. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā (aversā – Tallinas kontramarka).
Ag. 2.76 g, Ø 24.0 mm.

J. K. Brocs zīmētās Rīgā 16. gs. kaltās monētas (no augšas): **dubultdukāts**, kalts 1528. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Plettenberga laikā; **dukāts**, kalts 1528. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Plettenberga laikā; **vērdiņš**, Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Plettenberga 1515. g. kopkalums; **vērdiņš**, Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Plettenberga 1516. g. kopkalums; **vērdiņš**, Rīgas arhibīskapa Jaspersa Lindes un Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Plettenberga 1516. g. kopkalums. (J. Ch. Brotze. Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospective, Münzen, Wapen etc. I sēj. Rokraksts, 126. lapa.)

Parasti ekonomiskās nestabilitātes vai kara apstākļos un citās ārkārtējās situācijās strauji ceļas dārgmetālu cenas. Arī Livonijas karš nebija izņēmums. Paaugstinājās svara mārkas kurss pret māru kā monētu. Tika noteikts kurss: 1 dālderis = $3 \frac{3}{4}$ aprēķina mārkas. Tirgotāji sāka uzpirkt un izvest Livonijas monētas, jo tas bija izdevīgi. Lai šo nevēlamo parādību novērstu, 1559. gadā 1 mārka sāka skaitīt 3 vērdiņus, bet 1 vērdiņā – 12 šiliņus. Taču tādējādi tika izjaukts agrākais līdzsvars starp vērdiņu un šiliņu. Tāpēc 1560. gadā ordeņa mestrs Ketlers atjaunoja iepriekšējo monētu attiecību sistēmu (1 mārka = 4 vērdiņi = 36 šiliņi). Jāpiebilst gan, ka monētpēda pa to laiku bija kritusies līdz 41 – 44 aprēķina mārām.

MONĒTAS "ĀRKĀRTĒJIEM APSTĀKĻIEM"

Lai kompensētu augošos kara izdevumus, 1558. gada rudenī ordeņa mestrs Firstenbergis nolēma kalt ipašas monētas "ārkārtējiem apstākļiem". Tie bija $22 \frac{1}{2}$ karātu ($937,5^\circ$) zelta guldeni (1 guldenis = 5 mārkas 27 šiliņi). 1560. gadā ordeņa mestram Ketleram nācās zelta saturu šajās monētās samazināt par diviem karātiem, toties guldeni aprēķināja jau pēc 11 māru kursa, bet tā paša gada augustā – pat pēc $14 \frac{3}{4}$ māru kursa.

Livonijas “zemes kungi” gan mēģināja samazināt zelta guldeni augsto kursu, nosakot, ka 1 guldenis līdzvērtīgs 8 1/4 aprēķina mērkām. Turpmākajos gados guldena kurss pazeminājās.

Savukārt “ārkārtējiem apstākļiem” paredzētās sudraba monētas kala kā klipes – proti, četrstūrains sudraba gabalus ar ordeņa mestru Firstenberga, Ketlera vai arhibīskapa Vilhelma ģerboni. Baltvācu privātkolekcionārs F. Perns šīs neparastās monētas iedalījis trīs grupās pēc to svara (33 – 34 g, 16 – 17 g un 7 – 8 g). Klipes kala no tādas pašas raudzes sudraba kā dālderus (14 lotu; 875°), bet pēc svara tās atbilda sudraba guldenim, un, kā konstatējis igauņu numismāts I. Leimuss, šīm monētām vajadzēja kompensēt zelta guldeni trūkumu, maksājot atlīdzību algotņiem.

Klipes neietilpa Livonijas naudas sistēmā. Tāpēc “zemes kungi” tām noteica savu kursu: 1 klīpe = 5 1/3 mērkas. Pēc “zemes kungu” noteiktā piespiedu kursa monētas, kuras atšķīrās no Livonijā ierastajām, lietoja arī vietējie iedzīvotāji.

Kad Livonijas ordeņa 1560. gadā bija cietis vairākas sakāves, drīz vien sākās pārrunas par naudas kursa pazemināšanu, un 1561. gadā klipju kalšana tika pārtraukta. Šajā laikā to kurss bija 4 1/3 mērkas, bet dāldera kurss – 3 3/4 mērkas. Tātad sudraba klīpes un zelta guldeni ar augsto piespiedu kursu bija tipiskās “ārkārtējo apstākļu” monētas, kuru izlaides nepieciešamību noteica karš.

75. Guldenis.
Kalta 1559. g. Livonijas ordeņa mestra
Gotharda Ketlera laikā.
Au, 4.10 g, Ø 29.0 mm.

78. Guldenis.
Kalta Livonijas ordeņa mestra
Gotharda Ketlera laikā.
Au, 4.10 g, Ø 28.0 mm.

76. Klīpe.
Kalta 1558. g. Livonijas ordeņa mestra
Vilhelma fon Firstenberga laikā.
Ag, 8.70 g, 22.0 x 28.0 mm.
Svētā Pēterā baznīcas depoziits (Rīga).

76. Klīpe.
Kalta 1558. g. Livonijas ordeņa mestra
Vilhelma fon Firstenberga laikā.
Ag, 8.70 g, 22.0 x 28.0 mm.
Svētā Pēterā baznīcas depoziits (Rīga).

77. 2 guldeni.
Kalti Livonijas ordeņa mestra
Gotharda Ketlera laikā.
Au, 8.14 g, Ø 28.5 mm.

79. Vienpusīga monēta.
Kalta 1559. g. kā t.s. kara nauda
Livonijas ordeņa mestra
Gotharda Ketlera laikā.
Ag, 8.46 g, Ø 28.0 mm.

MONĒTU KALŠANAS NOSACĪJUMI UN PROCESS

Austriešu numismāts A. Lušins fon Ebengreits par galvenajiem monētu kalšanas priekšnoteikumiem viduslaikos uzskata savas naudas (monētu) sistēmas radišanu, monētpēdas noteikšanu, atbilstošus attēlus uz monētām, monētu kalšanas pārvaldīšanu un ienākumus no monētu kalšanas.

Šie priekšnoteikumi vērojami arī Livonijā. Jau 1211. gadā Rīgas bīskaps Alberts piešķir monētu kalšanas privilēģiju, bet 1360. gadā šādas privilēģijas izdeva Livonijas ordeņa mestrs un Tērbatas bīskaps. 16. gs. tiesības kalt zelta monētas un dālderus piešķir ordeņa mestrs vai Rīgas arhibīskaps.

Monētpēdu parasti noteica Livonijas "zemes kungi", vēlāk sekoja arī attiecīgs landtāga lēmums.

Svarīgākais monētas vizuālais elements bija ģerbonis, kas apliecināja valdnieka tiesības izlaist šo monētu, garantēja tās atbilstību naudas kalšanas noteikumiem, kā arī atspoguļoja valdošās hierarhiskās attiecības.

Saskaņā ar 1452. gada Salaspils līgumu tiesības kalt monētas Rīgā bija gan Livonijas ordenim, gan arhibīskapam, bet Rīgas ģerbonis uz monētām parādījās tikai atsevišķos, ar īpašiem politiskiem notikumiem saistītos gadījumos (piemēram, "sede vacante" laikā, kad Rīgas arhibīskapa sēdekļis no 1479. līdz 1483. gadam bija brīvs). Ar ordeņa mestra Pletenberga atļauju Rīgas pilsētas ģerbonis parādījās uz monētām kopš 1526. gada, bet no 1552. līdz 1555. gadam, kad monētu kalšanas pārvaldīja "zemes kungi", pilsētas ģerbonis netika attēlots. Praktisko monētu kalšanas darbu veica pilsētas, jo tām toreiz piederēja monētu kalšanas ar visu inventāru. Visās trijās pilsētās (Rīgā, Tallinā, Tartu) rāte izraudzījās divus t.s. naudas kungus (Münzherren), kuru pienākums bija apgādāt monētu kalšanu ar sudrabu un kārtot citus finansiālos jautājumus. Laiku pa laikam "naudas kungiem" bija jāsniedz pārskats bīskapam vai ordeņa mestram. Ar pašu monētu kalšanu nodarbojās monētu meistars (Münzmeister) un viņa palīgi. 15. gs. monētu meistars bija pilsētas rātes ierēdnis, ko rāte apgādāja ar nepieciešamajiem līdzekļiem un izejvielām un maksāja par darbu atbilstoši apstrādātā sudraba daudzumam.

Stāvoklis mainījās 16. gadsimtā. 1515. gada naudas noteikumi paredzēja, ka apmaksājama vienīgi vērdivu kalšana. Turklāt pamazām monētkāļi kļuva par monētu kalšanas nomniekiem, kas katru gadu maksāja rātei, bīskapam, arhibīskapam vai ordeņa mestram stingri noteiktu naudas summu. Valmieras landtāgs 1532. gadā noteica nomas maksas lielumu – viena aprēķina mārciņa par katru izlietoto sudraba svara mārciņu. Kopā ar monētu kalšanu strādāja arī zelti un mēcekļi. To skaits (parasti no viena līdz sešiem) bija atkarīgs no darba apjo-

80. Monētspiedņi Rīgas arhibīskapa Henninga Šarpenberga laika šiliņa (augšējais) un Rīgas arhibīskapijas 15. gs. vidus feniņa aversa kalšanai.
 Fe, 51.6 x 22.0 x 42.6 mm.
 Fe, 70.0 x 15.0 x 39.6 mm.

ma un darbnīcas iespējām. Ir zināms, ka 16. gs 20. gados Rīgas monētu meistars savam zellim maksājis 6 šiliņus par noteiktā daudzuma šiliņu izkalšanu no vienas sudraba svara mārkas. Monētu kalšanu kontrolēja speciāls uzraugs (Münzwardein). Uzraudzība sākās jau sudraba liešanas laikā. Monētas nedrīkstēja laist apgrozībā, kamēr pilnīgi viss tām paredzētais metāls nebija izkalts monētās. Tad monētu meistaram bija jāuzrāda visas no attiecīgā lējuma izkaltās monētas un jāatdala tās, ar kurām jāsamaksā par kaltuves nomu. Monētu svaru pārbaudīja pēc "al marco" paņēmiena. Raudzes noteikšanai izraudzījās dažas monētas. Ja viss atbilda noteiktajām prasībām, monētas laida apgrozībā. Dažas monētas kā paraugus atstāja glabāšanā kaltuvē. Monētu viltotājus bargi sodīja – gan ar naudas, gan ar miesas sodiem (piemēram, nocērtot rokas).

Galvenie sudraba piegādātāji gan vietējam, gan Krievijas tirgum bija Livonijas tirgotāji. Protams, izdevīgāk viņiem bija pārdot sudrabu Krievijā. Tādēļ 16. gs. vidū landtāgs pat nolēma, ka tirgotājiem puse no ievestā sudraba jāpārdod vietējam monētu kaltuvēm, turklāt par fiksētām cenām. Šādi nosacījumi nepavisam neapmierināja tirgotājus, un viņi centās dažādi apiet šo lēmumu. Rezultātā sudrabs monētu kaltuvēs neienāca, un tām reizēm nācās pārtraukt darbu. Stāvokli neuzlaboja arī tas, ka 1516. gadā ar Valmieras landtāga lēmumu obligātās sudraba piegādes samazināja līdz 1/3, bet 1554. gadā pat līdz 1/6 no ievestā sudraba daudzuma.

No 13. līdz 15. gs. Livonijā sudrabu ievada pārsvarā no Lībekas, kur savukārt tas ienāca no Bohēmijas, Erfurtes un Harcas apkārtnes raktuvēm. Pēc somu vēsturnieka Gunnara Mikvica apkopotajām ziņām, kopš 16. gs. 20. gadiem galvenokārt ievada sudraba dālderus. Līdzko bija izjūtams sudra-

ba trūkums, izmantoja arī vietējās rezerves – uzpirka vecās monētas, sadzīves priekšmetus, pat dārglietas, kas piederēja baznīcām, klosteriem, ģildēm, rātei utt.

Naudas izgatavošanas process monētu kaltuvē sākās ar to, ka tika nosvērta iegūtais sudrabs un noteikta tā raudze. Pēc tam to sasmalcināja sīkos gabaliņos un kopā ar vajadzīgo piedevu daudzumu ievietoja tiģeli. Izkausēto metālu ielēja ipašās formās, kas bija pagatavotas no māliem, audekla vai dzelzs, un tādējādi ieguva sudraba stienišus. Šiem stienišiem vēlreiz noteica raudzi. Tad ar veseri izkala iespējami vienāda biezuma plāksni, ko ar ipašām šķērēm sagrieza četrstūrīnās sagatavēs, kas bija nedaudz smagākas par monētām. Šīs sagataves vēlreiz apstrādāja uz laktas ar speciālu āmuru un apgrauzīja, līdz tās atbilda izgatavojamās monētas lielumam un svaram, kā arī ar speciālām knaiblēm iespieda tām monētas jostu. Šādi sagatavoti un pēc "al marco" metodes nosvērti, šie pusfabrikāti tika balināti, tos vārot vinakmens, sāls un ūdens vai, reizumis, urina šķīdumā. No sagatavēm tika kaltas monētas. Līdz 16. gs. vidum visā Eiropā monētu kalšana bija roku darbs. Izmantoja divus spiedņus, no kuriem apakšējais bija nostiprināts nekustīgi, bet augšējais kaļot atradās meistara rokās. Uz nekustīgā spiedņa novietoja sagatavi (plāksnīti), savukārt virs tās uzlika augšējo spiedni un uzsita pa to ar āmuru. Tāda monētu kalšana bija darbietilpīga un līdz ar to arī dārgs process.

Rīga ļoti ātri reaģēja uz tehniskiem jauninājumiem – arī monētniecībā. Ārzemēs veltnu mašīnu (Walzwerk) monētu kalšanā sāka izmantot 16. gs. vidū, bet Rīgā ar šādu iekārtu šiliņi izgatavoti jau 1575. gadā. Tās darbības princips bija šāds. Uz viena veltna tika iegravēti monētas aversa spiedņi, uz otra – reversa. Abiem veltniem rotējot, starp tiem laida plānu sudraba plāksni – un monētas bija gatavas. Atlika tikai tās izgriezt no plāksnes.

LIVONIJAS ORDEŅA MONĒTAS BEZ KALTUVES NORĀDES

Īpašu ievēribu pelna tās monētas, kuras, spriežot pēc 18. gs. hronista J. G. Arnta ziņām un citām vēlākām norādēm, kaltas Cēsis. Livonijas ordeņa 16. gs. kaltās monētas bez kalšanas vietas norādes ir, pirmkārt, ordeņa mestra Gālena 1556. gadā izlaistās pusmārkas, vērđiņi un šiliņi; otrkārt, ordeņa mestra Ketlera 1560. gada vērđiņi; treškārt, 1559. gada vērđiņi ar Ketlera attēlu; visbeidzot, ordeņa mestru Firstenbergu un Ketlera no 1558. līdz 1561. gadam kaltās klipes un guldeņi. F. Perns, pielietojot t.s. spiedņu saļūdzināšanas metodi, kon-

81. Pusmārkas.

Kaltas 1556. g. Livonijas ordeņa mestra Heinriha fon Gālena laikā.

Ag, 5.36 g, Ø 30.0 mm,

Ag, 5.46 g, Ø 29.0 mm.

Lejastēcupju depoziits (Valkas raj.).

78. Vērdiņš.
1560. g. Livonijas ordeņa mestra
rēda Kettera laikā.
65 g, Ø 23.0 mm.

statējis, ka pirmās un otrās grupas monētspiedņi ļoti līdzīgi tiem, kuri izmantoti Livonijas ordeņa mestra un Rīgas arhibīskapa kopkalumiem. Rīgas pilsēta jau 16. gs. 50. gados uz kādu laiku bija atstumta no monētu kalšanas. Plašumā vērsās t.s. koadjutoru karš, kas beidzās ar Livonijas ordeņa un Rīgas arhibīskapa izligumu. Dabīgi, ka šādā situācijā kopīga monētu kalšana nebija iespējama, un ordeņa mestrs, izmantojot monētkalšanas privilēģiju, kalla tās ar savas dzimtas un Livonijas ordeņa ģerboni.

1560. gadā darinātajos Ketlera vērdiņos F. Perns ir saskatījis iezīmes, kas raksturīgas Rīgas monētu kaltuves meistara Tomasa Rammes kaltajām monētām. Turpretim 1559. gadā kaltajos vērdiņos ar Ketlera attēlu saskatāms pavisam cits rokraksts. I. Leimuss šīs monētas uzskata par agrāk nezināmiem 1559. gada Tallinas vērdiņiem, jo pamanījis uz tām Tallinas monētu meistara Paula Guldena amatzīmi – valstsābolu. Tātad mūsdienu numismātu pētījumi liek nopietni apšaubīt agrāko atzinumu, ka pieminētās monētas, tostarp Firstenberga un Ketlera 1558. – 1561. gadā izlaistās klipes, kaltas Cēsis.

83. Vērdiņš.
Kalts 1559. g. Livonijas ordeņa mestra
Gotharda Kettera laikā.
Ag. 2.70 g, Ø 24.0 mm.

**84. Livonijas perioda monētu
depozītu trauki (no kreisās):**

alvas kanna

(Valmieras raj. Ancīšu depozijs),

alvas kanna

(1553. gadā to izgatavojis Rīgas alvas

meistars Kiriāks Klints; Rēzeknes raj.

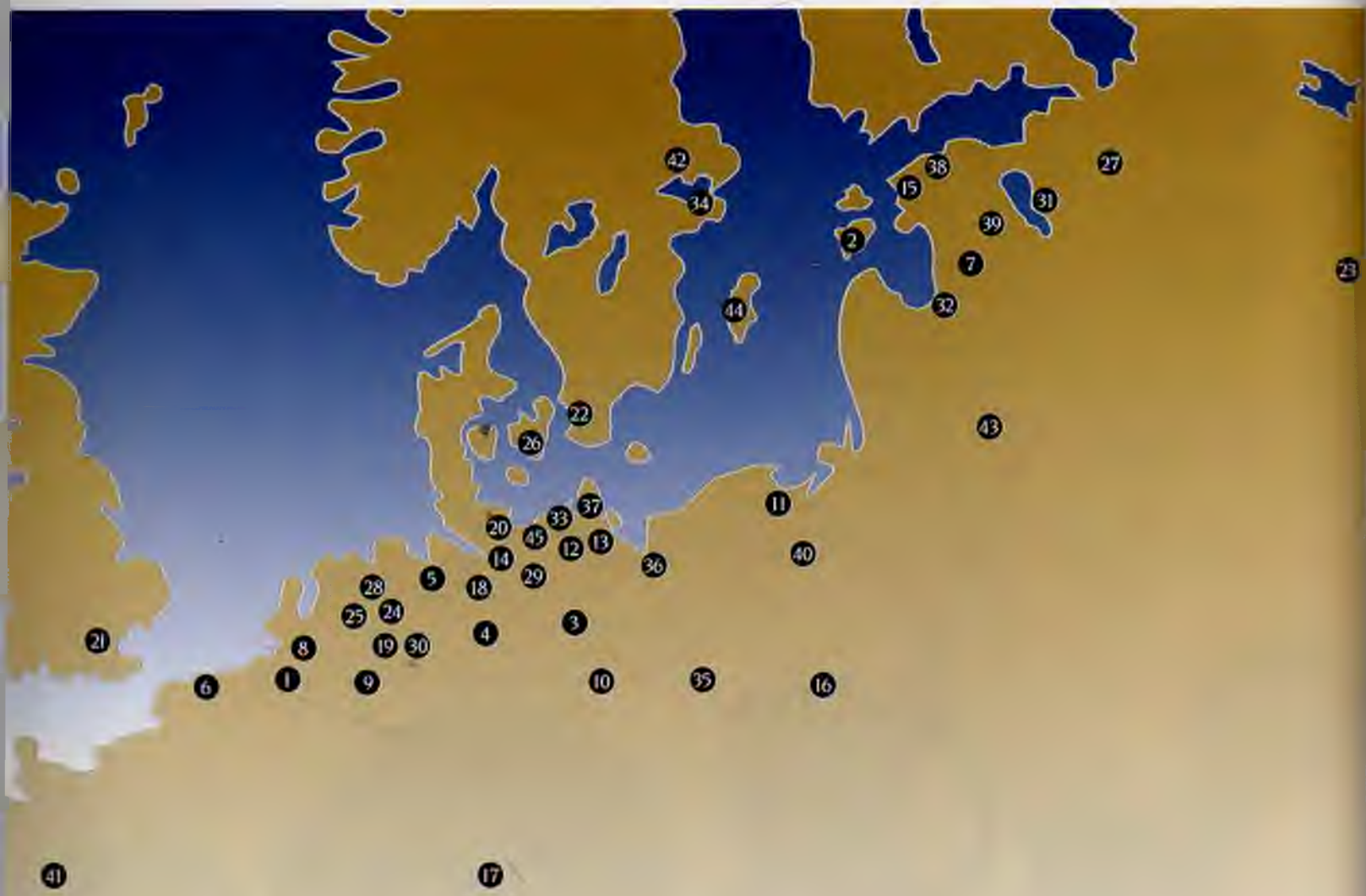
Kaunatas Avotiņu depozijs).

māla trauks

(izklātā ar bērza lāsīm, tajā

atrādās Aizkraukles raj. Kalnazveņu –

Livonijas perioda lielākais – depozijs).

Livonijas 13. gs. – 16. gs. I. puses
depozītos atrasto monētu
kalšanas vietas.

1. Antverpene	16. Krakova	31. Pleskava
2. Ārensburga	17. Landsberga	32. Rīga
3. Brandenburga	18. Lineburga	33. Rostoka
4. Braunšveiga	19. Lipe	34. Stokholma
5. Brēmene	20. Libeka	35. Svidnica
6. Brige	21. Londona	36. Ščecina
7. Cēsis	22. Lunda	37. Štrālzunde
8. Dordrehta	23. Maskava	38. Tallina
9. Dortmunde	24. Mindene	39. Tartu
10. Drēzdene	25. Minstere	40. Toruņa
11. Gdaņska	26. Nestveda	41. Tūra
12. Gistrova	27. Novgoroda	42. Vesterosa
13. Greifsvalde	28. Osnabrika	43. Viļņa
14. Hamburga	29. Parhima	44. Visbija
15. Hāpsala	30. Pādeborna	45. Vismāra

Depozīta atrašanās vieta	Atrašanās gads	Monētu skaits	
		Kopējais	Livonijas
Snekarfe (Zviedrija)	?	1811	11
Petersborga (Zviedrija)	pirms 1877.	?	1(?)
Leikendorfa (Vācija)	?	1110	3
Masku (Somija)	1904	250	43
Raudondvaris (Lietuva)	pirms 1886.	32	10
Ēriļjoki (Krievija)	1930.	285	285
Nestveda (Dānija)	1860.	52	3
Flodstrupa (Dānija)	1876.	96	3
Roskilde (Dānija)	1904	65	5
Slille (Dānija)	1837.	1169	2
Boise (Dānija)	1801.	988	2
Slillingorde (Dānija)	1840.	71	1
Salbi (Dānija)	1858.	3373	86
Stege (Dānija)	1902.	252	2
Stiborga (Dānija)	1842.	150	6
Strhusa (Dānija)	1908.	3795	32
Suhvinkela (Dānija)	1837.	6832	6
Sutas baznīcārzs (Dānija)	1760.	3	2
Soruma (Dānija)	1813.	45	4
Sellese (Dānija)	1866.	184	184
Slsinore (Dānija)	1952.	892	3
Svendborga (Dānija)	1885.	3830	8
Sornholma (Dānija)	1863.	85	38
Soguma klosteris (Dānija)	1963.	230	2
Sigdesa (Zviedrija)	1906., 1909.	2421	11
Sjaro (Zviedrija)	?	52	3
Sjenkumla (Zviedrija)	1861.	356	4
Sjsbija (Zviedrija)	1894.	256	3
Sjovgoroda (Krievija)	1979.	28	27
Sjalsla (Dānija)	1870.	29	5
Sjillerodas apkārtnē (Dānija)	1860.	88	1(?)
Sjanneljervi (Somija)	1926.	115	103
Sjeski (Krievija)	1863.	76	43
Sjonora (Zviedrija)	1972.	apm. 13	1
Sjaseborga (Somija)	1968.	5	5
Sjergkirke (Norvēģija)	pirms 1968.	331	1
Sjonneskirke (Norvēģija)	1966., 1968.	557	2
Sjorlunde (Dānija)	1963–1973.	43	1
Sjolocka (Baltkrievija)	1858.	?	5
Sjinakkala (Somija)	1880.	74	25
Sjirrigena (Norvēģija)	1969.	15	2
Sjistina (Somija)	1935.	15	15
Sjnekjerve (Krievija)	1944.	403	398
Sjsiporti (Krievija)	1904.	2669	1569
Sjaro (Zviedrija)	1934.	2123	2
Sjilavinlinna (Somija)	1962.	73	51
Sjetjulino (Baltkrievija)	1897.	111	111
Sjousiainenkirke (Somija)	pirms 1968.	1575	1
Sjēriļjoki (Krievija)	1894.	260	235
Sjikirke (Krievija)	1929.	235	57
Sjalkjervi (Krievija)	1928.	9	7
Sjavina, Gdova (Krievija)	1895.	21	21

Livonijas 13. gs. – 16. gs. 1. puses monētu atradumi depozītos ārpus tās teritorijas (pēc noguldīšanas senuma).

NAUDA UN CENAS

Livoniņas perioda rakstītie avoti nereti sniedz interesantas ziņas par tā laika cenām, kas mūsdienās ļauj spriest par toreizējās naudas reālo vērtību. Visbiežāk tiek minētas labības (rudzu, auzu), zirgu un vēršu, alus, kokmateriālu, nedaudz retāk – medus, vaska un kažokādu cenas.

No 1405. līdz 1409. gadam lasts rudzu (2 100 kg) vidēji maksāja 4 Rīgas mārkas, bet 1441. – 1449. gadā – jau 17.5 mārkas. Savukārt lasts auzu (2 800 kg) 1405. – 1408. gadā vidēji maksāja 3.2 mārkas, bet 1463. – 1471. gadā – 15.6 mārkas.

No 1405. līdz 1410. gadam par zirgu vidēji nācās maksāt 3 mārkas, turpretī 1463. – 1470. gadā gandrīz četrreiz vairāk – 11.5 mārkas. Lai nopirktu lastu alus (12 mucu), 1405. – 1406. gadā vajadzēja izdot 4 mārkas, bet 1471. – 1478. gadā – jau 18.5 mārkas.

Ap 1500. gadu par 7 Livonijā kaltajiem šiliņiem varēja likt pagatavot kurpju pāri vai nopirkt 2 olektis vadmalas. Reinzemes vīna stops (1.33 l) toreiz maksāja 5 – 6 šiliņus, apmēram litrs alus – pusšiliņu, aptuveni litrs eļļas no Lisabonas – 15 šiliņu, bet Baltijas jūrā izzvejotas 100 siļķes varēja iegādāties par 1 šiliņu. Te vērā ņemams, ka labs amatnieks tolaik dienā nopelnīja 6 šiliņus. 15. – 16. gs. mijā vienā šiliņā skaitīja 3 feniņus un par 1 feniņu varēja nopirkt klaiņņu maizes vai pusstopu alus.

85. Gotlandes 13. gs. 1. puses monētas.

Ag, 0.12 g, 10.0 x 11.0 mm;

Ag, 0.10 g, 12.0 x 11.0 mm;

Ag, 0.13 g, Ø 12.0 mm.

Ikšķīles pils depoizits (Ogres raj.).

86. Feniņš.

Kalts Osnabrikā Minsteres bīskapa Hermana II (1174–1203) laikā.

Ag (cilpina – no bronzas),

2.04 g, 18.0 x 29.0 mm.

Ikšķīles pilsvietas kapu apbedījuma piedeva (Ogres raj.).

CITZEMJU MONĒTU IZPLATĪBA LIVONIJĀ

No 13. gs. sākuma līdz Livonijas konfederācijas sabrukumam tagadējā Latvijas un Igaunijas teritorijā vienlaikus lietota gan vietējā nauda, gan arī citzemju monētas. Ārvalstu monētām naudas apgrozībā atkarībā no mainīgajiem politiskajiem un ekonomiskajiem apstākļiem ir bijusi lielāka vai mazāka loma.

13. gadsimts bija būtisku pārmaiņu laiks ne vien Latvijas, bet arī visas Austrumeiropas vēsturē. Saasinājās cīņa par ietekmi Baltijas jūras austrumu piekrastē, par jauniem tirgiem Krievzemes kņazistēs. Laikmetam raksturīgās norises ļoti uzskatāmi atainojās arī apgrozībā esošās naudas sastāvā.

Ja 12. gadsimts Latvijas vēsturē iezīmējās kā bezmonētu periods, tad ar 13. gs. datējamās naudas depoizitos un arheoloģiskajos pieminekļos – pilskalnos, kapulaukos, pirmajās iekarotāju celtajās mūra pilīs jeb cietokšņos – jau biežāk sastopami Reinas – Vestfālenes pilsētās kaltie denāri (galvenokārt tieši no turienes nāca katoļu misionāri un Baltijas zemju iekarotāji), kā arī Gotlandes brakteāti un pusbrakteāti.

87. Feniņš.

Kalts Osnabrikā grāfa Gerharda fon Oldenburga (1192–1216) laikā

Ag (cilpina – no bronzas),

1.26 g, Ø 21.0 mm.

Ikšķīles pilsvietas kapu apbedījuma piedeva (Ogres raj.).

Tolaik Gotlandes sala bija nozīmīgākais Baltijas jūras tirdzniecības ceļu krustpunkts, turklāt no Gotlandes tika aicināti arī pirmo mūra celtņu būvētāji – dzirkaļi.

Kad 14. gs.-pirmajā ceturksnī tika pārtraukta vietējo brakteātu kalšana Tallinā un Tartu, Livonijā denārus un vietējās monētas aizstāja Ziemeļvācijas pilsētu – Lībekas, Hamburgas, Lineburgas, Mēklenburgas novada brakteāti (Hohlpfennige). Lībeka monētu kalšanas tiesības ieguva 1226. gadā, bet Hamburga turpināja izmantot jau 1189. gadā iegūtās privilēģijas. Kā pilsētas feodālā senjora simbols uz Hamburgas brakteātiem bija attēlota Holšteinas grāfu nātras lapa, bet uz Lībekas – kronēta cilvēka galva (imperatora simbols).

Brakteātu izlaide pamatojās uz 1255. gadā noslēgto un 1304. gadā atjaunoto savienības līgumu starp Hamburgu un Lībeku. Līgumā pievienojās arī citas Ziemeļvācijas pilsētas, un 1379. gadā izveidojās Vendu monētu savienība. Tajā iesaistījās galvenokārt Hanzas tirdzniecības savienībā asociētās pilsētas – Hamburga, Lineburga, Vismāra, Rostoka, Štrālzunde un citas Mēklenburgas un Šlēsvigas – Holšteinas pilsētiņas. Vendu monētu savienībā monētas izgatavoja saskaņā ar Lībekas kalšanas noteikumiem – sākotnēji 466, bet vēlāk – 498 monētas no vienas Ķelnes sudraba svara mārkas.

Pamazām brakteātu vērtība dila: lai no naudas kalšanas iegūtu lielāku peļņu, sudraba saturs monētā pakāpeniski tika samazināts. Livonijā Svētās Romas impērijas ziemeļu pilsētās kaltie brakteāti ilgāku laiku tika izmantoti kā sīkās maiņas monētas, taču, pasliktinoties monētpēdai, atkārtoti (1374. un 1376. gadā) tika aizliegts ievest šīs zemās raudzes monētas. Atrastie monētu depozīti liecina, ka Latvijas teritorijā šo brakteātu izmantošana naudas apgrozībā pārtraukta 14. gs. 90. gados, bet Igaunijā – 15. gs. sākumā. Atsakoties no ārzemju naudas pielietojuma, Livonijas “zemes kungi” 14. gs. beigās paši sāka kalt vietējās sīkās maiņas monētas – jau pieminēto Lībekas tipa feniņu.

Tāpat kā citur Eiropā, arī Vendu monētu savienībā radās vēlme izmantot augstāka nomināla maksāšanas līdzekļus. Tāpēc 1340. gadā Lībekā sāka kalt zelta dukātus un gandrīz vienlaikus arī jaunas sudraba monētas – vitenfeniņus, kas līdzinājās 4 parastajiem feniņiem. Nedaudz vēlāk vērtīgākas monētas sāka izlaist arī citas Vendu monētu savienības pilsētas. Mazāka nomināla monētas tolaik bija dreilingi (Dreilinge) un ceturtdalviteni (Vierlinge). Turpinājās arī brakteātu kalšana.

Kopš 14. gs. beigām Vendu monētu savienība ietekmēja monētniecības attīstību Dānijā. Nestvedā karaļa Pomerānijas Ērika (1396–1439) laikā sāka kalt vitenus, kas, kā liecina nedaudzie atradumi, bijuši izplatīti arī Livonijā.

Līdzās pieminētajām Ziemeļvācijas monētām 14. – 15. gs.

10lfeniņš.

Mēklenburgā 13. gs. 2. pusē.
0,48 g, Ø 18.0 mm.

īžu Lielgrotes depozīts (Ogres raj.).

10lfeniņš.

Lībekā 14. gs. 1. pusē.
0,36 g, Ø 17.0 mm.

īžu Lielgrotes depozīts (Ogres raj.).

10lfeniņi.

Hamburgā 14. gs. 1. pusē.
41 g, Ø 17.0 mm;

42 g, Ø 16.0 mm.

īžu Lielgrotes depozīts (Ogres raj.).

91. Goti.

Kalti Visbijā 14. gs. beigās.

Ag, 1.38 g, Ø 18.0 mm;

Ag, 1.45 g, Ø 19.0 mm.

Ikšķiles Murnīkovas depozīts (Ogres raj.).

92. Hvidi.

Kalti Visbijā ap 1530. g.

Ag, 0.66 g, Ø 17.0 mm;

Ag, 0.54 g, Ø 17.0 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

93. Šiliņi.

Kalti Vācu ordeņa lielmeistra Vinriha fon Kniprodes (1351–1382) laikā.

Ag, 1.53 g, Ø 20.0 mm;

Ag, 1.50 g, Ø 21.0 mm.

Lielstraupes depozīts (Cēsu raj.).

naudas depozītos un arheoloģiskajos pieminekļos bieži vien atrodami arī Gotlandes pilsētā Visbijā no 1320. līdz 1450. gadam kaltie divpusīgie goti ar Dieva jēra attēlu reversā. Iespējams, ka tieši pēc šo monētu parauga 14. gs. vidū arī Livonijā sāka izgatavot divpusīgas monētas – ārtigus.

Tāpat Latvijas teritorijā bieži vien atrasti Prūsijā nodibinātā Vācu ordeņa (1198–1525) šiliņi. Livonijas ordenis bija Vācu ordeņa atzarojums. Turklāt laikā, kad spēkā bija aizliegums ievest zemas raudzes sudraba monētas no Hanzas pilsētām, Vācu ordenis Novgorodai kļuva par galveno sudraba piegādātāju caur Livoniju.

Pavisam nelielā skaitā Latvijā atrastas Austrumeiropā un Viduseiropā izplatītās graša monētas.

Polijas un Lietuvas naudas kalumi Livonijā intensīvi sāka ieplūst tikai 16. gs. sākumā. Tie bija Polijas karaļa Aleksandra Jagellončika (1501–1506) laikā kaltie denāri un pusgrāši. Arī nākamo Žečpospolitais valdnieku izlaistās monētas nereti sastopamas Livonijas laika depozītos. Atrasti arī atsevišķi Zviedrijas 16. gs. monētu eksemplāri.

1525. gadā atkal tika aizliegts Livonijā ievest ārvalstu monētas. Tāpēc turpmāk noguldītajos depozītos konstatējams liels vietējās kaltuvēs izgatavoto monētu pārsvars, turpreti ārzemēs

94. Apakšā (no kreisās):

Grasis.

Kalts 1545. g. Prūsijas hercoga Albrekta (1525–1568) valdīšanas laikā.

Ag, 1.85 g, Ø 23.4 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

Divēre.

Kalta Zviedrijā 1541. g. karaļa Gustava Vāsas (1523–1560) valdīšanas laikā.

Ag, 2.75 g, Ø 23.7 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

Četri patardi.

Kalti Brabantē 1536. g. Spānijas karaļa Kārļa I (1516–1556) valdīšanas laikā.

Ag, 11.02 g, Ø 33.1 mm.

Svētā Pētera baznīcas depozīts (Rīga).

Denārs.

Kalts Pāderbornas bīskapijā bīskapa Bernhārda IV (1227–1247) laikā.

Ag, 1.17 g, Ø 17.0 mm.

Savrupatradums Gaujas kreisajā krastā pie Valmieras.

Vidū (no kreisās):

Vērdirš.

Kalts Tallinā 1561. g. Zviedrijas karaļa Ēriksa XIV (1560–1568) valdīšanas laikā.

Ag, 3.28 g, Ø 23.6 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

Trisgrasis.

Kalts Lietuva 1563. g. Polijas karaļa Sigismunda II Augusta (1548–1572) valdīšanas laikā.

Ag, 3.02 g, Ø 21.0 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

Denāri.

Kalti Lietuvā Polijas karaļa Aleksandra Jagellončika (1501–1506) valdīšanas laikā.

Ag, 0.39 g, Ø 13.1 mm;

Ag, 0.39 g, Ø 13.0 mm.

Bullišu depozīts (Ludzas raj.).

Augšā (no kreisās):

Mārka.

Kalta Zviedrijā 1543. g. karaļa Gustava I Vāsas valdīšanas laikā.

Ag, 11.68 g, Ø 35.0 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

Pusgrasis.

Kalts Lietuvā 1512. g. Polijas karaļa Sigismunda I Vecā (1506–1548) valdīšanas laikā.

Ag, 1.17 g, Ø 19.5 mm.

Ružinas depozīts (Rēzeknes raj.).

izlaistās tajos sastopamas tikai retumis. Tiesa, tuvojoties liktenīgajam Livonijas karam, ārvalstu monētu skaits nedaudz palielinājās. Tās bija Žečpospolitās, Zviedrijas, Vācu nācijas Svētās Romas impērijas un Spānijas Nīderlandes monētas. Šajā laikā Livonijā naudas apgrozībā pirmoreiz parādījās Krievijas monētas – no stieples kaltas sudraba kapeikas un dengas.

Ja labi:
 iņas un dengas,
 Krievijā cara Ivana IV
 (1584) valdīšanas laikā,
 iņas,
 cara Fjodora (1584–1598) valdīšanas laikā,
 monētu Gauru Reiniku
 ita (Jaunlatgales apr.)
 trauks.

Ja labi:
 iņas 16. gs. dengas un kapeikas
 iņas Krupenātu (Jaunlatgales
 depozīta māla trauks.

DUKĀTS

Pēc ilgstoša saimnieciskās dzīves sastinguma Eiropā 12. gs. sākās rosība tirdzniecībā, amatniecībā, kalnrūpniecībā. Attīstījās preču un naudas attiecības, veidojās jaunas pilsētas. Uzplaukums skāra arī sabiedriskās dzīves sfēras. Krusta karagājieni veicināja tirdzniecības sakaru paplašināšanos. Rezultātā Eiropā iezīmējās divi galvenie tirdzniecības reģioni. Viens no tiem aptvēra visu Vidusjūras baseinu, kas kļuva par svarīgāko saikni tirdzniecībā starp Rietumeiropu un Austrumeiropu. Otrajā – Baltijas un Ziemeļjūras baseinā – tirdzniecība norisinājās galvenokārt starp Angliju, Skandināviju, Flandriju, Vācu nācijas Svētās Romas impērijas ziemeļu pilsētām un austrumslāvu zemēm.

Jaunajā saimnieciskajā situācijā 13. gs. vidū sākās arī jauns posms Rietumeiropas monētniecībā – zelta dukāta un sudraba

graša periods, kas turpinājās līdz 16. gs. sākumam. Sudraba denāri, kuru vērtība bija nemitīgi kritusies, kļuva neparocīgi plašiem, tirdznieciskajiem darījumiem. Radās nepieciešamība pēc augstvērtīgākām sudraba vai zelta monētām ar stabilu kursu. Tolaik radīt tādu starptautiski atzītu jaunu maksāšanas līdzekli bija spējīgas tikai bagātās Itālijas pilsētas, kas atradās Vidusjūras tirdzniecības reģiona centrā.

Apūlijas hercogs Sicīlijā jau 1140. gadā sāka kalt jaunu sudraba monētu – dukātu. Savukārt 1252. gadā Itālijas pilsētā Florencē parādījās par floriniem sauktas 3.5 g smagas zelta monētas ar šīs pilsētas ģerboņa attēlu (lilijas nosaukums latīņu val. – flos). Tajā pašā gadā Dženovā sāka kalt tikpat smagus zelta dženovinus.

Nedaudz vēlāk – 1284. gadā – ievērojamajā viduslaiku tirdzniecības centrā Venēcijā sāka izgatavot 3.44 g smagu zelta monētu, kuras aversā attēlots Jēzus Kristus, bet reversā – pilsētas patrons Svētais Marks, sniedzot karogu Venēcijas dodžam. Monētas malu rotāja leģenda latīņu valodā: – SIT TIBI CHRISTE DATVS – QVEM TV REGIS ISTE DVCATVS (Kristu, lai hercogiste, kurā tu valdi, tev piederētu). Leģendā visskaidrāk salasāms bija pēdējais vārds – “ducatus”, tādēļ šos cehinus (atvasinājums no Venēcijā monētu kaltuvi apzīmējoša vārda) tautā sāka dēvēt par dukātiem. Līdzīgas monētas Venēcijas republikā kala līdz pat tās likvidācijai (1797).

Arī citās valstīs aptuveni 3.5 g smagas zelta monētas sauca par dukātiem. Austrumos gan tās dēvēja par cehīniem. Viduslaikos Eiropā visizplatītākie bija trīs veidu – Ungārijas, Vācijas, kā arī Nīderlandes dukāti.

Ungārijas dukātus ar Svētā Laslo attēlu sāka kalt 1325. gadā. Šīs monētas bija īpaši iecienītas tirdzniecībā ar Austrumeiropas zemēm. Interesanti, ka Sanktpēterburgas Valsts Ermitāžas fondos ir 1578. gada Ungārijas dukāts ar Rīgas kontramarku. Tas liecina, ka šī nauda savulaik te atzīta par likumīgu maksāšanas līdzekli. Ungārijas dukāti ir kalpojuši par paraugu Krievijā izlaistajām t.s. Maskavas zelta monētām, kuras kala Ivana III laikā. Pētnieku vidū gan joprojām nav vienprātības par šo monētu izgatavošanas vietu – Maskava vai Presburga (tag. Bratislava).

Vācijas t.s. valsts dukātus izlaida saskaņā ar 1559. gadā Augsburgā apstiprinātajiem impērijas naudas kalšanas noteikumiem. Uz šīm zelta monētām bija attēlots stāvošs valdnieks.

Nīderlande dukātus kala kopš 1586. gada, un uz tiem redzams karavīrs ar bultu saišķi rokā. Tos, starp citu, plaši izmantoja tirdzniecībā ar Krieviju. Turklāt veselu gadsimtu – no 1768. līdz 1868. gadam – Krievija patvaļīgi izlaida to atdarinājumus, kas bija ļoti līdzīgi oriģināliem (kopš 1850. gada, kad Holandes republika šādu dukātu vairs nekala, ar nemainīgu gadskaitli –

96. Dukāts.

Kalts Ungārijā karaļa Sigismunda (1386–1437) valdīšanas laikā.

Au, 3.48 g, Ø 23.0 mm.

Cēsu pilsvietas atradums.

97. Dukāts ar Rīgas kontramarku.

Kalts Ungārijā 1578. g. ar ķeizara Maksimiliāna II (1564–1576) vārdu.

Au, 3.54 g, Ø 22.0 mm.

98. Dukāts.

Kalts Spānijas Nīderlandē (Zvollē) ķeizara Ferdinanda V (1504–1516) valdīšanas laikā.

Au, 3.39 g, Ø 24.5 mm.

Skrundas Ventas depozīts (Kuldīgas raj.)

“1849”), to pārtraucot tikai pēc Holandes valdības protesta.

Dukāta tipa monētas, tiesa, ar atšķirīgiem nosaukumiem nacionālajās valodās, kaltas arī daudzās citās valstīs. Francijā jau 13. gs. – Ludviķa IX laikā – sāka kalt zelta ekijus. Anglijā 13. gs. kala zelta penijus, bet 14. gs. tur parādījās arī cita zelta monēta – nobls. Uz tās attēlots uz kuģa klāja stāvošs karalis. Iespējams, ka šī monēta izlaista par godu angļu flotes uzvarai pār frančiem 1340. gadā. Vācu nācijas Svētajā Romas impērijā 14. gs. sāka izgatavot guldeņus (vācu val. golden – zelta), bet 16. gs., kad sāka kalt arī sudraba guldeņus, zelta monētas pārdēvēja par goldguldeņiem. Dukātus kala arī Polijā, Turcijā, Ēģiptē, Spānijā. Kā galveno zelta monētu tos ilgi izmantoja naudas apgrozībā gan Eiropā, gan ārpus tās. Holandes republikā zelta dukātus kala, kā jau minēts, līdz 1849. gadam, vācu zemēs – līdz Vācijas impērijas nodibināšanai (1871), Austroungārijā – līdz 1915. gadam. Čehoslovākijā pēdējie dukāti izlaisti 1934. gadā.

Arī Latvijas teritorijā vairākkārt izlaistas dukāta tipa monētas – gan Livonijas konfederācijas periodā, gan poļu un zviedru varas apstākļos, gan Kurzemes un Zemgales hercogistē.

Pirmie zelta dukāti Rīgā kalti 1523. gadā Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā. Toreiz viens dukāts līdzinājās trīs dālderiem. 1525. gadā izgatavotas pat 10 dukātu monētas, uz kurām aversā punktētā aplī attēlots Pletenbergs bruņās ar paceltu zobenu labajā rokā, bet kreisajā turot četrdaļīgu heraldisko vairogu ar Livonijas ordeņa un Pletenbergu dzimtas ģerboni. Monētas laukā pa labi novietota rozete, pa kreisi – krusts, visapkārt gar tās malu starp divām punktētām joslām leģenda: °MONE[ta] NOVA–MAG[ist]RI!LIVONI[ae]! (Livonijas ordeņa mestra jaunā monēta). Monētas reversā punktētā aplī attēlota staru vainaga apvīta Jaunava Marija ar bērnu kreisajā rokā. Gar monētas malu starp divām punktētām joslām vijas leģenda: – S[ancta] MARIA.9(?) SERVA–POPVLV TVV·[15]25 (Svētā Marija, glāb savu tautu!).

Līdzīgu dukātus izlaida arī Livonijas ordeņa mestrs Hermanis fon Brigenejs 1535. gadā, ordeņa mestrs Vilhelms fon Firstenbergs 1558. un 1559. gadā, ordeņa mestrs Gothards Ketlers 1559. gadā (arī bez gadskaitļa norādes), kā arī Rīgas arhibiskaps Vilhelms, Brandenburgas markgrāfs, 1558. un 1559. gadā. Turklāt ordeņa mestra Heinriha fon Gālena laikā 1557. gadā ar 1/2 dāldera spiedi kala zelta 10 dukātu monētas, bet ordeņa mestra Gotharda Ketlera laikā 1560. gadā – 2 1/2 dukātu monētas.

Pēc Livonijas konfederācijas sabrukuma Rīga 20 gadu saglabāja brīvpilsētas tiesības un turpināja kalt monētas pēc Livonijas naudas kalšanas noteikumiem – dālderus, mārkas, pusmārkas, vērdiņus un šiliņus. 1572. gadā tika kaltas dukāta tipa zelta mārkas.

99. Dukāts.

Kalts Nīderlandes Savienoto Provinču Republikā (Utrehtā) 1648. g.

Au, 3.48 g, Ø 23.0 mm.

Skrundas Ventas depozīts (Kuldīgas raj.).

100. Dukāts.

Kalts Nīderlandes Savienoto Provinču Republikā (Rietumfrīzijā) 1650. g.

Au, 3.48 g, Ø 23.0 mm.

Skrundas Ventas depozīts (Kuldīgas raj.).

Nodibinoties poļu kundzībai (1581), Rīgā 1584. un 1585. gadā – karaļa Stefana Batorija (1576–1586) laikā – izgatavoja 10 dukātu monētas. Dažkārt – 1588., 1592. (tikai 10 dukātu monētas), 1594., 1597., 1599. un 1619. gadā – dukātus kala arī Sigismunda III Vāsas (1587–1632) valdīšanas laikā.

Rīgai un Vidzemei nokļūstot zviedru pakļautībā, Rīgas pilsētas naudas kaltuvē – tāpat neregulāri un ar dažādu nominālvērtību – arī tika kaltas zelta monētas. Karaļa Gustava II Ādolda laikā – 1622. gadā – kala 7 dukātu un 1623. gadā – 1 dukāta nominālus. Karalienes Kristinas laikā tika kalti 10 dukātu (1643), 6 un 10 dukātu (1644), 5 dukātu (1645), 1, 2, 3 un 4 dukātu (1646) nomināli. Kārļa X Gustava laikā – 1654. gadā – kala 5 un 6 dukātu nominālus (piecdukātu monēta tika izlaista sakarā ar Zviedrijas karaļa viesošanos Rīgā un pieskaitāma t.s. donatīviem jeb dāvinājuma monētām). Kārļa XI valdīšanas laikā kala šādu nominālu monētas: 1660. gadā 10 dukātu, 1664. gadā – 1 un 2 dukātus, 1667. gadā – 2 dukātus, 1673. gadā – 1 dukātu. Kārļa XII laikā – 1700., 1701. un 1707. gadā – tika kaltas 1 dukāta monētas. Šis 1707. gadā kaltais zelta dukāts bija pēdējā svešzemnieku pārvalditajā Rīgā kaltā monēta.

Reizumis zelta dukātu monētas kala arī Kurzemes un Zemgales hercogistē, kas tika izveidota kā Polijas lēņa valsts. Jelgavā hercoga Jēkaba laikā – 1644. gadā – kala 1 un 10 dukātu, 1645. un 1646. gadā – 1 dukāta monētas. Fridriha Kazimira laikā – 1689. gadā – tika kaltas 1 dukāta, bet hercoga Ernsta Johana Birona valdīšanas laikā – 1764. gadā – 1 un 2 dukātu monētas. Pētera Birona laikā – 1780. gadā – kalts zelta 1 dukāts (ši un arī tajā pašā gadā izlaistais dālderis bija pēdējās hercogistē kaltās monētas).

Kā liecina līdz šim atrastie monētu depozīti, Latvijas teritorijā kaltajiem dukātiem parasti ir bijusi vairāk gan politiska un simboliska nozīme, turpreti naudas apgrozībā galvenā loma tomēr bija Rietumeiropas monētām.

Ir dokumentālas ziņas, ka Latvijas teritorijā dukāti izmantoti darījumos jau 13. gs. beigās – 14. gs. To apliecina, piemēram, 1286. – 1352. gada ieraksti Rīgas parādnieku grāmatās. Rakstītie avoti ļauj spriest arī par to, kādas zelta monētas bijušas izplatītākās Latvijā: Holandes dukāti un Vācijas guldeni. Aprēķinos tos pielīdzināja trīs dālderiem. Zelta un sudraba vērtības attiecība parasti – ar nelielām novirzēm – bija 1 : 10. Taču bija arī tādi periodi, kad šis “ideālais” līdzsvars tika izjaukts, piemēram, 1561. gada pavasarī 1 zelta guldenis atbilda 2.2 sudraba dālderiem, bet 1568. gada pavasarī guldena kurss nokritās pat līdz 1.75 dālderiem. Svārstīga bija arī monētpēda: ordeņa mestra Gālena guldeni bija 22.5 karāti zelta, turpreti Ketlera – tikai 20.5 karāti.

101. 10 dukātu (portugāls).
Kalti 1525. g. Livonijas ordeņa mestra
Voltera fon Pletenberga laikā.
Au, 38.3 g, Ø 38.0 mm.

GRASIS

Dukātam kļūstot par starptautiskas nozīmes zelta valūtu, bija nepieciešams radīt līdzīgu maksāšanas līdzekli arī no sudraba, jo denārs laika gaitā bija tapis mazvērtīgs un vairs neapmierināja tirdzniecības vajadzības. 1266. gadā Francijas pilsētā Tūrā sāka kalt sudraba monētas – t.s. lielos denārijus (latīņu val. – denarius grossus), kas atbilda 12 parastajiem denāriem un svēra 4.22 gramus. Šīs monētas sāka atdarināt arī citās zemēs, kur tās kļuva pazīstamas ar graša nosaukumu. Izplatītākie bija Meisenes, Krakovas un Prāgas graši. Prāgas graši 15. gs. bija izplatītākā monēta mūsu kaimiņzemē Lietuvā. Arī grašus kala ilgi – Vācijā, piemēram, līdz pat 19. gs. beigām, kad ieviesa marku un feniņu naudas sistēmu. Polijā un Austrijā graši joprojām ir sīka maiņas monēta.

Latvijas teritorijā grašus sāka kalt, pārejot uz Polijas naudas sistēmu, un pirmie bija 1581. gadā Stefana Batorija izlaistie Rīgas trisgraši.

Krievijā atsevišķos gados (1724., 1726. un 1762. gadā) kala vara grašus. Par grašiem tur dēvēja visas agrāko izlaidumu divkapeiku monētas, vēlāk arī puskaņeikas.

Graši.

Rīgā 1582. g. Žečpospolitas karaļa Stefana Batorija (1576–1586) valdīšanas laikā.

1.65 g, Ø 22.0 mm;
1.87 g, Ø 23.0 mm.

DĀLDERIS

Pamazām, kā tas bieži noticis ar monētām, arī graši kļuva mazvērtīgāki, pārtopot par sīknaudu. Preču un naudas attiecību attīstība izraisīja nepieciešamību izmantot augstvērtīgus maksāšanas līdzekļus. Bieži vien lielos tirdzniecības darījumos sāka pietrūkt zelta monētu. Kalnrūpniecības attīstība un līdz ar to sudraba ieguves palielināšanās Saksijā, Čehijā un Tirolē 15. gs. otrajā pusē radīja priekšnoteikumus tam, ka šajā reģionā sāka kalt sudraba guldeņu grašus, t.i., tādus grašus, kas līdzvērtīgi zelta guldeņiem. Pirmoreiz šādu monētu izkala 1484. gadā Tiroles lielhercoga Sigismunda laikā Hallas monētu kaltuvē. Tā svēra 29.23 g un saturēja 15 lotu (27.4 g) sudraba. Aprēķinos šis guldeņu grasis tika pielīdzināts 60 kreiceriem vai vienam zelta guldenim. Līdzīgu monētu 1518. gadā sāka kalt grāfs Šliks Čehijas pilsētā Joahimstālē (svars – 29.23 g, diametrs – 40.5 mm). No Šlika kaltuves nākušie guldeņi ieguva joahimstāleru nosaukumu. Vēlāk no tā atvasināts vārds "dālderis". Joahimstāle bija viens no Eiropas sudraba ieguves centriem, turklāt pilsēta atradās netālu no slavenā Leipcijas tirgus. Tas arī noteica dālderu straujo izplatību visā kontinentā. Dāldera nosaukumu ar nelielām atšķirībām lietoja plašos reģionos: anglosakšu zemēs – dollar, Holandē – daalder,

Guldeņu grasis.

Stefana Šlika un brāļu kalts Bohēmijā (Joahimstālē) ap 1520. g. Ludviga I (1516–1526) valdīšanas laikā.
29.11 g, Ø 46.0 mm.

104. Dālderis.

Stefana Šlika un brāļu kalts Bohēmijā (Joahimstālē) 1525. g. Ludviga I Šlika valdīšanas laikā.

Ag, 28.77 g, Ø 41.0 mm.

Skandināvijā – daler, Itālijā – tallero, Polijā – talar, Vācijā – Taler. Tikai nedaudzās valstīs līdzīgas monētas izlaida ar citu nosaukumu, piemēram, Spānijā – peso, piasters, Francijā – ekijs, Krievijā – rublis (Rietumeiropas dālderus Krievijā sauca par jefimokiem – no Joahimstāles nosaukuma pirmās daļas).

Pastiprināta sudraba ieguve 15. gs. pēdējā trešdaļā stipri ietekmēja arī no kalnrūpniecības rajoniem attālus reģionus. Arī tur sāka kalt dāldera tipa sudraba monētas: Brēmenes bīskapijā – 1511., Dānijā – 1522., Zviedrijā – 1534. gadā. Vēdu monētu savienībā (Libekā u.c.) saskaņā ar 1501. gada rīkojumu kala 2/3 un 1/3 mārkas monētas, bet 1528. gadā Libekā izkala pirmo dāldera tipa reprezentācijas monētu.

Livonijas teritorijā pirmais dālderis tika izkalts jau 1525. gadā. Šīs monētas ir liels retums pat plašākās kolekcijās. Hamburgas vēstures muzejā glabājas monēta, kas sver 26.90 g, tās diametrs – 40.5 mm. Aversa un reversa attēlu un leģendu sakritība ļauj secināt, ka Livonijas dālderis un portugāļš (10 dukātu) kalts ar vienu un to pašu monētspiedi, atšķiras tikai izmantotais cēlmetāls.

Numismātiskajā literatūrā kā Pletenberga laika dālderu kalšanas vieta tradicionāli bija minētas Cēsis. Taču I. Leimuss un F. Perns šo pieņēmumu apšaubā, uzskatot, ka tie visticamāk kalta Rīgā.

Dālderu Latvijā teritorijā kalta 1557. gadā ordeņa mestra Heinriha fon Gālena laikā, tajā pašā gadā arī ordeņa mestra Vilhelma fon Firstenberga laikā un ordeņa mestra Gotharda Ketlera laikā 1559. gadā. Monēta ir vienpusīga un pieder pie t.s. kara jeb notes naudām. Atsevišķos gados (1565., 1572., 1573., 1574. un 1576. gadā) dālderu ir kalta arī Rīgas brīvpilsētas laikā.

Lai gan poļu laikā naudas sistēmas pamatā bija dālderis, faktiski dāldera monētas šajā laikā netika kaltas. Toties isti miniatūrmākslas paraugi ir zviedru laika Rīgas dālderu (kalta no 1628. līdz 1631. gadam Gustava II Ādolfa, 1639., 1643. – 1646. un 1648. gadā Kristīnas, 1660., 1668., 1672. gadā – Kārļa XI laikā).

Kurzemes un Zemgales hercogistē dālderu kalta 1575. un 1576. gadā hercoga Gotharda Ketlera, 1643. – 1646. gadā – hercoga Jēkaba un 1780. gadā – hercoga Pētera Birona laikā. Monēta kalta pēc Spānijas Nīderlandes Alberta dālderu monētpēdas. Tirdzniecībā tomēr valdīja Rietumeiropas dālderu. Iecienītākie bija t.s. valsts (Reichstaler), Alberta jeb krusta (Albertustaler) un lauvas (Löwentaler) dālderu.

Kā norāda nosaukums, valsts dālderu izcelsme rodama Vācu nācijās Svētajā Romas impērijā. 1524. gada Eslingas monētu kalšanas noteikumi lika pamatu impērijas naudas sistēmai, kas pastāvēja līdz pat 1857. gadam. Šo noteikumu mērķis bija apvienot valsti lietotās dažādās naudas sistēmas, par pamatu nosakot Ķelnes sudraba svara mārkus. Uz monētām vajadzēja

105. Dālderis.
Kalts 1525. g. Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga laikā.
Aa. 26.09 g, Ø 38.0 mm.

106. Valsts dālderis.
Kalts Vācu nācijās Svētajā Romas impērijā (Frankfurtē) 1622. g. ķeizara Ferdinanda II (1619–1637) valdīšanas laikā.
Ag. 28.49 g, Ø 43.5 mm.

attēlot valsts divgalvaino ērgli un leģendā minēt ķeizara titulu. Naudas kalšanas noteikumi tika papildināti ar Augsburgas 1551. un 1559. gada "Impērijas monētu kārtību" (Reichsmünzordnung). Reihstāgs Augsburgā 1556. gadā nolēma dālderu oficiāli pasludināt par valsts dālderu, kurā skaitīja 68 kreicerus.

Arī citās zemēs kaltos dālderus, kam bija tāda pati raudze un svars, dēvēja par valsts dālderiem (Nīderlandē – Rijksdaalder, Zviedrijā – Riksdalder, Dānijā – Rigsdaler).

Spānijā lielās sudraba monētas sāka kalt Ferdinandu un Izabellas (1479–1504) laikā, attēlojot aversā Spānijas ģerboni ar kroni, bet reversā iejūgu kā karaļa simbolu un septiņu bultu saišķi kā karalienes simbolu. Karalis Kārlis I turpināja kalt šīs monētas, saglabājot pat Ferdinanda un Izabellas vārdus monētas leģendā. Kopš 15. gs. beigām Spānija lielā daudzumā ievada Eiropā lēto Amerikas sudrabu, izraisot "cenu revolūciju". Tās ietekme bija jūtama arī Latvijas teritorijā. Atsākās saimnieciska rosība, kas paātrināja naturālās saimniecības sabrukumu, līdz nesot straujū cenu celšanos un iedzīvotāju noslāņošanos.

Līdz 16. gs. beigām sudrabu no Amerikas uz Spāniju veda stieņos. Jaunatklāto koloniju tālākas attīstības un dārgmetāla uzskaites nolūkā bija nepieciešamas kaltās monētas. Ar Kārļa I ediktu 1535. gadā atklāja monētu kaltuvi Mehiko, bet Filipa II laikā 1565. gadā – Limā, 1572. gadā – Potosi. Valdēt Filipam II (1556–1598), Jaunajā pasaulē sāka kalt slavenos sudraba astoņreālu peso, kas atbilda Rietumeiropas dālderim (spāņu val. peso – svars). Kopš 1572. gada Amerikā un dažās Spānijas pilsētās izgatavoja eiropiešiem neierastas neregulāras formas četrstūrainas monētas, ko Latīņamerikā sauca par makukiniem (macuquina). Šo monētu apgriešana to ārējo izskatu daudz nemainīja. Eiropā tās nekluva populāras un visbiežāk tika izmantotas kā izejviela vietējo monētu kalšanai. Pat Tirolē, kur bija ievērojamas sudraba raktuves, monētu kalšanai izmantoja šīs spāņu – amerikāņu monētas. Tikpat populāras šīs monētas bija gan Gruzijā, gan Turcijā, gan Krievijā. Arī Latvijas teritorijā atrastajos depozītos spāņu Jaunās pasaules monētas novietotas kopā ar vietējo kaltuvju monētām. Tas izskaidrojams ar šo apmēram 27 g smago monētu augsto sudraba raudzi (931°).

Eiropā šīs monētas dēvēja dažādi – četrstūrainais piasters, apgrazitais piasters, kuģa nauda (Schiffsmünze), kuģa peso (Schiffspeso), jo uzskatīja, ka šīs neregulāras formas monētas kala uz kuģiem, kamēr tie ilgu laiku pavadīja ceļā no Jaunās pasaules uz Eiropu. Īstenībā šo monētu paviršā izgatavošana izskaidrojama ar steigu, kādā iegūto sudrabu vajadzēja pārvērst monētās. Monētu izgatavošana tika veikta primitīvi, visu darot tikai ar rokām. Iegūtajam sudraba stienim bija platas, par monētu nedaudz biezākas plāksnes veids. Ar īpašām kalēja grieznēm plāksni sagrieza šaurās strēmelēs, platumā apmēram

07. Pusedālderis.
Kalt Saksijā (Veimārā) 1609. g.
mestiniešu līnijas astoņu brāļu
(1605–1640) valdīšanas laikā.
Ag, 14.55 g, Ø 35.0 mm.

108. 8 reāli (dālderis).
Kalts Mehiko 1590. g. Spānijas karaļa
Filipa II (1556–1598) valdīšanas laikā.
Ag, 27.47 g, Ø 37.5 mm.
Pāles depozīts (Limbažu raj.).

109. 4 reāli (pusdālderis).

Kalts Mehiko Spānijas karaļa Filipa II valdīšanas laikā.

Ag. 13.65 g, Ø 32.5 mm.

Pāles depozīts (Limbažu raj.).

3/4 no monētas diametra. Trešā operācija bija plāksnes iztaisnošana un izlīdzināšana ar āmuru. Šādas apstrādes pēdas saskatāmas uz gandrīz visām monētām. Tālāk sekoja strēmeļu aplīdzināšana un sagriešana četrstūrīgos gabaliņos, kurus vēlāk nolīdzināja līdz noteiktam svaram. Tad plāksnītes ievietoja ugunī, kur tās sakarsēja līdz sarkankvēlei. Pēc tam, ievietojot tās starp diviem spiedņiem, izkala makukinus. Strādāt vajadzēja diviem cilvēkiem – monētkalim un palīgam, kura uzdevums bija izvilkēt no krāsns sakarsēto sagatavi un nolikt starp spiedņiem. Tas bija jāizdara 15 – 20 sekundēs, lai sudrabs neatdzistu (tas sacietē jau pēc 25 – 30 sekundēm). Monētām ir nedaudz ieliekta forma, jo augšējais spiednis bija sašaurināts, bet apakšējais – paplatināts. Šāds arhaisks monētu kalšanas paņēmieni jaunajā pasaulē tika pielietoti gandrīz divsimt gadu. Skrūvspiedni Mehiko sāka izmantot tikai 1732. gadā.

Nīderlandes provincēs 16. gs. ļoti lielā daudzumā nonāca rupji apstrādātie "kuģa peso", kas šeit kļuva par izejvielu tirdzniecības monētu kalšanai. Kārlis V kopš 1540. gada veica plašas reformas, ieviešot zelta florīnus un dāldera tipa 833° sudraba monētas, kas svēra 22.85 gramus.

Ziemeļu provinces 1579. gadā noslēdza Utrehtas ūniju un 1581. gadā pasludināja neatkarību (Nīderlandes Savienoto Provinču Republika), bet dienvidu provinces palika spāņu pakļautībā (Spānijas Nīderlande). Spānijas karaļa Filipa II meita Izabella apprecējās ar Austrijas lielhercogu Albertu, kas kļuva par Spānijas Nīderlandes pārvaldnieku. Viņu laikā radītā monētu sistēma pastāvēja 150 gadu. Jaunās 875° sudraba monētas (28.10 g) sāka kalt 1612. gadā, nosaucot tās par patagoniem, krusta vai Alberta dālderiem (Patagon, Kreuz-, Albertustaler). Šīs monētas kļuva par galveno tirdzniecības monētu Eiropā, sevišķi nozīmīgas tās bija Krievijas tirgū.

Ari citās zemēs tās pašas raudzes un svara 17. – 18. gs. kaltos dālderus sāka saukt par Alberta dālderiem. Daudzās monētu kaltuvēs uzsāka Alberta dālderu kalšanu: 1670. gadā Saksijā, 1674. gadā Emdenē, 1695. gadā Brandenburgā, 1747. gadā Braunšveigā – Volfenbitelē, 1751. gadā Prūsijā, 1752. gadā Ungārijā, 1753. gadā Dānijas un Holšteinas – Oldenburgas personālūnijā, 1780. gadā arī Kurzemes un Zemgales hercogistē.

Nīderlandes ziemeļu provincēs jau pirms Alberta dālderiem kala t.s. lauvas dālderus, kas svēra 27.68 g (750° sudrabs). Visās provincēs kala viena tipa dālderus ar heraldiskā lauvas attēlu reversā. Monētas aversā attēlotais bruņinieks turēja heraldisko vairogu ar attiecīgās provinces ģerboni. Pirmie lauvas dālderī tika izkalti 1575. gadā Holandē, bet pēdējie – 1713. gadā Rietumfrīzijā. Ari lauvas dālderī kļuva par starptautiskās tirdzniecības monētu.

Saskaņā ar Holandes 1586. gada monētu kalšanas noteiku-

110. Alberta dālderis.

Kalts Spānijas Nīderlandē (Brabantē) pārvaldnieka Alberta (1598–1621) laikā.

Ag. 27.93 g, Ø 43.5 mm. Ceraukstes

Bangu depozīts

(Bauskas raj.).

miem šeit sāka kalt arī 29.24 g smagus 888° sudraba valsts dālderus (Rijksdaalder), visai līdzīgu vācu valsts dālderiem.

Tātad, kā liecina gan rakstītie avoti, gan monētu depozīti, galvenās tirdzniecības monētas Latvijas teritorijā kopš 16. gs., vislielāko izplatību sasniedzot 17. – 18. gs., bija valsts, Alberta un lauvas dālderis, kuriem pielīdzināja noteiktu skaitu vietējo monētu (attiecīgi 90, 86 un 72 graši).

Dālderis gandrīz trīs gadsimtus bija Baltijas jūras reģiona tirdzniecībā visplašāk izmantotā monēta. Tajās zemēs, kur nebija sudraba atradņu, dālderis izmantoja arī kā izejmateriālu vietējo monētu kalšanai.

Latvijas teritorijā atrastajos 17. – 18. gs. depozītos parasti ir pa kādai dāldera tipa monētai, taču atrasti arī depozīti ar daudziem dālderiem. Tā Bauskas rajona Ceraukstes Bangu depozīta monētu kopvērtība ir 289 dālderis, un, kā konstatējusi R. Ceplīte, par tiem 17. gs. varēja nopirkt 144 labi barotas cūkas vai 28 labus zirgus.

111. Lauvas dālderis.

Kalts Nīderlandes Savienoto Provinču Republikā (Utrehtā) 1649. g.

Āg. 27.07 g, Ø 42.0 mm.

Ceraukstes Bangu depozīts (Bauskas raj.)

112. Rietumeiropas 17. gs. dālderu (lielākais Latvijā) un rotu atradums – 320 monētu, 4 saktas, 1 rotadata, 10 gredzenu, vara trauks – Ceraukstes Bangu depozīts (Bauskas raj.).

NAUDA LATVIJĀ POĻU UN ZVIEDRU LAIKOS (1561 – 1795)

LIVONIJAS KARA RADĪTĀS IZMAINĀS

Vairākus gadsimtus Livonijas feodālo valstiņu apvienības eksistenci ārējie spēki nopietni neapdraudēja. Vienīgi iekšējās nesaskaņas un pat militārās sadursmes vājināja tās politisko un ekonomisko stabilitāti. Jāatzīst, ka naudas sistēmai Livonijā, neraugoties uz visām tās nepilnībām un diezgan vājo ekonomisko pamatu, tomēr piemita zināma kontinuitāte, neatkarība un vienotība šīs ne visai monolitās konfederācijas ietvaros. Tacu 16. gs. sāka veidoties Livonijas konfederācijas turpmākajai pastāvēšanai draudīga starptautiskā situācija. Tuvojās krasas un plaša mēroga pārmaiņas, kas ne vien būtiski ietekmēja administratīvo iekārtu un turpmāko sociāl-ekonomisko attīstību tagadējā Latvijas un Igaunijas teritorijā, bet arī sadrumstaloja šejienes monētniecību, ar laiku padarot to pilnīgi atkarīgu no citzemju varām.

Austrumeiropā 16. gs. vidū bija izveidojušās divas visai agresīvas lielvalstis – Krievija un Polijas un Lietuvas valsts. Tās tikoja nodibināt kundzību vai vismaz radīt savu ietekmes sfēru visā Baltijas jūras austrumu piekrastē. Krievijas cars Ivans IV (1547–1584) tiecās iegūt tiešu izeju uz Baltijas jūru. Par kara iegāni noderēja it kā reiz nenomaksāti mesli. Krievija pieprasīja nokārtot 60 tūkst. dālderu lielu parādu. Kamēr Livonijas varavīri vēl sprieda, kā rīkoties, krievu karaspēks 1558. gada janvārī laupīdams un postīdams jau iebruka tās teritorijā. Sākās Livonijas karš, kas ar pārtraukumiem turpinājās 25 gadus. Livonijas ordeņa un Rīgas arhibīskapa apvienotos bruņotos spēkus krievi smagi sakāva jau 1560. gada augustā pie Ērgemes (tag. Valkas raj.), un Livonijas konfederācija vairs nebija dzīvotspējīga. 1561. gadā Ziemeļigaunija padevās zviedru karalim, bet pēdējais Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers bija uzsācis pakļāvības sarunas ar Polijas un Lietuvas karali Sigismundu II Augustu (1544–1572). Saskaņā ar Viļņā noslēgto līgumu beidzās Livonijas valstiņu patstāvība.

Livonijas zemes uz ziemeļaustrumiem no Daugavas nonāca tiešā Žečpospolitas pakļautībā, bet Kurzemē un Zemgalē tika nodibināta hercogiste ar Žečpospolitas vasaļvalsts statusu, Gothardam Kēfleram kļūstot par pirmo hercogu (1561–1587).

RĪGAS BRĪVPILSĒTĀ (1561 – 1581) KALTĀS MONĒTAS

Sarežģītos militārpolitiskajos apstākļos Rīgai izdevās 20 gadu saglabāt 1561. gadā iegūto brīvpilsētas statusu. Tās rāte turpināja kalt monētas pēc agrākās Livonijā ieviestās naudas sistēmas – galvenokārt ļoti zemas raudzes sudraba šiliņus, neregulāri vērdiņus, dažos gados arī mārkas, pusmārkas un dālderus. Vienā sudraba dālderī tolaik rēķināja 18 vērdiņu.

113. 3 dukāti.

Kalti 1572. g. Rīgā.

Au, 10.66 g, Ø 30.0 mm.

114. Dālderis.

Kalts 1573. g. Rīgā.

Ag, 27.25 g, Ø 40.0 mm.

115. Pusmārka.

Kaltas 1565. g. Rīgā.

Ag, 5.55 g, Ø 30.0 mm;

Ag, 5.48 g, Ø 30.0 mm.

116. Vērdiņi.

Kalti 1566. g. Rīgā.

Ag, 2.84 g, Ø 23.0 mm;

Ag, 2.69 g, Ø 22.0 mm.

Monētu aversā bija attēlots Rīgas pilsētas lielais ģerbonis (mūra vārtos ar diviem torņiem lauvas galva, virs vārtiem – sakrustotas atslēgas un krusts), kuru apvija leģenda: :CIVITATIS◦18F◦RIGENSIS: (Rīgas pilsētas). Savukārt reversā redzams pilsētas mazais ģerbonis (sakrustotas atslēgas un virs tām krusts) ar leģendu: DENARIUS◦NOVVUS◦ARGENTEUS: (jaunais sudraba denārs) un gadskaitli monētas vidū: |15|7-3.

Ap 1565. gadu slepeni tika samazināts sudraba saturs Rīgas monētās, t.i., vērđiņus aprēķināja pēc 41 mārkas monētpēdas, to raudze bija 7 lotes (437.5°), bet šiliņus – pēc 44 mārku monētpēdas, un to raudze bija tikai 1.5 lotes (94°).

Livonijas kara sākumos Polija un Lietuva pārlieku necentās iekļauties Livonijas iekšējās lietās. Poļu karaspēks šeit sāka ierasties tikai 1559. gada pašās beigās. Par pārtiku un citām piegādēm tas norēķinājās ar savas valsts monētām, kuras vietējie iedzīvotāji gan pieņēma ar neuzticību. Jau 1559. gadā Livonijas ordeņa mestrs deva rīkojumu pielīdzināt Polijas un Lietuvas naudu Livonijas monētām pēc šāda kursa: 1 Lietuvas šoks (60 grašu) = 9 mārkas un 9 šiliņi jeb 1 grasis = 4.2 šiliņi. Pamazām aktuāla kļuva Livonijas naudas sistēmas nomaiņa. Rīgu nepavisam neapmierināja nodoms šeit kalt monētas Polijas un Lietuvas karaļa vārdā, ar viņa titulu vai portretu, jo tas nozīmētu, ka pilsēta atzīst karaļa virsvaru. Tomēr 1581. gadā tai nācās pakļauties. Pilsētas rīcībā gan palika naudas kaltuve ar visiem monētu izgatavošanas radītajiem ienākumiem, bet monētas turpmāk vajadzēja kalt pēc Žečpospolitas naudas kalšanas noteikumiem un ar tās insignijām.

NAUDA RĪGĀ, VIDZEMĒ UN LATGALĒ POĻU VARAS LAIKĀ (1561 – 1772)

Livonijas kara sākumā tika nodibināta Pārdaugavas hercogiste (1561), kas administratīvi iekļāvās Polijas un Lietuvas valstī. Latvijas teritorijā jaunizveidotā hercogiste aptvēra Vidzemes un Latgales novadu. Poļu varai nostiprinoties, arvien aktuālāka kļuva iecere šajā provincē izlaist vietējo naudu. Jau 1570. gadā Žečpospolitas karalis Sigismunds II Augusts deva rīkojumu ierīkot monētu kaltuvi Salaspils pili. Sekoja vēl vairāki edikti, līdz 1572. gada 21. jūlijā Pārdaugavas hercogistes vietvaldis Jans Hodkevičs (1566–1578) tika iecelts par monētu lietu augstāko pārzini, bet Doles pili tika uzsākta šiliņu kalšana. Rīgas kungi gan siksti pretojās to izlaidei, jo uzskatīja šo darbību par pilsētas prestiža un saimniecības graušānu. Ridzniekiem šķita nepieļaujama tik zemas raudzes monētu iepludināšana apgrozībā. Tāpēc jau 1572. gada sākumā Rīgas rāte aizliedza tās izmantot. Laikam gan Rīgai kā bijušās Livonijas nozīmīgākajam centram tomēr vēl bija ietekme, jo 1573. un vēlāko gadu Doles šiliņi nav konstatēti. 1573. gadā nelielā skaitā izkala vērđiņus, vēlāk – mārkas un pusemārkas. Dolē kaltā nauda, starp citu, bija paredzēta Pērnavas garnizona kareivju atalgošanai. Kad Rīgas rāte aizliedza izmantot Dolē kalto naudu, arī pērnavieši nolēma ignorēt šīs zemas raudzes

120. Pusemārka.

Kalta 1573. g. Doles pili Jana Hodkeviča laikā.

Ag. 5.40 g, Ø 29.0 mm;

Ag. 5.48 g, Ø 28.0 mm.

121. Vērđiņš.

Kalts 1573. g. Doles pili Jana Hodkeviča laikā.

Ag. 2.64 g, Ø 24.0 mm.

122. Šiliņi.

Kalti 1573. g. Doles pili Jana Hodkeviča laikā.

Ag. 0.87 g, Ø 18.0 mm.

123. Dukāts.

Kalts 1584. g. Rīgā Polijas karaļa Stefana Batorija valdīšanas laikā.
Au, 3.54 g, Ø 22.0 mm.

124. Trisgraši.

Kalti 1583. g. Rīgā Stefana Batorija valdīšanas laikā.
Ag, 2.40 g, Ø 20.0 mm.
Ag, 2.22 g, Ø 20.0 mm.

125. Šiliņš.

Kalts 1585. g. Rīgā Stefana Batorija valdīšanas laikā.
Ag, 1.04 g, Ø 18.0 mm.

monētas. Līdz ar to naudas kalšana Dolē zaudēja jebkādu nozīmi.

Par Pārdaugavas hercogistes ģerboni kļuva Hodkeviču dzimtas ģerbonis – sudraba grifs sarkanā laukā. Šis ģerbonis ar leģendu: DVCATVS – LIVONIAE (Livonijas hercogiste) attēlots uz Dolē kaltajām monētām – uz šiliņiem aversā, bet uz mārķām un pusmārķām – reversā. Šiliņiem reversā vidū rakstīts: I / SCHIL / LING (1 šiliņš – 1572), bet apkārt gar malu: MONE|ta|–NOVA–ARGENTE|a| (jaunā sudraba monēta). Mārķām un pusmārķām aversā redzami divi vairogi ar Polijas un Lietuvas ģerboņiem, virs tiem monētas nomināls, zem tiem gadskaitlis, apkārt gar malu leģenda: MONE|ta|–NOVA–ARGENTEA (jaunā sudraba monēta).

Tātad poļu varas pirmais mēģinājums kalt monētas bijušajā Livonijā bija neveiksmīgs, jo tam nebija pietiekama ekonomiska pamata (trūka pat līdzekļu sudraba iepirkšanai). Karaļa ierēdņi bija vāji informēti par monētniecības stāvokli Rīgā – skaidri nepārzināja nedz Rīgas monētu sastāvu, nedz objektīvos apstākļus, kas noteica to monētpēdu. Sīko monētu sudraba sastāva pasliktināšana izraisīja sudraba cenas celšanos.

Situācija būtiski mainījās, poļu varā nonākot arī Rīgai. 1581. gada 14. janvārī karalis Stefans Batorijs izdeva privilēģiju kalt Rīgā monētas pēc Žečpospoltas 1579. – 1580. gada naudas reformas noteikumiem. Aprēķina mārķu, kas Livonijas naudas sistēmā bija bāzes elements apmēram trīssarpus gadsimtus, nomainīja dālderis. Ieviesa arī citus šeit neierastus naudas nominālus – grašus, trisgrašus, sešgrašus, vēlāk trispelherus jeb pusotrgrašus. Vienā dālderī rēķināja 35 – 36 grašus. Jāpiebilst, ka dālderus poļu laikā Latvijas teritorijā nekala.

Jauno šiliņu kalšana Rīgā nedaudz aizkavējās, tādēļ kādu laiku apgrozībā palika arī brīvpilsētas perioda šiliņi, kuru kursu noteica pēc iepriekšējās naudas sistēmas: 1 grasis = 6 šiliņi. Sākoties jauno šiliņu regulārai izlaidei, naudas salīdzinošais aprēķins kļuva šāds: 1 mārķa = 6 graši vai 18 šiliņi. Stefana Batorija laikā Rīgā uzsāka arī zelta dukātu kalšanu.

Karaļa Sigismunda III Vāsas laikā monētas Rīgā kala no 1588. līdz 1621. gadam, kad tā nonāca zviedru varā. Pilsētas monētu kaltuvē tad strādāja monētu meistars Heinrihs Vulfs, kura meistarzīme bija lilijs, un Oto Mepe (meistarzīme – lapsa). Šis meistarzīmes atrodamas uz visām Sigismunda III Vāsas laikā Rīgā kaltajām monētām. Lielā daudzumā tika kalti trisgraši un zemas raudzes šiliņi. Rīgas trisgraši diezgan precīzi tika atdarināti Ragūzā (tag. Dubrovņikā), starpība tikai tāda, ka uz oriģinālajām Rīgas monētām ģerboņa vārtos attēlota lauvas galva, bet Ragūzas – zars. Ir zināms, ka savukārt Zviedrijā tūliņ pēc tam, kad tās karaspēks ieņēma Rīgu, tika atdarināti

126. Denārs.

Kalts 1582. g. Rīgā Stefana Batorija valdīšanas laikā.
Ag (foti zema raudze),
0.57 g, Ø 14.0 mm.

127. 10 dukātu (portugāls).

Kalti 1592. g. Rīgā Polijas karaļa Sigismunda III Vāsas (1587–1632) valdīšanas laikā.
Au, 33.04 g, Ø 41.0 mm.

128. Trisgraši.
Kalti 1596. g. Rīgā Sigismunda III Vāsas valdīšanas laikā.

Ag 2.51 g, Ø 22.0 mm;

Ag 2.34 g, Ø 21.0 mm.

Pāles depozīts (Limbažu raj.).

129. Trispelheri.
Kalti 1620. g. Rīgā Sigismunda III Vāsas valdīšanas laikā.

Ag 1.08 g, Ø 18.5 mm;

Ag 1.23 g, Ø 18.0 mm.

130. Šiliņi.
Kalti 1595. g. Rīgā Sigismunda III Vāsas valdīšanas laikā.

Ag (zema raudze), 1.00 g, Ø 18.5 mm;

Ag (zema raudze), 1.14 g, Ø 19.0 mm.

Pāles depozīts (Limbažu raj.).

Sigismunda III Vāsas laika Rīgas šiliņi. Atsevišķos gados Sigismunda III Vāsas laikā Rīgā kalti arī dukāti, 10 dukātu monētas (1592), graši, un trispelheri (1620).

Žečpospolitas Seims 1601. gadā nolēma atļaut kalt monētas vienīgi ipašās valsts monētu kaltuvēs, tomēr Rīga regulāri, bet dažus gadus arī Bidgošča, Gdaņska, Toruņa, Lobžeņeca turpināja kalt savu naudu.

Poļu kundzības laikā pamazām pasliktinājās Rīgā kalto šiliņu sudraba sastāvs un samazinājās to svars. Par šo procesu var spriest pēc Rīgas naudas kaltuves pārziņa Hansa Goldenšteda atzīmēm: 1615. gada 4. februārī sudraba daudzums svāra mērkā, no kuras kala šiliņus, bija 2 lotes 2 kventiņi 2 feniņi; no mērkas vajadzēja izkalt 200 šiliņu, bet valstsdālderis skaitīja 41 grasi vai 123 šiliņus. Turpretī 1617. gada 13. janvārī sudraba daudzums svāra mērkā bija vairs tikai 2 lotes 1 kventiņš, bet izkalt no šīs mērkas vajadzēja 220 šiliņu. 1619. gada aprīlī valstsdālderis maksājumos tika pielīdzināts 49 grašiem vai 147 šiliņiem, bet decembrī – 52 grašiem vai 156 šiliņiem. Žečpospolitā 1620. gadā valstsdālderis bija pielīdzināts pat 75 grašiem vai 225 šiliņiem. Zīmīgi, ka šiliņu vērtības pazemināšanās process turpinājās arī zviedru laikos.

Rīga un Vidzeme 1621. gadā nonāca Zviedrijas valdījumā, bet Lātgale vēl gandrīz pusotru gadsimtu turpināja atrasties poļu varā. Visu šo laiku tur oficiālajā apgrozībā bija Polijas karalistes izlaistās monētas – timfi, orti, sešgraši, trisgraši, trispelheri.

131. Trisdesmitgrasis (timfs).
Kalts 1663. g. Bidgoščā Polijas karaļa Jana II Kazimira (1648–1668) valdīšanas laikā.

Ag, 5.86 g, Ø 31.0 mm.

132. Astonepadsmitgrasis (orts).
Kalts 1668. g. Krakovā Jana II Kazimira valdīšanas laikā.

Ag, 5.93 g, Ø 30.0 mm.

133. Šiliņi.
Kalti 1663. g. Ujazdovā Jana II Kazimira valdīšanas laikā.

Cu, 1.24 g, Ø 15.5 mm;

Cu, 1.27 g, Ø 16.0 mm.

Smārdes Gaiķu depozīts (Tukuma raj.).

134. Šiliņi.
Kalti Sučavā Moldovas valdnieka Eistratija Dabižas (1662–1666) valdīšanas laikā; Jana II Kazimira valdīšanas laikā kalto vara šiliņu viltojums.

Cu, 1.16 g, Ø 15.0 mm;

Cu, 1.21 g, Ø 14.8 mm.

Smārdes Gaiķu depozīts (Tukuma raj.).

NAUDA RĪGĀ UN VIDZEMĒ ZVIEDRU LAIKOS (1621 – 1710)

Rīgai nonākot Zviedrijas varā, karalis Gustavs II Ādolfs (1611–1632) sākumā atļāva turpināt kalt monētas pēc Žečpospolitais naudas kalšanas noteikumiem. Izgatavoja galvenokārt ļoti zemas raudzes šiliņus un mazliet vērtīgākus trispelherus, atsevišķos gados arī dālderus un dukātus. Pēc ārējā izskata šiliņi daudz neatšķirās no poļu laikā kaltajiem, vien mainījās uz tiem attēlotie varas atribūti. Gustava II Ādolfa Rīgas šiliņa aversā apli ir monogramma (G, tajā – A), augšā kronis, apakšā vairodziņā Vāsas ģerbonis – kūlis. Gar monētas malu starp divām joslām veidota leģenda: GVSTA[vus] ADO–L[phus]•D[ei]•G[ratia]•REX•S[veciae] (Gustavs Ādolfs, Zviedrijas karalis no Dieva žēlastības). Reversā vidū ir attēloti Rīgas ģerboņa elementi – apli vairogā sakrustotas atslēgas un virs tām krusts, apkārt gar monētas malu starp divām joslām vijas leģenda: – SOLIDVS•CIVI[tatis]•RIGENSIS (Rīgas pilsētas šiliņš) un gadskaitļa pēdējie divi cipari.

Tā kā Rīgā kaltie šiliņi bija tirgotāju iecienīti un to kalšana deva prāvus ienākumus, Zviedrijas karaliene Kristina (1632–1654) 1644. gadā lika Rīgā pie Svētā Jēkaba baznīcas ierīkot otru monētu kaltuvi – Zviedrijas valsts naudas kaltuvi, kurā bija jākal t.s. Livonijas šiliņi un trispelheri. Ja Rīgas pilsētas naudas kaltuvei šiliņu kalšanā vajadzēja ievērot Rīgas rātes noteikumus, tad Zviedrijas valsts naudas kaltuvei – Zviedrijas valdības noteikumus. Karalienes Kristinas 1644. gada rīkojums noteica, ka Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Rīgā no mārkas, kurā ir 1 3/8 lotes tīra sudraba, izkaļami 348 Livonijas šiliņi, bet Rīgas pilsētas naudas kaltuvē laikā no 1628. līdz 1638. gadam no vienas svara mārkas, kurā bija 1 1/4 lotes tīra sudraba, izkala 302 Rīgas šiliņus. Analīzes liecina, ka Rīgas un Livonijas šiliņi ne sastāva, ne svara ziņā būtiski neatšķirās. Ievērojamas atšķirības toties bija noteiktajā šiliņu attiecībā pret valsts-dālderu. Zviedrijas valsts naudas kaltuve darbojās Rīgā līdz 1669. gadam, atsevišķos gados tajā kaltas arī lielāka nomināla zelta un sudraba monētas, kas pēc šiliņu un trispelheru leģendā ietvertā Livonijas vārda numismātikas literatūrā tiek dēvētas par Livonijas monētām. Livonijas šiliņa aversā vidū apli novietota Kristinas monogramma (C) ar Vāsas dinastijas ģerboņa kūli, augšā – kronis. Gar monētas malu vijas leģenda: CHRISTINA•D[ei]•G[ratia]•R[egina]•S[veciae]• (Kristina, Zviedrijas karaliene no Dieva žēlastības). Reversā vidū apli vairogā attēlots Vidzemes ģerboņa grifs (lauva ar ērgļa spārniem), apkārt gar monētas malu leģenda: SOLIDVS LIVONIAE• (Livonijas šiliņš) un gadskaitļa pēdējie divi cipari. Kaltas arī nedaudz atšķirīgas Livonijas šiliņu modifikācijas.

135. 7 dukāti.

Kalti 1622. g. Rīgā Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolfa (1611–1632) valdīšanas laikā.
Au, 23.29 g, Ø 47.0 mm.

136. Dukāts.

Kalts 1623. g. Rīgā Gustava II Ādolfa valdīšanas laikā.
Au, 3.47 g, Ø 22.0 mm.

137. Pusdālderis.

Kalts 1629. g. Rīgā Gustava II Ādolfa valdīšanas laikā.
Ag, 14.30 g, Ø 36.0 mm.

138. Dālderis.

Kalts 1629. g. Rīgā Gustava II Ādolfa valdīšanas laikā.
Ag, 28.43 g, Ø 42.5 mm.

139. Trispelheri.

Kalti 1622. g. Rigā Gustava II Ādolfa valdīšanas laikā.

1.11 g, Ø 19.5 mm;

1.03 g, Ø 19.0 mm.

Baldones Vilciņu depozīts (Rīgas raj.).

140. Pusotršiliņš.

Kalts 1623. g. Rigā Gustava II Ādolfa valdīšanas laikā.

Cu (apsudrābots), 0.75 g, Ø 17.0 mm.

Baldones Vilciņu depozīts (Rīgas raj.).

141. Šilīni.

Kalti 1633. g. Rigā Zviedrijas karalienes Kristīnas (1632–1654) valdīšanas laikā un Gustava II Ādolfa laika monētspiedni.

Ag (ļoti zema raudze),

1.64 g, Ø 16.0 mm;

Ag (ļoti zema raudze),

1.71 g, Ø 16.0 mm.

Baldones Vilciņu depozīts (Rīgas raj.).

142. 5 dukāti.

Kalti 1645. g. Rigā Kristīnas valdīšanas laikā.

Au, 16.92 g, Ø 40.0 mm.

143. 3 dukāti.

Kalti 1643. g. Rigā Kristīnas valdīšanas laikā.

Au, 10.47 g, Ø 30.0 mm.

144. 3 dukāti.

Kalti 1646. g. Rigā Kristīnas valdīšanas laikā.

Au, 10.29 g, Ø 31.0 mm.

145. Dukāts.

Kalts 1646. g. Rigā Kristīnas valdīšanas laikā.

Au, 3.43 g, Ø 23.0 mm.

146. Dālderis.

Kalts 1639. g. Rigā Kristīnas valdīšanas laikā.

Ag, 28.22 g, Ø 44.0 mm.

147. Trispelheri.

Kalti 1648. g. Rigā Kristīnas valdīšanas laikā.

Ag, 1.00 g, Ø 19.0 mm;

Ag, 1.03 g, Ø 19.0 mm.

Ķeguma spēkstacijas depozīts (Ogres raj.).

To, ka arī zviedru laikā monētu sastāvs pasliktinājās, apstiprinājušas analīzes, kas veiktas 1965. gadā Rīgas Politehniskā institūta (tag. Rīgas Tehniskā universitāte) Ķīmijas fakultātes Analītiskajā laboratorijā. Piemēram, 1621. gada Rīgas šiliņš, kas kalts Žečpospolitas karaļa Sigismunda III laikā, svēra 0.682 g un saturēja 13.65% sudraba, taču tā paša gada Rīgas šiliņš, kas izlaists jau Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolfa virsvaras apstākļos, svēra 0.584 g, sudraba saturam būtiski nemainoties – 12.94% (monētas no Limbažu rajona Lēdurgas pagasta Burtnieku depoziā). 1627. gadā Rīgas šiliņš svēra 0.591 g, bet saturēja tikai 8.33% sudraba (monēta no Rīgas rajona Baldones pagasta Vilciņu depoziā). Karalienes Kristīnas laikā 1644. gadā kaltā Rīgas šiliņa svars bija 0.500 g un sudraba saturs 7.59%, savukārt 1645. gadā apgrozībā laistais Livonijas šiliņš svēra 0.595 g un saturēja 8.13% sudraba (monētas no Cēsu rajona Priekuļu pagasta Kalnaubeļu depoziā). Karaļa Kārļa XI 1664. gada Livonijas šiliņš svēra 0.521 g un saturēja 8.75% sudraba (monēta no Rīgas rajona Baldones pagasta Vidmu depoziā). Analīzes rāda, ka laikā no 1621. līdz 1627. gadam sudraba daudzums šiliņos samazinājās par apmēram 4%. Savukārt no 1627. līdz 1665. gadam tika kalti šiliņi, kuros vidēji bija 8% sudraba. Vēlākos gados šiliņi Rīgā nav kalti, tomēr apgrozībā tie atradās vēl 18. gs. sākumā.

Arī Rīgas pilsētas naudas kaltuvē zviedru laikā atsevišķos gados ir kalti valstsdālderī. Vietējā naudas apgrozībā tiem bijusi maza nozīme, jo tie nav atrasti nevienā no uzietajiem monētu depoziātiem, kuros turpretī bagātīgi pārstāvēti Spānijas

148. Šiliņš.

Kalts 1654. g. Rīgā Kristīnas valdīšanas laikā.

Ag (ļoti zema raudze),
0.51 g, Ø 15.5 mm.

Aizkujas Dreiku depoziāts (Madonas raj.).

149. 10 dukātu.

Kalti 1645. g. Rīgā (?), Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā.

Au, 34.52 g, Ø 40.0 mm.

(Kaut gan Livonijas konfederācija vairs nepastāvēja, visas šajā naudas kaltuvē 1644. – 1669. g. kaltās monētas – atšķirībā no Rīgas pilsētas naudas kaltuvē kaltajām – pēc trīspelheru un šiliņu leģendā ielvertā Livonijas vārda tiek dēvētas par Livonijas monētām.)

150. 2 dukāti.

Kalti 1646. g. Rīgā (?), Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā.

Au, 6.81 g, Ø 30.0 mm.

151. Dukāts.

Kalts 1647. g. Rīgā (?), Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā.

Ag, 3.45 g, Ø 23.0 mm.

152. Dālderis.

Kalts 1648. g. Rīgā (?), Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā.
Ag, 28.54 g, Ø 40.0 mm.

153. Trīspelheri.

Kalti 1648. g. Rīgā, Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā.

Ag, 0.89 g, Ø 19.5 mm;

Ag, 0.83 g, Ø 20.0 mm.

Ķeguma spēkstacijas depoziāts (Ogres raj.).

Nīderlandes un Nīderlandes Savienoto Provinču Republikas t.s. Alberta dālderis, Nīderlandes Savienoto Provinču Republikas lauvas dālderis, Vācijas un citi valstsdālderis. Rīgas naudas kaltuves meistārā Heinriha Vulfa 1641. gada aprēķins sniedz ziņas, ka valstsdālderis pielīdzināts 90 grašiem, Alberta dālderis – 86 grašiem, bet lauvas dālderis – 72 grašiem. Valstsdālderis vienlaikus bija gan monēta, gan arī stabila naudas aprēķina vienība, turpretī mārka – tikai aprēķina vienība, nosakot šiliņu vērtību (1 mārka rēķināja 18 šiliņu).

Izmantojot Rīgas pilsētas arhīva materiālus, R. Ceplīte izpētījusi valstsdāldera un aprēķina mārkas attiecības un noteikusi Rīgā kalto šiliņu skaitu vienā valstsdālderī. Šiliņu vērtība sevišķi strauji kritās pēc zviedru – poļu kara (1655–1660). Maksājot šiliņos, bija jādod virsmaksa – t.s. virsnauda (vācu val. – Aufgeld): sākotnēji 13 – 14%, 1664. gadā – 40%, bet 1669. gadā – pat 150 – 170% no summas.

Gadi	Valstsdālderis mārkas	Valstsdālderis grašos	Valstsdālderis šiliņos
1621. – 1625.	12 1/2	75	225
1627.	15	90	270
1629. – 1655.	15	90	270
1666. g. maijs	33	198	594
1666. g. jūnijs – jūlijs	līdz 35	līdz 210	līdz 63
1667. – 1669.	līdz 40	līdz 240	līdz 720
1670.	37 1/2	225	675
1680.	36	216	648
1695.	32 1/2 – 33	195 – 198	585 – 594

Rīgas rāte šiliņu zemo vērtību izskaidroja ar to, ka apgrozībā bija ļoti daudz Rīgas un Livonijas šiliņu, kas viltoti Sučavas pili Moldovā (tag. Rumānijā) valdnieka Eistratija Dabižas (1662–1666) laikā. Monētu kaltuvi atklāja tikai 19. gs. beigās, pili izdarot arheoloģiskos izrakumus. Pirms šī atklājuma tur viltotos šiliņus sauca par Valahijas šiliņiem. Sučavā ir viltoti Kristīnas, Kārļa X Gustava un Kārļa XI laika Rīgas un Livonijas šiliņi ar gadskaitļiem, kas neatbilst attiecīgā valdnieka valdīšanas gadiem. Izpētot Latvijas teritorijā atrasto depozītu sastāvu, noskaidrots, ka tajos pārsvarā ir Kristīnas laika Rīgas šiliņu viltojumi. Sučavas viltojumi atšķiras arī ar uzraksta paviršāku izpildījumu, monogrammu un ģerboņu robustāku veidojumu. Tie izgatavoti no vara un viegli apsudraboti. Daļu viltojumu varēja konstatēt tikai pēc to virsmas notīrīšanas restaurācijas laboratorijā. Rīgas un Livonijas šiliņu masveida viltošana izskaidrojama ar to plašo pielietojumu tirdzniecībā. Tie atradās apgrozībā arī tagadējā Polijas, Lietuvas,

155. Šiliņi.

Kalti Sučavā Eistratija Dabižas valdīšanas laikā (ar nepareiziem gadskaitļiem pēdējiem cipariem "12" un "16"); Rīgas pilsētas naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā kalto šiliņu viltojums.

Cu, 0.54 g, Ø 16.0 mm;

Cu, 0.79 g, Ø 16.0 mm;

Cu, 0.47 g, Ø 15.0 mm;

Cu, 0.32 g, Ø 15.0 mm.

Smārdes Gaiķu depozīts (Tukuma raj.).

156. Šiliņš.

Kalts Sučavā Eistratija Dabižas valdīšanas laikā; Rīgā, Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā kalto šiliņu viltojums.

Cu, 0.48 g, Ø 14.0 mm.

154. Šiliņi.

Kalti 1653. g. Rīgā, Zviedrijas naudas kaltuvē Kristīnas valdīšanas laikā.

Ag (loti zema raudze),

0.59 g, Ø 16.0 mm;

Ag (loti zema raudze),

0.51 g, Ø 16.0 mm.

Aizkuļas Dreīku depozīts (Madonas raj.).

157. 5 dukāti (donatīvs).
Kalti 1654. g. (ar nepareizu gadskaitli "1645") Rīgā par godu Zviedrijas karaļa Kārļa X Gustava (1654–1660) vizītei.
Au, 17.42 g, Ø 40.0 mm.

158. Šilīni.
Kalti 1654. g. Rīgā Kārļa X Gustava valdīšanas laikā.
Ag (ļoti zema raudze),
0.60 g, Ø 15.0 mm;
Ag (ļoti zema raudze),
0.53 g, Ø 15.0 mm.
Aizkujas Dreīku depozīts (Madonas raj.).

159. Šilīni.
Kalti 1654. g. Rīgā, Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kārļa X Gustava valdīšanas laikā.
Ag (ļoti zema raudze),
0.59 g, Ø 16.0 mm;
Ag (ļoti zema raudze),
0.53 g, Ø 15.0 mm.
Priekuļu Kalnaūbeļu depozīts (Cēsu raj.).

160. Šilīņš.
Kalts Sučavā (ar nepareiziem gadskaitļā pēdējiem cipariem – "12"); Kārļa X Gustava Rīgas šilīņu viltojums.
Cu, 0.48 g, Ø 16.0 mm.
Bīšumuižas Smiļšukalnu depozīts (Rīga).

161. 10 dukātu.
Kalti 1660. g. Rīgā Zviedrijas karaļa Kārļa XI (1660–1697) valdīšanas laikā.
Au, 34.85 g, Ø 45.0 mm.

162. 2 dukāti.
Kalti 1664. g. Rīgā Kārļa XI valdīšanas laikā.
Au, 7.03 g, Ø 28.0 mm.

163. Dukāts.
Kalts 1681. g. Rīgā Kārļa XI valdīšanas laikā.
Au, 3.45 g, Ø 24.0 mm.

164. Dālderis.
Kalts 1660. g. Rīgā Kārļa XI valdīšanas laikā.
Ag, 27.76 g, Ø 45.0 mm.

167. Šiliņi.

Kalti 1661. g. Rīgā Kārļa XI valdīšanas laikā.

Ag (ļoti zema raudze),

0.49 g, Ø 16.0 mm;

Ag (ļoti zema raudze),

0.56 g, Ø 16.0 mm.

Bišumuižas Smilšukalnu depozīts (Rīga).

168. Šiliņi.

Kalti 1662. g. Rīgā, Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kārļa XI laikā.

Ag (ļoti zema raudze),

0.69 g, Ø 16.0 mm;

Ag (ļoti zema raudze),

0.59 g, Ø 15.0 mm.

Bišumuižas Smilšukalnu depozīts (Rīga).

169. Šiliņš.

Kalts Sučavā; Rīgas pilsētas naudas kaltuvē Kārļa XI laikā kalto šiliņu viltojums.

Cu, 0.39 g, Ø 14.5 mm.

Baltkrievijas, Ukrainas, Rumānijas teritorijā. Rīgas un Livonijas šiliņus depozītos parasti atrod kopā ar līdzīgas vērtības Žečpospolitas Jana II Kazimira laika vara šiliņiem.

Grašus Rīgā sāka kalt jau poļu varas gados – Stefana Batorija laikā (no 1581. līdz 1584. gadam). Sigismunda III Vāsas laikā tos izlaida tikai 1616. gadā, un šis grasis gan pēc lieluma, gan pēc izskata bija līdzīgs trispelheram (pusotgrasim), ko Rīgā pirmoreiz izkala 1620. gadā. Tam aversā vidū bija četrdaļīgs vairogs, kura 1. un 4. laukā novietots Polijas, 2. un 3. laukā – Lietuvas, bet centrā – Vāsas dzimtas ģerbonis. Virs heraldiskā vairoga attēlots kronis, tam apkārt starp divām joslām atrodas leģenda: SIG[ismundus] III*D[ei]:G[ratia]-3(apli)-REX*P[oloniae]. M[agnus] D[ux]* (Sigismunds III, Polijas karalis, lielhercogs no Dieva žēlastības). Reversā vidū aplī attēlots valstsābols ar skaitli "24" un krustu, tā malās gadskaitļa divi pēdējie cipari: [16]2-0. Apkārt gar monētas malu veidota lapsas attēla kā meistarzīmes dalīta leģenda: MONE[ta]•NOVA-CIVI[tatis]•RIGE[nsis]• (Rīgas jaunā monēta).

Zviedru laikā kaltie trispelheri bija līdzīgi poļu laikā kaltajiem, tikai poļu varas simbolus nomainīja zviedru valdnieka vārds un Zviedrijas ģerbonis. Rīgas pilsētas naudas kaltuvē trispelheri ir kalti 1622. – 1624., 1644., 1647. – 1649., 1669., 1700. un 1701. gadā, bet Zviedrijas valsts naudas kaltuvē –

Pusdālderis.

1668. g. Rīgā Kārļa XI valdīšanas laikā.

14.10 g, Ø 34.0 mm.

Trispelheris.

1669. g. Rīgā, Zviedrijas valsts naudas kaltuvē Kārļa XI valdīšanas laikā.

0.00 g, Ø 19.0 mm.

170. Glazēts māla pods ar 17. gs. monētām, atrasts 1993. g. Tūjā (Limbažu raj.).

1647., 1648. un 1669. gadā. Poļu laikā no 7 lotu sudraba svara mārkas izkala 158 trispelherus, bet zviedru laikā no 5 lotu mārkas – 185 eksemplārus. Trispelheru metāla sastāvs pasliktinājās Ziemeļu kara sākumā, kad tos sāka kalt no mārkas, kurā bija 4 lotes tīra sudraba, un valstsdālderī rēķināja ne vairs 60, bet 64 – 66 trispelherus.

Zviedru laikā trispelherus dēvēja arī par vērdiņiem. Monētas metāla sastāva, svara, lieluma un vērtības ziņā tiem gan nav nekā kopēja ar Livonijas laika vērdiņiem. R. Ceplite šādu nosaukuma maiņu izskaidrojusi ar to, ka Livonijas laikā vērdiņš bija ceturtdaļa no aprēķina mārkas un vēlāk arī ceturtdaļa no kaltās mārkas. Zviedru laikā vienā valstsdālderī rēķināja 15 māрку vai 60 trispelheru (trispelhers bija aprēķina mārkas ceturtdaļa). Tādēļ pēc analogijas trispelherus sāka saukt par vērdiņiem, bet pēc Vidzemes pievienošanas Krievijai vērdiņus aprēķināja pusotras kapeikas vērtībā.

Numismātiskajā literatūrā 17. gs. Rīgā kaltie trispelheri dēvēti arī par sudraba grašiem jeb par 1/24 dāldera, jo monētas reversā valstsābolā ir skaitlis “24” (analoģija ar ciparuzrakstiem uz vācu grašiem). Taču, ja vienā valstsdālderī 30. – 50. gados skaitīja 60 trispelheru, tad trispelhers bija 1/60, nevis 1/24 no valstsdāldera. Divdesmit četru trispelheru svars nekad nesasniedza viena valstsdāldera svaru, turklāt trispelherus kala no 5 lotu, turpreti valstsdālderus – no 14 lotu sudraba svara mārkas.

171. 17. gs. depozītu "ietērsps":
 priekšplānā –
 rupjā vienkārtņi austā lina maisiņā,
 izklātā ar bērza tāsim, ievietotas
 Stelpes Silgailu depozīta
 (Bauskas raj.) monētas;
 pa labi –
 Kocēnu Mieriņu depozīta (Valmieras
 raj.) māla podiņš ar trim kājiņām;
 pa kreisi –
 Priekuļu Kalnaūbeļu depozīta
 (Cēsu raj.) akmens masas krūka,
 aizmugurē –
 Lenču Lejasšķībustu depozīta (Cēsu
 raj.) zilbalta akmens masas krūze.

172. 17. gs. stikla pudeles,
kurās ievietotie depozīti
(3 566 monētas) atrasti jūrmalas
kāpās Bigauņciemā (Tukuma raj.).

176. Dukāts.
Kalts 1707. g. Rigā Kārļa XII valdīšanas
laikā.
Au, 3.45 g, Ø 23.0 mm.

173. Trispelheri.
Kalti 1701. g. Rigā Zviedrijas karaļa
Kārļa XII (1697–1718) valdīšanas laikā.
Ag, 0.93 g, Ø 19.5 mm;
Ag, 0.85 g, Ø 20.0 mm.

174. Divmārka.
Kalta 1699. g. Zviedrijā Kārļa XII
valdīšanas laikā. Kontramarka uzspiesta
1705. g. decembrī Rigas aplenkuma
laikā.
Ag, 9.77 g, Ø 31.0 mm.

175. 5 ēres.
Kaltas 1700. g. Zviedrijā Kārļa XII
valdīšanas laikā. Kontramarka uzspiesta
1705. g. decembrī Rigas aplenkuma
laikā.
Ag, 3.57 g, Ø 22.5 mm.

177. Dālderis (jefimoks).
Kalts 1639. g. Rigā Kristīnas valdīšanas
laikā ar Krievijas cara Alekseja
(1645–1676) kontramarku.
Ag, 28.34 g, Ø 44.0 mm.

Cēlmetāli aizvien bijuši galvenie materiāli, no kā kala monētas. Vara monētas atbilda noteiktam sudraba daudzumam, un to vērtību neietekmēja vara kā metāla tirgus jeb faktiskā cena. Taču vēsturē bijuši gadījumi, kad vara monētas vērtība atbilda šī metāla istajai cenai. Runa ir par taisnstūra vai četrstūra vara plāksnēm, uz kurām iekala zīmogus ar to nomināliem.

Pirmo šādu vara plāksni izkala Zviedrijas pilsētiņā Avestā 1644. gadā karalienes Kristīnas laikā. Tā svēra 19.7 kg un līdzinājās 10 sudraba dālderiem. 1649. gadā tika izlaistas arī 8, 4, 2 un 1 dādera plāksnes. Arī nākamie Zviedrijas valdnieki līdz pat 1786. gadam turpināja kalt dažādu nominālu vara plāksnes. Vara plāksnes savulaik nonāca arī Latvijā. Piemēram, 1902. gadā, bagarējot Daugavas gultni ostas rajonā, tika izcelts kāds kuģa vraks ar 79 Zviedrijā kaltām vara plāksņu monētām.

Zviedrijas parāugam vara plāksņu kalšanā nolēma sekot arī Krievija. Pētera I valdīšanas gados bija radies vara monētu pārpalikums, jo iedzīvotāji deva priekšroku sudrabam. Taču sudraba trūka, Krievijā to joprojām ievada no Rietumiem dālderu veidā. Tika nolemts izlaist vara plāksnes 1 rubļa un mazāka nomināla monētas (poltinas, pusrubļus, grīvnas, pieckapeikas un kapeikas), kaļot 10 rubļu no puda. Tas nozīmēja, ka viens vara plāksnes rublis svēra 1.6 kg, tā izmēri – 19.0 x 19.0 cm.

178. Pusedālderis (plāksņu nauda).
Kalts 1715. g. Avestā Zviedrijas karaļa Kārļa XII valdīšanas laikā.
Cu, 375.0 g, 105.0 x 109.0 mm.

Šādu monētu kalšanu 1725. gadā izmēģināja Jekaterinburgā (Urālos). Turpmākos simt piecdesmit gadus tā bija galvenā vara monētu kaltuve Krievijas impērijā. Plākšņu naudas kalšanu Krievijā pārtrauca 18. gs. 30. gadu sākumā. Taču no 1770. līdz 1778. gadam Katrīnas II (1762–1796) laikā atkal mēģināja kalt lielās vara monētas, lai radītu segumu papīra asignācijām, kuras Krievijā sāka izlaist 1769. gadā. Šoreiz Sestroreckas ieroču rūpniecā lūkoja kalt aptuveni kilogramu smagas, biezas vara ripas ar 1 rubļa nominālvērtību. Tehnisku nepilnību dēļ eksperiments neizdevās. Tikai 19. gs. 40. – 50. gados, kad monētu kalšanas tehnika Krievijā bija uzlabojusies, Pēterburgas monētu kaltuve, izmantojot vecos spiedņus, izlaida t.s. jaundarinājumus. Šāda monēta atrodas arī Latvijas Vēstures muzeja fondos.

179. Četri dālderī (plākšņu nauda).
Kalti 1723. g. Avestā Zviedrijas karaļa
Frederika I (1720–1751) valdīšanas
laikā.
Cu. 3.045 kg, 232.0 x 252.0 mm.

180. Rublis (plāķšņu nauda).
 Kalts 1725. g. Jekaterinburgā Krievijas
 keizarienes Katrinas I (1725–1727)
 valdīšanas laikā.
 Cu, 1.645 kg, 195.0 x 187.0 mm.

181. Rublis.
 Jaundarinājums, kalts 1771. g. Krievijas
 keizarienes Katrinas II (1762–1796)
 valdīšanas laikā ar Sestroreckas rubļa
 spiedi.
 Cu, 906.0 g, Ø 76.1 mm.
 biezums – 23.0 mm.

KOKNESĒ KALTĀS KRIEVIJAS MONĒTAS

Mazāk pazīstama lappuse Latvijas naudas vēsturē ir monētu kalšana Koknesē Krievijas cara Alekseja (1645–1676) laikā 1654. – 1663. gada naudas reformas ietvaros, kad Krievijas un Zviedrijas kara (1654–1661; to dēvē arī par pirmo Ziemeļu karu) gaitā Koknesi no 1656. gada augusta vidus līdz 1661. gada jūlijam bija ieņēmis krievu karaspēks.

Viens no Alekseja Mihailoviča— naudas reformas pamatmērķiem bija radīt lielākas vērtības maksāšanas līdzekli – Rietumeiropas dālderiem līdzvērtīgu Krievijas sudraba rubli. Tādēļ 1655. gadā uz importētajiem Rietumeiropas dālderiem tika papildus kalti divi zīmogi – viens ar gadskaitli, otrs ar Krievijas heraldisko ērgli. Vēlāk šīs monētas sāka dēvēt par jefimokiem ar papildzīmēm. Tika izkaltas arī Krievijas monētas – rubļi. Taču Krievijā vēl nebija ekonomisko priekšnoteikumu, lai reforma izdotos. Pēteris I to realizēja 1704. gadā.

Aleksejs Mihailovičs izdeva rīkojumu kalt Krievijas monētas Maskavā, Novgorodā un Pleskavā, bet vēlāk – arī Koknesē. Ilgu laiku pētnieki nemācēja starp citās naudas kaltuvēs izgatavotajām monētām atšķirt Koknesē kaltās. Tikai 20. gs. 60. gados krievu numismāti Ivans Spaskis un Alla Meļņikova pierādīja, ka varā kapeikas ar iekaltajiem kirilicas burtiem “C” vai “CA” ir izgatavotas Koknesē, jo pilsēta krievu intervences laikā bija pārdēvēta par Carēviča Dmitrija pilsētu. Monētas svars bija 0.45 – 0.46 g, tās aversā attēlots uz lielgalvainā zirga sēdošs jātnieks ar šķēpu rokā un dzeguļu kroni galvā, bet zem zirga kājām jau minētie burti. Šādas monētas kaltas ar divējādu leģendas saturu reversā.

Kokneses izraudzīšana par Krievijas monētu izlaides vietu nebija nejauša, jo monētu kaltuve šeit bija darbojusies jau Rīgas arhibīskapa Tomasa Šēninga laikā. Ņemot vērā arī pilsētas izdevīgo ģeogrāfisko stāvokli, Krievijas cara ieceltais vojevoda Afanasijs Ordins – Naščokins gribēja pārvērst Koknesi par stabilu Baltijas iekarošanas priekšposteni.

NAUDA KURZEMES UN ZEMGALES HERCOGISTĒ
(1561 – 1795)

Saībrūkot Livonijas konfederācijai, tika nodibināta arī Kurzemes un Zemgales hercogiste (parasti lieto saīsināto nosaukumu – Kurzemes hercogiste), kas visu tās pastāvēšanas laiku atradās vasaļatkarībā no Žečpospolitās.

Pēdējais Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers, kļuvis par jaunās vasaļvalstiņas pirmo hercogu, saglabāja naudas

182. Kapeika.
Kalta 1656. g. Koknesē Krievijas
intervences laikā.
Cu, 0.46 g, Ø 11.5 mm.

183. Šilīni.
Kalti 1575. g. Jelgavā Kurzemes un
Zemgales hercoga Gotharda Ketlera
(1561–1587) valdīšanas laikā.
Ag (loti zema raudze),
0.99 g, Ø 17.5 mm;
Ag (loti zema raudze),
1.00 g, Ø 17.0 mm.
Pāles depozīts (Limbažu raj.).

Ā. Grota un J. K. Barnikela Kurzemes un Zemgales hercogistes karte (1747).

184. Dālderis. Kalts 1576. g. Ielgavā hercoga Gotharda Kellera valdišanas laikā. (Reproducēts J. K. Broces zīmējums; autoriem nav ziņu par to, ka monētas oriģināls būtu saglabājies.)

185. Trisgraši.

Kalti 1596. g. Jelgavā Kurzemes un Zemgales hercogu Frīdriha (1587–1642) un Vilhelma (1587–1616) valdīšanas laikā.

Ag, 2.26 g, Ø 21.0 mm;

Ag, 2.22 g, Ø 21.0 mm.

186. Trisgraši.

Kalti 1598. g. Jelgavā hercogu Frīdriha un Vilhelma valdīšanas laikā.

Ag, 2.15 g, Ø 21.5 mm;

Ag, 2.35 g, Ø 21.0 mm.

Pāles depozīts (Limbažu raj.).

187. Šiliņi.

Kalti 1600. g. Jelgavā hercogu Frīdriha un Vilhelma valdīšanas laikā.

Ag, 0.81 g, Ø 18.0 mm;

Ag, 0.90 g, Ø 18.0 mm.

kalšanas tiesības. Monētu kalšana hercogistē tika uzsākta 1575. gadā tās galvaspilsētā Jelgavā, turpinot izgatavot ļoti zemas raudzes šiliņus pēc Rīgas brīvpilsētas parauga. Uz tiem bija attēlota Žečpospolitais karaļa Sigismunda II Augusta monogramma hercoga ģerbonī. Monētas aversā centrā bija atainots Ketleru dzimtas ģerboņa pamatelements – katla kāsis, savukārt tā vidū – Sigismunda II Augusta monogramma ar karaļa kroni, bet virs tā – monētas kalšanas gadskaitļa pēdējie divi cipari. Gar monētas malu starp divām punktētām joslām atradās leģenda ar rozeti pirms tās: MONE|ta| NOVA· ARGENTE|a| (jaunā sudraba monēta). Šiliņa reversa vidū bija attēlots Kurzemes hercogistes ģerbonis, bet visapkārt gar monētas malu starp divām punktētām joslām leģenda: DUCAT|us|–CUR|landiae|–ET–SEMIGA|lliae| (Kurzemes un Zemgales valdnieks).

188. Dukāts.

Kalts 1646. g. Jelgavā Kurzemes un Zemgales hercoga Jēkaba (1642–1688) valdīšanas laikā.

Au, 3.43 g, Ø 24.0 mm.

189. Dālderis.

Kalts 1644. g. Jelgavā hercoga Jēkaba valdīšanas laikā.

Ag, 28.74 g, Ø 46.0 mm.

Nelielā skaitā 1575. un 1576. gadā tika kalti arī sudraba dālderis, pielīdzinot tos 5 Rīgas mārķām. Šāds kurss nepavisam neatbilda patiesajam sudraba daudzumam šajās monētās, jo dālderis kala nevis pēc Žečpospolitais naudas kalšanas noteikumiem, bet pēc Vācu nācijai Svētās Romas impērijai monētpēdas. 1576. gadā Kurzemes hercogistes dālderis pielīdzināja 4.5 Rīgas mārķām.

Šiliņus Jelgavā pārtrauca kalt jau 1577. gadā, jo karaļa troni 1576. gadā nāca Stefans Batorijs, kurš aizliedza bezvērtīgu šiliņu izlaidi. Viņš nesteidzās hercogistei atjaunot naudas kalšanas privilēģijas, un tas notika tikai 1579. gadā, turklāt monētas turpmāk bija jākal pēc Žečpospolitās naudas kalšanas noteikumiem. Hercogs neatsāka monētu kalšanu Jelgavā; 1586. gada trisgraši ir kalti Viļņas naudas kaltuvē.

Saskaņā ar Gotharda Ketlera novēlējumu pēc viņa nāves Kurzemes un Zemgales hercogisti mantoja un pārvaldīja viņa dēli Fridrihs (1587–1642) un Vilhelms (1587–1616). Numismātikā abu hercogu izlaistās monētas – trisgraši un šiliņi – parasti tiek aplūkotas vienkopus, jo to leģendās valdnieka vārds nekad netika minēts. Ja trisgrašus tomēr var atšķirt pēc viena vai otra hercoga portreta, tad nodalīt viensiliņa monētas ir gandrīz neiespējami.

Kā nākamais Kurzemes un Zemgales hercogistes troni kāpa hercogs Jēkabs (1642–1682). Diemžēl viņa vērienīgā saimnieciskā rosība gandrīz neatspoguļojas monētniecībā. Jēkaba valdīšanas laikā hercogistē monētas kala tikai no 1643. līdz 1646. gadam, turklāt nelielā skaitā. Tie bija zelta dukāti (1644. gadā – arī 10 dukātu monētas), sudraba dālderī un šiliņi.

Uz dālderiem aversā vidū redzams hercoga Jēkaba portrets profilā, visapkārt gar monētas malu starp divām punktētām joslām leģenda: +IACOBI:D[ei]:G[ratia]:DUCIS:CURLANDIAE:ET:SEM[i]GALLIAE (Jēkabs, Kurzemes un Zemgales valdnieks no Dieva žēlastības). Reversā vidū uz šķelta renesanses tipa ģerboņvairoga pa labi attēlots Lietuvas ģerbonis (zirgā sēdošs jātnieks), bet pa kreisi – Polijas (ērglis). Visapkārt gar monētas malu starp divām punktētām joslām vijas leģenda, kuras sākumu un beigās daļa sakrustotas atslēgas: MONETA-NOUA-ARGENTEA-ANNO-1644 (jaunā sudraba 1644. gada monēta).

Tas, ka Jēkaba laikā monētas kala epizodiski, apstiprina viedokli, ka to izlaidi bija galvenokārt politiskā prestiža, nevis ekonomiska nozīme. Hercogistes teritorijā atrastie tā laika naudas depozīti liecina, ka maksāšanas līdzekļa funkcijas lielākoties pildījuši dažādie Rietumeiropas dālderī un dukāti, mazākos darījumos – Rīgā kaltie trispelheri un šiliņi, Žečpospolitās pusgraši, graši, trispelheri un šiliņi, dažkārt arī citu zemju siknauda.

Vēl mazāk savas naudas izlaidi pievērsās nākamais Kurzemes hercogs Fridrihs Kazimirs (1682–1698). Atsevišķos gados tika kalti zelta dukāti, sudraba orti (astoņpadmitgraši), sešgraši, trispelheri, bet 1696. gada vara šiliņi bija pēdējās viņa laikā izgatavotās monētas. Tad sekoja ilgs pārtraukums naudas kalšanā – līdz pat 1762. gadam, kad Kurzemes hercoga Kārļa (1758–1763) laikā kala grašus, sešgrašus un vara šiliņus.

šiliņš.
1646. g. Jelgavā hercoga Jēkaba
valdīšanas laikā.
12 g, Ø 16.0 mm.

šiliņš.
1646. g. Jelgavā bez kalšanas gada norādes
Jēkaba valdīšanas laikā.
5 g, Ø 16.0 mm.

dukāts.
1649. g. Jelgavā Kurzemes un
Zemgales hercoga Fridriha Kazimira
(1682–1698) valdīšanas laikā.
1 g, Ø 24.0 mm.

193. Sešgrāsis.
Kalts 1694. g. Jelgavā hercoga Fridriha
Kazimira valdīšanas laikā.
Ag, 3.03 g, Ø 24.0 mm.

194. Trispelheris.
Kalts 1687. g. Jelgavā hercoga Fridriha
Kazimira valdīšanas laikā.
Ag, 1.02 g, Ø 19.0 mm.

195. Šiliņš.
Kalts 1696. g. Jelgavā hercoga Fridriha
Kazimira valdīšanas laikā.
Cu, 1.29 g, Ø 17.0 mm.

Savukārt hercoga Ernsta Johana Birona (1737–1740; 1763–1769) laikā monētas tika kaltas tikai trīs gadus (1763–1765), un tie bija zelta dukāti un 2 dukātu monētas, sudraba timfi, sešgraši, trīsgraši, graši un šiliņi, kā arī vara graši un šiliņi.

Pēdējā Kurzemes hercoga, E. J. Birona dēla Pētera Birona (1769–1795) valdīšanas laikā 1780. gadā kaltie zelta dukāti un sudraba dālderī ilgu laiku bija pēdējās Latvijas teritorijā kaltās monētas.

196. Sešgrāsis.

Kalts 1762. g. Jelgavā Kurzemes un Zemgales hercoga Kārļa (1758–1763) valdīšanas laikā.

Ag, 2.68 g, Ø 24.0 mm.

197. Graši.

Kalti 1762. g. Jelgavā hercoga Kārļa valdīšanas laikā.

Ag, 1.05 g, Ø 17.5 mm;

Ag, 1.20 g, Ø 17.5 mm.

198. Šiliņi.

Kalti 1762. g. Jelgavā hercoga Kārļa valdīšanas laikā.

Cu, 1.17 g, Ø 16.0 mm;

Cu, 1.32 g, Ø 16.0 mm.

199. Sešgrāši.

Kalti 1763. g. Jelgavā Kurzemes un Zemgales hercoga Ernsta Johana Birona (1737–1740; 1763–1769) valdīšanas laikā.

Ag, 3.22 g, Ø 24.0 mm;

Ag, 2.82 g, Ø 24.0 mm.

200. Graši.

Kalti 1763. g. Jelgavā hercoga Ernsta Johana Birona valdīšanas laikā.

Ag, 1.01 g, Ø 17.5 mm;

Ag, 0.86 g, Ø 17.5 mm.

201. Grašis.

Kalts 1763. g. Jelgavā hercoga Ernsta Johana Birona valdīšanas laikā.

Cu, 3.57 g, Ø 23.0 mm.

202. Šiliņi.

Kalti 1764. g. Jelgavā hercoga Ernsta Johana Birona valdīšanas laikā.

Cu, 1.27 g, Ø 16.0 mm;

Cu, 1.28 g, Ø 16.0 mm.

203. Dukāts.

Kalts 1780. g. Jelgavā Kurzemes Zemgales hercoga Pētera Birona (1769–1795) valdīšanas laikā.

Au, 3.43 g, Ø 21.0 mm.

204. Rīgas sudrabkaļa Johana Kristiāna Henka 1755. g. darinātais kauss ar iestrādātiem 16. – 17. gs. Rietumeiropas dālderiem.

№ 396705

ГО
ДУ СЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АССИГНАЦИИ ПЛА-
АССИГНАЦИОННЫМ БИЛЕТЪ ДЕСЯТЬ РУБЛЕЙ ХО-
ДЯЩЕЮ МОНЕТОЮ 1797 ГОДА.

[Faint circular stamp]

[Handwritten signature]
Др. 6
[Handwritten signature]

№ 3965

KRIEVIJAS NAUDA LATVIJĀ (18. GS. – 1918. G.)

Tāpat kā vēstures aspektā kopumā, arī no numismātikas viedokļa raugoties, 18. gs. īpaši nozīmīgs ar to, ka visa Latvijas teritorija pakāpeniski tika iekļauta Krievijas impērijā – vispirms Vidzeme ar Rīgu (1710; 1721), tad Latgale (1772), visbeidzot Kurzeme un Zemgale (1795). Līdz ar to, neskatoties uz zināmu Baltijas autonomiju, uz vietējo varas un saimniecisko institūciju inertumu vai pat pretestību, pamazām, bet konsekventi tie visur – minēto novadu inkorporācijas secībā – naudas apgrozībā tika ieviesti Krievijā oficiāli noteiktie maksāšanas līdzekļi. Tomēr vēl ilgāku laiku tirdzniecībā ievērojama loma bija Rietumeiropas sudraba dālderiem (sevišķi – Alberta dālderiem) un citām sikākām ārvalstu monētām.

Rīgas (kopš 1796. gada – Vidzemes) guberņas pievienošana Krievijai notika laikā, kad Krievijas impērijā nostabilizējās cara (kopš 1721 – ķeizara) Pētera I (1689–1725) ieviestā decimālā naudas sistēma, ko daļēji reformēja sakarā ar sudraba monētu raudzes (1711–1713) un vara monētu svāra (1718) pazemināšanos. Vidzemē un vēlāk arī Latgalē un Kurzemē secīgi parādījās apgrozībā Katrīnas I (1725–1727), Pētera II (1727–1730), Annas (1730–1740), Elizabetes (1741–1762) un Katrīnas II (1762–1796) valdīšanas laikā kaltās Krievijas monētas: zelta dubultčervonci un červonci, 10, 5, 2 un 1 rubļa nomināli, sudraba rubļi, pusrubļi un ceturtdaļrubļi un 20, 15, 10 un 5 kapeiku monētas; vara 5, 2 un 1 kapeikas monētas, kā arī vara dengas un poluškas. Sudraba saturs naudas sistēmas pamatvienībā – rubli – 18. gs. pakāpeniski samazinājās. 1730. gadā notika mēģinājums reformēt naudas sistēmu, četrkāršojot vara monētu svaru un paaugstinot sudraba raudzi (802°). Tika kaltas sudraba 1 rubļa monētas, poltiņiki (50 kapeiku) un griveņiki (10 kapeiku), kā arī vara dengas un poluškas. Katru gadu (1730–1769) tika kalti jau minētie sudraba rubļu nomināli, kā arī polupoltiņiki (25 kapeikas), kopš 1755. gada – pieckapeikas,

* Autori pateicas numismātei Veltai Zobiņai par šai nodaļai sagatavoto materiālu.

Johana Baptistas Homana Baltijas karte (1720).

bet kopš 1764. gada – arī 20 un 15 kapeiku nomināli. Rubļa un 50 kapeiku raudze (750°) un svars bija stabili, mainījās siko monētu raksturlielumi. 18. gs. 60. gados sudraba saturs 24 g smagajā rubļa monētā nostabilizējās 18 g līmenī. Šāds sudraba daudzums rubli saglabājās līdz pat 1915. gadam. Visbiežāk kaltā sudraba sīknauda bija 10 kapeiku monētas jeb t.s. griveņiki. Sudraba monētas tika kaltas Maskavas un Pēterburgas monētu kaltuvēs.

Izlaides gadskaitļa apzīmējumi uz jaunajām Krievijas monētām sākumā bija divējādi – gan tradicionālie ar kirilicas burtiem, gan ar arābu cipariem. Uz Pētera I laika rubļiem tradicionālā gadskaitļu rakstība saglabājās līdz 18. gs. 20. gadu sākumam. Uz sudraba un vara monētām sastopami arī jaukti gadskaitļa apzīmējumi. Tāpat divējāds bija vērtības jeb nomināla apzīmējums uz 20, 15, 10 un 5 kapeiku monētām: lasitpratējiem – ar cipariem un lasitnepratējiem – ar punktiem.

Pilnveidojot Krievijas naudas sistēmu, svarīgs uzdevums bija radīt stabilas sudraba un vara monētu vērtības attiecības. Taču tas bija ilgstošs process, kas turpinājās visu 18. gs. un arī 19. gs. pirmajā pusē. Vara nauda kļuva par nepārtrauktu eksperimentu objektu. Bieži tika mainīts vara monētu svars, tips un nomināls. Vara monētu svars tika samazināts, Krievijai gatavojoties karam ar Prūsiju. 1758. gadā apgrozībā tika laista jaunu monētu sērija: 5, 2, 1 kapeika, denģa (1/2 kapeikas) un poluška (1/4 kapeikas).

Lai pārtrauktu ārvalstu monētu izmantošanu Vidzemē un Igaunijā, 1756. gadā Krievijas valdība deva rīkojumu sākt Maskavas naudas kaltuvē izgatavot speciālas sudraba monētas – livonēzus, kuru nosaukumā ietverti abu teritoriju nosaukumi (LIVOESTHONICA). Ukazā tika norādīts, ka livonēzi laižami apgrozībā vienīgi Vidzemē un Igaunijā (līdz Narvai) – kopā ar Krievijas vara siknaudu. Turklāt noteikts arī, ka visas rietumzemju monētas tur savācamas un nosūtāmas uz Maskavu pārkalšanai. Lai gan 1756. gadā tika izkalti daži desmiti paraugmonētu, apgrozībā nonāca tikai 1757. gadā izgatavotie livonēzi.

Jaunās monētas kala pēc dālderu sistēmas: deviņdesmitseškapeiku livonēzs tika pielīdzināts I Vācijas valstsdālderim. Tātad tā vērtība bija zemāka nekā rublim. Attiecīgi izlaida arī mazākas sudraba naudas vienības – četrdesmitastoņkapeiku, divdesmitčetrkapeiku, četrkapeiku un divkapeiku livonēzus.

205. Deviņdesmitseškapeiku livonēzs.

Kalts 1757. g. Maskavā Krievijas cārienes Elizabetes (1741–1762) valdīšanas laikā.
Ag. 25.96 g, Ø 42.0 mm.

206. Četrdesmitastoņkapeiku livonēzs.

Kalts 1757. g. Maskavā Elizabetes valdīšanas laikā.
Ag. 12.14 g, Ø 33.0 mm.

207. Divdesmitčetrkapeiku livonēzs.

Kalts 1757. g. Maskavā Elizabetes valdīšanas laikā.
Ag. 6.81 g, Ø 25.5 mm.

208. Četrkapeiku livonēzi.

Kalti 1757. g. Maskavā Elizabetes valdīšanas laikā.
Ag. 1.15 g, Ø 16.5 mm;
Ag. 0.93 g, Ø 17.5 mm.

209. Divkapeiku livonēzi.

Kalti 1757. g. Maskavā Elizabetes valdīšanas laikā.
Ag. 0.79 g, Ø 14.0 mm;
Ag. 1.15 g, Ø 15.0 mm.

210. Kapeiņa.

Kalta 1702. g. Maskavā Krievijas cara (kopš 1721 – keizara) Pētera I (1682–1725) valdīšanas laikā.
Ag. 0.28 g, 6.5 x 10.0 mm.
Slates sila depozīts (Iļēkabpils raj.).

Lielāka nomināla livonēziem aversā bija Krievijas ķeizarienes Elizabetes portrets un vārds, reversā – divgalvainais ērglis, virs tā – Vidzemes un Igaunijas ģerboņi, kā arī monētas nosaukums un kalšanas gads. Monētas svēra attiecīgi 26.38, 13.19 un 6.57 g (750°). Savukārt četrkapeiku un divkapeiku livonēzu monētām aversā attēlots Krievijas ģerboņa divgalvainais ērglis, bet reversā – Vidzemes un Igaunijas ģerboņi. Četrkapeiku livonēza svārs – 1.09 g (750°), bet divkapeiku livonēza – 1.05 g (375°). —

Livonēzu ieviešana tomēr izrādījās nesekmīga, jo ārzemju monētu lietošana Vidzemē turpinājās, un jau pēc dažiem gadiem tos izņēma no apgrozības. Ne tikai Vidzemē, bet arī pārējos Krievijas impērijai pievienotajos Baltijas novados visu 18. gs. un pat 19. gs. pirmajā pusē līdzās Krievijas naudai joprojām apgrozībā atradās ārvalstīs izlaistā. Par to liecina gan tā laika depozītos atrastās daudzās ārzemju monētas, gan vairākkārtējie augstākās valsts varas rīkojumi (1814., 1824., 1846. gadā), kas aizliedza ārvalstu naudas turpmāku apgrozību Baltijas guberņās.

Smago sudraba un vara monētu izmantošana lielos tirdznieciskajos darījumos kļuva arvien neparocīgāka. Tādēļ

211. Krievijas sudrabnauda.

Augšējā rindā –

rubļi,

kalti 1704. g. Pētera I valdīšanas la

Ag. 28.18 g, Ø 44.0 mm;

Ag. 27.86 g, Ø 44.0 mm;

pa kreisi –

rublis,

kalts 1732. g. Krievijas ķeizarienes

(1730–1740) valdīšanas laikā.

Ag. 25.22 g, Ø 40.0 mm,

vidējā rindā –

20 kapeiku,

kaltas 1766. g. Sanktpēterburgā

Katrinai II valdīšanas laikā.

Ag. 4.40 g, Ø 24.0 mm;

Ag. 4.48 g, Ø 24.0 mm;

pa labi –

rubļi,

kalti 1857. g. Sanktpēterburgā Kr.

ķeizara Aleksandra II (1855–1881

valdīšanas laikā.

Ag. 20.70 g, Ø 35.0 mm;

Ag. 20.67 g, Ø 35.0 mm;

apakšējā rindā –

rubļi,

kalti 1915. g. Krievijas ķeizara

Nikolaja II (1894–1917)

valdīšanas laikā.

Ag. 19.90 g, Ø 33.5 mm;

Ag. 20.03 g, Ø 33.5 mm.

Krievijas vara nauda.

1770. g. rindā (no kreisās) –

kapeika,

1770. g. Iekaterinburgā Katrinas II valdīšanas laikā.

5.56 g, Ø 41.0 mm;

kapeika,

1844. g. Iekaterinburgā Krievijas ķeizara Nikolaja I (1825–1855) valdīšanas laikā.

4.68 g, Ø 39.0 mm;

kapeika,

1770. g. Iekaterinburgā Katrinas II valdīšanas laikā.

3.21 g, Ø 41.0 mm;

rublis,

1703. g. Maskavā Pētera I valdīšanas laikā.

87 g, Ø 23.5 mm;

78 g, Ø 24.0 mm.

1704. g. rindā (no kreisās) –

rublis,

1704. g. Maskavā Pētera I valdīšanas laikā.

66 g, Ø 28.0 mm;

kapeikas,

1899. g. Sanktpeterburgā Katrinas II valdīšanas laikā.

81 g, Ø 13.0 mm;

81 g, Ø 13.0 mm;

kapeikas,

1813. g. Ižora (Kolpīnas monētu rūpnīca) Krievijas ķeizara Aleksandra I (1801–1825) valdīšanas laikā.

39 g, Ø 24.0 mm;

30 g, Ø 25.0 mm;

kapeika,

1776. g. Ižora (Kolpīnas monētu rūpnīca) Katrinas II valdīšanas laikā.

75 g, Ø 33.5 mm.

1762. g. rindā (no kreisās) –

kapeiku,

1762. g. Krievijas ķeizara Pētera III valdīšanas laikā. (1762 – 09.07.1762.)

12.24 g, Ø 43.0 mm;

kapeikas,

1797. g. Iekaterinburgā Krievijas ķeizara Pāvila I (1796–1801) valdīšanas laikā.

14 g, Ø 36.5 mm;

21 g, Ø 37.0 mm;

kapeikas,

1762. g. Pētera III valdīšanas laikā.

93 g, Ø 33.0 mm.

1769. gadā Krievijā sāka izlaist pirmās papīra naudas zīmes jeb asignācijas – 25, 50, 75 un 100 rubļu nominālus. Kopš 1786. gada izlaida arī 5 un 10 rubļu asignācijas. Asignācijas nodrošināja, kā arī neierobežoti mainīja ar vara monētām. Taču, palielinoties valsts izdevumiem, asignācijas sāka izlaist ar to segumu nesamērotā daudzumā. Tādēļ kopš 1789. gada to vērtība kritās, vienlaikus pazeminot arī vara monētu vērtību. Papirnaudas rublis un 100 vara kapeiku 1795. gadā līdzinājās vairs tikai 68 1/2 sudraba kapeikām. 18. gs. beigās sudraba raudze tika paaugstināta, un visu nominālu sudraba monētas (rublis, poltiņiks, polupoltiņiks, griveņiks un pieckapeika) tika kaltas no 868° sudraba.

19. gs. sākumā ievērojami mainījās Krievijas lielo sudraba monētu izskats, proti, uz daudziem gadiem no to aversa izzuda valdnieka portrets, bet 1806., 1810. un 1832. gadā notika valsts ģerboņa attēla un leģendu lielākas izmaiņas. Sīko sudraba monētu (5 un 20 kapeiku) 1810. gadā noteiktais veids ar nelielām izmaiņām saglabājās līdz pat 1917. gadam.

19. gs. pirmajā pusē izmainījās arī vara monētas, īpaši to svars: 1802. gadā no 1 puda vara izkala monētas 16 rubļu, 1810. gadā – 24 rubļu, bet 1831. gadā – jau 36 rubļu vērtībā. lemesls bija asignāciju kursa nemītīga krišanās. Asignācijas un

213. 10 rubļu.

Asignācija, izlaista 1797. g. Pāvila I valdīšanas laikā.

Papirs, 165.0 x 115.0 mm.

214. 25 rubļu.

Asignācija, izlaista 1798. g. Pāvila I valdīšanas laikā.

Papirs, 125.0 x 165.0 mm.

tām piesaistītās vara monētas zaudēja reālo vērtību attiecībā pret sudraba monētām, bet Krievijā vienlaikus likumīgi pastāvēja divu veidu – asignāciju un sudraba – rubļi. 1812. gada karš pret Napoleona armiju prasīja sevišķi lielus līdzekļus. Lai segtu militāros izdevumus, valdība izlaida aizvien jaunas asignācijas. Turklāt apgrozībā bija ieplūdušas arī viltotās asignācijas, kuras pēc Napoleona norādījuma tika izgatavotas Francijā. Šajā laikā papirnaudas rubļa vērtība līdzinājās sudraba rubļa ceturtdaļai.

Savdabīga Krievijas naudas sistēmas īpatnība bija platina monētu – 3, 6 un 12 rubļu nominālu – kalšana (1828–1845). Tolaik citāds Urālos uzietā jaunā metāla pielietojums gluži vienkārši vēl nebija rasts. Platina vērtība seškārt pārsniedza sudraba vērtību, tādēļ šo monētu galvenais uzdevums bija asignāciju kursa svārstību mazināšana. Tā kā naudas sistēma kopumā bija diezgan stabila un monētas brīvi apmaināmas pret papirnaudu, nenotika platina monētu uzkrāšana depozītu veidošanas nolūkā un salīdzinoši viegli izdevās tās izņemt no apgrozības. Šīs monētas nonāca arī Latvijā.

Krievijas ekonomiskā attīstība, kā arī izlaisto asignāciju pārmērīgais daudzums un to kursa krišanās noveda pie 1839. – 1843. gada naudas reformas. To toreizējā finansu ministra vārdā dēvē arī par J. Kankrina (1823–1844) reformu. Naudas sistēmas pamatā palika sudraba rublis, bet mazvērtīgo asignāciju vietā vispirms izlaida t.s. depozīta biļetes, kuras kopš 1843. gada nomainīja kredītbilletes ar fiksētu sudraba un zelta ekvivalentu. Turklāt 1839. gadā izlaida arī jaunas vara monētas, no puda vara tās izgatavojot 16 sudraba rubļu vērtībā. Vērtības ziņā tās tika pielīdzinātas attiecīga nomināla sudraba monētām, tādējādi nostiprinot bimetalisma sistēmu.

Tomēr 1839. – 1843. gada naudas reforma tikai uz neilgu laiku nostiprināja Krievijas finansu stāvokli, jo augošie valsts izdevumi, sevišķi Krievijas kara (1853–1856) un vēlāk kara ar Turciju (1877–1878) laikā, no jauna izraisīja pārmērīgu kredītbīlešu izlaidi. Arī 19. gs. otrajā pusē tika veiktas dažas izmaiņas Krievijas sudraba un vara monētu kalšanas noteikumos. Kopš 1858. gada sudraba monētu nomināla apzīmējumā izzuda vārds “monēta”, bet, sākot ar 1886. gadu, uz augstāka nomināla kalumiem atkal parādījās imperatora portrets ar attiecīgu uzrakstu. Turklāt pusrublim apzīmējuma “poltiņiks” vietā sāka lietot “50 kapeiku” nosaukumu.

1849. gadā notika pāreja uz jaunu svara attiecību – no puda vajadzēja izkalt vara monētas 32 rubļu vērtībā. Tika noteikts, ka izgatavojamas 5, 3, 2, 1, 1/2 un 1/4 kapeikas vara monētas (pēdējās divas ar nosaukumu “denezka” un “poluška”). Vēlreiz vara monētu svars mainījās 1867. gadā, kad noteica jaunu attiecību: no puda izkaļamas monētas 50 rubļu vērtībā. Nosaukumu “denezka” un “poluška” vietā atkal tika lietoti attiecīgie kapeiku nosaukumi. No šī brīža līdz pat 1917. gadam šo monētu svars un izskats vairs nemainījās.

Kredītbīlešu pārlietu apjomīgā emisija izraisīja Krievijas valūtas sistēmas krīzi, jo milzīgajam papīra naudas daudzumam trūka pietiekama sudraba un zelta nodrošinājuma. Lai normalizētu naudas apgrozību, valstī vajadzēja veikt jaunu naudas reformu.

Krievijas zelta nauda.

18. g. Pētera I valdīšanas laikā –

18. g. Pētera I valdīšanas laikā.

10 g, Ø 21.0 mm;

26. g. Katrinas I valdīšanas laikā.

10 g, Ø 20.0 mm;

18. g. Aleksandra I valdīšanas laikā (imperiāls),

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā

18. g.

18. g. Elizabetes valdīšanas laikā.

10 g, Ø 13.0 mm.

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā –

(averss un reverss),

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā

18. g.

18. g. Sanktpēterburgā

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā.

18. g. Nikolaja II valdīšanas laikā

216. Krievijas platīna nauda.

Augšā –

6 rubļi (reverss).

Kalti 1831. g. Sanktpēterburgā

Nikolaja I valdīšanas laikā.

Pt, 20.50 g, Ø 28.5 mm.

Apakšā (no labās) –

3 rubļi (averss un reverss).

Kalti 1832. g. Sanktpēterburgā

Nikolaja I valdīšanas laikā.

Pt, 10.27 g, Ø 23.5 mm;

Pt, 10.37 g, Ø 23.5 mm.

Sudraba tirgus cenas straujais kritums attiecībā pret zeltu noveda pie bimetālisma sistēmas sabrukuma un pārejas uz zelta monometālismu. Sudraba cena attiecībā pret zeltu 30 gadu laikā (1870–1900) pazeminājās vairāk nekā 2 reizes: no 1 : 15.6 līdz 1 : 33.3.

19. gs. otrajā pusē visas attīstītākās valstis jau bija pārgājušas uz zelta monometālismu. Lai nodrošinātu ārējās tirdzniecības un laikmeta prasībām atbilstošas rūpniecības attīstību, arī Krievijai bija jāveic šāda pāreja. Jaunā naudas reforma tika gatavota jau kopš 19. gs. 80. gadiem finansu ministru N. Bunges (1881–1886) un I. Višņegradska (1887–1892) laikā, bet realizēta 1895. – 1898. gadā finansu ministra S. Vites (1892–1903) vadībā.

Krievijas naudas sistēmas reorganizācijas veikšanai bija nepieciešams stabils rublis. Lai reformu īstenotu, valstī vispirms bija jānodrošina noteikts papīra naudas zelta segums. Tālab valdība stimulēja lauksaimniecības produkcijas, galvenokārt labības, izvešanu uz ārzemēm, vienlaikus ierobežojot rūpniecības izstrādājumu ieviešanu Krievijā, kā arī paaugstināja netiešos nodokļus. Tomēr izšķirošā loma zelta uzkrājumu radišanā bija ārzemju aizņēmumiem.

Ar 1895. – 1898. gada reformu tika noteikta brīva papīra naudas apmaiņa pret zelta monētām. Naudas sistēmas pamatā sudraba rubļa vietā tika likts zelta rublis, taču ar samazinātu zelta saturu. Zelta imperiālā bija 261.36 doļas (1 doļa = 0.0444 g) tīra zelta, savukārt zelta rubli skaitījās attiecīgi 15 reizes mazāk – 17.424 doļas (0.774234 g). Zelta rublis bija tikai aprēķina vienība (šāda monēta apgrozībā nenonāca), bet, balstoties uz to, tika veikta kreditbiļešu izpirkšana un apmaiņa. Papīra rubļa un zelta rubļa zelta saturs bija vienāds.

Krievijas monētu izlaidumi (1867 – 1917)*

Nomināls	Kaļšanas gadi	Metriskā un zolotņiku raudze	Monētas svars (g)
Zelta monētas			
37 1/2 rubļi	1902.	900.0 (86 2/5)	32.26
25 "	1876.	916.7 (88)	32.25
25 "	1896. – 1908.	900.0 (86 2/5)	32.26
15 rubļu	1897.	900.0 (86 2/5)	12.90
10 "	1886. – 1896.	900.0 (86 2/5)	12.90
10 "	1896. – 1911.	900.0 (86 2/5)	8.60
7 1/2 rubļi	1897.	900.0 (86 2/5)	6.45
5 "	lidz 1885.	916.7 (88)	6.54
5 "	1886. – 1896.	900.0 (86 2/5)	6.45
5 "	1897. – 1911.	900.0 (86 2/5)	4.30
3 "	lidz 1885.	916.7 (88)	3.93
Sudraba monētas			
1 rublis	lidz 1885.	868.1 (83 1/3)	20.73
1 "	1886. – 1915.	900.0 (86 2/5)	20.00
Poltiņiks,			
50 kapeiku	lidz 1885.	868.1 (83 1/3)	10.37
"	1886. – 1914.	900.0 (86 2/5)	10.00
Polupoltiņiks,			
25 kapeikas	lidz 1885.	868.1 (83 1/3)	5.18
"	1886. – 1901.	900.0 (86 2/5)	5.00
20 "	1867. – 1917.	500.0 (48)	3.60
15 "	1867. – 1917.	500.0 (48)	2.70
Griveniks, grivna,			
10 kapeiku	1867. – 1917.	500.0 (48)	1.80
10 dengu,			
5 kapeikas	1867. – 1915.	500.0 (48)	0.90
Vara monētas			
5 kapeikas	1867. – 1917.		16.38
3 "	"		9.83
Grošs, 2 kapeikas	"		6.55
1 kapeika	"		3.28
Denga, denežka,			
1/2 kapeikas	1867. – 1916.		1.64
Poluška,			
1/4 kapeikas	"		0.82

*Bez Somijai kaltajām monētām.

1755. – 1796. gadā par imperiālu un pusimperiālu tika dēvētas zelta 10 un 5 rubļu monētas ar uzrakstu reversā "Krievijas impērijas monēta". 19. un 20. gs. mijā vārds "imperiāls" rakstīts dažu zelta monētu leģendā. Līdz 1895. gadam imperiāls atbilda 10 rubļiem; kopš 1897. gada visas zelta monētas tika kaltas, imperiālu vērtējot kā 15 rubļu monētu. Tāpēc radās neparasti monētu nomināli: 1897. gadā – 7.50 rubļi (pusimperiāls) un 1902. gadā – 37.50 rubļi (2.5 imperiāli). Izrādījās, ka 15 un 7.50 rubļu nomināli iedzīvotājiem aprēķinos rada neērtības. Tāpēc nolēma izlaist četru nominālu zelta monētas: 1 imperiāls (15 rubļu), 2/3 imperiāla (10 rubļu), 1/2 imperiāla (7.50 rubļi) un 1/3 imperiāla (5 rubļi). Imperiālu un pusimperiālu drīz vien pārstāja kalt, un apgrozībā atradās tikai 10 un 5 rubļu zelta monētas.

Sudraba rublis no naudas sistēmas pamatvienības pārvērtās par maiņas monētu – pildīja tās funkcijas, ko savulaik vara monētas. Sudraba monētu svars tika nedaudz koriģēts, bet raudze pielīdzināta zelta monētu raudzei. Sikās maiņas monētas joprojām kala no vara.

Iedzīvotāju ērtību labad izlaida arī lielāku nominālu kreditbiļetes. No 1898. līdz 1917. gadam tika emitētas 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 un 500 rubļu papīra naudas zīmes, kuras līdz 1914. gada augustam bija brīvi apmaināmas pret zeltu. No 1898. līdz 1917. gadam izlaistās naudas zīmes parakstīja Krievijas Valsts bankas pārvaldnieki: E. Pleske (1898–1904), S. Timaševs (1905–1910), A. Konšins (1910–1912) un I. Šipovs (1912–1917).

Naudas reforma un zelta monometālisma ieviešana norisa bez jūtamiem naudas apgrozības traucējumiem. Laikabiedri šos pasākumus novērtēja kā veiksmīgu Krievijas finansu sistēmas uzlabojumu. Krievija bija ieguvusi stabilu valūtu, kas cara valdībai garantēja ārzemju kreditus rūpniecības attīstības finansēšanai. Savukārt jaunā zelta rubļa stabilitātes garantija bija Krievijas Valsts bankas statūtu prasība, lai apgrozībā izlaistās kreditbiļetes būtu segtas ar zeltu. 1900. gada sākumā bija izlaistas kreditbiļetes par 491 milj. rubļu (zelta segums – 843 milj. rubļu), 1910. gada sākumā – attiecīgi 1 174 un 1 415 milj. rubļu, 1914. gada sākumā – 1 665 un 1 695 milj. rubļu.

17.ab
Krievijas papirnauda.

17.a 500 rubļu.
Kreditbilets, izlaista 1912. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 275.0 x 127.0 mm.

Latvijā 20. gs. sākumā apgrozībā atradās tikai Krievijas nauda – zelta un sudraba rubļi, sudraba un vara kapeikas, kā arī papirnauda. Pieminami periodiskie Krievijas monētu (marku – laikā no 1865. līdz 1913. gadam, peniju – no 1864. līdz 1917. gadam) speciālie kalumi Somijai: vara – 1, 5, 10 peniju, sudraba – 25, 50 peniju, kā arī 1 un 2 markas, zelta – 10 un 20 marku. Krievijas jubilejas un piemiņas monētas Latvijā atradās galvenokārt kolekcionāru rokās.

Ķeizara Nikolaja II (1896–1917) valdīšanas gados papīra naudas zīmes tika izgatavotas – turklāt ļoti kvalitatīvi – Sanktpēterburgā. Tolaik tur dzīvoja un strādāja latviešu grafiķis Rihards Zariņš. Viņš 19 gadu (1900–1919) nostrādāja Krievijas Valstspapīru spiestuvē un kļuva par tās tehnisko direktoru. R. Zariņš piedalījās daudzu Krievijas vērtspapīru un naudas zīmju grafišķā attēla veidošanā.

Līdz 1. pasaules karam Krievijas papīra naudas zīmes un metāla monētas Latvijas teritorijā baudīja iedzīvotāju nedalītu uzticību. Āpgrozībā esošās naudas daudzums un struktūra bija šāda: zelta monētas – 494.2 milj. rubļu (19.8%), sudraba monētas – 222.7 milj. rubļu (9.0%) un banknotes – 1 775.0 milj. rubļu (71.2%). Karam sākoties, naudas reālā vērtība strauji kritās.

Krievijas finansu sistēma izrādījās pilnīgi nesagatavota karam un tika ātri un neatgriezeniski iznīcināta. Arī Latvijas teritorijā aizsākās vairākus gadus ilgs nestabilitātes un haosa periods, kas turpinājās līdz pat Latvijas Republikas nacionālās valūtas izveidei.

Jau dažas dienas pēc kara sākuma – 1914. gada 23. augustā (pēc jaunā stila – 5. septembrī) – ar ķeizara pavēli tika pārtraukta banknošu apmaiņa pret zeltu, vienlaicīgi paplašinot Krievijas Valsts bankas emisijas tiesības par 1.2 mljrd. rubļu. Banknošu pirktspēja pastāvīgi dila. Krievijas valsts izdevumi kara laikā pieauga daudz straujāk par valsts ieņēmumiem, turklāt valsts budžeta iztrūkumu Krievijas valdība centās aizpildīt ar pastiprinātu naudas zīmju iespiešanu un laišanu apgrozībā. Tāpēc strauji izmainījās apgrozībā esošās naudas daudzums un struktūra.

Pēc Krievijas preses ziņām, pirmajos divos kara gados no apgrozības izzuda monētas 745 milj. rubļu kopsummā, t.sk. zelta – 436, sudraba – 286 un vara – 23 milj. rubļu vērtībā.

Krievijas valdība 1915. gada 25. septembrī bija spiesta pieņemt lēmumu par siknaudas izlaidi. Tai bija pastmarku formāts un 10, 15 un 20 kapeiku nomināli. 1915. gada 20. decembrī izlaida jaunas neliela formāta valsts kases maiņas zīmes – 1, 2, 3, 5 un 50 kapeiku nominālus, bet 1916. gada sākumā – pastmarku formāta 1, 2 un 3 kapeiku nominālus. Izzudušo monētu vietā apgrozībā tika laistas viena rubļa valsts kredītbilētes ar sēriju apzīmējumu.

217.6 100 рубļu.
Valsts kredītbilēte, izlaista 1910. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 260.0 x 122.0 mm.

218. 50 rubļu.
 Valsts kredītbilēte, izlaista 1899. g.
 Nikolaja II valdīšanas laikā.
 Papīrs, 190.0 x 117.0 mm.

219. 25 rubli.
Valsts kredītbilēte, izlaista 1909. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 178.0 x 108.0 mm.

220. 10 rubļu.
Valsts kredītbilete, izlaista 1909. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 114 0 x 173,0 mm.

221. 5 rubļi.
Valsts kredītbilete, izlaista 1909. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 98,0 x 157,0 mm.

Lai uzturētu rubļa starptautisko prestižu, cara valdība kara gados izveda uz ārzemēm zeltu 451.8 milj. rubļu vērtībā, kas tomēr nespēja stabilizēt iekšzemes cenas un neapturēja rubļa vērtības krišanu.

Krievijas Pagaidu valdība paātrināja papīra naudas emisiju. 1917. gadā tikai 5 mēnešu laikā vien tā izlaida papīra naudu par 4.5 mljrd. rubļu. Septembrī tika izlaista papīra nauda par 2 mljrd. rubļu. Augot inflācijai, bija vajadzīgas naudas zīmes ar lielāku nominālvērtību. Tādēļ 1917—gadā Krievijas Pagaidu valdība izlaida jauna parauga valsts kredītbilētes – 250 un 1 000 rubļu nominālus (t.s. Domes nauda), kā arī valsts kases zīmes – 20 un 40 rubļu nominālus (t.s. kerēnkas – pēc Krievijas pagaidu valdības pēdējā ministru prezidenta A. Kerenska uzvārda). Kerēnkas laida apgrozībā veselām loksņēm, kuras izlietoja pirkumos pat nesagrieztas. Vienas loksnes (310.0 x 395.0 mm) vērtība atkarībā no zīmju nominālvērtības bija 800 vai 1 600 rubļu.

222. 3 rubļi.

Valsts kredītbilēte, izlaista 1895. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 98.0 x 157.0 mm.

Pagaidu valdība vēl turpināja iespiest arī 1905. – 1912. gada parauga papīra naudas zīmes un naudas vietā atļāva izmantot vairāku veidu valsts vērtspapirus. To līdz pat 1919. gada aprīlim turpināja arī 1917. gada oktobra apvērsumā pie varas nākusi Krievijas padomju valdība.

Visas minētās naudas zīmes bija apgrozībā arī Latvijas teritorijā un kopā ar citām okupācijas un vietējās varas naudas zīmēm veidoja haosu naudas aprītē.

223. 1 rublis.
Valsts kredītbilēte, izlaista 1898. g.
Nikolaja II valdīšanas laikā.
Papīrs, 150.0 x 90.0 mm.

224. 10 kapeiku.
Nepieciešamības nauda, izlaista kā
pastmarka 1915. – 1917. g.
Papīrs, 24.0 x 30.0 mm.

225. 50 *kapeiku*.
Nepieciešamības nauda, izlaista
1915. – 1917. g.
Papirs, 100.0 x 60.0 mm.

226. 3 *kapeikas*.
Nepieciešamības nauda, izlaista
1915. – 1917. g.
Papirs, 80.0 x 45.0 mm.

27. 1 000 rubļu
 (s. Domes nauda).
 šis kreditsbilets, izlaista 1917. g.
 izmērs 215.0 x 132.0 mm.

228. 20 rubļu (t.s. kerenka).
Valsts kases zīme (attēlā redzama loksnes
daļa – 6 nomināli), izlaista 1917. g.
Papīrs, 188.0 x 100.0 mm.

ДУДКА САНУУТРАВЛЕНІЕ УДИ
ЛИБАВСКОЕ

ГОРОДСКОЕ

САМОУПРАВЛЕНІЕ
М

ВОИВАСАНУУТРАВЛЕНІЕ УДИ

OKUPĀCIJAS VARU UN APSTĀKĻU RADĪTĀ NAUDA (1915 – 1920)

VĀCU OKUPĀCIJAS IESTĀŽU NAUDAS ZĪMES (1915 – 1918)

Jau 1915. gada vasarā un rudenī Vācijas karaspēks okupēja poļu un lietuviešu apdzīvotos apgabalus un Kurzemi. Šajā teritorijā okupācijas vara izveidoja t.s. Austrumu virspavēlnieka novadu (Gebiet des Oberbefehlshabers Ost). Atkāpjoties krievu karaspēks un administrācija no šīm zemēm evakuēja iestādes (arī bankas un kases) un izveda materiālās vērtības, t.sk. skaidro naudu, kas radīja apgrozības līdzekļu trūkumu.

Pozenē (tag. Poznaņā) izveidotā Austrumu tirdzniecības un rūpniecības banka (Ostbank für Handel und Gewerbe) 1916. gada 17. aprīlī saņēma uzdevumu atvērt īpašu Austrumu aizdevu kasi (Darlehnskasse Ost) ar tiesībām emitēt naudas zīmes (Darlehnskassenscheine), kuru vērtība tikpat liela kā Krievijas analogu nominālu naudas zīmēm. Jaunās naudas zīmes tika pasludinātas par maksāšanas līdzekli un ieguva ostrubļa nosaukumu. Šīs naudas zīmes iespieda Vācijā, to pirmajā izlaidumā bija 50 kapeiku, 1, 3, 10 un 25 rubļu nomināli ar tekstu vācu, poļu, lietuviešu un latviešu valodā. 1916. gada decembrī – 1918. gada februārī tika izlaisti arī 20 un 50 kapeiku, 1, 3 un 100 rubļu nomināli. Turklāt ostrubļa kurss pret Vācijas marku tika paaugstināts: jau 1916. gada aprīļa beigās 1 ostrublis = 1.75 markas; ar 1916. gada 1. septembri 1 ostrublis = 1.90 markas, bet kopš 1917. gada aprīļa 1 ostrublis = 2 markas.

Karam turpinoties, vācu armija 1917. gada septembrī ieņēma Rīgu un Rīgas apriņķi, 1918. gada februārī okupēja Vidzemi, Latgali un Igauniju, bet jau martā Padomju Krievija bija spiesta slēgt miera līgumu ar Vāciju (Brestas miera līgums). Miera līgums deva cerības izdevīgā brīdī okupētos apgabalus pievienot Vācijai, tāpēc Austrumu aizdevu kase Kauņā 1918. gada aprīlī saņēma uzdevumu izlaist jauna parauga naudas zīmju – 1/2, 1, 2, 5, 20, 50, 100 un 1 000 marku – nominālus. Teksts uz šīm naudas zīmēm bija vācu, lietuviešu un latviešu valodā, un tās sauca par ostmarkām.

229. 10 rublu.
 Austrumu lirdzniecibas un rūpniecibas
 bankas Austrumu aizdevu kases zime,
 izlaista 1916. g. 17. aprili
 Pozenē (tag. Poznańā).
 Papirs, 159.0 x 99.0 mm.

230. 100 marku.
Austrumu aizdevu kases zīme,
izlaista 1918. g. 4. aprīlī Kauņā.
Papīrs, 172.0 x 110.0 mm.

231. 1 kapeika.
Kalta 1916. g. Hamburgā.
Fe. 2.98 g, Ø 21.0 mm;
Fe. 2.85 g, Ø 21.0 mm.

232. 2 kapeikas.
Kaltas 1916. g. Berlinē.
Fe. 5.63 g, Ø 24.0 mm;
Fe. 5.52 g, Ø 24.0 mm.

233. 3 kapeikas.
Kaltas 1916. g. Berlinē.
Fe. 8.47 g, Ø 28.0 mm;
Fe. 8.53 g, Ø 28.0 mm.

Vācu okupācijas varas naudas emisijas kopējums I. pasaules kara laikā visā okupētajā teritorijā bija apm. 4.7 mljrd. ostrubļu, t.sk. Latvijas teritorijā – apm. 2 mljrd. ostrubļu.

Bez jau minētajām papīra naudas zīmēm okupēto apgabalu vajadzībām Vācijā tika kaltas dzelzs monētas – 1, 2 un 3 kapeiku nomināli, kurus vācu armijas virspavēlniecība laida apgrozībā 1916. gada septembrī. Dzelzs monētu izmēri pilnībā atbilda Krievijas vara monētām. Šīs monētas Latvijas teritorijā atradās apgrozībā vienlaikus ar Krievijas vara un sudraba monētām.

Zelta naudas kara laikā apgrozībā praktiski nebija.

LIEPĀJAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS NAUDAS ZĪMES (1915 – 1919)

Vācu okupācijas varas iestādes 1915. gada 20. maijā atļāva Liepājas pilsētai izlaist savas papīra naudas zīmes kā parādu zīmes ar 50 kapeiku, 1, 2 un 3 rubļu nominālvērtību par kopējo summu – 0.3 milj. rubļu, kuras vietējā – G. D. Meiera – tipogrāfija izgatavoja nedēļas laikā. Šis pirmā izlaiduma zīmes apdrukātas tikai no vienas puses, izņemot nelielu pirmajā iespiešanas dienā izgatavotu zīmju skaitu. Šī izlaiduma zīmes ir bez gadskaitļa (pārējo izlaidumu zīmēm – arī vēlāk drukātajām – gadskaitlis "1915").

Tā paša gada septembrī tika izlaistas jauna parauga litogrāfijas tehnikā divpusēji apdrukātas 1, 3, 5, 10, 20, 25, 50 kapeiku, kā arī 1, 3, 5 un 10 rubļu zīmes. Visi nomināli iespiesti uz balta papīra bez ūdenszīmēm, bet mazie nomināli – arī bez numerācijas. Teksti uz naudas zīmēm, izņemot 10 rubļu zīmi, iespiesti krievu valodā, bet vērtības apzīmējums – arī vācu valodā. Savukārt 10 rubļu zīmes teksts ir tikai vācu valodā. Liepājas pilsētas izlaistās naudas kopsumma jau 1915. gada oktobrī sasniedza 1.5 milj. rubļu.

Vienlaikus ar zīmju tekstiem iespiesti arī sēriju burti. Pašvaldības naudas zīmju aversa vidū attēlotais Liepājas pilsētas ģerbonis (lauva, kas ar priekšketnām atbalstās pret liepu) pirmā izlaiduma zīmēm novietots aplī, bet otrā izlaiduma – vairogā.

Latvijas Republikas Pagaidu valdība 1918. gada beigās un 1919. gada sākumā atļāva Liepājas pilsētai izlaist naudas zīmes par 1.1 milj. rubļu. Naudas zīmju nomināli bija 50 kapeiku, 1, 5 un 10 rubļu. Arī tās iespieda G. D. Meiera tipogrāfijā litogrāfijas tehnikā uz papīra ar ūdenszīmēm.

Visu izlaidumu Liepājas pilsētas naudas zīmes ar Latvijas Republikas Pagaidu valdības 1919. gada 28. marta rīkojumu tika pielīdzinātas Latvijas valsts naudai un kā likumīgs maksāšanas līdzeklis atradās apgrozībā Liepājā, kā arī Grobiņā un Aizputes

apriņķi līdz 1925. gada 1. janvārim. Tās varēja mainīt pret latiem līdz 1931. gada 1. aprīlim. Apmainīta tomēr netika gandrīz pietā daļa no Liepājas pilsētas naudas zīmēm, turklāt kapeikas – gandrīz visas.

Liepājas pilsētas pašvaldības
rādīmju reklāmas kartīte.

234. 3 rubļi.
Liepājas pilsētas pašvaldības parādizīme,
iespiesta 1915. g. (1 emisija),
anulēta caurumojojot.
Papīrs, 115.0 x 55.0 mm.

235. 3 rubļi.
Liepājas pilsētas pašvaldības parādzīme,
iespiesta 1915. g. (II emisija).
Papīrs, 118.0 x 68.0 mm.

236. 5 rubļi.
Liepājas pilsētas pašvaldības parādzīme,
iespiesta 1918. – 1919. g.
(III – V emisija).
Papīrs, 122.0 x 72.0 mm.

JELGAVAS PILSĒTAS PARĀDZĪMES (1915 – 1919)

Jelgavas pilsētas papīra naudas zīmju izlaidumi ieņem īpašu vietu Latvijas naudas attīstības vēsturē ar ļoti bagāto nominālu klāstu (kapeikas, rubļi, feniņi, markas) un apstākli, ka uz šīm zīmēm pirmo reizi parādās teksts arī latviešu valodā. Te minami 3, 6, 9, 15 un 30 kapeiku, kā arī 1, 3 un 5 rubļu nomināli, kas iespiesti saskaņā ar Jelgavas domes 1915. gada 12. augusta lēmumu. Paralēli tika emitēti 1, 3, 5, 10, 15, 50 kapeiku, kā arī 1 un 3 rubļu nomināli ar tekstu krievu un vācu valodā. Oktobrī tika emitēti 1, 2, 3, 5, 10, 15, 20, 30, 50 kapeiku, 1, 3, 5, 20 un 50 rubļu nomināli. Pēc 1918. gada marta iespiesti 5 feniņu un 100 marku nomināli.

Pēdējo Jelgavas pilsētas naudas zīmju emisiju veica Latvijas Republikas Pagaidu valdība 1919. gada aprīlī – pēc tam, kad no Jelgavas bija padzīti lielinieki. Tās iespiestas saskaņā ar Jelgavas domes 1918. gada 5. decembra lēmumu, turklāt visas – H. Šāka – Stēfenhāgena spiestuvē.

Naudas zīmes atradās apgrozībā Jelgavas, Dobeles un Tukuma apriņķos. Šīs naudas zīmes aizdeva arī Ventspils, Kuldīgas un Aizputes apriņķiem (attiecīgi 65 tūkst., 50 tūkst. un 2 tūkst. rubļu).

Jelgavas pilsētas naudas zīmes tika pielīdzinātas Latvijas valsts naudai un mainītas pret latiem līdz 1931. gada 1. aprīlim.

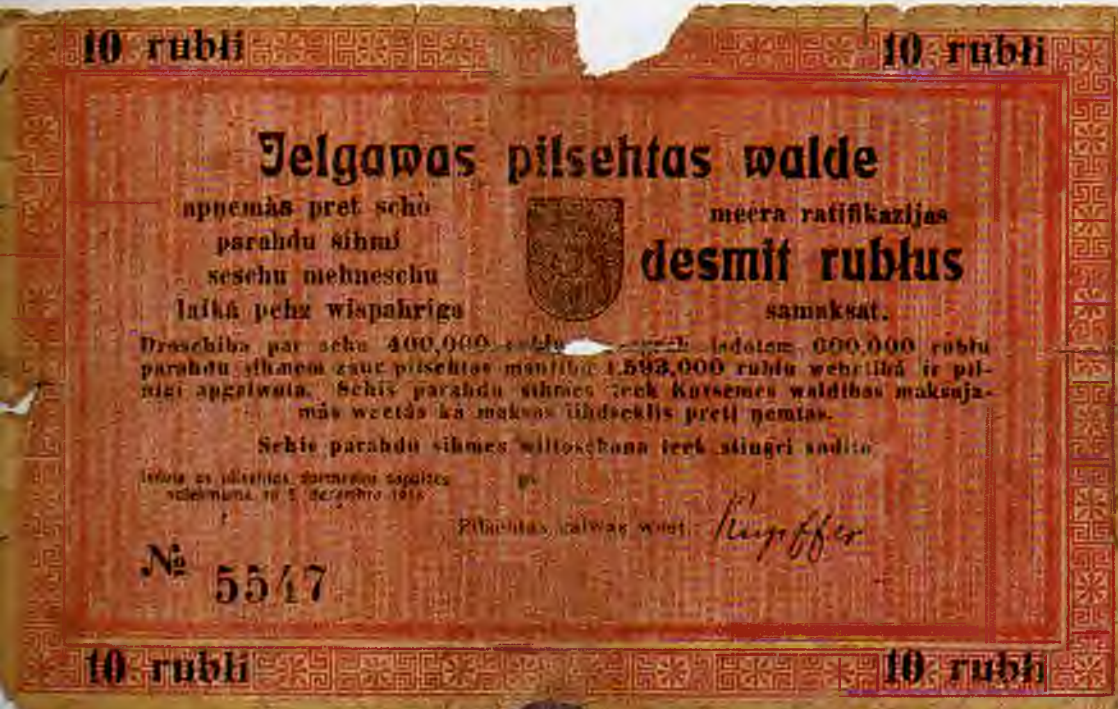
237. 5 rubļi.

Jelgavas pilsētas pašvaldības parādzīme
iespiesta 1915. g. (1 emisija).
Papīrs, 138,0 x 91,0 mm.

238. 6 kapeikas.
Jelgavas pilsētas pašvaldības parādizime,
iespiesta 1915. g. (I emisija).
Papirs, 100.0 x 62.0 mm.

239. 10 rubļu.
Jelgavas pilsētas pašvaldības parādizime,
iespiesta 1919. g. aprīlī (III emisija).
Papirs, 152.0 x 94.0 mm.

VENTSPILS PILSĒTAS PARĀDZĪMES (1915)

Ventspils pilsētas valde 1915. gada 8. augustā saņēma vācu okupācijas iestāžu atļauju iespiest savas naudas zīmes par kopējo summu 30 tūkst. rubļu. Šīs naudas zīmes (1, 3, 5, 10, 20 un 50 kapeiku nomināli) atšķirībā no Liepājas un Jelgavas pilsētu zīmēm ir vienpusējas un izgatavotas ļoti primitīvi. Naudas zīmju teksti iespiesti krievu valodā, bet amatpersonu parakstu vietā zīmes mugurpusē uzspiests pilsētas valdes apaļais zīmogs. Trūkst precīzu ziņu par spiestuvi, kurā zīmes izgatavotas – domājams, ka tā varēja būt vietējā (T. Antmaņa) tipogrāfija.

Ventspils pilsētas valde saņēma aizdevumu no Jelgavas pilsētas valdes, tā kompensējot apgrozības līdzekļu trūkumu. Iespējams, tāpēc Ventspils naudas zīmju izlaidumos trūkst par 50 kapeikām lielāku nominālu. Ventspils pilsētas naudas zīmes bijušas apgrozībā arī Ventspils tuvākajā apkārtnē, bet naudas reformas gaitā pret latiem netika mainītas. Latvijas Republikas Pagaidu valdības laikā Ventspils pilsētas pašvaldība naudas zīmes neizlaida.

240. 5 kapeikas.
Ventspils pilsētas pašvaldības parādzīme,
iespiesta 1915. g.
Papīrs, 112.0 x 61.0 mm.

RĪGAS STRĀDNEIEKU DEPUTĀTU PADOMES NAUDAS ZĪMES (1919)

Vācijas militārā sakāve I. pasaules karā deva iespēju Padomju Krievijai anulēt Brestas miera līgumu, bet Latvijas lieliniekiem organizēties cīņai par varas sagrābšanu Latvijā.

1918. gada 17. decembrī tika nodibināta Latvijas pagaidu Padomju valdība, kas neilgā laikā pārņēma varu gandrīz visā Latvijā, izņemot Liepāju un tās tuvāko apkārtni. Rīgā lielinieku vara pastāvēja no 1919. gada 3. janvāra līdz 22. maijam.

1919. gada 10. februārī Latvijas Padomju valdība pasludināja par likumīgu maksāšanas līdzekli vienīgi to naudu, kas bija apgrozībā Padomju Krievijā, nosakot, ka visa vācu okupācijas iestāžu izlaistā nauda (ostrubļi, ostmarkas, Liepājas, Jelgavas un Ventspils pilsētu naudas zīmes) līdz 1919. gada 1. aprīlim apmaināma pret Padomju Krievijas naudu pēc kursa 1 : 1, bet Vācijas markas – pēc kursa 2 : 1.

241.ab Rīgas Strādnieku deputātu padomes mainas zīmes, iespiestas 1919. g. aprīlī – maijā.

241.a 1 rublis.
Papīrs, 93.0 x 54.0 mm.
3 rubļi.
Papīrs, 110.0 x 60.0 mm.

241.6 5 rubļi.

Papirs, 114.0 x 71.0 mm.

10 rubļu.

Papirs, 113.0 x 73.0 mm.

242. Rīgas Strādnieku deputātu padomes 5 un 10 rubļu maiņas zīmju loksnes.
5 rubļi.

Papirs, 694.0 x 462.0 mm.

10 rubļu.

Papirs, 587.0 x 463.0 mm.

Šāda rīcība radija grūtības maksājumu kārtošanā, sāka trūkt siko maiņas zīmju. Tādēļ Rīgas Strādnieku deputātu padome, sākot ar 1919. gada 8. aprīli, laida apgrozībā savas papīra naudas zīmes – 1, 3, 5 un 10 rubļu nominālus (kopējā emisija – apm. 7 milj. rubļu). Rubļa zīmes izlaida no 9. aprīļa līdz 14. maijam, 3 rubļu – no 8. aprīļa līdz 16. maijam, 5 rubļu – no 3. līdz 14. maijam, 10 rubļu – no 9. līdz 15. maijam. Maiņas zīmju kurss bija šāds: 1 rublis = 1 ostrublis = 1 cara vai Krievijas Pagaidu valdības rublis. Šīs zīmes tauta dēvēja par simanišiem (pēc to parakstītāja Simaņa Berģa – Rīgas Strādnieku deputātu padomes un LKP Rīgas komitejas priekšsēdētāja vārda).

Naudas zīmju grafisko attēlu autori bija pazīstami latviešu mākslinieki – Konrāds Ubāns (1 rublis), Ansis Čirulis (3 rubļi), Ludolfs Liberts (5 rubļi), Burkards Dzenis (10 rubļu). Naudas zīmes iespieda nacionalizētajā A. Groseta tipogrāfijā Rīgā. Teksts uz tām iespiests latviešu valodā. Šīs naudas zīmes bija likumīgs maksāšanas līdzeklis Rīgā un Rīgas apriņķī (1919. gada 2. maija dekrēts). Pēc padomju varas krišanas Rīgā izlaistā padomju nauda pret latiem mainīta netika.

CĒSU APRINĶA STRĀDNIEKU DEPUTĀTU PADOMES
IZPILDU KOMITEJAS
AIZŅĒMUMA KUPONI (1919)

243. 10 rubļu.

Cēsu aprinķa Strādnieku deputātu
padomes Izpildu komitejas aizņēmuma
kupons, iespiests 1919. g.
Papīrs, 114.0 x 72.0 mm.

244. 5 rubļi.

Cēsu aprinķa Strādnieku deputātu
padomes Izpildu komitejas aizņēmuma
kupons, iespiests 1919. g.
Papīrs, 95.0 x 64.0 mm.

Cēsis padomju vara pastāvēja no 1918. gada 23. decembra līdz 1919. gada 30. maijam un naudas lietās sadūrās ar tādām pašām grūtībām kā Rīgā. Lai novērstu sikās naudas trūkumu, Cēsu apriņķa Strādnieku deputātu padomes Izpildu komiteja 1919. gada 14. februārī publicēja rīkojumu par aizņēmuma kuponu – 1, 3, 5 un 10 rubļu nominālu izlaidi. Izgatavotas un laistas apgrozībā gan tika vien 5 un 10 rubļu kuponu zīmes (aptuveni 50 tūkst. rubļu).

Grafiskā attēla autors 5 rubļu aizņēmuma kuponiem bija nacionalizētās O. Jēpes tipogrāfijas burtlicis Jānis Skundriķis, 10 rubļu zīmei – tipogrāfijas vadītājs Jānis Vitiņš.

Uz Cēsu apriņķa aizņēmuma kuponiem tika iespiests lakonisks bridinājums: "Šo zīmju viltotāji tiks nošauti." Aizņēmuma kuponu zīmes līdz 1919. gada jūnijā vidum atradās apgrozībā Cēsu un Viļānu apriņķos. Latvijas Republikas valdība šos kuponus pret latiem nemainīja.

Lielinieki pakļāva Latvijas finanšu sistēmu Padomju Krievijas finanšu un banku likumdošanai un vērsās pret Latvijas turīgajām aprindām. Tā saskaņā ar 1919. gada martā pieņemto dekrētu Nr. 3 "visi noguldījumi, kuri pārsniedz 1 000 rubļu, tiek konfiscēti". Savukārt ar 1919. gada 8. marta dekrētu tika noteikts, ka "Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas valdība nolemj nacionalizēt visus zeltkaļus, sudraba un zelta lietu veikalus. Dārgakmeņi un metāli gabalos, naudā vai izstrādātā veidā izņemami no apgrozības un nododami Tautas bankai".

RĪGAS PILSĒTAS NAUDAS ZĪMES (1919 – 1920)

Rīgas pilsētas valde 1919. gada 15. augustā nolēma izlaist naudas zīmes ar 1 un 3 rubļu nominālvērtību. Šo valdes lēmumu 30. augustā apstiprināja Tautas padome. Atļautā emisijas kopsumma bija 8 milj. rubļu.

Teksts uz abu nominālu naudas zīmēm bija latviešu, vācu un krievu valodā ar īpatnēju nomināla apzīmējumu – Rīgas rublis, kā arī iespiestu Rīgas rubļa un Latvijas rubļa maiņas kursu – 1 : 1. Domājams, ka zīmes iespiestas E. Plātesa tipogrāfijā. Tās bija likumīgs maksāšanas līdzeklis Rīgā un Rīgas apriņķī.

Ar šīm Rīgas pilsētas naudas zīmēm noslēdzas to Latvijas pilsētu papīra naudas zīmju izlaide, kurām nav zināmi grafiskā izpildījuma autori. Kolekcionāri un pētnieki uzskata, ka šo zīmju skices Liepājā, Jelgavā un Ventspilī varētu būt izgatavojuši vietējo tipogrāfiju strādnieki vai tehniskais personāls. Šai versijai par labu liecina daudzās pareizrakstības kļūdas zīmju tekstos.

245. 3 rubli.
 Rigas pilsētas pašvaldības parādīme,
 iespiesta 1919. g. augustā.
 Papīrs, 128.0 x 80.0 mm.

246. 1 rublis.
 Rigas pilsētas pašvaldības parādīme,
 iespiesta 1919. g. augustā.
 Papīrs, 110.0 x 74.0 mm.

BRĪVPRĀTĪGĀS RIETUMU ARMIJAS PAGaidu
MAIŅAS ZĪMES (1919)

1919. gada otrajā pusē, vienlaicīgi ar lielinieku pūlēm nodibināt padomju varu, Kurzemē krievu monarhisti apvienojās ar Latvijai naidīgām vācu muižniecības aprindām, kuras cerēja nostiprināties Latvijā, satriekt padomju varu Krievijā un atjaunot Vācijas ķeizārvalsti.

Vācu okupācijas karaspēka pavēlnieks Kurzemē ģenerālis grāfs Rīdigers fon der Golcs 26. septembrī noslēdza slepenu līgumu ar t.s. "krievu brīvprātīgo armijas" komandieri pulkvedi Pāvelu Bermontu – Avalovu nolūkā apvienot spēkus uzbrukumam Rīgai, kuru sargāja jaunā Latvijas armija. 1919. gada 6. oktobrī P. Bermonts – Avalovs izdeva pavēli sākt šo uzbrukumu 8. oktobrī. Iekarošanas plānu finansiālai nodrošināšanai viņš 10. oktobrī izdeva pavēli par naudas emitēšanu, 1, 5 un 10 marku naudas zīmju izgatavošanu pasūtot H. Šāka – Stefenhāģena tipogrāfijai Jelgavā. Jau 1919. gada 25. oktobrī tās laistas apgrozībā pēc kursa: 2 markas = 1 ostrublis = 2 cara rubļi. Vēlāk Berlīnē tika iespiestas arī 50 marku zīmes, kuras gan apgrozībā nekad nav nonākušas, jo bermontiešus sakāva, pirms tās paspēja nodrukāt. Visiem naudas zīmju nomināliem teksts ir vācu un krievu valodā. Interesi par šīm naudas zīmēm pastiprina eklektiskais dizains.

247.ab Brīvprātīgās rietumu armijas pagaidu maiņas zīmes, iespiestas Jelgavā 1919. g. oktobrī.

247.a 1 marka.
Papirs, 100.0 x 75.0 mm.

247.6 5 markas.
Papirs, 120.0 x 86.0 mm.
10 marku (averss).
Papirs, 134.0 x 95.0 mm.

248. 10 marku.
Brīvprātīgās rietumu armijas pagaidu
naudas zīmes reverss, iespiests Jelgavā
1919. g. oktobrī.
Kvers – Latvijas pastmarkas ar
20 kapeiku nominālvērtību, iespiestas
1920. g. oktobrī.

NAUDA ĀRVALSTU KARASPĒKA VAJADZĪBĀM LATVIJĀ (1916 – 1920)

Vācijas armijas sastāvā Kurzemē un Lietuvā ar palīgdienesta funkcijām 1916. un 1917. gadā darbojās Dzelzceļa būves 27. rota. Tās iekšējo norēķinu vajadzībām tika izlaistas kartona naudas zīmes ar 50 feniņu, 1, 1 1/2 un 3 marku nominālvērtību. Teksti uz naudas zīmēm bija iespiesti vācu valodā. Par šo zīmju izlaides apjomiem un to apgrozību ārpus rotas darbības zonas sīkāk ziņu trūkst.

Latvijas brīvības cīņu gados dažos Ziemeļvidzemes novados, kur atradās igauņu armija, apgrozībā bija Igaunijas naudas zīmes. Igaņu vienībās kopš 1918. gada ciniņās arī somu brīvprātīgie. Šo karavīru rīcībā bija Somijas markas. Uz dažām šī perioda somu un igauņu naudas zīmēm redzams attiecīgā bataljona štāba zīmogs. Šādas zīmes, tāpat arī Krievijas papīra naudas zīmes ar Latgales partizānu pulka rotu zīmogiem var uzskatīt par speciāli izgatavotiem suvenīriem.

Latgales atbrīvošanas cīņās 1919. gada decembrī un 1920. gada sākumā Latvijas armijai palīdzēja Polijas armijas daļas. To rīcībā bija Polijas papīrnauda, izlaista 1919. gadā Varšavā – 1/2, 1, 5, 10, 20, 50, 100, 500 un 1 000 marku nomināli. Par minēto naudas zīmju daudzumu un to apgrozību Latgalē sīkāku ziņu trūkst.

**249. Brīvprātīgās rietumu armijas
1919. g. pagaidu maiņas zīmju
lokšnes.**

1 marka.

Papīrs, 923.0 x 592.0 mm.

10 marku.

Papīrs, 969.0 x 590.0 mm.

NAUDA LATVIJĀ (1918 – 1940)

NAUDA VALSTS TAPŠANAS GADOS

1918. gada 18. novembrī tika proklamēta Latvijas Republika. Tautas padome izveidoja jaunās valsts Pagaidu valdību, par Ministru prezidentu kļuva Kārlis Ulmanis.

Valdībai bija jāstrādā bez rīcības kapitāla un pieredzes valsts finansu sistēmas radīšanā. Valsts ieņēmumus veidoja galvenokārt naudas emisija, jo nodokļu iekasēšana nenotika. Finansu sistēmu bija dezorganizējis karš. 1918. gada beigās apgrozībā bija vācu okupācijas varas izlaistie ostrubļi un ostmarkas, Vācijas valsts markas, t.s. cara naudas rubļi un kapeikas, t.s. Domes nauda un kerenkas, kā arī dažu Latvijas pilsētu pašvaldību naudas zīmes.

Finansu ministrs 1918. gada 11. decembrī noteica apgrozībā esošās naudas oficiālo kursu: 1 cara rublis = 0.8 ostrubļi = 1.25 Domes rubļi. Kerenkas par likumīgu maksāšanas līdzekli netika atzītas. Latvijas varas iestādes noteica savstarpējo kursu trim dažādām ārvalstu valūtām un atzina tās par likumīgu maksāšanas līdzekli. Liepājas pašvaldība jau 1918. gada decembrī un 1919. gada februārī laida apgrozībā pilsētas parādzīmes. Jelgavas pašvaldība analogisku lēmumu pieņēma 1918. gada decembrī, bet faktiski naudas zīmes izlaida tikai 1919. gada aprīlī un maijā. Savas naudas Latvijai joprojām nebija. Bija nobriedusi nepieciešamība radīt nacionālo valūtu.

LATVIJAS RUBLIS (1919 – 1922)

1919. gada 3. janvārī, lieliniekiem ieņemot Rīgu, Latvijas Pagaidu valdība pārcēlās uz Liepāju. 1919. gada 22. martā tā finansu ministram deva rīkojumu izlaist Latvijas pirmās naudas zīmes – Latvijas valsts kases zīmes, nosaucot tās par Latvijas rubļiem, un maiņas zīmes – Latvijas kapeikas.

Laikā no 1919. gada aprīļa līdz 1922. gada septembrim šīs zīmes izlaida ar 1, 5, 10, 25, 50, 100 un 500 rubļu, bet papīra sikaudū – ar 5, 10, 25 un 50 kapeiku nominālvērtību. Naudas zīmju grafiskā risinājuma autori bija latviešu mākslinieki Jūlijs Madernieks, Burkards Dzenis, Vilhelms Krūmiņš, Hermanis Grīnbergs un Rihards Zariņš. Latvijas rubļus no 1919. gada aprīļa līdz oktobrim iespieda G. D. Meiera litogrāfiskajā iestādē, bet no 1919. gada 28. jūlija līdz 1921. gadam – A. Groseta spiestuvē Rīgā; 5 un 25 rubļu zīmes vienubrid.iespieda F. F. C. Tilgmaņa spiestuvē Helsinkos, bet kopš 1921. gada jūlija – Valstspapīru spiestuvē Rīgā.

Šo naudu sāka laist apgrozībā 1919. gada aprīlī paralēli jau esošajām Krievijas un Vācijas naudas zīmēm, nosakot kursu: 1 Latvijas rublis = 1 ostrublis = 2 Vācijas valsts markas = 1.5 cara rubļi. Kopš 1919. gada 12. septembra Finanšu ministrijas noteiktais Krievijas metāla naudas un Latvijas rubļa kurss bija: sikaudai (no 1 līdz 20 kapeiku nomināliem) – 1 : 1, sudrabam (25, 50 kapeiku un 1 rublis) – 1 : 2, zeltam (5, 10 un 15 rubļu) – 1 : 4.5.

250. 1 rublis.

Latvijas valsts kases zīme, iespiesta 1919. g. Rīgā.

Mākslinieks J. Madernieks.

Papīrs. 120.0 x 80.0 mm.

251. 5 rubļi.
Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1919. g. Rīgā. Mākslinieks B. Dzenis.
Papīrs, 120.0 x 75.0 mm.

252. 10 rubļu.
Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1919. g. Rīgā. Mākslinieks V. Krūmiņš.
Papīrs, 130.0 x 80.0 mm.

Likumu par Latvijas valsts kases zīmēm kā vienīgo likumīgo maksāšanas līdzekli Finanšu ministrija bija izstrādājusi jau 1919. gada augustā. Tautas padomei tas tika iesniegts kopā ar naudas reformas projektu. Tika paredzēts jauno naudas vienību pielīdzināt 1/50 daļai no Anglijas sterliņu mārciņas. Tautas padome 1920. gada 18. martā pieņēma likumprojekta daļu par noteikumiem, kas Latvijas naudu atzina par vienīgo likumīgo maksāšanas līdzekli. Likums neattiecās uz darījumiem, kuru maksājumi izdarāmi ārzemēs vai kas saistīti ar eksportu, importu, kredītiestāžu ārzemju operācijām. Valsts iestādes arī turpmāk norēķinos bieži vien izmantoja ārzemju valūtas. Ar 1920. gada oktobri Finanšu ministrija sāka šo parādību ierobežot.

1919. g. 25 rubļi.
Latvijas valsts kases zīmē, iespiesta
1919. g. Rīgā.
Papīrs. 145.0 x 95.0 mm.

Savukārt 1920. gada 30. martā Finanšu ministrija izdeva rīkojumu, ka Valsts kasei līdz 20. aprīlim jāmaina Krievijas bijušās cara valdības nauda pret Latvijas naudu, maksājot 50 Latvijas kapeiku par vienu Krievijas bijušās cara valdības rubli.

1921. gada 18. marta likums aizliedza tirdzniecībā izmantot Krievijas bijušās cara un Pagaidu valdības naudas zīmes un mainīt tās. Atsevišķos gadījumos finanšu ministram bija tiesības atļaut Valsts kasei apmainīt šo naudu bēgļiem u.c. personām un iestādēm (1922. gada 7. septembrī Ministru kabinets šo likumu atcēla).

Kamēr Latvijā likumīgs maksāšanas līdzeklis bija arī Vācijas un Krievijas nauda, kuras pirktspēja pastāvīgi dila, ieguvējas bija minētās valstis, bet zaudētāji – tie Latvijas iedzīvotāji, kuru rokās šī nauda atradās.

254. 50 rubļu.
Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1919. g. Rīgā.
Papirs, 148.0 x 92.0 mm.

Tādējādi pāreja no okupācijas varu uzspiestā finansu režīma uz nacionālo valūtu – Latvijas rubli – iezīmēja patstāvīgas Latvijas naudas sistēmas tapšanas sākumu. Tomēr valsti ilgāku laiku likumīgs maksāšanas līdzeklis bija arī Krievijas un Vācijas nauda, kurai iedzīvotāji vēl joprojām uzticējās, lai gan tās vērtība samazinājās. Terminī šo naudas zīmju izņemšanai no apgrozības netika noteikti. Turpmākie notikumi parādīja, ka finansu ministrs bija kļūdiņies, apgrozībā atstājot arī Vācijas un

255. 100 rubļu.
 Latvijas valsts kašes zīme, iespiesta
 1919. g. Rīgā. Mākslinieks H. Grinbergs.
 Papīrs. 152.0 x 95.0 mm.

Krievijas naudas zīmes. Valdība nespēja nostiprināt valsts finanses un vienlaicīgi izvairīties no inflācijas, operējot ar nekontrolējamām ārzemju valūtām, kuru emisiju un kursu nebija iespējams regulēt. Iedzīvotāju neuzticību Latvijas rublim sevišķi veicināja agrākā Krievijas nauda, kuras ieviešana Latvijā nebija aizliegta un netika kontrolēta. To izmantoja lielieki, Krievijā turpinot iespiest cara laika parauga kreditbiļetes (ar isto klišēju, bet ar atšķirīgu numerāciju), kuras Latvijā tika

256. 500 rubļu.
Latvijas valsts kases zīmes paraugs,
iespiests 1920. g. Rīgā.
Mākslinieks R. Zariņš.
Papirs, 160.0 x 105.0 mm.

izmantotas padomju varas nostiprināšanai. Īstās cara naudas praktiski vairs nebija apgrozībā ne Krievijā, ne arī Latvijā.

Tikai ar 1920. gada 18. marta likumu Latvijas rublis kļuva par vienīgo likumīgā maksāšanas līdzekli. Kopš šīs dienas Krievijas cara un Pagaidu valdības un vācu okupācijas naudas zīmes kļuva par ārzemju valūtu ar attiecīgu maiņas kursu. Latvijas rubļa vērtība gada laikā (no 1919. gada aprīļa) bija kritusies vairāk nekā 13 reizi.

Kā interesanta epizode Latvijas rubļa vēsturē atzīmējama t.s. Niedras nauda. Tās bija Latvijas valsts kases zīmes ar 1 un 25 rubļu nominālvērtību, kuras emitēja 1919. gada 11. maijā izveidotā Andrieva Niedras valdība. Saglabājot agrāk izlaisto Latvijas rubļu grafisko noformējumu, tika turpināta pat to numerācija, atšķīrās tikai ciparu un sērijas burtu krāsa.

257. 5 kapeikas.

Latvijas maiņas zīme, iespiesta 1920. g.
Rīgā. Mākslinieks R. Zariņš.
Papīrs, 55.0 x 36.0 mm.

259. 25 kapeikas.

Latvijas maiņas zīme, iespiesta 1920. g.
Rīgā. Mākslinieks R. Zariņš.
Papīrs, 55.0 x 36.0 mm.

258. 10 kapeiku.

Latvijas maiņas zīme, iespiesta 1920. g.
Rīgā. Mākslinieks R. Zariņš.
Papīrs, 55.0 x 36.0 mm.

260. 50 kapeiku.

Latvijas maiņas zīme, iespiesta 1920. g.
Rīgā. Mākslinieks R. Zariņš.
Papīrs, 55.0 x 36.0 mm.

ZELTA FRANKS UN ZELTA LATS

Pamatojoties uz Latvijas Republikas 1919. gada 16. jūlija likumu, Ministru kabinets 1922. gada 3. augustā apstiprināja "Noteikumus par naudu". Pieņemtajiem noteikumiem bija likuma spēks. Saskaņā ar tiem Latvijas naudas sistēmas pamatā bija zelts, un naudas vienība – lats (saisināti – Ls) – saturēja 0.2903226 g tira zelta. Lata simtā daļa tika nosaukta par santīmu (s). Noteikumu apstiprināšanas datums uzskatāms par lata kā nacionālās naudas vienības dzimšanas dienu. Latvijas rubļa un lata kurss bija noteikts 50 : 1.

Minētie noteikumi paredzēja kalt arī zelta naudu – 10 un 20 latu monētas. Noteikumus sagatavoja Finanšu ministrija, balstoties uz Latīņu monētu savienības prasībām par vienotu naudas sistēmu savienības dalībvalstīs – Francijā, Itālijā, Grieķijā un Šveicē – un nosakot, ka 1 zelta franks = 1 zelta lats. Starp savienības dalībvalstīm 1885. gada 6. novembrī noslēgtā naudas konvencija paredzēja zelta franku kā naudas sistēmas pamatu (etalonu) ar vienotu un nemainīgu zelta saturu katras valsts naudas vienībā: 1 zelta franks = 0.29032254 g tira zelta. Atšķirības lata un franka oficiālajā zelta saturā vēlāk tika izlabotas, to izdarīja Saeimas Finanšu komisija 1924. gada oktobrī.

Interesanta ir lata un santīma nosaukumu rašanās vēsture. To izvēle ilgāku laiku bija sabiedrības un valstsvīru diskusiju objekts. Priekšlikumos par nosaukumu lielākai un mazākai naudas vienībai bija tādi apzīmējumi kā "ozols" – "zīle", "līga" – "daila", "saule" – "austra", "velta" – "imanta", "pūķis" – "rūķis" un citi, tomēr asākas debates rosināja Finanšu ministrijas ieteikums nosaukt jauno naudas vienību par franku, bet tā simtdaļu – par santīmu analogiski Francijas naudas vienību apzīmējumiem. Dažādas sabiedrības aprindas un daļa Saeimas deputātu ierosināja naudai dot nosaukumu "lats", atvasinot to no vārda "Latvija". Ministru kabinets izdarīja galīgo izvēli par labu latam.

Tomēr zelta frankam Latvijas naudas tapšanas vēsturē bija ievērojama loma. Franks kā naudas vienības oficiāls apzīmējums Latvijā tika lietots uz pirmajām valsts nodevu markām (zīmogmarkām), kuras laida apgrozībā 1922. gadā ar 1 un 3 franku nominālvērtību. Frankos tika izteikts arī vērtības apzīmējums uz vekseļu veidlapām un dažādiem vērtspapīriem. Satversmes sapulce 1921. gada 14. jūlijā atļāva līdz galīgai valūtas reformai visus darījumus slēgt, izmantojot nosacītu maksāšanas līdzekli – zelta frankus. Visi šādi noslēgtie līgumi bija kārtojami Latvijas rubļos pēc biržas kursa. Šajā laikā arī nodokļi tika aprēķināti zelta frankos pēc kursa: 1 zelta franks = 100 Latvijas rubļu.

Finanšu ministrijas izsniegtos aizdevumus karā izpostītās

261. Latvijas Republikas
zīmogmarkas (1 un 3 franki).

saimniecības atjaunošanai arī pārrēķināja šajā ideālajā valūtā, nodrošinot līdzekļu atmaksu stabilā vērtībā. Tika novērsta arī iespēja patvaļīgi slēgt līgumus ārzemju valūtā.

Šie pasākumi nostiprināja uzticību Latvijas rublim gan iekšzemē, gan ārzemēs. Rubļa vērtība biržā pakāpeniski cēlās un 1922. gada vidū nostabilizējās šādā attiecībā: 1 zelta franks = 50 rubļu. Finanšu ministrija pirka un pārdeva ārzemju valūtu pēc noteikta kursa, saistot to ar zelta cenu Londonā un pieņemot, ka Latvijas rublis ir 1/50 daļa no zelta franka. Tas nozīmēja, ka tīra zelta saturs vienā Latvijas rubli ir 0.058 g, kaut gan oficiāli fiksēts tas netika. Liela stabilizējoša ietekme bija arī Finanšu ministrijas rīkojumam, kurš noteica, ka, sākot ar 1921. gada 5. maiju, Latvijas rublis ir oficiāli apmaināms pret zeltu. Latvijas rubļu zīmes palika likumīgā apgrozībā līdz 1925. gada 1. aprīlim, izņemot 500 rubļu zīmi, kura kalpoja vēl 5 gadus. 1931. gada 1. aprīlī visas neapmainītās rubļu zīmes kļuva nederīgas. Nepastāvēja ārzemju valūtas maiņas monopols – Rīgas biržā varēja brīvi pirkt un pārdot ārzemju valūtu. Latvija un Šveice šajā laikā bija vienīgās valstis Eiropā, kuru valūtu varēja apmainīt pret zeltu. Tātad Latvijas rublis bija kļuvis par konvertējamu, ar zeltu nodrošinātu valūtu, ko garantēja toreizējā Valsts krāj- un kredītbanka, līdz Latvijas Bankas nodibināšanai pildot centrālās bankas funkcijas.

Šie apstākļi, kā arī drīzumā paredzamā Latvijas Bankas dibināšana bija par iemeslu tam, ka Finanšu ministrija atteicās no zelta lata kalšanas. Tā vietā tika nolemts izlaist sudraba naudu. Zelta lats analogiski zelta frankam palika tikai ideāla naudas vienība.

LATVIJAS BANKAS IZVEIDE

Lai monetārā politika būtu sekmīga, 1922. gada 7. septembrī Satversmes sapulce pieņēma likumu par Latvijas Bankas nodibināšanu, nosakot tai naudas emisijas tiesības. Bankas Pagaidu statūti apstiprināti 1922. gada 19. septembrī ar Ministru kabineta lēmumu. Tās sākotnējais kapitāls bija 10 milj. latu. Latvijas Banka darbību uzsāka 1. novembrī, izlaižot 10 latu pagaidu banknoti (500 Latvijas rubļu zīme ar uzdruku "10 latu"; uzdrukas meta autors – R. Zariņš, kurš bija atgriezies Latvijā un vadīja Valstspapīru spiestuvi līdz 1933. gadam).

Banku nodibināja uz Valsts krāj- un kredītbankas bāzes, Latvijas Bankai 1922. gada 1. novembrī pārņemot tās aktīvus un pasīvus. Kopš darbības sākuma Latvijas Banka veica gan tiešo valsts centrālās bankas uzdevumu – naudas zīmju emisiju, to nodrošinājuma un apgrozības kontroli, gan komercdarbību, finansējot un kreditējot valsts un privātos uzņēmumus, iestādes un pilsoņus, tāpat kā savulaik centrālās bankas funkcijas un komercdarbību savienoja Krievijas Valsts banka.

Priekšsēdētājs
 Loceklis
 Kābeņš
 Švarnaghs
 Pūmnieks
 Jānsone
 Bērmanis

Latvijas Bankas pārvaldi un struktūru noteica tās precizētie Statūti, kas apstiprināti 1923. gada 2. jūnijā. Statūtu 41. pants noteica, ka banku vada padome un valde. Padomi veidoja priekšsēdētājs, viņa vietnieks un 11 locekļu, bet valdi – galvenais direktors, viņa vietnieks un 3 direktori.

Latvijas Bankas padomes
 1922. gada 23. oktobra sēdes
 protokola Nr. 1 parakstu faksimils.
 LVVA, 6209. f., 1. apr., 1. l., 2. lp.

Latvijas Banka. 20. gs. 20. gadi.

1924. gadā jau bija nostabilizējusies Latvijas Bankas struktūra: bankas centrāle (Rīgā, K. Valdemāra ielā 2a), 8 bankas nodaļas, kuras veica visas banku operācijas, un 14 nodaļas, kuras veica tikai valsts kases funkcijas, kā arī dažas pasīva (noguldījumu) operācijas. Šāda struktūra saglabājās līdz 1940. gadam.

Par pirmo padomes priekšsēdētāju tika iecelts finansu ministrs Ringolds Kalnings. 1926. gadā par padomes priekšsēdētāju kļuva tautsaimnieks un Saeimas deputāts, Rīgas Diskonta bankas direktors Jūlijs Celms, bet 1931. gadā šajā amatā viņu nomainīja Ādolfs Klīve, kurš vadīja padomi līdz Latvijas okupācijai 1940. gadā.

Pastāvot lata zelta standartam, Latvijas Banka garantēja un nodrošināja latu apmaiņu pret zeltu vai ārzemju valūtu pēc tās noteiktā oficiālā zelta satura vienā naudas vienībā (0.29032254 g tīra zelta par 1 latu).

Anglijai un dažām citām valstīm 1931. gada septembrī pazeminot savu valūtu kursus, sākās strauja ārzemju kapitāla aizplūšana. Latvijā auga ārzemju valūtas pieprasījums, Latvijas Bankas krājumi bīstami dila. Tādēļ Latvijas Banka ar valdības rīkojumu apturēja latu banknošu brīvu apmaiņu pret ārzemju valūtu, faktiski atsakoties no zelta standarta. Lai tomēr uzturētu lata kursu agrākajā līmenī, valdība noliedza brīvu tirdzniecību ar ārzemju valūtu un noteica ārzemju valūtas tirdzniecībā valsts monopolu, ārzemju valūtas operācijas nododot Latvijas Bankai. Tiesa, vēlāk Latvijas Bankai tika

atļauts pilnvarot atsevišķas kredītiestādes pirkt ārzemju valūtu. Noteikumu ievērošanu garantēja stingras soda sankcijas. Mākslīgi uzturētais augstais lata kurss veicināja ārzemju preču importu un eksporta samazināšanos, neļaujot Latvijas Bankas rīcībā esošajam ārzemju valūtas daudzumam segt pieprasījumu. Nelīdzēja arī taupības režīms, tādēļ jau 1931. gada 13. oktobrī Ministru kabinets Satversmes 81. panta kārtībā izdeva pirmos "Noteikumus par preču importa regulēšanu", tos paplašinot jau pēc pāris nedēļām un arī turpmāk.

Importējamo preču daudzuma noteikšana un sadalīšana starp atsevišķām valstīm un importa firmām, maiņas darījumi, klīringa līgumi ar citām valstīm pozitīvi ietekmēja Latvijas ārējo tirdzniecību un tās bilanci.

Savukārt Latvijas Bankas zelta un ārzemju valūtas krājumi faktiski kļuva par ārzemju valūtas monopola rezervēm. Ārzemju bankās noguldīto ārzemju valūtas rezervju augļi sagādāja peļņu, izņemot 1931. gadu, kad Anglija pēkšņi pazemināja sterliņu mārciņas kursu. Radītie zaudējumi ietekmēja Latvijas Bankas turpmāko zelta rezervju iepirkšanas politiku.

Pārtraucot Latvijas Bankas izlaisto banknošu brīvu apmaiņu pret zeltu vai ārzemju valūtu, zuda principiālā atšķirība starp šīm banknotēm un valsts kases zīmēm.

Beidzoties saimnieciskajai depresijai, valdība turpināja uzturēt zelta latam atbilstošu kursu. 1934. gada 8. jūnijā tika izdots jauns likums par valūtu un ārējo tirdzniecību. Latvijas Bankai saglabājās ārzemju valūtas tirdzniecības monopola

Latvijas Republikas pirmo monētu reklāmas kartīte, iespiesta Štutgartē (1924).

20 Lats	1 Lat
16 Mark 20 Pfennig	81 Pf.
15 Shillings 10½ Pence	9½ d.
50 Francs (= Lire, Pesetas)	1 fr.
14 Kroner 40 Öre	72 Öre
9 Gulden/Fiorins 60 Cents	48 cts.
3 Dollars (\$) 86 Cents	19¼ cts.

1 Lat = 50 lett Rubel/Roubles = 100 Goldcentimes = 5000 lett. Kopeken/Copecs.

Republika Latvija
Lettland. Lettia. Lettonie. Lettlandia.

LATVIJAS BANKA 1 Lat = 100 Santīmu.

tiesības, bet banka varēja pilnvarot privātas kredītiestādes izdarīt valūtas operācijas. Jau 1935. gada 7. martā likums tika izdots jaunā redakcijā. Tomēr likumdošanas attīstīšana un importa – eksporta bilances regulēšana nepasargāja Latviju vispirms no neoficiālas (praksē), pēc tam – arī oficiālas lata kursa pazemināšanas (28.09.36.), piesaistot to Anglijas sterliņu mārciņai. Latvijas valdība grozīja arī Kreditlikumu, nosakot, ka “Latvijas naudas vienība ir lats, kas līdzinās 0.0396487 Anglijas mārciņu sterliņu”. Noteikumam pievienota piezīme: “Visos līdz šim slēgtos darījumos un aktos šini pantā noteiktā lata vienība atvieto līdzšinējo lata vienību kā 1 : 1.” Praktiski tas nozīmēja, ka Latvijas eksporta ieņēmumi, pārrēķinot latos, pieauga par apm. 60%.

Sakarā ar lata kursa pazemināšanu pieauga valsts un Latvijas Bankas ārzemju valūtas krājumu un zelta vērtība, to rēķinot latos.

1936. gada 26. maijā valdība pazemināja likumā paredzēto Latvijas Bankas izlaisto naudas zīmju nodrošinājuma normu, nosakot, ka, izlaisto naudas zīmju summai nepārsniedzot 100 milj. latu, tā ir ne mazāk kā 30% (agrāko 50% vietā) apmērā nodrošināma ar zeltu vai ārzemju valūtu, pārējo sedzot ar drošiem īstermiņa vekseliem. Ja izlaiduma summa pārsniedza minēto summu, tā bija jānodrošina 50% (agrāko 75% vietā) apmērā.

Sākoties 2. pasaules karam un Anglijas sterliņu mārciņas tālākajam liktenim kļūstot nedrošam, valdība 1939. gada 12. septembrī noteikumus par latu Kreditlikumā papildināja ar nosacījumu: “Ja angļu mārciņas kursā attiecībā pret Amerikas Savienoto Valstu dolāru vai zviedru kronu notiek pārmaiņas, kas pārsniedz 1936. gada 29. septembra kursu par 5%, Latvijas Banka gādā par lata kursa uzturēšanu Latvijas tautsaimniecības vajadzībām piemērotā stabilā līmenī, ņemot par pamatu zelta vai kādas citas stabilas naudas vērtību.”

Pēc 1936. gada strauji auga apgrozībā laisto banknošu daudzums – apmēram par 20 milj. latu gadā, bet 1939. gadā – pat par 27 milj. latu.

Latvijas Bankas bilancē 1940. gada 1. janvāri uzrādītas banknotes apgrozībā – 107.6 milj. latu, zelta rezerves – 42.9 milj. latu, ārzemju valūta – 36.9 milj. latu. Bankas pārziņā bija nodoti arī valsts zelta krājumi, kuru vērtība minētajā datumā bija 28.2 milj. latu. Zelts glabājās galvenokārt Anglijas, Francijas un ASV bankās. Latvijas Bankā 1939. gadā atradās tikai 29% no visām Latvijas zelta rezervēm. ASV dolāri bija novietoti ASV bankās, bet sterliņu mārciņas – Anglijas bankās.

Tādējādi Latvijas naudas sistēmu veidoja Latvijas Bankas zīmes (banknotes), kuras iespieda Anglijā un kas bija brīvi apmaināmas pret zelta stieņiem (līdz 1931. gada 8. oktobrim),

Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.
(Anglija) reklāmlapa.

valsts kases zīmes, kuras, nodrošinātas ar valsts mantu (vismaz 1/4 daļa no apgrozībā esošajām valsts kases zīmēm arī bija nodrošinātas ar zeltu vai stabilu valūtu), iespieda Rīgā, un monētas. Latvijas Banka emitēja banknotes, bet valsts kases zīmju un monētu emisijas tiesības piederēja Finanšu ministrijai. Lats kā maksāšanas līdzeklis palika apgrozībā arī kādu laiku pēc Latvijas okupācijas 1940. gada 17. jūnijā.

LATS UN SANTĪMS

Jauno lata banknošu steidzamu emisiju noteica nepieciešamība rast līdzekļus ārzemju valūtas uzpirkšanai, jo tās piedāvājums pieauga izdevīga eksporta rezultātā. Faktiskais emisijas apjoms jau pirmajās Latvijas Bankas darbības nedēļās sasniedza gandrīz pusi no 1922. gadam paredzētajiem 10 milj. latu.

Jau minētajai 500 Latvijas rubļu zīmei ar uzdruku "10 latu" sekoja nākamā Latvijas Bankas banknote, kuru izgatavoja Rīgā. Tā bija 1923. gada parauga 100 latu naudas zīme, darināta pēc R. Zariņa meta. Vara grebuma iespiedplati tai izgatavoja Kārlis Krauze. Diemžēl Valstspapīru spiestuvē izgatavotās 100 latu banknotes bija vāji aizsargātas pret viltošanu, tāpēc Latvijas Bankas padome nolēma, ka turpmāk naudas zīmes tiks izgatavotas Anglijā, kuras spiestuves garantēja augstu izpildījuma kvalitāti un dažādu pretviltojumu elementu iestrādi. Šādas spiestuves bija: *Waterlow & Sons Ltd.*; *Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.*; *Thomas de la Rue & Co. Ltd.* Katra no minētajām Anglijas spiestuvēm turpmākajos gados izpildīja kādu no Latvijas banknošu izgatavošanas pasūtījumiem.

Kaut arī Anglijas naudas spiestuvēm bija laba slava, 1924. gadā firmas *Waterlow & Sons Ltd.* iespiestās 20 latu banknotes (t.s. sējējs) izrādījās tipogrāfijas brāķis, tādēļ šīs naudas zīmes nemaz apgrozībā nelaida (pārpratuma dēļ apm. 400 zīmju tomēr nokļuva naudas apritē). R. Zariņš, komentējot šo gadījumu, rakstīja: "Man tas ir gandarijums par to Latvijas Bankas iekrišanu ar tām Anglijā pasūtītām naudas zīmēm. Viņa bija domājusi tur dabūt savas zīmes lētāki un labāki, un ātrāki, un nu izrādās, visa tā padarišana ir iznākusi pavisam otrādi."

Gadu vēlāk šī tipogrāfija bez maksas iespieda jaunās 20 latu banknotes ar pirmā Latvijas Valsts prezidenta Jāņa Čakstes portretu.

262. 10 latu.
 Latvijas Bankas pagaidu naudas zīme
 (500 Latvijas rubļu zīme ar 1922. g.
 uzdruku "10 latu").
 Meta un uzdrukas autors R. Zariņš.
 Papīrs, 160.0 x 105.0 mm.

263. 100 latu.

Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1923. g. Rīgā.

Mākslinieki R. Zariņš, K. Krauze.

Papīrs, 154.0 x 88.0 mm.

Anglijā izgatavotas visas Latvijas Bankas banknotes laikā no 1924. līdz 1938. gadam. 1939. gada 100 latu banknote ir vienīgā, kas pēc Latvijas Valstspapīru spiestuves modernizācijas 1937. gadā tika izgatavota Rīgā. Šīs zīmes grafiskā attēla autors bija Jānis Šternbergs, bet gravējumu veica K. Krauze.

Anglijā pasūtīto naudas zīmju grafiskos attēlus veidoja šo spiestuvju mākslinieki. No Latvijas turp tika sūtīti dažādi materiāli – latvisko ornamentu elementi, valstsvīru un kultūras darbinieku portreti, kā arī Latvijai raksturīgu ainavu fotoattēli. Angļu mākslinieku vārdus, kuri veidoja Latvijas naudas zīmes, firmas paturēja slepenībā.

Latvijas Banka laikā no 1922. līdz 1940. gadam emitēja 10, 20, 25, 50, 100 un 500 latu nominālu banknotes.

Savukārt Finanšu ministrija emitēja valsts kases zīmes, kuras iespieda ar 5, 10 un 20 latu nominālvērtību. Šo pasūtījumu izpildīja Valstspapīru spiestuve. Valsts kases zīmju grafiskā risinājuma autori bija R. Zariņš un K. Krauze (Ls 10 – 1925. gadā, Ls 5 – 1926. gadā, Ls 10 – 1933., 1934. gadā, Ls 20 – 1935., 1936. gadā), K. Krauze (Ls 10 – 1937. – 1940. gadā), Artūrs Apinis un K. Krauze (Ls 20 – 1940. gadā), kā arī Harijs Gricēvičs (maiņas zīme Ls 5 – 1940. gadā). Valsts kases zīmes parakstīja finanšu ministri.

264. 20 laitu.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1924. g. Anglijā (Waterlow & Sons Ltd)
Mākslinieks V. Krūmiņš.
Papīrs, 135.0 x 75.0 mm.

265. 50 latu.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1924. g. Anglijā (Waterlow & Sons Ltd.).
Papīrs, 145.0 x 80.0 mm.

266. 20 latu.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1925. g. Anglijā (Waterlow & Sons Ltd.).
Papīrs, 135.0 x 75.0 mm.

267. 25 lati.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1928. g. Anglijā (Waterlow & Sons Ltd.).
Papīrs, 133.0 x 89.0 mm.

28. 500 latu.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1929. g. Anglijā
(Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.).
Papīrs, 190.0 x 104.0 mm.

269. 50 latu.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1934. g. Anglijā
(Thomas de la Rue & Co. Ltd.).
Papīrs, 145.0 x 80.0 mm.

270. 25 lati.
Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
1938. g. Anglijā
(Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.)
Papīrs, 142.0 x 76.0 mm.

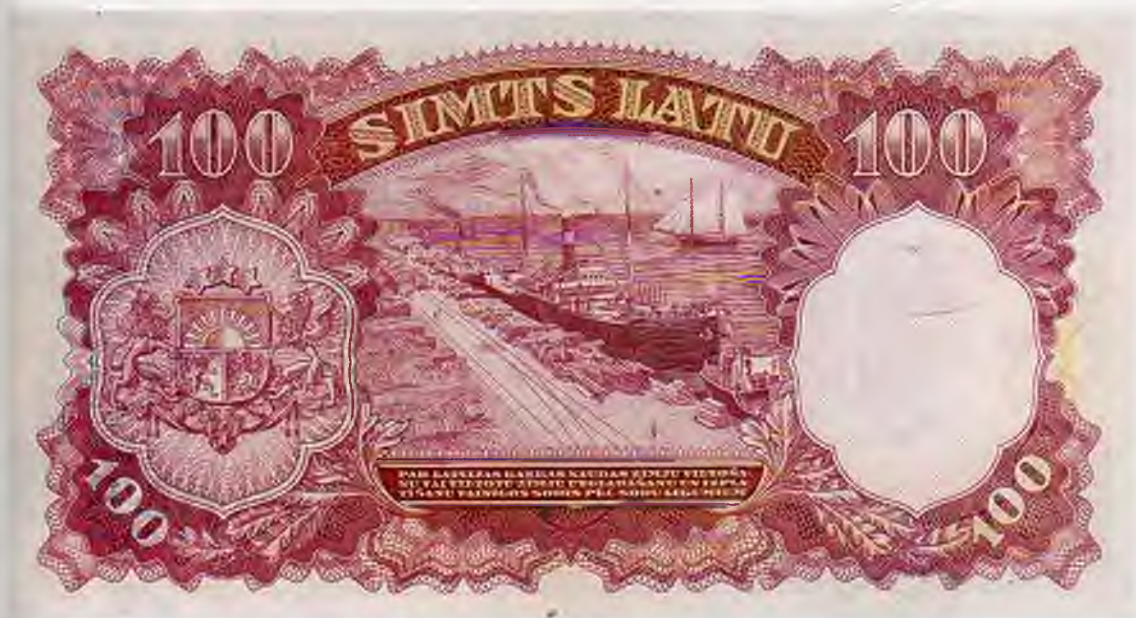

271. 100 latu.
 Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta
 1939. g. Rīgā. Mākslinieks J. Šternbergs.
 Papīrs, 150.0 x 80.0 mm.

272. 10 latu.
 Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
 1925. g. Rīgā.
 Mākslinieki R. Zariņš, K. Krauze.
 Papīrs, 127.0 x 66.0 mm.

273. 5 lati.
Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1926. g. Rīgā.
Mākslinieki R. Zariņš, K. Krauze.
Papīrs, 127.0 x 65.0 mm.

274. 10 latu.

Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1933. g. Rīgā.
Mākslinieki R. Zariņš, K. Krauze.
Papīrs, 154.0 x 70.0 mm.

C 080626
1933. g.

275. 20 latu.

Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1936. g. Rīgā.
Mākslinieki R. Zariņš, K. Krauze.
Papīrs, 163.0 x 79.0 mm.

RĪGĀ. 1936. g.

276. 10 latu.
Latvijas valsts kases zīme, iespiesta
1937. g. Rīgā. Mākslinieks K. Krauze
Papīrs, 130.0 x 70.0 mm

277. 20 latu.

Latvijas valsts kases zīme, iespiesta 1940. g. Rīgā, emitēta pēc Latvijas okupācijas.

Mākslinieki A. Apinis, K. Krauze.

Papīrs, 141.0 x 77.0 mm.

278. 5 lati.

Latvijas valsts kases maiņas zīme, iespiesta 1940. g. Rīgā, emitēta pēc Latvijas okupācijas.

Mākslinieks H. Gričevičs.

Papīrs, 116.0 x 64.0 mm.

Pirmie santīmi laisti apgrozībā 1923. gada 5. martā (1. paraugs), savukārt 2. parauga santīmi – 1937. gada 1. aprīlī. Lata monētas tika laistas apgrozībā pakāpeniski: Ls 1 – 1924. gada 18. februārī, Ls 2 – 1925. un 1926. gadā, Ls 5 – 1929., 1931. un 1932. gadā.

Vara santīmu monētu grafiskā attēla autori bija R. Zariņš (1. parauga monētām) un L. Liberts (2. parauga monētām). Sudraba monētu grafiskā attēla autori bija Jānis Roberts Tilbergs (1 un 2 latu monētām) un R. Zariņš (5 latu monētai).

Santīmu un latu izlaidumi tika vairākkārt atkārtoti atkarībā no naudas aprites netraucētas norises konkrētām vajadzībām, turklāt nemainot latu monētu zīmējumus un metāla sastāvu.

Līdz 1935. gadam visas Latvijas monētas kala ārzemēs – Šveicē un Anglijā. Santīmu monētas izgatavoja Šveices kaltuvē Huguenin Frères & Cie, Le Locle un divās Anglijas kaltuvēs: King's Norton Metal Company Ltd. un Mint Birmingham Ltd. Visa Latvijas sudraba nauda kalta Royal Mint kaltuvē Londonā.

Kopš 1937. gada 1 un 2 santīmu monētas kala Rīgā, naudas kaltuvē Maskavas ielā 11. Kaltuve uzsāka darbību 1937. gada 17. martā un izvietojās turpat, kur Valstspapīru spiestuve, bet nu jau ar kopēju nosaukumu – Valstspapīru spiestuve un naudas kaltuve. Jaunās monētu kaltuves prese spēja nodrošināt

279. 1 santīms.

Paraugkalums, kalts 1923. g. Šveicē (Huguenin Frères & Cie, Le Locle). Mākslinieks R. Zariņš. Cu/Sn/Zn, 1.83 g, Ø 17.0 mm.

280. 1 santīms.

Kalts 1924. g. Šveicē (Huguenin Frères & Cie, Le Locle). Mākslinieks R. Zariņš. Cu/Sn/Zn, 1.80 g, Ø 17.0 mm.

visu naudas nominālu izgatavošanu. Preses jauda bija 200 t un ražīgums – 4 000 monētu stundā.

Par Valstspapīru spiestuves un naudas kaltuves pārvaldnieku no 1935. līdz 1940. gadam strādāja L. Liberts.

1939. gadā apgrozībā atradās apm. 96 milj. dažādu monētu vai vidēji 48 monētas uz vienu iedzīvotāju. Monētu summārais īpatsvars visā apgrozībā esošajā naudas masā bija 23%, t.sk. sudraba – 20%, no tām 5 latu monētas – 11%, savukārt sudraba naudas īpatsvars visā metālnaudas masā – 87%.

Latvijas monētas

Nomināli	Metāls	Kaļšanas gadi
1 santims	Cu/Sn/Zn	1922., 1924., 1926., 1928., 1932., 1935., 1937., 1938., 1939.
2 santimi	-	1922., 1926., 1928., 1932., 1937., 1939.
5 santimi	-	1922.
10 santimu	Ni	1922.
20 santimu	-	1922.
50 santimu	-	1922.
1 lais	Ag (835°)	1924.
2 lati	-	1925., 1926.
5 lati	-	1929., 1931., 1932.

281. 2 santimi.

Kalti 1926. g. Šveicē

(Huguenin Frères & Cie, Le Locle).

Mākslinieks R. Zariņš.

Cu/Sn/Zn, 2.00 g, Ø 19.5 mm.

282. 5 santimi.

Kalti 1922. g. Šveicē

(Huguenin Frères & Cie, Le Locle).

Mākslinieks R. Zariņš.

Cu/Sn/Zn, 3.00 g, Ø 22.0 mm.

283. 10 santimu.

Kalti 1922. g. Šveicē

(Huguenin Frères & Cie, Le Locle).

Mākslinieks R. Zariņš.

Ni, 3.00 g, Ø 19.0 mm.

284. 20 santimu.

Kalti 1922. g. Šveicē

(Huguenin Frères & Cie, Le Locle).

Mākslinieks R. Zariņš.

Ni, 4.00 g, Ø 21.0 mm.

285. 50 santimu.

Kalti 1922. g. Šveicē

(Huguenin Frères & Cie, Le Locle).

Mākslinieks R. Zariņš.

Ni, 6.50 g, Ø 25.0 mm.

286. Latvijas 2, 10 (reverss) un 50 (reverss) Šveicē (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) kalto santīmu modeļi un monētas (kaltuves produkcijas paraugkomplekts).

NAUDAS ZĪMJU MĀKSLINIECISKIE TĒLI

Ievēribu pelna naudas zīmēs attēlotie simboli. Vispirms minams pirmais un otrais Latvijas Republikas ģerbonis.

Jau nākamajā dienā pēc valsts neatkarības pasludināšanas Latvijas Tautas padomes prezidijs nolēma rīkot jaunās valsts ģerboņa projektu konkursu, kas noslēdzās 1918. gada 6. decembrī. Par pirmo Latvijas Republikas ģerboni Tautas padomes

287. 1 lats.
Kalts 1924. g. Anglijā (Royal Mint).
Mākslinieks J. R. Tilbergs.
Ag (835°), 5.00 g, Ø 23.0 mm.

288. 2 lati.
Kalti 1926. g. Anglijā (Royal Mint).
Mākslinieks J. R. Tilbergs.
Ag (835°), 10.00 g, Ø 27.0 mm.

prezidijs apstiprināja tēlnieka B. Dzeņa izstrādāto metu. Šo ģerboni veidoja uzlecoša saule ar 17 pamišus izvietotiem taisniem un laužtiem stariem, kuru skaits atbilda toreizējam Latvijas apriņķu skaitam. Saules centrā bija burts "L" (Latvijas nosaukuma sākumburts) un trīs piecstarainas zvaigznes, kas simbolizēja trīs Latvijas vēsturiskos novadus – Kurzemi, Latgali un Vidzemi. Saules apakšējo daļu sedza nacionālās krāsas.

Latvijas Satversmes sapulce atzina par nepieciešamu izveidot jaunu valsts ģerboni. Vēlreiz tika izsludināts konkurss, kurš noslēdzās 1921. gada februārī. Par labāko atzina grafiķa Vilhelma Krūmiņa iesniegto valsts ģerboņa projektu. To nedaudz izmainot, R. Zariņš izveidoja ģerboņa attēlu, kuru 1921. gada 15. jūnijā Satversmes sapulce ar likumu par Latvijas Republikas karogu un ģerboni apstiprināja par oficiālo valsts ģerboni. Minētais likums Latvijai noteica divus ģerboņa veidus – lielo un mazo. Mazā ģerboņa vairogam ir horizontāls dalījums un apakšdaļā arī vertikāls skaldījums. Augšdaļā zilā laukā attēlota uzlecoša zelta saule (brīvības saule – pārņemta no pirmā valsts ģerboņa); apakšdaļas labajā pusē sudrabortā laukā attēlots stāvošs sarkans lauva (Kurzemes un Zemgales simbols), bet kreisajā – sarkanā laukā stāvošs sudraba grifs ar zelta mēli un sudraba zobenu labajā ķetnā (Vidzemes un

289. 5 lati.
Kalti 1931. g. Anglijā (Royal Mint).
Mākslinieks R. Zariņš.
Ag 1835°, 25.00 g, Ø 37.0 mm.

Latgales simbols); virs vairoga puslokā izvietotas trīs piecstarainas zelta zvaigznes. Latvijas Republikas lielajā ģerboni papildus attēloti vairoga turētāji: labajā pusē sarkans lauva ar zelta mēli, bet kreisajā – sudraba grifs ar zelta mēli. Tos balsta divi zaļpelēki ozolzari, kas savienoti ar lenti nacionālās krāsās (sarkans – sudrabs – sarkans). Lielā valsts ģerboņa attēls kopš 1923. gada rotāja visas Latvijas papīra naudas zīmes un sudraba monētas (uz monētām likuma noteiktās ģerboņa proporcijas izmainītas, lai tā figūra iekļautos monētas apļa laukumā).

Otru simbolu grupu veido gudribas un spēka elementi – ozola vai tā zaru stilizēti attēli. Saglabājušās liecības, ka 1919. gada 100 Latvijas rubļu un 1925. gada 10 latu valsts kases zīmju attēliem izmantots t.s. lata ozols, kas vēl tagad aug Dundagas parkā.

Uz Latvijas naudas zīmēm ir attēloti etnogrāfiski raksti un ainavas elementi – Rīgas pils, tilts pār Gauju Siguldā, Viestura piemiņas pils Jelgavā u.c.

Latvijas brīvvalsts perioda papīra naudas zīmes kopumā tomēr atstāj nedaudz eklektisku iespaidu. To rada atšķirīgie sižetiskie risinājumi un izmeru daudzveidība, kam trūkst praktiska attaisnojuma. Iespējams, ka Finanšu ministrijas un Latvijas Bankas ierēdņi vadījušies pēc principa – jo lielāks nomināls, jo lielāka zīme. Tomēr pat tas nav konsekventi ievērots – apskatot 10 un 20 latu valsts kases zīmes un banknotes, redzams, ka laikā no 1925. līdz 1940. gadam to izmēri gan palielinās, gan samazinās bez jaušama loģiska vai praktiska pamatojuma. Viens no šādas nenoteiktības cēloņiem bija abu iestāžu darbības saskaņotības trūkums. Arī biežās valdību maiņas nevarēja radīt labvēlīgus priekšnoteikumus vienotas naudas zīmju sižetiskā risinājuma koncepcijas izstrādei.

Latvijas monētu zīmējumus veidoja trīs mākslinieki – R. Zariņš (1. parauga santīmi un 5 lati), J. R. Tilbergs (1 un 2 lati) un L. Liberts (2. parauga santīmi). Bronzas un niķeļa monētās izmantoti valsts mazā ģerboņa, bet 1, 2 un 5 latu monētās – lielā ģerboņa attēli. R. Zariņa monētu zīmējumos dominē burtu un ciparu stilizētas formas, bet 50 santīmu un 5 latu monētās – latvju jaunavas tēls, kas simbolizē tautas ētiskās vērtības. J. R. Tilberga radītajās 1 un 2 latu monētās ciparu un burtu formas tvertas skaidri, bez stilizētiem elementiem; ciparus apvij palmas zaru vainags. Arī L. Liberts, veidojot 2. parauga 1 un 2 santīmu monētas, atteicies no ciparu un burtu stilizācijas.

290. 1 santīms.

Kalts 1938. g. Rīgā.

Mākslinieki L. Liberts, A. Apinis.
Cu/Sn/Zn, 1.80 g, Ø 17.0 mm.

291. 2 santīmi.

Kalti 1939. g. Rīgā.

Mākslinieki L. Liberts, A. Apinis.
Cu/Sn/Zn, 2.00 g, Ø 19.5 mm.

NEREALIZĒTIE MONĒTU PROJEKTI

Latvijas valsts naudas tapšanas vēsturi bagātina virkne nerealizētu projektu. Tā netika kaltas iecerētās 10 un 20 latu 900° zelta monētas. Saglabājies R. Zariņa 1921. gadā darinātais 20 latu monētas mets ar latviešu tautumeitas profilu, kuru mākslinieks mazliet izmainītā veidā vēlāk izmantoja 5 latu sudraba monētas zīmējumā. Latvijas Vēstures muzeja fondos glabājas tēlnieka Teodora Zaļkalna 1922. gadā veidotais 20 latu zelta monētas ģipša modelis ar latviešu māmiņas profilu, kā arī R. Zariņa zīmētie 1 un 2 latu valsts kases zīmju metu oriģināli ar toreizējā Latvijas Republikas finansu ministra Hermaņa Pungas parakstu.

Īpaši pieminama tautas vēstures atainošana ar simbolu starpniecību. Viena lata naudas zīme ieturēta brūngani pelēkos toņos, tās reversā attēlots ozolzarū un lauru vainags, virs tā zobens ar senču karavīra cepuri, vēl augstāk slīpi novietots Latvijas Republikas mazais ģerbonis. Divu latu zīmējums ieturēts zilgani zaļos toņos, reversa vidū ornamentālā veidojumā brūnganos toņos attēloti tirdzniecības (linu balle, sviesta muca), jūrniecības (enkurs) un mežkopības (baļķi iecirsts cirvis) simboli, virs tiem sakrustotu ozolzarū ietvarā – Latvijas Republikas mazais ģerbonis. Kā liecina norāde metu aversā, šādu papīra naudas zīmju izlaide bija iecerēta 1924. gadā. Tomēr Līgatnē ražotais papīrs nebija pietiekami kvalitatīvs, un 1923. gada 100 latu banknotes drīz vien tika viltotas. Iespējams, spēcīgs arguments izrādījās arī papīra naudas ātrā nolietojšanās. Tāpēc 1924. gadā tika uzsākta sudraba 1 lata, bet 1925. gadā – sudraba 2 latu monētu izlaide, tā pilnīgi apmierinot šādu nominālu naudas pieprasījumu.

Saglabājies arī J. R. Tilberga darinātais 5 latu sudraba monētas mets ar pirmā Latvijas Valsts prezidenta J. Čakstes profilu un iecerēto monētas kalšanas gadskaitli – “1925”. Savukārt Finanšu ministrija 1930. gadā izsludināja 3 latu monētas dizaina publisku konkursu, taču iecere netika īstenota. Vēsturiskās situācijas ietekmē 1939. gadā nerealizēts palika arī 5 latu monētas projekts ar Latvijas Valsts un Ministru prezidenta K. Ulmaņa portretu.

292. 20 latu.
Nerealizēts zelta monētas 1922. g.
projekts. Mākslinieks T. Zaļkalns.
Ģipsis, Ø 152.0 mm.

293. 1 lats.

Latvijas valsts kases zīmes 1924. g. nerealizēts projekts.

Mākslinieks R. Zariņš.

Uz kartona malas uzraksts:

"Apstiprinu / H. P. 12. XI. 23."

(H. P. – Hermanis Punga, LR finan ministrs 26.06.23. – 25.01.24.).

Papirs, 130.0 x 69.0 mm:

kartons, 213.0 x 133.0 mm.

294. 2 lati.
 Latvijas valsts kases zīmes 1924. g.
 nerealizēts projekts.
 Mākslinieks R. Zariņš.
 Uz kartona malas uzraksts:
 "Apstiprinu / H. P. 12. XI. 23."
 Papīrs, 128.5 x 68.5 mm;
 kartons, 212.0 x 137.0 mm.

Reich

Ausgegeben auf Grund
über Reichskre

Hauptverordn
der Reichskree

D. 1226

NAUDA LATVIJĀ

2. PASAULES KARA GADOS (1939 – 1945)

LATVIJAS OKUPĀCIJA, INKORPORĀCIJA PSRS UN FINANSU SISTĒMAS SAGRĀVE

Pirmā pasaules kara rezultāti neapmierināja ne Vāciju, ne PSRS, jo bija zaudēta politiskā vara, bet agrārās reformas rezultātā – arī baltvācu ekonomiskā vara Latvijas laukos. Katra no lielvarām vēlējās atjaunot savu kundzību, nerēķinoties ar pamatiedzīvotāju interesēm.

1939. gada 23. augusta PSRS – Vācijas neuzbrukšanas līguma slepenie protokoli pavēra ceļu padomju agresijai. Tās sākums Baltijā bija 1939. gada rudenī Lietuvai, Latvijai un Igaunijai uzspiestie līgumi par savstarpējo militāro palīdzību ar tiesībām izvietot šajās zemēs Sarkanās armijas daļas un ierīkot militārās bāzes. Ar šo līgumu noslēgšanu Baltijas valstis zaudēja savu ārpolitisko neatkarību.

1940. gada sākumā padomju politiskais spiediens pastiprinājās, tāpēc Latvijas valdība 1940. gada 17. maijā pieņēma lēmumu piešķirt sūtnim Londonā Kārlim Zariņam ārkārtējas pilnvaras aizstāvēt Latvijas intereses ārzemēs, kā arī nodot šīs pilnvaras sūtnim ASV Alfredam Bilmanim gadījumā, ja rastos ārkārtēji apstākļi un valdība Latvijā kļūtu ricības nespējīga. Šis solis izrādījās savlaicīgs.

1940. gada 15. jūnija naktī PSRS uzsāka bruņotu robežinci-dentu, bet 16. jūnijā iesniedza ultimātīvu notu par Latvijas "naidīgām akcijām" pret PSRS, pieprasot ielaist Latvijā Sarkanās armijas papildkontingentu un izveidot jaunu Latvijas valdību. Notas ar līdzīgu saturu 14. jūnijā saņēma Lietuva un 16. jūnijā – Igaunija.

17. jūnija rītā, vēl pirms ultimāta termiņa beigām, Sarkanā armija uzsāka Latvijas okupāciju, kurai sekoja inkorporācija Padomju Savienībā 1940. gada 5. augustā. Faktiskā vara Latvijā nonāca padomju pilnvarotā pārstāvja Andreja Višinska rokās. Viņš organizēja Dr. Augusta Kirhenšteina vadītās valdības veidošanu.

Politiskās pārmaiņas 1940. gada vasarā noritēja ļoti strauji. Karš Rietumeiropa un PSRS gatavošanās uzbrukumam Vācijai, ko pēc veiksmīgi noslēgtā neuzbrukšanas pakta bija izplānojis Staļins, neļāva PSRS vilcināties ar jauniegūto teritoriju – okupēto Baltijas valstu – politisku un ekonomisku pakļaušanu.

Šos procesus pavadīja Latvijas valsts un iedzīvotāju aplaupīšana, masveidīgas īpašuma konfiskācijas, kredītu iesaldēšana un citi destruktīvi pasākumi. Rezultātā cēlās preču cenas un lats zaudēja vērtību.

Varas iestāžu akciju juridiskais pamats bija 1940. gada 25. jūlija likums par banku un lielo rūpniecības uzņēmumu nacionalizāciju Latvijas PSR teritorijā. Nacionalizētās privātās kredītiestādes apvienoja, un tās kļuva par Latvijas Bankas nodaļām. Līdz 1940. gada 5. augustam nacionalizēja un apvienoja 36 kredītiestādes. Jau ar 1. augustu visas bankas sāka strādāt pēc jauna kontu plāna.

Latvijas Bankas vadība tika atlaista 13. jūlijā. Par jauno bankas padomes priekšsēdētāju Ministru kabinets iecēla Pēteri Ozolu.

Jau pirms šī likuma pieņemšanas, laikā no 1. līdz 15. jūlijam, kredītiestādēm bija aizliegts izmaksāt klientiem vairāk nekā 100 latu katram. Tāpat bija noliegta jaunu aizdevumu piešķiršana un izsniegšana. Latvijas Bankas aktīvā loma tautas saimniecībā bija beigusies. Latvijas Bankas nedēļas pārskats (bilance) pēdējo reizi publicēts par stāvokli 8. jūlijā.

Turpmākie okupācijas varas iestāžu pasākumi Latvijas finansiālā mehānisma pārveidošanai padomju sistēmā norisa lielā steigā, ko varētu ieskicēt notikumu secībā.

1. augusts. Finanšu ministrija likvidēja Rīgas Biržas valūtas un vērtspapīru kotēšanas komisiju un tās funkcijas nodeva Latvijas Bankai.

2. augusts. Kredītiestādēm aizliedza izsniegt īpašniekiem šo iestāžu glabāšanā (seifos), pārvaldīšanā vai nodrošinājumā (ķīlā) saņemtās akcijas, pajas, hipotekārās obligācijas, valsts un privāto kredītiestāžu ilgtermiņa ķīlu zīmes un citus iekšzemes, kā arī ārzemju vērtspapirus.

PSRS TKP priekšsēdētājs un ārlietu tautas komisārs V. Molotovs 1. augustā Maskavā paziņoja, ka PSRS no Baltijas valstu centrālajām bankām "nopirkusi" zeltu, bet ASV un Anglijas centrālās bankas to atsakoties atdot padomju varas iestādēm.

Finanšu ministrija izdeva rīkojumu par 5 latu valsts kases maiņas zīmju laišanu apgrozībā.

3. augusts. Pieņemts likums par visu banku padomju atcelšanu, nododot to pienākumus jaundibinātajām valdēm.

9. augusts. Ministru kabinets pieņēma lēmumu par vērtspapīru pirkšanas un pārdošanas pārtraukšanu ar 1940. gada 10. augustu, nosakot, ka visiem vērtspapīru īpašniekiem un

turētājiem laikā no 10. līdz 15. augustam tie jānodod Latvijas Bankā. Šī lēmuma neizpildes gadījumā draudēja mantas konfiskācija un naudas sods trīskārtējā nenodoto vērtspapīru nominālvērtības apmērā.

Turklāt stājās spēkā dažādi valdības noteikti preču iegādes aizliegumi un ierobežojumi. Tirgotājiem uzlika par pienākumu pieprasīt no pircēja noteikta parauga un ne mazāk kā 2 liecīnieku apstiprinātu deklarāciju par to, ka viņa rīcībā vēl nav to preču (uzvalku, pulksteņu, kurpju utt.), kuras viņš vēlētos iegādāties. Pirkuma fakts bija jāieraksta pilsoņa pasē, apstiprinot to ar pārdevēja parakstu un veikala zīmogu.

Šādi drakoniski līdzekļi varas iestādēm bija jālieto, lai bremzētu pirkšanas drudzi, kuru izraisīja sarkanarmiešu un viņu ģimenes locekļu atrašanās Latvijā. Iebraucēju algas, kuras tiem maksāja PSRS, bija 4 – 5 reizes lielākas par Latvijā strādājošo algām, un tas ļāva strauji iztukšot veikalu plauktus. Rezultātā naudas pirkspēja strauji pazeminājās.

Pavisam noslēpumaina bija jau pieminētā Latvijas zelta "pārdošana" PSRS Valsts bankai. Šīs lietas aizkulises atklāj Latvijas Bankas padomes 1940. gada 16. – 30. jūlija protokoli. 1940. gada 16. jūlija protokolā teikts: "Ministru kabinets 13. jūlijā caurskatījis jautājumu par Latvijas zelta krājumu stāvokli ASV un citu valstu bankās un atzinis par lietderīgu pārdot šo krājumu PSRS..." Latvijā jau atradās PSRS pilnvarotā persona – PSRS Valsts bankas pārstāvis G. Teplovs, kurš parakstīja Latvijas Bankas un PSRS Valsts bankas vienošanos par visa Latvijai piederošā zelta pārdošanu PSRS Valsts bankai, maksājot 35 ASV dolārus par unci tira zelta. Samaksa par pārdoto zeltu bija ieskaitāma Latvijas Bankas korespondentkontā PSRS Valsts bankā Maskavā.

Uz šīs vienošanās pamata Latvijas Banka nosūtīja ASV, Anglijas, Francijas un Šveices bankām telegrāfisku rīkojumu pārskaitīt attiecīgā Latvijas zelta depozīta vērtību PSRS Valsts bankai. Jau nākamajā dienā kļuva skaidrs, ka Latvijas zelts minētajās ārvalstu bankās ticis bloķēts un Maskavas afēra ar "pārdošanu" ir izgāzusies. Latvijas Bankas rīkojumu bija izpildījusi vienīgi privātā *Barclay's Bank* Londonā, kurā glabājās neliela daļa no Latvijas valdībai piederošā zelta.

Saskaņā ar minēto 3. augusta likumu par banku vadības struktūras izmaiņām Latvijas Bankas padome tika atlaista, banku sāka vadīt valde. Par jauno Latvijas Bankas direktoru (valdes priekšsēdētāju) Ministru kabinets iecēla K. Zandersonu, par direktoriem – bijušās Latvijas Bankas padomes un valdes locekļus: K. Vanagu, E. Ozoliņu un J. Stalbovu.

Šādā sastāvā bankas vadība darbojās līdz 1940. gada 10. oktobrim, kad notika Latvijas Bankas juridiskā likvidācija. Latvijas banku sistēmas pārveidi noteica PSRS TKP un

VK(b)P CK 3. oktobra lēmums "Par PSRS Valsts bankas, PSRS Lauksaimniecības bankas republikānisko kantoru un republiku komunālo banku organizēšanu Lietuvā, Latvijā un Igaunijā" un PSRS Valsts bankas 1940. gada 5. oktobra pavēle Nr. 71. Ar šo dienu Latvijas Bankas vietā stājās PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris kā centralizētās PSRS banku sistēmas sastāvdaļa. Jaunveidotā banka palika bijušās Latvijas Bankas telpās K. Valdemāra ielā. Par tās pirmo pārvaldnieku tika iecelts PSRS Valsts bankas pilnvarnieks Latvijā G. Teplovs, pārvaldnieka vietnieka amatu ieņēma K. Zandersons.

Kopš Latvijas okupācijas sākuma līdz Latvijas Bankas likvidācijai naudas apgrozībā bija vienīgi Latvijas papīra naudas zīmes un monētas.

Kara draudu iebiedētie iedzīvotāji jau pirms padomju iebrukuma sāka pieturēt sudraba latus, kuri pēc jūnija notikumiem pavisam izzuda no naudas aprites. Tas spieda valdību steidzīgi izlaist jaunas papīra naudas zīmes "zeķē" paslēptā sudraba kompensācijai.

Pirmā padomju varas izlaistā naudas zīme Latvijas PSR bija 5 latu zīme. Tā nonāca apgrozībā jau augustā, tika nosaukta par "Latvijas valsts kases maiņas zīmi", un to emitēja Finanšu ministrija. Oktobrī tika laista apgrozībā 20 latu valsts kases zīme, kurai bija lemts kļūt par pēdējo Padomju Latvijas varas iestāžu naudas izlaidumu.

Uz šīm naudas zīmēm vēl redzams Latvijas brīvvalsts ģerbonis, jo abu naudas zīmju klišejas tika izgatavotas jau pirms padomju okupācijas.

Naudas zīmju grafiskā risinājuma autori bija H. Gricēvičs, A. Apinis un K. Krauze. Tās tika izgatavotas Valstspapīru spiestuvē un naudas kaltuvē Rīgā.

Ar 23. novembri valūtu un vērtspapīru kotēšanu veica PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris. Šis bija pēdējais oficiālais ārzemju valūtu kotēšanas datums Latvijā, jo turpināt valūtu kotēšanu republikā neļāva PSRS Valsts bankas vadība.

Pēdējo reizi šie kursi publicēti žurnāla "Economists" 1940. gada 1. decembra numurā par laiku no 29. oktobra līdz 23. novembrim. Kursi bija noteikti 14 ārzemju valūtām, t.sk. (iekavās – pārdošanas kurss): 1 ASV dolārs = Ls 5.30 (5.50), 1 Anglijas sterliņu mārciņa = Ls 11.13 (11.55) un 100 Vācijas marku = Ls 20.392 (20. 592).

1940. – 1941. GADA NAUDAS REFORMA

PSRS naudas sistēmas ieviešana Latvijā notika pakāpeniski. Reformas plāni tapa Maskavā, formāli tā pamatojās uz Latvijas PSR Tautas komisāru padomes 1940. gada 25. novembra lēmumu, ar kuru tika noteikts lata un PSRS rubļa kurss: 1 lats = 1 rublis.

Latvijā sākās divu valūtu – lata un PSRS rubļa – vienlaicīga aprīte, kas turpinājās līdz 1941. gada 25. martam.

Ne minētajā lēmumā, ne arī citos tā laika oficiālos dokumentos apzīmējums “naudas reforma” netika lietots.

Latvijā legalizētās padomju valūtas nomināli bija: 1, 2, 3, 5, 10 un 25 červonci (banknotes), 1, 3 un 5 rubļi (valsts kases zīmes).

PSRS kalto metāla siknaudu veidoja vara, niķeļa, bronzas un sudraba monētas. To nomināli bija: 1/2, 1, 2, 3 un 5 kapeikas (Cu), 1, 2, 3 un 5 kapeikas (bronzā), 10, 15 un 20 kapeiku (Ni), kā arī laikā no 1921. līdz 1931. gadam kaltā sudraba nauda: 10, 15, 20, 50 kapeiku un 1 rubļa monētas.

Visi padomju sudraba monētu tehniskie dati (svars, diametrs un raudze) precīzi atbilda attiecīgo nominālvērtību cariskās Krievijas monētām. 1923. gadā kaltais zelta červoncs par oficiālu maksāšanas līdzekli Latvijā netika pasludināts.

295.abcd KSFPR un PSRS papīra naudas zīmes, kas pēc okupācijas bija apgrozībā Latvijā (1940–1947).

295.a 10 červoncu (parauga averss). KSFPR Valsts bankas biļete. 1922. 177.0 x 110.0 mm.

Latvijas TKP paziņojumā par Latvijas PSR teritorijā apgrozībā esošo padomju naudu, kas bija publicēts "Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Ziņotājā" 1940. gada 30. novembrī (Nr. 78), teikts, ka "līdz ar Latvijas latu apgrozībā ieviestā padomju valūta sastāv no šādām naudas zīmēm.

1. Bankas zīmes 1 červonca vērtībā 1922., 1926. un 1937. g. izlaidumi;
bankas zīmes 2 červoncu vērtībā 1928. g. izlaidums;
bankas zīmes 3 červoncu vērtībā 1922., 1924., 1932. un 1937. g. izlaidumi;
bankas zīmes 5 červoncu vērtībā 1922., 1928. un 1937. g. izlaidumi;
bankas zīmes 10 červoncu vērtībā 1922. un 1937. g. izlaidumi;
bankas zīmes 25 červoncu vērtībā 1922. g. izlaidums.
2. Valsts kases zīmes 1 rubļa vērtībā 1924., 1928., 1934. un 1938. g. izlaidumi;
valsts kases zīmes 3 rubļu vērtībā 1924., 1925., 1934. un 1938. g. izlaidumi;
valsts kases zīmes 5 rubļu vērtībā 1924., 1925., 1934. un 1938. g. izlaidumi.
3. Visu izlaidumu PSRS kaltā sudraba, niķeļa, vara un bronzas siknauda".

295.6 3 červonci (parauga averss).

PSRS Valsts bankas biļete.
1924. 180.0 x 103.0 mm.

295. c 5 rubļi.
 PSRS valsts kases biļete. 1925.
 165.0 x 71.0 mm.
 5 rubļi.
 PSRS valsts kases biļete. 1934.
 136.0 x 70.0 mm.

295.d 3 červonci (averss).

PSRS Valsts bankas biļete. 1932.
158.0 x 88.0 mm.

3 rubli (averss).

PSRS valsts kases biļete. 1925.
135.0 x 70.0 mm.

1 rublis (averss).

PSRS valsts kases biļete. 1934.
118.0 x 60.0 mm.

Saskaņā ar minētajiem varas iestāžu rīkojumiem visas šīs papīra naudas zīmes un monētas Latvijas PSR līdzās latiem un santīmiem bija likumīgs maksāšanas līdzeklis.

Praktiski naudas aprītē Latvijā nonāca PSRS 1937. gada banknotes ar 1, 3, 5 un 10 červoncu nominālvērtību un valsts kases zīmju 1, 3 un 5 rubļu nomināli. Iepriekšējo (1922–1934) paraugu naudas zīmes Latvijā nokļuva vienīgi ar maksājumiem skaidrā naudā.

Červoncu banknotes rotāja Ļeņina, bet valsts kases zīmes – ogļrača, sarkanarmieša un kara lidotāja portreti. Šo papīra naudas zīmju grafisko attēlu autori bija mākslinieki I. Dubasovs, S. Pomanskis, A. Eberlings, A. Blūms un N. Sedeņikovs. Naudas zīmes iespieda Valsts vērtspapīru spiestuvē Maskavā un Permā.

Par kopējo Latvijā ievesto padomju naudas masu precīzu ziņu trūkst.

Iedzīvotājus iepriekš nebrīdinot, 1941. gada 25. martā latu anulēja. Oficiālais paziņojums skanēja tā: "Ar Latvijas TKP un Latvijas K(b)P CK lēmumu ar 1941. gada 25. martu lats izsludināts par anulētu un viņa pieņemšana visos maksājumos izbeidzas." Par vienīgo likumīgo maksāšanas līdzekli kļuva PSRS rublis, kas Latvijā bija ieviests pietiekamā daudzumā.

Līdz ar to naudas reforma bija noslēgusies. Iedzīvotājiem nodarītos zaudējumus var lēst aptuveni uz 50 milj. latu. Bija notikusi rūpīgi plānota tautas aplaupīšana ar naudas reformas starpniecību. Tāds bija Latvijas brīvvalsts nacionālās valūtas gals.

Ar Valsts darba krājkasu un Valsts kredita pārvaldes 1941. gada 26. marta apkārtrakstu tika noteikts, ka privātpersonu noguldījumi, kas pārsniedz 1 000 rubļu, tiek anulēti, pasta krājkasēs jauni noguldījumi netiek pieņemti, bet noguldītājiem ieteicams līdzekļus glabāt Valsts darba krājkasēs. Norādīts arī, ka "par noguldījumu izmaksu un lielāko summu anulēšanu nekāda publikācija nav izdarāma".

Kopējie iedzīvotāju noguldījumu anulēšanas zaudējumi bija aptuveni 460 milj. latu, bet vērtspapīru anulēšanas radītie zaudējumi – 880 milj. latu. Visu ar naudas reformu un iedzīvotāju noguldījumu konfiskāciju saistīto zaudējumu kopējā summa bija aptuveni 1.4 mljrd. latu. Vienīgi apgrozībā esošā sudraba nauda palika iedzīvotāju rokās – ar sudraba un atmiņu vērtību.

Vajadzēja paiet 52 gadiem, lai 1993. gada 5. martā lats atkal ieņemtu savu vietu tautas un valsts dzīvē.

296.abc PSRS papira naudas zīmes okupētajā Latvijā (1940 – 1947).

296.a 10 červoncu (averss).
PSRS Valsts bankas biļete. 1937.
192.0 x 100.0 mm.

5 červonci (averss).
PSRS Valsts bankas biļete. 1937.
180.0 x 90.0 mm.

296.6 3 červonci (averss).
PSRS Valsts bankas biļete. 1937.
170.0 x 87.0 mm.
1 červoncs.
PSRS Valsts bankas biļete. 1937.
160.0 x 79.0 mm.

296.c 5 rubli (averss).

PSRS valsts kases biļete. 1938.

145.0 x 70.0 mm.

3 rubli (averss).

PSRS valsts kases biļete. 1938.

135.0 x 67.0 mm.

1 rublis.

PSRS valsts kases biļete. 1938.

125.0 x 60.0 mm.

VĀCIJAS OKUPĀCIJAS NAUDA LATVIJĀ (1941 – 1945)

1941. gadā Vācijas karaspēka okupētajā teritorijā tika izveidota Austrumzeme (Ostland), kuras centrs atradās Rīgā un kurā ietilpa Latvija, Lietuva, Igaunija un daļa Baltkrievijas. Latvija tika iekļauta Austrumzemē ar nosaukumu "Latvijas ģenerālapgabals"; civilā vara tajā atradās ģenerālkomisāra O. Drekslera rokās. Banku darbību un monetāro politiku pārzināja Vācijas pilnvarotais banku lietās Latvijas ģenerālapgabala Raške.

Centrālās bankas funkcijas okupētajā Latvijā veica Rīgas Valsts kredītkase (Reichskreditkasse Riga), bet kredītiestāžu sistēmu okupācijas varas iestādes veidoja pēc Vācijas parauga. Tajā ietilpa 6 valsts kredīta kases, kuru galvenā pārvalde atradās Berlīnē. To uzdevums bija karaspēka daļu un vācu civiliestāžu apgāde ar maksāšanas līdzekļiem – okupācijas markām. Ar Austrumzemes reihšministra A. Rozenberga 1942. gada 30. jūlija rīkojumu tika izveidota Austrumzemes Emisijas banka (Notenbank im Ostland). Tā bija iecerēta kā banka īpašas Austrumzemes banknotes – "Ostlandmark" – emisijai. Taču šī iecere neistenojās, un banka galvenokārt kārtoja norēķinus ar citām Vācijas okupētajām zemēm. Savas nodaļas Latvijā atvēra arī dažas vācu privātās bankas. Ar reihskomisāra H. Lozes 1942. gada 23. februāra rīkojumu tika dibinātas 5 "publiski tiesiskas" krājiskas un to savienība. Saņemtos noguldījumus šīs krājiskas pārskaitīja uz vācu banku "Gemeinschaftsbank Ostland". Lai palielinātu iedzīvotāju uzticību jaunajām bankām, ar 1942. gada 15. jūniju kredītiestādēm tika atļauts izmaksāt padomju varas nenacionalizētos noguldījumus (līdz 1 000 rubļu jeb 100 reihsmarku), bet, sākot ar 1943. gada 1. jūniju, arī nacionalizētos noguldījumus.

1942. gada 10. decembrī okupācijas varas iestādes izdeva rīkojumu par to parādu kārtošanu, kas radušies pirms Vācijas okupācijas karaspēka ienākšanas Latvijā. Parādu saistības bija kārtojamas pēc šādas valūtu attiecības: 1 Latvijas lats = 1 rublis = 0.10 reihsmarku; 1 Igaunijas krona = 1.25 rubļi; 1 Lietuvas liits = 0.90 rubļu.

Latvijas Banka atsāka darbību pirmajās dienās pēc Vācijas karaspēka ienākšanas Rīgā. Cerot, ka Latvija atkal kļūs neatkarīga valsts, bankas valde (galvenais direktors – J. Stalbovs, galvenā direktora vietnieks – A. Everss, direktori – K. Vilders un R. Apse – Ritelis) mēģināja atjaunot nacionālās valūtas – lata – emisiju. 7. un 9. jūlijā bankas valde pieņēma lēmumus par pirmskara parauga 10, 20, 100 un 500 latu naudas zīmju apzīmogošanu ar īpašu uzdruku ("LATVIJA / 1941. G. / 1. JULIJS" vai "LATVIJA / 1941 / 1. JULIJS"), lai laistu tās apgrozībā. Tika dots arī rīkojums Valstspapīru spiestuvei par noteikta apjoma

naudas zīmju apdrukāšanu. Taču Latvijas Banka neatguva naudas emisijas tiesības, un jau 10. jūlijā pēc vācu okupācijas varas iestāžu norādījuma šis rikojums tika atsaukts. Saglabājušies tikai daži lata naudas zīmju paraugi ar minēto uzdruku.

297.100 latu (averss).

Latvijas Bankas naudas zīme, iespiesta 1939. g. Rīgā, ar 1941. gada [8.] jūlija uzdruku "LATVIJA / 1941 / 1. JULIJS". Neieviests vācu okupācijas laika maksāšanas līdzekļa projekts.

Kara sākumā Latvijas Banka un tās nodaļas cieta ievērojamus personālsastāva un materiālo vērtību zaudējumus. Jau 1941. gada 14. un 15. jūnija deportācijas laikā uz Krieviju tika aizvesti 33 Latvijas Bankas darbinieki. Sarkanajai armijai atkāpjoties, tika nogalināti 5 un apcietināti 6 cilvēki. Laikā no 22. līdz 28. jūnijam no Latvijas Bankas un tās nodaļu glabātavām pazuda zelta lējumi, zelts, sudrabs, dažādi zelta un sudraba izstrādājumi, PSRS papīra un metāla nauda, glabāšanā nodotas pakas un vērtslietas un Latvijas sudraba monētas 154 947 554.64 rubļu vērtībā. Pēc pārbaudes šādu zaudējumu apjomu konstatēja Latvijas Bankas valde 1941. gada 30. jūlijā. Aizvestās vērtības tika nogādātas PSRS Valsts bankas Baškīrijas APSR un Tatārijas APSR, kā arī Ivanovas, Jaroslavas un Ļeņingradas apgabala kantoros. Daļu nolaupīto vērtību piesavinājās privātpersonas.

Okupētajām zemēm Vācija bija izstrādājusi īpašu naudas politiku. Tās mērķis bija šo zemju finansiāla pakļaušana un izlaupīšana, laižot apgrozībā speciāli izgatavotas naudas zīmes, nosakot tām daudz augstāku kursu nekā vietējai valūtai. Tas radīja iespēju vācu karavīriem pirkt preces okupētajās zemēs par 4 – 5 reizes zemāku cenu nekā Vācijā. Šādos apstākļos notika faktiskā okupēto zemju tirgus fondu izlaupīšana un vietējās naudas vērtības strauja krišanās, daļēja pāreja uz dabūto maiņas tirdzniecību un kartiņu sistēmu. Šajā sistēmā iekļāva arī

298.ab Vācijas valsts kredītkases
zīmju nedatētais (03.05.40.)
izlaidums;

bija apgrozībā okupētajā Latvijas teritorijā
(1941–1945).

298.a 50 reihsmarku.
Papirs, 170.0 x 85.0 mm.
20 reihsmarku (averss).
Papirs, 155.0 x 80.0 mm.

t.s. punktu zīmes (Punktworthschein). Tie bija speciāli taloni, kurus izdeva pēc Austrumzemes reihskomisāra rīkojuma un izgatavoja Latvijas Vērtspapīru spiestuvē (bij. Valstspapīru spiestuve un naudas kaltuve) ar 1, 3, 5 un 10 punktu "nomināliem". Iedzīvotājiem tos izsniedza par varas iestādēm nodotiem produktiem. Punktu zīmju īpašnieki ieguva tiesības iegādāties par tām rūpniecības preces. Piemēram, par zīmēm 7 punktu vērtībā tās īpašnieks varēja tikt pie mākslīgā zida sieviešu biksitēm, bet vīriešu kokvilnas krekla iegādei bija jāuzrāda 10 punktu zīme utt. Vācijas armijas karavīri okupētajā Latvijā par precēm un pakalpojumiem norēķinājās arī ar īpašiem norēķinu čekiem.

Vācijas papīra naudas apgrozība okupētajās zemēs bija aizliegta. Savukārt okupētajām zemēm izlaistā nauda nebija paredzēta āpgrozībai Vācijā.

Okupētajām teritorijām izgatavoto papīra naudas zīmju nosaukums bija identisks Vācijas valsts valūtai, proti, reihsmarka (RM), bet naudas apgrozībā Latvijā šajā laikā nonāca arī Vācijas metāla sīknauda – reihsfeniņš (Rpf). Papīra naudas zīmes bija ar nominālvērtību 50 Rpf un 1, 2, 5, 10, 20 un 50 RM, bet metāla sīknauda bija Vācijā kaltās cinka 1, 5 un 10, bronzas 2, 5 un 10 un alumīnija 50 feniņu monētas.

298.6 1 reihsmarka.

Papīrs, 95.0 x 60.0 mm.

50 reihsfeniņu (averss).

Papīrs, 90.0 x 57.0 mm.

Kā oficiāls maksāšanas līdzeklis līdzās reihsmarkai un reihsfeniņam apgrozībā palika arī PSRS rublis. Vērtības attiecība starp rubli un reihsmarku bija: 10 rubļu = 1 reihsmarka.

Okupācijas reihsmarkas un 50 feniņu naudas zīmes iespiestas Berlīnē un Leipcigā. To dizaina mākslinieku uzvārdus Vācijas varas iestādes neizpauđa, un tie nav zināmi. Monētu dizaina autori bija Berlīnes mākslinieki O. H. V. Hadanks un Valdemārs Rēmišs, bet gravieri – Reinharde Kulrihs un Francis Kriškers.

50 feniņu un 1 un 2 reihsmarku naudas zīmes veidotas bez īpašiem mākslinieciskiem elementiem. 5 reihsmarku naudas zīmes reversā attēlots karavadoņu piemiņas monuments Minhenē. 20 reihsmarku naudas zīmes aversā redzama Albrehta Direra gravūra "Būvju meistars", bet reversā – Brandenburgas vārtu attēls, savukārt 50 reihsmarku aversā – zivju sievas portrets, reversā – Marienburgas cietoksnis Prūsijā.

299.a6 Vācijas vērmahta norēķinu zīmes (15.09.44.).

299.a 50 reihsmarku.
Papirs, 153.0 x 85.0 mm.

299.6 10 *reihsmarku* (averss).

Papirs, 145.0 x 75.0 mm.

5 *reihsmarkas* (averss).

Papirs, 134.0 x 69.0 mm.

1 *reihsmarka* (averss).

Papirs, 118.0 x 63.0 mm.

Vācijas monētas Latvijas okupācijas laikā
(1941–1945)

Feniņu nomināli	Kaļšanas gadi	Metāls	Diametrs (mm)	Bruto svars (g)
1	1923. – 1924., 1929.	Bronza*	17.5	2.0
2	1923. – 1924.	"	20.0	3.3
5	1923. – 1924.	Bronza**	18.0	2.5
10	1923. – 1924.	"	21.0	4.0
1	1924. – 1936.	Bronza*	17.5	2.0
2	1924. – 1936.	"	20.0	3.3
5	1924. – 1936.	Bronza**	18.0	2.5
10	* 1924. – 1936.	"	21.0	4.0
1	1936. – 1940.	Bronza*	17.5	2.0
2	1936. – 1940.	"	20.0	3.3
5	* 1936. – 1939.	Bronza**	18.0	2.5
10	1936. – 1939.	"	21.0	4.0
1	1940. – 1945.	Zn	17.0	1.8
5	1940. – 1944.	"	19.0	2.5
10	1940. – 1945.	"	21.0	3.5
50	1935., 1939. – 1944.	Al	22.5	1.3

* Kausējuma sastāvs: Cu – 95%, Sn – 4%, Zn – 1%.

** Kausējuma sastāvs: Cu – 91.5%, Al – 8.5%.

Okupācijas karaspēka vajadzībām kara beigu posmā Vācijā tika iespiestas jauna parauga reihsmarkas (Verrechnungsscheine für die deutsche Wehrmacht). Tās datētas ar 1944. gada 15. septembri, to nomināli – 1, 5, 10 un 50 RM. Šīs naudas zīmes 1945. gada sākumā bija apgrozībā Kurzemē (t.s. Kurzemes cietoksni), kur atradās ielenktais karaspēka grupējums "Nord" (vēlāk – "Kurland"). Trūkst ziņu, vai šīs naudas zīmes lietojuši arī civiliedzīvotāji, kā arī par to kursu pret iepriekšējā parauga okupācijas reihsmarkām.

100

РУБЛЕИ

PADOMJU NAUDA LATVIJĀ (1944 – 1992)

NAUDAS APRITE PIRMAJOS PĒCKARA GADOS

Baltijā pēc 2. pasaules kara tika restaurēta padomju vara, un 1944. – 1945. gadā Latvija atkal nonāca PSRS finansu un kredīta sistēmā. Naudas apgrozību PSRS regulēja centralizēti. Gan naudas emisiju, gan valsts kases funkcijas veica PSRS Valsts banka, bet Latvijas PSR naudas sistēma atradās pilnīgā tās kontrolē. To realizēja PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris ar tam pakļauto nodaļu tiklu. Turklāt Latvijas PSR darbojās arī citu PSRS centrālo banku vietējās – republikāniskās – bankas ar to nodaļām. Arī tām monetārajā politikā nebija dotas nekādas tiesības.

Vienotajai PSRS banku sistēmai bija kopēja naudas vienība – padomju rublis. Ārzemju valūtu apgrozība Latvijā, tāpat kā citur Padomju Savienībā, bija aizliegta.

Latvijā līdz 1947. gada naudas reformai apgrozībā atradās visas PSRS Valsts bankas iepriekšējos gados emitētās banknotes (červonci) un PSRS Finanšu ministrijas izlaistās valsts kases zīmes (rubļi), kā arī metāla siknauda (kapeikas). Nekādas izmaiņas, salīdzinot ar pirmskara laiku, nebija notikušas.

PSRS rubļa pirktspēja kara gados faktiski bija kritusies 10 – 15 reizi. Tomēr var runāt par rubļa relatīvu stabilitāti. To nodrošināja galvenokārt iedzīvotāju obligātie un brīvprātīgie maksājumi, kas sedza vairāk nekā pusi no visiem tiešajiem kara izdevumiem.

Kopš 1937. gada 19. jūlija rubļa kurss bija oficiāli piesaistīts ASV dolāram: $5.30 \text{ SUR} = 1 \text{ USD}$. Tas atbilda rubļa zelta saturam ($1 \text{ rublis} = 0.167674 \text{ g tīra zelta}$). Šāds kurss saglabājās līdz 1950. gada 1. martam, kad to paaugstināja, nosakot jaunu rubļa oficiālo zelta saturu ($1 \text{ rublis} = 0.222168 \text{ g tīra zelta}$) un kursu pret ASV dolāru: $4 \text{ SUR} = 1 \text{ USD}$. PSRS rublis tika piesaistīts zeltam.

Direktīvajā padomju ekonomikas sistēmā nauda bija zaudējusi vērtības mēra un daļēji arī uzkrāšanas līdzekļa funkci-

jas. Šie izkropļojumi radās normālu tirgus attiecību likvidācijas rezultātā. Mākslīga preču cenu noteikšana kavēja ražošanas attīstību un neļāva izvairīties no nepārtrauktas inflācijas. PSKP vadība vairākkārt mēģināja novērst inflāciju un likvidēt tās sekas ar dažādiem ekonomikas pārkārtojumiem – gan “uzlabojot” finansu un kredīta sistēmu, gan veicot naudas reformas. 1947. un 1961. gada naudas reformas veicināja tikai īslaicīgu naudas sistēmas stabilizāciju. Tomēr Padomju Savienības tautsaimniecības vispārēja neefektivitāte bija likumsakarīgs centralizētās plānsaimniecības modeļa īstenošanas rezultāts, un pēdējā – 1991. gada – naudas reforma vairs nespēja ne stabilizēt naudas sistēmu, ne apturēt “taisnīgas sadales” ekonomikas sabrukumu.

1947. GADA NAUDAS REFORMA

PSRS Ministru padome un VK(b)P CK 1947. gada 14. decembrī pieņēma lēmumu “Par naudas reformu un pārtikas un rūpniecības preču kartīšu atcelšanu”. Vienlaicīgi tika publicēta PSRS Finanšu ministrijas instrukcija par naudas reformas norises kārtību. Tā paredzēja apgrozībā esošās skaidrās naudas – rubļu un červoncu – apmaiņu pret jaunā parauga naudu attiecībā 10 : 1. Visa metāla siknauda palika apgrozībā, saglabājot nominālvērtību.

Lēmums par naudas reformu paredzēja, ka visa nauda apmaināma 7 dienu laikā – no 16. līdz 22. decembrim. Šajā laikā jaunās naudas zīmes atradās paralēlā apgrozībā ar vecajām.

Iedzīvotāju noguldījumu apmaiņa notika diferencēti:

- a) līdz 3 000 rubļu – 1 : 1;
- b) no 3 001 līdz 10 000 rubļu – 3 : 2;
- c) vairāk nekā 10 000 rubļu – 2 : 1.

Naudas līdzekļu atlikumi kooperatīvo uzņēmumu un kolhozu kontos bankās tika pārvērtēti attiecībā 5 : 4, bet valsts uzņēmumu un reliģisko organizāciju (biedrību) kontos tie palika bez izmaiņām.

Jaunās naudas zīmes bija 1, 3 un 5 rubļu (valsts kases zīmes) un 10, 25, 50 un 100 rubļu (PSRS Valsts bankas biļetes). Banknošu aversā bija saglabāts Ļeņina portrets, bet reversa dizaina veidojumā turpinājās Krievijas naudas tradīcija – rozešu un ciparu zīmējumi bija bez īpašiem izgreznojumiem. To mākslinieciskā veidojuma autori bija I. Krilkovs, I. Dubasovs, S. Pomanskis un Sojarskis.

Nominālvērtību vārdiskie apzīmējumi uz naudas zīmēm bija iespiesti krievu un PSRS republiku pamatnāciju valodās. Šāda uzrakstu sistēma saglabājās līdz 1991. gadam.

1947. gada naudas reforma atnesa smagus zaudējumus tiem

300.abc PSRS 1947. g. iespiesto papīra naudas zīmju (1947–1961) aversi.

300.a PSRS Valsts bankas biļetes. 100 rubļu (paraugs). 230.0 x 115.0 mm. 50 rubļu. 220.0 x 102.0 mm.

300.6 PSRS Valsts bankas biļetes.
25 rubļi.
170.0 x 96.0 mm.
10 rubļu.
160.0 x 92.0 mm.

300.c PSRS valsts kases billetes.

5 rubli.

87.0 x 145.0 mm.

3 rubli.

85.0 x 134.0 mm.

1 rublis.

82.0 x 125.0 mm.

**301. PSRS monētas (1924–1961)
kas bija apgrozībā Latvijā
(1940–1961).**

Poltiņiķs (50 kapeiku).

1924. Ag, 10,00 g, Ø 26,5 mm.

20 kapeiku.

1924. Ag, 3,60 g, Ø 22,0 mm.

20 kapeiku.

1943. Ni, 3,60 g, Ø 22,0 mm.

15 kapeiku.

1932. Ni, 2,70 g, Ø 19,5 mm.

15 kapeiku.

1943. Ni, 2,70 g, Ø 19,5 mm.

10 kapeiku.

1933. Ni, 1,80 g, Ø 17,3 mm.

10 kapeiku.

1935. Ni, 1,80 g, Ø 17,3 mm.

5 kapeikas.

1933. Cu/Al, 5,00 g, Ø 25,0 mm.

5 kapeikas.

1952. Cu/Al, 5,00 g, Ø 25,0 mm.

3 kapeikas.

1933. Cu/Al, 3,00 g, Ø 22,0 mm.

3 kapeikas.

1950. Cu/Al, 3,00 g, Ø 22,0 mm.

2 kapeikas.

1952. Cu/Al, 2,00 g, Ø 18,0 mm.

1 kapeika.

1948. Cu/Al, 1,00 g, Ø 15,0 mm.

ražotājiem, kuri pirms reformas bija saimnieciskai darbībai ņēmuši valsts kreditus. Saskaņā ar Finanšu ministrijas minētās instrukcijas 32. pantu šīs kredītsaistības netika pārvērtētas. Tā bija neslēpta kredītņēmēju aplaupīšana, jo kreditu "parādus" Latvijas PSR banku iestādes turpināja piedzīt vēl vismaz 20 gadu.

Vienlaicīgi ar naudas reformu atcēla pārtikas un rūpniecības preču sadales kartišu sistēmu. Komerccenu un kartišu devu cenu vietā tika noteiktas vienotas valsts mazumtirdzniecības cenas rubļos un kapeikās.

1961. GADA NAUDAS REFORMA

Reformas mērķis bija optimizēt apgrozībā esošo naudas apjomu, vienkāršot norēķinus, kā arī mazināt patēriņa preču cenu inflāciju. Lai to sasniegtu, tika izmantota denominācijas metode.

Saskaņā ar PSRS Ministru padomes 1960. gada 4. maija lēmumu PSRS Finanšu ministrija un PSRS Valsts banka noteica reformas saturu: ar 1961. gada 1. janvāri tika laistas apgrozībā jauna parauga papīra naudas zīmes un monētas ar šādu nominālvērtību: 1, 3 un 5 rubļu valsts kases zīmes, 10, 25, 50 un 100 rubļu PSRS Valsts bankas zīmes (banknotes), kā arī metāla siknauda – 1, 2, 3, 5 (no bronzas) un 10, 15, 20 un 50 kapeiku un 1 rubļa monētas (no vara un niķeļa sakausējuma).

Visas papīra naudas zīmes un monētas tika datētas ar gada skaitli "1961". Papīra naudas zīmes tika izgatavotas Permas valstspapīru spiestuvē, bet monētas – Ļeņingradas naudas kaltuvē.

1947. gada parauga papīra naudas zīmes, kā arī kopš 1924. gada izlaistās monētas bija apmaināmas pret jaunā parauga naudas zīmēm un monētām attiecībā 10 : 1. Tajā tika pārrēķināti arī visu valsts, kooperatīvu un privātpersonu kontu atlikumi bankās un krājāsēs, kā arī visas preču cenas, tarifi, algu likmes un tautsaimniecības maksājumi. Jaunā kārtība attiecās uz visām valsts un pilsoņu savstarpējām līgumu un parādu saistībām.

Ņemot vērā to, ka apmaiņas laiks bija pietiekami ilgs (3 mēneši) un iedzīvotāji tiešus zaudējumus necieta, šī uzskatāma par korektāko no visām padomju varas laikā notikušajām naudas reformām.

Pirms reformas oficiālajā naudas aprītē PSRS teritorijā vēl atradās daži padomju varas sudraba monētu kalumi: 50 kapeiku (1921. – 1922. gada izlaidums) un 1 rubļa (1921. – 1924. gada izlaidums) monētas (1921. – 1931. gadā kaltās 10, 15 un 20 kapeiku sudraba monētas tika izņemtas no apgrozības 1932. gadā).

Faktiski arī šīs monētas jau pirms 2. pasaules kara bija izzudušas no apgrozības. Pirms 1961. gada naudas reformas tās reizēm tika piedāvātas dārgmetālu iepirkšanas punktos. Arī PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris iepirka tās par valsts noteikto iepirkuma cenu.

302.a6 PSRS 1961. g. iespiestas papīra naudas zīmes (1961 – 1992).

302.a PSRS Valsts bankas biļetes.
100 rubļu.
140.0 x 70.0 mm.
50 rubļu.
140.0 x 70.0 mm.

- 302.6 25 rubļi (averss).
122.0 x 61.0 mm.
10 rubļu (averss).
122.0 x 61.0 mm.
PSRS valsts kases biļetes.
5 rubļi (averss).
114.0 x 57.0 mm.
3 rubļi (averss).
114.0 x 57.0 mm.
1 rublis (averss).
105.0 x 53.0 mm.

1961. gada parauga naudas zīmju mākslinieciskais noformējums (mākslinieki L. Majorova, N. Mihejevs un N. Sokolovs) neizraisa īpašu interesi. Padomju naudas vēsturē jau trešo reizi pēc kārtas uz banknotēm tika iespiests Ļeņina kanonizēts portrets, šoreiz profilā un nedaudz pārveidotā ovāla ietvarā.

Gatavojoties 1961. gada naudas reformai, tika izmēģināti dažādi metāla kausējumi un izgatavoti visu plānoto nominālvērtību monētu paraugi. Vairāki šādu monētu eksemplāri nonākuši Sanktpēterburgas Valsts-Ermitāžas monētu kolekcijā.

Neatklāts palicis noslēpums par 1, 2, 3 un 5 rubļu vara/niķeļa monētu parādīšanos atklātībā jau 1960. gada sākumā, t.i., gadu pirms reformas. Šīs monētas bija datētas ar 1958. gadu. Daži pētnieki uzskata tās par monētu paraugkalumiem. Tomēr nav saprotams, kā tie tik lielā daudzumā varēja nonākt kolekcionāru īpašumā Maskavā, Ļeņingradā, Rīgā u.c. Šo monētu cena "melnajā" tirgū nebija pat sevišķi augsta, piemēram, 5 rubļu monēta tika piedāvāta par 50 – 70 rubļu. Visi monētu nomināli bija apskātāmi arī Rīgas kolekcionāru rīkotajās izstādēs. Monētas tika izvestas pat uz ārzemēm. Šie fakti ļauj secināt, ka to izgatavošanai bijis masveida raksturs sakarā ar jau 1958. gadā gatavoto naudas reformu. Nenoskaidrotu iemeslu dēļ šīs monētas oficiālā apgrozībā tomēr netika laistas, bet to vietā 1961. gadā izlaida līdzīga zīmējuma 1 rubļa monētu ar attiecīgu gada skaitli. Taču daļa 1958. gada monētu acimredzot īpašā ceļā būs nokļuvušas kalnā vai banku darbinieku rokās un tālāk pārceļojušas pie kolekcionāriem.

Kopš 1961. gada 1. janvāra tika paaugstināts rubļa zelta saturs (1 rublis = 0.987412 g tīra zelta) un tā kurss pret ASV dolāru (0.90 SUR = 1 USD). Lēmumu par to pieņēma PSRS Ministru padome 1960. gada 15. novembrī.

Valdība uzdeva Valsts bankai turpmāk iepirkt agrāko laiku zelta un sudraba monētas, maksājot 1 rubli par gramu tīra zelta un 3 kapeikas par gramu tīra sudraba. Jaunās cenas tika paziņotas PSRS Valsts bankas valdes 1960. gada 23. decembra apkārtrakstā Nr. 921. Saskaņā ar šo rīkojumu PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris iepirka no iedzīvotājiem cēlmetāla monētas, maksājot par zelta 10 rubļu monētu 7.74 padomju rubļus, bet par sudraba 1 rubļa monētu – 0.52 rubļus. Sikāku nominālu monētu cenas bija attiecīgi zemākas. PSRS Valsts bankas valde uzdeva Latvijas Republikāniskajam kantorim iepirkt arī Latvijas brīvvalsts laikā kaltos sudraba latus, maksājot par 5 latu monētu 60 kapeiku, par 2 latu – 24 kapeikas, bet par 1 lata monētu – 12 kapeiku. Tikai 1970. gada maijā zelta un sudraba iepirkuma cenas sāka pieaugt, un 1985. gadā par gramu tīra zelta maksāja 23.30 rubļu, bet par sudraba – 0.18 rubļu. Latvijas iedzīvotāji savu zeltu un sudrabu par ļoti zemu cenu bija spiesti pārdot valstij, kas

saglabāja tirdzniecības ar dārgmetāliem monopoltiesības. Latvijas Republikāniskā kantora Rīgas pilsētas pārvaldes galvenais grāmatvedis J. Šteinbergs liecināja, ka parasti bankai pārdots dažas, retos gadījumos – pārdesmit zelta monētu. Tikai reiz – 1985. gadā – bankai pārdots ievērojams Krievijas cara laiku zelta monētu krājums – kopsummā par 36 tūkst. rubļu.

Visas Latvijā iepirtās dārgmetāla monētas tika nosūtītas uz PSRS Valsts bankas centrālo glabātavu Maskavā.

303. PSRS monētas (1961–1991).

50 kapeiku.

1983. Cu/Ni, 4.40 g, Ø 24.0 mm.

20 kapeiku.

1988. Cu/Ni, 3.60 g, Ø 21.8 mm

15 kapeiku.

1978. Cu/Ni, 2.70 g, Ø 19.5 mm

10 kapeiku.

1980. Cu/Ni, 1.80 g, Ø 17.3 mm

5 kapeikas.

1980. Cu/Zn, 5.00 g, Ø 25.0 mm.

5 kapeikas.

1991. Cu/Zn, 5.00 g, Ø 25.0 mm

3 kapeikas.

1981. Cu/Zn, 3.00 g, Ø 22.0 mm

2 kapeikas.

1973. Cu/Zn, 2.00 g, Ø 18.0 mm

1 kapeika.

1969. Cu/Zn, 1.00 g, Ø 15.0 mm

304. 1 rublis.

1961. Cu/Ni, 7.50 g, Ø 27.0 mm.

KSFPR un PSRS 1921. – 1957. gadā kaltās monētas

Nomināls	Kalšanas gadi	Metāls	Raudze	Bruto svars (g)
1 červoncs	1923.	Au	900°	8.60
1 rublis	1921. – 1924.	Ag	900°	20.00
50 kapeiku	1921. – 1922.	"	900°	10.00
Poltņņiks	1924. – 1927.	"	900°	10.00
20 kapeiku	1921. – 1931.	"	500°	3.60
15 kapeiku	1921. – 1931.	"	500°	2.70
10 kapeiku	1921. – 1931.	"	500°	1.80
20 kapeiku	1931. – 1957.	Ni	–	3.60
15 "	1931. – 1957.	"	–	2.70
10 "	1931. – 1957.	"	–	1.80
5 kapeikas	1926. – 1957.	Cu – 95%, Al – 5%	–	5.00
3 "	1926. – 1957.	"	–	3.00
2 "	1926. – 1957.	"	–	2.00
1 kapeika	1926. – 1957.	"	–	1.00
5 kapeikas	1924.	Cu	–	16.40
3 "	1924.	"	–	9.80
2 "	1924. – 1925.	"	–	6.50
1 kapeika	1924. – 1925.	"	–	3.30
1/2 kapeikas	1925. – 1928.	"	–	1.60

1991. GADA NAUDAS REFORMA

Reforma notika laikā, kad inflācija draudēja pilnīgi sagraut Padomju Savienības naudas sistēmu. Ja 80. gadu pirmajā pusē vidēji gadā tika papildus emitēti 3 – 4 mljrd. rubļu, tad 1988. gadā – jau 11.5 mljrd., 1989. gadā – 18.0 mljrd., bet 1990. gadā – 25.0 mljrd. rubļu. Turklāt bija sākusies valsts īpašuma legāla un puslegāla privatizācija, kurā, savstarpēji konkurējot, iesaistījās ne tikai PSKP augstākā nomenklatūra, bet arī "ēnu ekonomikas" darboņi. Šajā laikā Baltija un Aizkaukāzs cīnījās par valstisku neatkarību, radās separātiskas tieksmes arī citos PSRS reģionos.

Iespējams, ka, strauji izņemot no apgrozības 50 un 100 rubļu naudas zīmes, kas veidoja apgrozībā esošās naudas masas lielāko daļu, reformai vajadzēja atrisināt trīs tās autoriem aktuālas problēmas: sagraut ekonomisko konkurenci, radīt republiku naudas saimniecībā haosu, no kura tās saviem spēkiem nespētu atzīrt un tādēļ samierinātos ar piederību PSRS, kā arī noslāpēt valsti strauji progresējošo inflāciju.

1991

1991

305. PSRS finanšu ministra V. Pavlova vadītās 1991. g. naudas reformas gaitā emitētās papīra naudas zīmes (PSRS Valsts bankas biļetes).
100 rubļu.
140.0 x 70.0 mm.
50 rubļu (averss).
140.0 x 70.0 mm.

Pirmā liecība par gatavošanos jaunai naudas reformai bija rubļa komerckurss pazemināšana pret ASV dolāru, nosakot, ka ar 1990. gada 1. novembri 1.80 rubļi tiek pielīdzināti 1 ASV dolāram. Tas nozīmēja rubļa devalvāciju, kaut arī tā oficiālais kurss pret ASV dolāru saglabājās.

Gatavojoties reformai, pēc iespējas vairāk veco 50 un 100 rubļu naudas zīmju tika nosūtīts uz valsts perifēriju, tādējādi piesātinot tur naudas apgrozības kanālus ar perspektīvā grūti apmaināmu naudu.

Reformu ievadīja PSRS prezidenta 1991. gada 22. janvāra dekrēts un PSRS Ministru padomes lēmums par 50 un 100 rubļu naudas zīmju apmaiņas noteikumiem. Tās bija apmaināmas šādā kārtībā:

- strādājošiem pilsoņiem darbavietās vidējās mēnešalgas apjomā (lielākas naudas summas vajadzēja deklarēt);

- pensionāriem un pārējiem iedzīvotājiem PSRS krājbankas republikāniskajā bankā, pastā vai tautas deputātu padomē, nepārsniedzot 200 – 500 rubļu vienai personai.

Anulētās naudas zīmes bija iesniedzamas apmaiņai 3 dienu laikā: 23., 24. un 25. janvārī (atsevišķos gadījumos šo termiņu pagarināja).

Tādējādi valsts institūcijām vajadzēja pārfiltrēt milzīgu naudas masu, cerot, ka legāli neapmaināmās banknotes izzudīs no apgrozības un to summu varēs ieskaitīt reformas aktivā.

Apmaiņas periodā valsts muitas iestādes nepieļāva anulēto naudas zīmju ieviešanu PSRS teritorijā no ārzemēm.

1991. gada I pusgadā krājkasēm un visām banku iestādēm atļāva izmaksāt noguldītājiem ne vairāk par 500 rubļu mēnesī, par izsniegto summu izdarot atzīmi pasē.

Latvijā kopumā no apgrozības tika izņemti 750 milj. rubļu, bet jauno naudas zīmju izsniegšana tika aizkavēta, jo līdz 25. februārim no Maskavas tika atsūtīti tikai 175 milj. rubļu.

Iecerētos politiskos un monetāros mērķus reforma nenasniecda: naudas daudzums apgrozībā netika optimizēts, inflācija turpināja palielināties. Augstākajos varas koridoros un lielā biznesa aprindās gaidāmie notikumi nepalika apslēpti jau pirms reformas. Tas ļāva savlaicīgi atbrīvoties no 50 un 100 rubļu naudas zīmēm un neciest zaudējumus. Zaudētāji bija pārsvarā tie, kas nepaguva iesniegt naudu apmaiņai vai nesamainīja to pret sīkākām naudas zīmēm jau pirms reformas.

Reformas gaitā apgrozībā izlaida jauna parauga naudas zīmju sēriju. Tajā ietilpa 1961. gada parauga 1, 5, 10, 50 un 100 rubļu zīmes, kurās uzdruka kombinēta ar nedaudz pārveidotu aversa un reversa zīmējumu un iespiests gada skaitlis – "1991". Sērijā ietilpa arī jauna parauga naudas zīmes ar 200, 500, 1 000 un 5 000 rubļu nominālvērtību.

Inflācija palielinājās, un rubļa komerckurss pret ASV dolāru

turpināja kristies arvien straujāk: 1991. gada janvārī 1 USD Maskavā maksāja 1.66 RUR, 1992. gada sākumā – 55 RUR, bet 1993. gada sākumā – 442 RUR (tirgus cena). Krievijas Centrālā banka, kas kļuva par PSRS Valsts bankas mantinieci, līdz 1992. gada vidum vēl mēģināja iegrožot inflāciju, bet pēc tam naudas drukāšana turpinājās arvien augošā tempā. Taču Latvija tobrīd jau gāja savu ceļu.

306.ab PSRS 1991. g. iespiestās papīra naudas zīmes – PSRS Valsts bankas biļetes (Latvijā bija apgrozībā līdz 20.07.92.).

306.a 500 rubļu.
143.0 x 70.0 mm.
200 rubļu (averss).
143.0 x 70.0 mm.

306.6 10 rubļu.

122.0 x 61.0 mm.

5 rubli (averss).

114.0 x 57.0 mm.

3 rubļi (averss).

114.0 x 57.0 mm.

1 rublis (averss).

105.0 x 53.0 mm.

PSRS JUBILEJAS UN PIEMIŅAS MONĒTAS LATVIJĀ (1965 – 1991)

Naudas apgrozībā Latvijā kopš cariskās Krievijas naudas sistēmas sabrukuma jubilejas un piemiņas monētu nebija. Šādas monētas nekala arī Latvijas brīvvalsts laikā.

1965. gada aprīli PSRS Finanšu ministrija un Valsts banka laida apgrozībā pirmo padomju jubilejas monētu (nominālvērtība – 1 rublis). Vara/niķeļa monēta bija veltīta uzvaras pār fašistisko Vāciju 2. pasaules karā 20. gadadienai.

Turpmāk jubilejas un piemiņas monētu kalumi PSRS kļuva regulāri. Pakāpeniski pārņemot ārvalstu tehnoloģiju, tās kala Ļeņingradas naudas kaltuvē.

Laikā no 1965. līdz 1991. gadam tika izlaists vairāk nekā 100 dažādu jubilejas un piemiņas monētu ar 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 un 150 rubļu nominālvērtību. Visas tās izgatavotas no vara un niķeļa, jaunsudraba, sudraba, zelta, platīna un palādija kausējuma un nonāca apgrozībā arī Latvijā. 63 izlaidumu monētas ar 1, 3 un 5 rubļu nominālvērtību nonāca arī naudas apgrozībā, visas pārējās – uzlabotas kvalitātes ("proof") – kalpoja tikai kolekcionāru un reprezentācijas vajadzībām. Padomju varas nodibināšanas 50. gadadienai (1967) bija veltītas 10, 15 un 20 kapeiku monētas. Atzīmējot latviešu dzejnieka Raiņa 125. dzimšanas dienu, 1990. gadā tika laista apgrozībā arī vienīgā PSRS jubilejas monēta, kuras tematika tieši skar Latvijas vēsturi. Kolekcionāru vajadzībām 1989. gada aprīli 19 agrāk (1965–1986) kaltas jubilejas un piemiņas monētas tika izlaistas atkārtoti. Tām visām bija 1 rubļa nominālvērtība, uzlabota kvalitāte un neliela tirāža (55.0 tūkst. eks.).

Pirmās monētu tirāžas (1965–1970) bija lielas (līdz 50 milj. eks.), un Latvija no katras saņēma vairākus miljonus monētu. Turpmākajos gados monētu tirāžas ievērojami samazinājās, arī Latvija šīs monētas saņēma galvenokārt kolekcionāru un reprezentācijas vajadzībām.

Galatavojoties 1980. gada XXII olimpiskajām spēlēm Maskavā, Padomju Savienībā sāka kalt tām veltītas sudraba, zelta un platīna monētas. To izlaide sākās 1977. gadā un turpinājās līdz 1980. gadam. Pavisam tika izlaistas 45 šim notikumam veltītas monētas. No tām 6 jaunsudraba monētas (nominālvērtība – 1 rublis) nonāca arī naudas apgrozībā. Pārējās – sudraba (14 veidu ar 5 un tikpat daudz – ar 10 rubļu nominālvērtību), zelta (6 veidu) un platīna (5 veidu) – kļuva par īpašu tirgus preci. Olimpisko piemiņas monētu reversu greznoja populāru olimpisko sporta veidu, sporta būvju un spēļu rīkotāju pilsētu – Kijevas, Ļeņingradas, Maskavas, Minskas un Tallinas – ievērojamāko arhitektūras pieminekļu attēli un XXII olimpisko spēļu emblēma, bet aversu – valsts ģerbonis.

307. 1 rublis.

XXII olimpisko spēļu piemiņas monēta.
1977. Cu/Ni, 12.50 g, Ø 31.0 mm.

308. 1 rublis.

XXII olimpisko spēļu piemiņas monēta.
1978. Cu/Ni, 12.50 g, Ø 31.0 mm.

309. 5 rubļi.

XXII olimpisko spēļu piemiņas monēta.
1979. Ag, 16.67 g, Ø 33.0 mm.

310. 10 rubļu.

XXII olimpisko spēļu piemiņas monēta.
1979. Ag, 33.30 g, Ø 39.0 mm.

311. 1 rublis.

Latviešu dzejnieka Raiņa 125 gadu
piemiņas monēta. 1990.
Cu/Ni, 13.00 g, Ø 31.0 mm.

XXII olimpisko spēļu piemiņas monētu
numismātiskie dati

Nomināli		150	100	10	5	1
Dati	Metāls	Pt	Au	Ag	Ag	Cu/Ni/Zn
	Diametrs (mm)	28.60	30.00	39.00	33.00	31.00
	Svars (g)	15.55	17.28	33.33	16.67	12.50
	Raudze	900°	900°	900°	900°	—
	Tīrs metāls (g)	15.53	15.54	30.00	15.00	—
	Monētas josta	rievota	rievota	rievota	rievota	ar uzrakstu*
	Kvalitāte	"proof"	"proof"	"proof"	"proof"	"brilliant uncirculated"

* Viens rublis (krievu val.).

Pēc olimpiādes – 1987. gada pavasari – PSRS Valsts banka nepārdotās monētas sadalīja realizācijai savienoto republiku tirdzniecības organizācijām, un agrāk grūti iegūstamās piemiņas monētas pārdeva 7 Rīgas juvelierizstrādājumu veikalos un Centrālajā universālveikalā.

PSRS olimpisko jubilejas monētu klāstu papildināja 1991. gadā izlaistās 6 vara/niķeļa monētas (nominālvērtība – 1 rublis), kas bija veltītas XXV olimpiskajām spēlēm Barselonā.

LATVIJAS NACIONĀLĀS VALŪTAS ATJAUNOŠANA

EMISIJAS BANKAS ATJAUNOŠANA LATVIJĀ

Apzinoties centralizētas plāna ekonomikas bezperspektivitāti, 80. gadu vidū PSKP CK izvirzīja daudzpusīgu PSRS politiskās un ekonomiskās sistēmas pārkārtošanas programmu. Pirmā svaigā vēsma, kas sapurināja PSRS finansu sistēmu, bija PSKP CK 1987. gada jūnija plēnumā apstiprinātās "Ekonomiskās vadības kardinālas pārkārtošanas pamattēzes". Tās ievadīja finansu sistēmas decentralizāciju PSRS un noteica, ka "republikas kompetencē ir organizēt banku darbību un naudas apriti, t.sk. ieviest pašai savu valūtu un noteikt tai apmaiņas kārtību un kursu attiecībā pret citām valūtām, arī pret rubļiem kā kopēju PSRS valūtu". Iespējas, ko radīja šīs tēzes, tika izmantotas Latvijā, kur jau 1988. gadā sākās banku sistēmas reorganizācija.

Būtu bijis dabiski, ja par neatkarību atguvušās Latvijas Republikas centrālo un emisijas banku reorganizācijas ceļā būtu kļuvis PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris (kopš 1987. gada 16. oktobra – PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskā banka). Taču tas nenotika, un valsts centrālās un emisijas bankas funkcijas veidojās ārpus tā sienām. Politiskas konfrontācijas apstākļos kantoris (banka) nespēja veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai atbrīvotos no PSRS politiskā un ekonomiskā diktāta.

Tāpēc būtisks un radikāls Latvijas ekonomiskās neatkarības pieteikums bija Latvijas PSR Augstākās padomes 1990. gada 2. martā pieņemtais likums "Par bankām" un lēmums "Par Latvijas Banku". Likumā tika deklarēts, ka republikas bankas un citas kredītiestādes ir juridiskas personas, kas darbībā pamatojas nevis uz PSRS, bet Latvijas PSR likumiem un saviem statūtiem. Likums noteica arī, ka Latvijas PSR tiek dibināta (faktiski – atjaunota) Latvijas Banka – centrālā banka ar visām šim statusam atbilstošajām funkcijām. Tā kļuva patstāvīga

valsts banka ar naudas emisijas tiesībām, banku banka attiecībā pret komercbankām; tās pārziņā nonāca monetārās politikas instrumenti.

Taču likumdevējiem neizdevās šo ieceri īstenot uzreiz. Tikai pēc 1990. gada 4. maija Deklarācijas par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu un PSRS sabrukuma ar Latvijas Republikas Augstākās padomes 1991. gada 3. septembra lēmumu "Par Latvijas Republikas teritorijā esošo banku iestāžu reorganizāciju" Latvijas Banka reāli kļuva par centrālo un emisijas banku. Ar šo lēmumu Latvijas Banka pārņēma PSRS Valsts bankas Latvijas Republikānisko banku un citas valsts kredītiestādes saskaņā ar bilances stāvokli 1991. gada 1. augustā. Latvijas Banka kļuva par starptautiski atzītu neatkarīgās Latvijas centrālo finanšu institūciju. Par tās prezidentu kļuva Latvijas Republikas Augstākās padomes Ekonomikas komisijas Banku un finanšu sektora vadītājs, Latvijas Nacionālās neatkarības kustības dalībnieks Einars Repše. Šiem notikumiem sekoja ātrs un pilnīgs bijušā PSRS finanšu centra Latvijā – PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskās bankas – noriets *de facto*.

1992. gada 4. martā Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma likumu "Par 1922. gadā dibinātās Latvijas Bankas tiesību pārņemšanu". Tas nostiprināja atjaunotās Latvijas Bankas prestižu un sekmēja tās turpmāko darbību, kā arī pavēra ceļu Anglijā, ASV, Francijā un Šveicē noguldīto Latvijas zelta depozītu atgūšanai. Latvijas Bankas kā valsts centrālās un emisijas bankas statusu galīgi nostiprināja 1992. gada 19. maijā pieņemtie Latvijas Republikas likumi "Par bankām" un "Par Latvijas Banku". Pirmo reizi Latvijā likumdošanas ceļā tika nodrošināta valsts centrālās bankas neatkarība no valdības politikas. Likums "Par Latvijas Banku" neparedzēja tās komercdarbību, tāpēc 1992. gada 2. decembrī valsts likumdevējs pieņēma lēmumu par tās 49 nodaļu pārveidošanu un privatizāciju.

1993. gada 10. maijā Latvijas Banka nodeva un Latvijas banku privatizācijas fonds pieņēma pārvaldīšanā šīs nodaļas ar to saistībām un prasībām. Turpmāk 11 bijušās Latvijas Bankas nodaļas tika pārdotas izsolēs funkcionējošām komercbankām, no 16 bijušām nodaļām izveidojās 9 patstāvīgas komercbankas, 21 nodaļa tika apvienota valsts dibinātajā komercbankā a/s "Latvijas universālā banka", 1 – likvidēta.

1992. gada maijā Latvijas Republika kļuva par Starptautiskā valūtas fonda dalībvalsti un saņēma šīs ietekmīgās finanšu institūcijas aizdevumu naudas sistēmas stabilizācijai. Tomēr aizdotā summa tika saglabāta neskarta.

LATVIJAS RUBĻIS

Nacionālās valūtas atjaunošanai Latvijā bija ne tikai ekonomiska, bet arī politiska nozīme. Sabrūkot PSRS, radās nepieciešamība nodrošināt Latvijas darbaspēka un preču tirgu ar vietējiem naudas resursiem, lai sekmīgi pretotos centrālās varas sankcijām pret nacionālās neatkarības centieniem. Nacionālajai valūtai bija jāklūst ne tikai par ekonomiskas patstāvības garantu – tā ieguva arī politiska simbola nozīmi. Tāpēc pret to tika vērsti gan atklāti, gan maskēti Maskavas politiķu pretsoļi.

Latvijas Republikas Augstākā padome 1990. gada 31. jūlijā pieņēma lēmumu "Par Latvijas Republikas naudas sistēmas izveidošanas programmu". Tās sagatavošanu uzdeva Latvijas Bankas padomei, kura to veica sadarbībā ar Latvijas un ārvalstu konsultantiem. Īpaši vērīgi, gatavojoties naudas reformai, tika pētīta Latvijas brīvvalsts pirmās naudas reformas gaita. 1991. gada 26. novembrī tika izveidota Latvijas Republikas Naudas reformas komiteja (Ministru padomes priekšsēdētājs I. Godmanis, Latvijas Bankas prezidents E. Repše un Augstākās padomes Ekonomikas komisijas priekšsēdētājs O. Kehris).

Speciālistiem, kas gatavoja nacionālās valūtas emisiju, bija skaidrs, ka atdališanās no PSRS rubļa zonas būs ļoti sāpīga un sekas – grūti prognozējamas. Kaut arī neatkarību atguvusi latviešu tauta nepacietīgi gaidīja nacionālās valūtas – lata – laišanu apgrozībā, to nedrīkstēja sasteigt. Neveiksme varēja izraisīt katastrofu, kas ļautu apšaubīt Latvijas ekonomiskās un politiskās patstāvības spēju. Lai tas sekmīgi darbotos, latam bija jānāk kā stabilai nacionālajai valūtai un strauji jāiegūst iedzīvotāju nedalīta uzticība. Taču to kavēja PSRS ekonomiskais mantojums. Lai iegūtu stabilu latu, pirms tā emisijas vispirms vajadzēja mazināt inflāciju. Šim nolūkam PSRS rublis vairs nederēja, jo Latvija bija kļuvusi politiski patstāvīga. Tāpēc inflācijas palēnināšanas periodam tika emitēta Latvijas Republikas pagaidu nauda – Latvijas rublis. 1992. gada sākumā naudas krājumi Latvijas banku kasēs bija tiktāl izsīkuši, ka to apjoms tuvojās kritiskai robežai. Neraugoties uz to, ka pirmās latu banknotes jau bija nodotas iespiešanai, 1992. gada 4. maijā tika pieņemts Naudas reformas komitejas lēmums Nr. 1 par Latvijas rubļa laišanu apgrozībā. Kā likumīgs maksāšanas līdzeklis Latvijā tas nonāca apgrozībā paralēli bijušās PSRS Valsts bankas un Krievijas Centrālās bankas naudas zīmēm. Turpmāk visos maksājumos Latvijā obligāti pieņemami bija gan Latvijas, gan Krievijas rubļi, un to vērtības attiecība bija 1 : 1.

Latvijas rublis tika laists apgrozībā 1992. gada 7. maijā. Pirmo Latvijas rubļu (LVR) nomināli bija 1, 5, 20, 50, 200 un

312. a6 500, 200, 50, 20 Latvijas rubļu.

Latvijas Bankas pagaidu naudas zīmes, iespiestas 1992. g.

Rīgas Paraugtipogrāfijā.

Mākslinieks K. Šmelkova.

Papīrs, 120.0 x 60.0 mm.

500 rubļu naudas zīmes. Septembrī un novembrī tika laistas apgrozībā arī 2 un 10 rubļu naudas zīmes. Šo naudas zīmju grafiskā tēla autors bija mākslinieks Kirils Šmelkova, tās iespieda Rīgas Paraugtipogrāfijā uz Somijā izgatavota papīra ar ūdenszīmēm. Latvijas rubļu banknotes rotāja stilizēti na-

312. a 500, 200 Latvijas rubļu.

312. 6 50, 20 Latvijas rubļu.

cionālie ornamenti, un tonālā gradācija pastiprināja patikamo kopiespaidu.

Ja Latvijas un Krievijas rubļu paralēla apgrozība reformas sākumposmā Latvijā veiksmīgi mazināja inflāciju un nodrošināja visas naudas aprites prasības, tad drīz vien sakarā ar

313. a6 10, 5, 2, 1 Latvijas rublis.

Latvijas Bankas pagaidu naudas zīmes, iespiestas 1992. g.

Rīgas Paraugtipogrāfijā.

Mākslinieks K. Šmelkovs.

Papīrs, 120.0 x 60.0 mm.

313. a 10, 5 Latvijas rubļi.

inflācijas tālāku attīstību Krievijā un Ukrainā Krievijas rubļu piedāvājums sāka strauji augt, radot briesmas naudas apgrozībai Latvijā. Tāpēc 1992. gada 6. jūlijā Naudas reformas komiteja noteica, ka ar 20. jūliju Latvijas rublis kļūst par vienīgo likumīgo maksāšanas līdzekli Latvijā (PSRS sīknaudas

13. 6 2, 1 Latvijas rublis.

apgrozība šeit tika pārtraukta ar 13. jūliju). Par mazāko maksāšanas vienību valstī kļuva Latvijas rublis. Latvijā sākās bezmonētu periods, kas turpinājās līdz 1993. gada 25. martam, kad apgrozībā parādījās 1 lata monētas. Naudas reformas komiteja noteica arī, ka visi rubļu konti bankās kļūst par

Latvijas rubļu kontiem, bet norēķiniem Krievijas rubļos kā norēķiniem jebkurā ārzemju valūtā atverami atsevišķi konti.

Latvijas Banka 1992. gada 4. augustā pārtrauca bezskaidras naudas līdzekļu nekontrolētu pārskaitīšanu no viena veida nekonvertējamās valūtas konta uz citu, tādējādi nodalot bijušo PSRS republiku bezskaidrās naudas plūsmas (tikai Ukraina vien līdz 20. jūlijam bija ieskaitījusi Latvijas uzņēmumu kontos apmēram 6 mljrd. praktiski bezvērtīgu rubļu). Norēķiniem ar katru šādu republiku tika atvērts atsevišķs konts. Tādējādi izdevās pasargāt Latviju no milzīgās bezskaidras naudas plūsmas un nodrošināt Latvijas rubļa stabilizācijas sākumu.

Sākot ar 1992. gada 7. augustu, Latvijas Banka pirka un pārdeva ārzemju nekonvertējamās valūtas bezskaidrā naudā pēc katrai bijušās PSRS republikas valūtai Latvijas rubļos noteikta kursa (izņemot Igaunijas kronu).

Turpmāk Latvijas rublis sāka stabilizēties, un NVS valstu valūtu intervences briesmas bija novērstas. Latvijas rubļa vērtība no 1992. gada augusta līdz 30. decembrim pieauga no 0.95 līdz 0.37 LVR par 1 RUR.

Cits Latvijas rubļa stabilizācijas un inflācijas ierobežošanas veids bija 1992. gada 11. septembrī uzsāktā ASV dolāru pārdošana komercbankām par nedaudz zemāku kursu nekā valūtas maiņas punktos. No 1992. gada 1. līdz 31. decembrim Latvijas Banka par vienu ASV dolāru maksāja 168.76 LVR, bet to pārdeva par 175.16 LVR.

Latvijas rubļu skaidrās naudas daudzums apgrozībā 1992. gada beigās bija 15.5 mljrd., t.sk. banku kasēs – 0.8 mljrd. Naudas masa kopā ar bezskaidro naudu bija 32.6 mljrd. LVR. Naudas apgrozībā lielākais bija 500 un 200 rubļu nominālu vērtības apjoms un īpatsvars – attiecīgi 9.8 un 3.9 mljrd. rubļu jeb 63% un 25%.

Latvijas rubļus izņēma no apgrozības 1993. gada 18. oktobrī. Taču arī pēc šī datuma līdz 1994. gada 1. jūlijam Latvijas Banka turpināja to apmaiņu pret latiem – valūtu, kas bija atguvusi savu likumīgo vietu Latvijas Republikas naudas aprītē.

LATS UN SANTĪMS

Iniciatīvas grupa Latvijas Republikas tradicionālās valūtas – lata – atjaunošanai izveidojās jau 1989. gada rudenī Latvijas Kultūras fonda (LKF) paspārnē. Tajā darbojās šī fonda priekšsēdētāja vietniece R. Umblija, galvenais mākslinieks U. Jankavs un ekonomists Ē. Vēciņš. Papīra naudas zīmju un monētu konkursa noteikumu sagatavošanā piedalījās arī arhitekts G. Gedulis un ekonomists G. R. Grīns. Oficiālajās

314.abc
 5, 10, 20, 50, 100, 500 latu.
 Latvijas Bankas naudas zīmes,
 iespiestas 1992. g. Vācijā
 (Giesecke & Devrient GmbH).
 Mākslinieki I. Žodžiks, V. Ošiņš.
 Papīrs, 130,0 x 65,0 mm.

314.a 500, 100 latu.

314.6 50, 20 latu.

314.c 10, 5 lati.

apriņdās konkursa ideja vēl ne vienmēr tika uztverta atsaucīgi. Tomēr Latvijas PSR Finanšu ministrijas atbalsts un LKF piešķirtie 6 000 rubļu prēmiju fondam ļāva izsludināt iecerēto konkursu. Sacensties par jauno lata papīra naudas zīmju un latu un santimu monētu labāko grafisko risinājumu tika aicināts ikviens interesents.

No 1991. gada 1. februāra līdz 15. jūnijam LKF saņēma vairāk nekā 20 naudas zīmju grafisko projektu. Iesniegtos darbus vērtēja Latvijas Mākslinieku savienības un Mākslas akadēmijas pārstāvji. Par interesantākajiem tika atzīti mākslinieka Aivara Plotkas nacionāli romantiskā stilā iecerētais projekts un Valda Ošiņa un Imanta Žodžika veidotais projekts, kurā latviskās mentalitātes un vēstures elementu interpretācijai izmantota modernā datorgrafika. Atzinību izpelņijās tēlnieka Edgara Grīnfelda monētu dizaina projekts. Latvijas Republikas Augstākā padome 1991. gada 13. martā pieņēma lēmumu "Par Latvijas Republikas naudaszīmju izgatavošanu". Ministru padomei un Latvijas Bankai tika uzdots radīt jauno papīra naudas zīmju un monētu izgatavošanas programmu un nodrošināt tās finansēšanu. Ar šo lēmumu tika izveidota arī Latvijas Republikas naudas zīmju sižetiskā risinājuma komisija (10 cilvēku). Kopš 1992. gada sākuma komisijas darbā piedalījās arī Latvijas Bankas prezidents E. Repše, tajā darbojās mākslinieks, Latvijas Bankas mākslinieciskais konsultants L. Šēnbergs. Komisija atzina, ka konkursā godalgoto lata naudas zīmju projektu sagatavošana jāturpina V. Ošiņam un I. Žodžikam.

Pirmais Latvijas Bankas līgums ar Vācijas firmu *Giesecke & Devrient GmbH* Minhenē par 5 latu banknošu iespiešanu tika noslēgts 1991. gada septembrī, bet par monētu kalšanu – ar Bavārijas monētu kaltuvi (*Bayerisches Hauptmünzamt*) – 1992. gada martā.

Papīra naudas zīmes rotā latviskās vides un garīgās kultūras simboli: ozols (Ls 5), Daugava (Ls 10), latviešu sēta (Ls 20), buru kuģis (Ls 50), Krišjāņa Barona portrets (Ls 100) un latvju jaunavas profils (Ls 500), kas atveido R. Zariņa darināto un 1929., 1931. un 1932. gadā kalto 5 latu monētu reversa attēlu. Sešu gadu desmitu ritumā kļuvis par latviskās identitātes simbolu, šis profils redzams arī visu 1992. gada izlaiduma banknošu ūdenszīmē. Tā latu banknotēs simboliski attēlots latviešu tautas ceļš laiku lokos. Tas aizsācies zem svētozoliem likteņupes Daugavas krastos, caur sakoptajām latvju sētām aizvijies līdz Rīgai, izveidojot to par Hanzas pilsētu, vedis dainu tautu pretī atmodai un brīvībai. Vertikālo dominanti šajās naudas zīmēs veido Lielvārdes jostas fragments, kas kombinēts ar nomināla vērtības apzīmējumu. Banknošu reversa motīvi raksturo tēvtēvu dienu ritumu un darba soli, arī svētku brīžu noskaņas. Tur tēloti sprēslicas (Ls 5), senlatviešu stopa šķēršu

315. 10 un 100 latu Latvijas Bankas naudas zīmju nerealizēti meti.

Mākslinieks A. Plotka. 1991.

saktas (Ls 10), dreļļu rakstu (Ls 20), Rīgas ģerboņa (Ls 50), Lielvārdes jostas rakstu (Ls 100) un bronzas vainadziņa rakstu (Ls 500) motīvi.

Santīmu un latu monētu simbolikai raksturīga korekta vienkāršība. Atšķirībā no 1924. – 1926. gadā kaltajām latu monētām, kurām mākslinieks J. R. Tilbergs izvēlējās tolaik Eiropā populāro, bet Latvijai neraksturīgo palmas zara motīvu, mākslinieki Gunārs Lūsis un Jānis Strupulis izvēlējās latvisko dzīvesziņu apliecinošas vērtības. Etnogrāfiskais "saulītes" simbols kā cilvēka mūža rituma līdzgaitnieks attēlots uz vara un bronzas santīmiem, bet vara un niķeļa monētās ietverti latviešu tautas eksistences pamatelementu simboli: priedes stāds (meži) 50 santīmu, lasis (ūdeņi) 1 lats un govs (zeme) 2 latu monētas reversā. Apgrozības monētu komplekta (8 monētas) suveniriesaiņojuma dizainu veidoja G. Lūsis, komplektu izgatavoja Bayerisches Hauptmünzamt un Anglijas firma Zenith Packaging Ltd. sadarbībā ar Somijas monētu kaltuvi Rahapaja Oy.

1993. gada sākumā izveidojās optimāla situācija pārejai no Latvijas rubļa uz Latvijas nacionālo valūtu – latu. Latvijas rubļa stabilizācija turpinājās. Inflācijas (patēriņa cenu indeksa) pieaugums vidēji bija 2% mēnesī. Pakāpeniski palielinājās valūtas emitanta – Latvijas Bankas – rīcībā esošās ārzemju valūtas rezerves. Arī Latvijas Bankas pirmskara zelta depozīta atgūšana no Anglijas Bankas 1993. gada martā deva 37.5 milj. latu papildinājumu bankas aktīviem (210 719.919 unces jeb 6 774.8 kg tīra zelta). Tāpēc Naudas reformas komiteja 1993. gada 12. februāra lēmumā Nr. 5 noteica, ka ar 5. martu laižamas apgrozībā pirmās – 5 latu – papīra naudas zīmes. Jaunā banknote nonāca paralēlā apgrozībā ar Latvijas rubļiem. Lata un Latvijas rubļa vērtības attiecība bija 1 : 200. Apgrozībā tobrīd bija 28.5 mljrd. Latvijas rubļu (142.5 milj. latu). 1993. gada 25. martā apgrozībā tika laistas 1 lats, 15. aprīlī – 2 lats, 22. aprīlī – 50 santīmu (Ls 1 = 100 s) monētas.

316. – 323.

Latvijas Bankas monētas,

kaltas 1992. g. Vācijā

(Bayerisches Hauptmünzamt).

Mākslinieki G. Lūsis, J. Strupulis.

316. 1 santīms.

Cu/Fe, 1.60 g, Ø 15.65 mm.

317. 2 santīmi.

Cu/Fe, 1.90 g, Ø 17.00 mm.

318. 5 santīmi.

Cu/Ni/Zn, 2.50 g, Ø 18.50 mm.

319. 10 santīmu.

Cu/Ni/Zn, 3.25 g, Ø 19.90 mm.

320. 20 santīmu.

Cu/Ni/Zn, 4.00 g, Ø 21.50 mm.

321. 50 santīmu.

Cu/Ni, 3.50 g, Ø 18.80 mm.

322. 1 lats.

Cu/Ni, 4.80 g, Ø 21.75 mm.

323. 2 lati.

Cu/Ni, 6.00 g, Ø 24.35 mm.

Saskaņā ar Naudas reformas komitejas 1993. gada 27. maija lēmumu Nr. 7 ar 28. jūniju pakāpeniski bija laižamas apgrozībā 10, 20, 50, 100 un 500 latu banknotes, kā arī siknauda ar 1, 2, 5, 10 un 20 santīmu nominālvērtību.

Kopš 1993. gada 28. jūnija Latvijas Banka ārzemju valūtu kursus noteica latos, un jau nākamajā dienā šie kursi bija publicēti vienā no lielākajām biznesa avīzēm – "Financial Times". Krievijas Centrālās bankas valūtas kursu biļetenā lata kurss pirmo reizi publicēts 4. jūlijā (Ls 1 = 1519.98 RUR).

Īpašu vietu lata atjaunošanē ieņēma Latvijas naudas vēsturē pirmais jubilejas monētu izlaidums 1993. gada novembrī. Tas bija veltīts Latvijas valsts 75. gadadienai. Monētas izgatavoja no zelta ar 100 latu, sudraba – 10 latu un vara/niķeļa – 2 latu nominālvērtību. To grafiskā dizaina un tēlnieciskā risinājuma autori bija Aivars Krūklis un Edgars Grīnfelds; tās kaltas *Rahapaja Oy*.

Latvija piedalās starptautiskās monētu programmās, un tapušas vairākas monētas: 1996. gada Atlantas olimpiskajām spēlēm veltīta piemiņas monēta (Ls 10; 1994), ANO dibināšanas 50. gadadienai veltīta jubilejas monēta (Ls 1; 1995) un pasaules kuģniecības vēsturei veltīta piemiņas monēta ar leģendu: "Gafelšoneris Julia Maria 1895" (Ls 10; 1995). Šo sudraba monētu grafiskā dizaina autori ir Gunārs Cilitis, Henriks Vorkals un Jānis Strupulis.

324. 2, 10, 100 latu.

Latvijas Republikas 75. gadadienas jubilejas monētas, kaltas 1993. g. Somijā (*Rahapaja Oy*).

Mākslinieki A. Krūklis, E. Grīnfelds.

Cu/Ni, 6.00 g, Ø 24.35 mm;

Ag (925°), 25.175 g, Ø 36.07 mm;

Au (583.3°), 13.338 g, Ø 27.00 mm.

Aizsākta arī Latvijas Bankas monētu programma – Rīgas 800 gadu jubilejai veltītā 8 sudraba monētu (10 latu nomināli) sērija. Katra no sērijas monētām veltīta vienam Rīgas gadsimtam, aversā attēlojot tā laika ģerboni, bet reversā – vēsturisku sižetu.

Latvijas 1992. gada kaluma monētu
numismātiskie dati

Nomināls	Svars (g)	Diametrs (mm)	Biezums (mm)	Metāls
2 lati	6.00	24.35	1.80	Cu/Ni
1 lats	4.80	21.75	1.75	Cu/Ni
50 santīmu	3.50	18.80	1.65	Cu/Ni
20 santīmu	4.00	21.50	1.55	Cu/Ni/Zn
10 santīmu	3.25	19.90	1.45	Cu/Ni/Zn
5 santīmi	2.50	18.50	1.30	Cu/Ni/Zn
2 santīmi	1.90	17.00	1.20	Cu/Fe
1 santīms	1.60	15.65	1.15	Cu/Fe

325. Latvijas Republikas
75. gadadienas jubilejas monētas
dažādos iesaiņojumos un ar
maksāšanas līdzekļa apliecinājumu.

Latvijas valsts 75 gadu
jubilejas monētu numismātiskie dati

	100 latu	10 latu	2 lati
Metāls	Au	Ag	Cu/Ni
Diametrs (mm)	27.00	36.07	24.35
Svars (g)	13.338	25.175	6.00
Raudze	583.3° (14 karātu)	925°	—
Tīrs metāls (g)	7.78	23.28	—
Monētas josta	ar uzrakstu*	ar uzrakstu*	ar uzrakstu*
Kvalitāte	"proof"	"proof"	"proof" "semiproof"

* "LATVIJAS VALSTS 75 GADI".

326. Latvijas monētu
suvenirkomplekts.

Sekmīgā naudas reforma ļāva naudai Latvijā atgūt agrākajos gados zaudētās funkcijas. Latu banknošu un monētu skaistajam veidolam Latvijas Bankas monetārā politika pievienoja stabilitāti un starptautisku atzišanu. Latvijas nacionālās valūtas starptautiskais kods (LVL) to iesaistīja pasaules naudas apritē un pavēra kontaktu un mijiedarbes iespējas. Nacionālās valūtas un latviskās identitātes atdzimšana ir Latvijas šodienas un nākotnes apliecinājums.

By obviously reflects the whole course of the evolution of civilization, it gives a unique information, nowhere else to be found in any precise way, about the fates of rulers and personalities, events in ancient times, and long ago destroyed monuments of art and culture. Quite often it explains old legends or shows the restructuring in a state and undoubtedly is a component of the culture.

The purpose of this volume is to show money in Latvia within a two-century period, tracing its development from the use of various currencies to the present national currency—the lats. We shall be evolution of monetary customs and instruments, which range from a few hard-earned coins in a buried hoard (also called "Bit") to transaction accounts in a modern bank,

the history of money in Latvia is both very interesting and complicated, it can be explained by the fact that Latvia has always been linked to major trade routes; among the most popular were the so-called Amber Route from the Varangians to the Greeks, and the Silk Route, and the Baltic coinage was also strongly influenced by German, Polish, and Russian political and economic domination,

and undoubtedly, the most traditional form of money is coins. In the course of their development, they replaced a number of primitive means of exchange—cattle, axes, shells, hides, but later metal bars of a definite weight, purity (content) and value of the bars were guaranteed to the owner. The bars were rather inconvenient to handle, and they were replaced by round coins picturing different signs or objects. In the 18th century, when the spread of paper money began, coins of various forms were the main means of payment in the whole world.

In ancient times the inhabitants of Latvia have followed the practice of burying hoards of coins. The excess money withdrawn from circulation was carefully packed up and put away as a deposit in case of an emergency situation or for hard times resembles a peculiar snapshot, at the same time being a chronicle of a certain historic period, written in

It could already find information about buried money in Latvia by the 18th century. The first public museum, which was opened in Riga in 1869, also held an impressive numismatic collection. Eventually, as the collection of the museum had expanded, the Riga History and Navigation Museum was organized. The Numismatic Department of the museum preserves approximately 84 000 items, including 58 400 coins and medals.

The numismatic collection of the Latvian History Museum is more recent. It was founded in 1869 at the Riga Museum of the Association of Antiquarians. The collection comprises more than 153 000 objects, including the most important part, 159 deposits or coin hoards in Latvia. The hoards contain over 76 000 coins, which show the money circulation and the development of the monetary system in the last 2000 years. Manifold and valuable numismatic collections are in the archaeological departments of central and southern Latvia.

Latvian History at the University of Latvia, as well as in various museums of regional studies of Latvia.

Serious research on deposits or coin hoards was started in the second half of the 19th century (Richard Hausmann, Anton Buchholtz, Johann Sachssendahl), was continued during the period of sovereign Latvia (Hugo Riekstiņš, Rauls Snore) and flourished after World War II (Rasma Cepļte, Velta Zobiņa, Vladislavs Urtõns, Tatjana Berga, Evalds Mugurēvičs, Kristīne Ducmane).

Roman coins—silver denarii, bronze sesterces, dupondii, quadrantes—are the most ancient money found in Latvia. They evidently came here either by the so-called Amber Route that began from the town of Carnuntum on the Danube, went through the Klodzko valley straight to the Baltic Sea, then along its shores toward Semibia (now the region of Kaliningrad in Russia), and continued through the area of Klaipėda to the coast of Kurzeme (Courland), or by the sea route that began in the area of the Rhine and the Gallic provinces, from Utrecht made a curve around the Jutland peninsula, then crossed the Baltic Sea and headed to the estuary of the Vistula, the Oder, the Niemen or the Daugava (Western Dvina). A part of Roman coins could also have arrived in Latvia from the eastern part of the Roman Empire via the towns at the shores of the Black Sea and further on by the Dnieper-Daugava waterway. Roman coins were brought into Latvia over a period of about 450 years—the oldest coin dating back to the reign of Marcus Agrippa (21-12 B.C.), but the newest coin being from the time of the reign of Valentinianus I (364-375). A pound was the model weight used to calculate the value of Roman coins. Usually Roman coins were received when selling amber, but in the middle and eastern regions of Latvia, where the inhabitants had no amber, most probably furs, wax and honey were sold.

The so-called West European coinage period began after the collapse of the Roman Empire in 476. This era can be divided into several historic periods. In the territory of Latvia, the period from the 5th century to the 8th century was the non-coin period, because during that time mainly silver itself was used as a means of payment. As established by metal analysis of neck-rings, much of the silver was imported from the Dnieper area, as well as from the South via Old Prussia, from Scandinavia (mainly from Gotland) and from northern Germany.

The non-coin period came to an end in the 9th century, when the Middle East silver coins—Arab dirhams (drachmas)—began to be used in Latvia, as judged from the numismatic research. They were brought in from Kiev Russia by the Volga-Daugava waterway, and also from Western Europe via Gotland. Thus Arab dirhams often covered as if a round-about route, moving first to Bulgar (now a town in the Tatar Republic), further on by the Volga-Daugava waterway to Ladoga, then going along the Neva toward the Gulf of Finland, crossing the sea to Scandinavia (Gotland), but from there through the mediation of Vikings they reached Kurzeme (Courland) and Zemgale (Semigallia). The sources of this information are Scandinavian sagas and chronicles. Another route went from the Caucasus to the area of Dnieper and followed the so-called Route from

irie Varangians to the Greeks.

Dirhams found in buried hoards throughout the territory of Latvia v15e ;'uck in more than 40 towns of Central Asia, Asia Minor, Iran, Iraq Syria and other countries in the period from 698-699 to 1012-1013 (mainly n al-Shash (Tashkent), Samarkand, Baghdad, Bukhara). The coins of the Samdnid, Abbasid, Buyid and Omayyad dynasties are found most frequently.

Various West European silver coins appeared in Latvia in the last carter of the 10th century (mainly German, but rarely Danish, Czech, Hungarian and other coins). In this period the Roman pound, as a mea-3_'e for the calculation of coin weight, was changed for the mark, whose .-eight in various areas was different. Most frequently, the weight of one ~ark corresponded to two thirds of the Roman pound. The weight of the mark of Cologne was predominant.

Arab dirhams and West European denars were in circulation in Latvia s ~ltaneously, but beginning with the '20s of the 11th century, the amount ;- a 'hams in circulation started to decrease. This can be explained by the dad til at the East experienced conflicts and economic decay, which re->i'ea in the so-called Silver Crisis, when the mining of silver and its mint- zze diminished.

• Vest European denars were spread in Latvia most widely in the '20s unil the '50s of the 11th century. The inflow of denars decreased at the e-a of the 11th century and at the beginning of the 12th century. And again nearly a century long non-coin period followed, when silver bars .-ere used as a means of payment. There were two kinds of bars—forged -ibbon-shaped bars, which were twisted in a form of a spiral and could be put on a wrist as a bracelet, so facilitating transportation, and cast

r oins of the Byzantine Empire—silver miliarenses—were also found in (he territory of Latvia, mainly at archaeological sites dating back to the 'EMi-12th centuries

All over Western Europe, the 13th century was a time of significant economic and political changes. In the Baltics, it was marked by the aggression of crusaders and the restoration of money circulation. As a •ssult of commercial transactions and intermediary actions of missionaries zra knights, in the 13th century bracteates and half bracteates made in 3o'iand, as well as German denars struck in the towns of Westphalia reached the territory of Latvia, thus ending the second non-coin period, evidently, there had been an attempt to mint coins in the Bishopric of Riga "cording to the Bishop Albert privilege of 1211. According to the priv- eae, coins made in Riga had to be of the same weight and standard as the coins of Gotland and they could differ only by outer appearance. The bwocteates which were found in the archaeological excavations in the '-Vartinsala (the Isle of Martin) castle reproduce a picture of a bishop, and some numismatists (Rasma Ceplite, Kristine Ducmane) are of the opinion -a* they were minted in Riga. However, the first coins reliably dated as mode there—artigs—were struck in the Archbishopric of Riga injohann VI -mbundi's time (1418-1424).

The Livonian Confederation, which united the State of the Livonian Order, the Archbishopric of Riga, and the Bishoprics of Dorpat (Tartu), Saaremaa-Viika and Kurzeme, was founded in the conquered territory of Latvia and Estonia.

The early bracteates, struck in Tallinn and Dorpat (Tartu) from the end half of the 13th century to the first quarter of the 14th century, vsq used as a means of payment concurrently with West European de'c bracteates and half bracteates. Coins in circulation underwent grad changes—West European denars were replaced by bracteates minted northern Germany in the towns of the Hanseatic League. Deposits m< the period of Livonia usually contain the gotes struck since 1320 Vm coins were taken as a model for the artigs, which were struck in Tal and Dorpat in the middle of the 14th century. Since the end of the b century also small change coins—the "Lübeck" pfennigs—were struck re They were used all over the territory of Livonia. At the beginning of 15th century, the coins of Livonia became legal tender in the lanas Novgorod and Pskov.

Until the '30s of the 15th century, the Lübeck and Gotland systems money calculation (1 Riga silver mark (208 g) = 48 ores or 36 shilling! 144 ortugs or 432 Lübeck pfennigs) were used in Livonia.

Since the Livonia money reform in 1422-1426, in Latvia the as (shillings, pfennigs, sherfs) were minted exclusively by the archbishops Riga, but after the Salaspils agreement (1452) also by the masters c<t Livonian Order. Now and then, in peacetime, coins were produced jo* by the masters of the Livonian Order and archbishops of Riga.

Silver coins of greater denominations—marks and farthings (1/4 mqlf were struck in Riga since 1515. It was a natural process, which we"* all over Western Europe; further economic development required ~x valuable means of payment, because groats, shillings, dreipolchers a other coins used at that time could not meet the requirements of ar commercial transactions. Duke Sigismund began to strike groats c* c dens in Tyrol in 1484. One coin contained so much silver that its .d was equal to the price of a gold gulden. A similar coin was struck s« 1518 by the Count Schlick family in their mints in Bohemia (Czecria] the town of Joachimstal. This coin was called "thaler". With miner v« ations, this name was used in a vast region: in Anglo-Saxon coun'nes "dollar", in Holland—"daalder", in Scandinavia—"daler", in Itetij "talero", in Poland—"talar", in Germany—"Taler". It is true that such col for example, in Spain were called "peso" or "piaster", in France—eo in Russia—"ruble". In Russia, West European thalers were called "yefi^oi Silver thalers were repeatedly coined also in Livonia: for the first t rrm 1525 by Wolter von Plettenberg, later in Riga when it was a free c (1561-1581), and in the Duchy of Kurzeme and Zemgale (since 15/ by Gotthard Kettler).

Gold coins were minted in Europe in Italy already in the middle oij 13th century.

Gold coins (zecchinos), minted in Venice at the end of the 13th &, tury, later on got the popular name of "ducat", but in Hungary and Boheqj they were called "florins" and "guldens". In Latvia, the first gold due were coined in Riga in 1523 during the rule of Wolter von Plettence who was master of the Livonian Order. In Western Europe, three types ducats were used most frequently: Hungarian—portraying St .3 (the Hungarian ducat with the control-check of Riga is kept in the Hen age of St. Petersburg), German—depicting a ruler and Dutch (Holland] reproducing a soldier with a bundle of arrows in his hand. For one n dred years, from 1768 to 1868, Russia minted coins that were cn

authorized copy of the Dutch ducat, without making any changes in the design of the coin (since 1850, when Holland stopped the coinage, the same year of 1849 was inscribed on the coins). Russia stopped the coinage only after the protest of the Dutch government.

After the collapse of the Livonian Confederation in 1561, Riga kept the rights of a free city and for twenty years continued to mint coins—thalers, marks, half marks, farthings and shillings—according to the mint regulations of Livonia. In 1572 and 1573, Governor of the Duchy of Järdaugava Jan Chodkiewicz minted marks, half marks, farthings and shillings in the mint of Dole castle.

The money system of Poland was introduced in 1581, when Riga came under the Polish hegemony. Its basis was a silver thaler, which had smaller denominations of three groats, groats, dreipolchers and shillings. In 1621, Riga and Vidzeme (the north-eastern part of Latvia) came under the Swedish rule, but the Riga City Mint continued to mint coins according to the mintage regulations of Poland (coins of that period have been found in deposits not only in Vidzeme, but also in Kurzeme, Zemgale, Belarus, the Ukraine, Moldova and Poland). Since coins minted in Riga were well-known, Queen Kristina of Sweden ordered to arrange a second mint in Riga at St. Jacob's Church in 1644. It was established as the State Mint of Sweden for coining the so-called shillings of Livonia and dreipolchers. In Latvia, West European thalers were often used in large commercial transactions; the most popular were the so-called state thalers, as well as Albert thalers and lion thalers, struck in the Spanish Netherlands and in the Republic of the United Provinces of the Netherlands.

The successor of the Livonian Confederation was also the Duchy of Kurzeme and Zemgale, which was founded as a feudatory state of Poland. This explains why the mint of Jelgava produced thalers, groats and silver dreipolchers in accordance with the mintage rules of Poland, but shillings were produced as low standard silver and copper coins. In particular cases ducats were minted of gold (the last of these coins was the thaler minted in 1780 by Duke of Kurzeme Peter Biron).

Riga and Vidzeme being annexed by Russia in 1710, Russian money was used as legal tender since 1721; however, local inhabitants, as well as merchants and landlords still preferred to use West European coins for a long time. In order to stimulate the usage of Russian money in the province of Vidzeme, Empress Elizabeth of Russia ordered the mintage of special coins, the so-called livonenses, in Moscow in 1756 and 1757, the value of one livonese corresponded to 96 Russian kopecks. Now and then, the government of Russia passed "ukazes" by which the circulation of foreign money was forbidden. Such interdiction was published even as late as in 1846. Discovery of coin hoards from this period proves that West European thalers were still used in Latvia throughout the 18th century.

To raise the prestige of copper coins, in 1726-1727 Russia (following the Swedish practice) began to strike big quadrangular copper plates, i.e., copper coins the value of which corresponded to the market price of their metal content. In 1828, making use of platinum which had been discovered in the Urals, the mintage of platinum coins (3, 6 and 12 rubles) began; they were withdrawn from circulation in 1835. These coins came to Latvia as well.

The heavy silver and copper coins became means and means of exchange

venient in large commercial transactions. To meet the growing needs of commerce and to avoid the shortage of small coins, in 1769 Russia began to issue paper money—the assignments, which were backed by copper coins. As the state expenses grew, assignments were issued in a disproportionately large quantity. Since the balance between paper and copper and silver money was destroyed, assignments were withdrawn. This was followed by Yegor Kankrin's money reform in 1835—Copper coins were equalled in denomination to silver coins and paper money—the so-called deposit tickets—was issued. The assignments were changed for state credit notes in 1843. This money reform was silver monometallism.

In the second half of the 19th century, all of the developed countries switched to gold monometallism. Russia also needed a stable currency. The new money reform was already prepared in the period of Minister of Finance Nikolay Bunge and Ivan Vishnegradsky, but it was carried out in 1895-1898 under the guidance of Minister of Finance Sergei Witte. A silver ruble was exchanged for gold ruble as the basis of the new system. Free exchange of paper money for gold coins was enacted. Gold coins of four denominations were produced: 1 imperial = 15 rubles, 2/3 imperial = 10 rubles, 1/2 imperial = 7.50 rubles, 1/3 imperial = 5 rubles. Very soon the mintage of one imperial and half imperial was stopped, and only gold coins of 10 and 5 rubles denomination remained in circulation. The state credit notes were issued in denominations of 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 and 500 rubles, and they were freely exchanged for gold coins until 1914.

At the beginning of the 20th century, there was only Russian money in circulation in Latvia, namely gold and silver rubles, copper kopecks, as well as paper money.

The confusion caused by World War I and the revolution to a great extent, the money system established in the territory of Latvia. In 1915, the town municipalities of Liepāja, Jelgava and Ventspils began to issue their own money—notes of different denominations. The Zemburg Board began to issue its own money since August, 1919.

The money system inherited by the new state of Latvia at the end of 1918 was a real chaos: in circulation one could find the "tsar ruble", "money of Duma", "kerenkas", German marks, ostrubles, ostmarks, promissory notes of town municipalities—each of the notes had its own purchasing capacity. In northern Latvia, Estonian banknotes came into circulation later. In Jelgava, Colonel Pavel Bermond-Avalov issued promissory change notes of the Western Army of Volunteers.

Ostrubles, ostmarks and German marks, which were introduced in the territory occupied by the German army, remained in circulation until the spring of 1920. In 1919, the banknotes of the tsarist Russian government were a means of payment in Latvia ruled by the soviet power and also in the part of the territory of the Republic of Latvia.

In 1919, under the power of Bolsheviks, the Riga Council of Working People's Deputies issued exchange notes of denominations 1, 3, 5, and 10 rubles, declaring them as legal tender in the territory of Soviet Latvia. The Council of Working People's Deputies of the province of Cēsis issued their own money called "loan coupons" (denominations of 5 and 10 rubles).

In Liepāja on March 22, 1919, the Provisional Government of the Republic of Latvia empowered the Minister of Finance to issue State Treasury notes, denominated in Latvian rubles and based on all state assets. These notes were the first national currency of Latvia as a sovereign state. In accordance with the resolution of the Popular Council on March 18, 1920, it was declared that they were the only means of payment in Latvia. The notes remained in circulation up to 1925; however, it was possible to exchange them for lats until April 1, 1931.

From April to October 1919, Latvian rubles were printed by the lithographic firm of G. Meijer, but from July 28, 1919 to 1921, by A. Groset's Printing House in Riga. For a short time, banknotes of denominations of 5 and 25 rubles were printed by F. F. C. Tilgman's Printing House in Helsinki, but since July 1921, by the State Securities Printing House in Riga.

The money system of lats was introduced in the Republic of Latvia on August 3, 1922 by "Regulations on Money". The lat was based on gold (1 lat = 0.2903226 g of gold). The rate of exchange of the Latvian ruble for the lat was 50 : 1.

On September 7, 1922, to make the monetary policy successful, the Parliament of Latvia passed a law granting the Bank of Latvia the right of money emission. The Provisional Statutes of the Bank were endorsed on September 19, 1922 by a decision of the Cabinet of Ministers. The initial capital of the Bank was 10 million lats. The Bank of Latvia began its activities on November 1 by issuing a provisional 10-lats banknote (the 500 Latvian rubles banknote with an overprint "10 lats"; the author of the design of the overprint was Rihards Zariņš).

From 1922 to 1925, coins of the Republic of Latvia—1, 2, 5, 10 and 20 santims—were minted in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle), but later, in the United Kingdom (King's Norton Metal Company Ltd.; Birmingham Mint Ltd.; Royal Mint). The latter minted all silver coins of Latvia. Coins of denominations of 1, 2 and 5 lats were minted of 835° silver, 1, 2 and 5 santims—of bronze, but 10, 20 and 50 santims—of nickel. On August 29, 1936, the Cabinet of Ministers passed a law on the mintage of 1-santims coins in Riga. On March 17, 1937, there was a solemn inauguration of the mint, which produced coins of 1 santims and later also coins of 2 santims. The creators of the graphical design of lats and santims were Jānis Roberts Tilbergs, Rihards Zariņš and Ludolfs Liberts.

The Bank of Latvia's banknotes of denominations of 10, 20, 25, 50, 100 and 500 lats, as well as the State Treasury notes of denominations of 5, 10 and 20 lats issued by the Ministry of Finance were in the form of paper money only. The first 100-lats banknotes were printed in the State Securities Printing House in Riga, but soon it became clear that they could be easily forged and that the paper produced in Līgatne was of low quality. Thereafter, the Bank of Latvia ordered the production of banknotes in the United Kingdom (Waterlow & Sons Ltd.; Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.; Thomas de la Rue & Co. Ltd.). In 1939, the 100-lats notes were again printed in Riga. The State Treasury notes issued by the Ministry of Finance were at first made in Riga and later, since 1925, in the United Kingdom. The paper made in Līgatne was used again in 1940. The authors of the graphical design of the notes were Rihards Zariņš, Vilhelms Krūmiņš, Jānis Sternbergs, Kārlis Krauze, Artūrs Apinis and Harijs Gricēvičs.

Therefore, the money system of Latvia consisted of banknotes issued by the Bank of Latvia, which were printed in the United Kingdom which could be exchanged without restrictions for gold bars (until October 8, 1931), of State Treasury notes, which were printed in Riga based on state assets (not less than 1/4 of State Treasury notes in circulation were also backed by gold or stable foreign currency), and of coins. The Bank of Latvia had the right to issue banknotes, but the Ministry of Finance had the right to emit State Treasury notes and coins.

During the world economic crisis, in the autumn of 1931 the United Kingdom stopped the exchange of banknotes for gold and abolished the gold standard. The same was done by a number of other states, including Latvia, which had pegged their currencies to the British pound. The government reduced the security (gold, foreign currency) for banknotes from 50% to 30% and, on September 28, 1936, carried out the devaluation of the lats according to the parity: 1 pound sterling = 25.22 lats. When the United Kingdom entered the war on September 12, 1939, the Credit Law of Latvia was supplemented by a phrase that the function of the Bank of Latvia was to keep the exchange rate of the lats assuming either the value of gold or some stable currency as a base case the value of the British pound sterling fluctuated considerably. Reserves of Latvia were kept abroad (in 1939, only 29% of gold reserves were in Latvia).

The lat as a means of payment remained in circulation for several years also after the Soviet occupation of Latvia on June 17, 1940. The ruble currency was introduced as legal tender in Latvia along with the lat on November 25, 1940, according to the rate: 1 lat = 1 ruble. State Treasury notes of the following denominations in circulation: 1, 3 and 5 (State Treasury notes), 1, 3, 5 and 10 chervonets (notes). More Latvian banknotes and coins (including silver rubles and kopecks issued free of charge until 1931), which had been issued during all previous years by the Bank of the USSR, became legal tender in the territory of Latvia. On March 25, 1941, the lats, without any previous warning, were removed from monetary use, and all deposits of private persons exceeding 1000 (rubles) were confiscated. This confiscation took place simultaneously in all Baltic states.

During the years of World War II (1941-1945), there was no national currency in Latvia; instead of it there were two foreign currencies in circulation: the German occupation money—reichsmarks (RM), and the USSR rubles, the exchange rate being 10 rubles = 1 RM.

The first issue of reichsmarks for all territories occupied by Germany consisted of the following denominations of paper money: 50 cent, 1, 2, 5, 10, 20 and 50 RM. Coins were 1, 2, 5, 10 and 20 pils.

The second issue of reichsmarks for the occupied territories was issued at the end of 1944, but by the beginning of 1945, it had reached only Kurzeme. These notes (denominations of 1, 5, 10 and 50 RM) were dated September 15, 1944.

After World War II until 1992, rubles and kopecks of the USSR were in circulation in Latvia.

Until the first postwar money reform (1947), all denominations of Latvian war banknotes and metal coins issued by the Soviet authorities remained in circulation. During the reform (December 16-22, 1947), only banknotes of the earlier issues were withdrawn from circulation and exchanged.

ruble notes issued in 1947 according to the rate 10 : 1. The notes of chervonets were replaced by banknotes (10, 25, 50 and 100 rubles) issued by the State Bank of the USSR. State Treasury notes were of denominations of 1, 3 and 5 rubles, but small coins of denominations of 1, 2, 3, 5 (bronze), 10, 15, 20 (nickel) kopecks. The reform did not affect small coins.

The second postwar money reform took place from January 2 to March 31, 1961. Banknotes of old type were exchanged for the new ones according to the rate 10 : 1. USSR ruble notes issued in 1961 were 1, 3 and 5 rubles (State Treasury notes), and 10, 25, 50 and 100 rubles (banknotes). The coins of the new issue were 1, 2, 3, 5 kopecks (bronze), 10, 15, 25, 50 kopecks and 1 ruble (copper-nickel alloy). As a result of this money reform, all silver coins were withdrawn from circulation.

In 1940, when Latvia was occupied and annexed to the USSR, the Bank of Latvia was reorganized into the Latvian Republican Office of the State Bank of the USSR. As such, this institution actually existed until the end of 1991, when the State Bank of the USSR ceased to exist. On July 31, 1990, the Provisional Statutes of the re-established Bank of Latvia were approved by a decision of the Supreme Council of the Republic of Latvia. However, its independent activity was commenced only on September 3, 1991, when the new central bank began to take over the former departments of the various banks of the USSR in Latvia.

The Bank of Latvia became the central bank of the state and the institution of money emission. It facilitated the restoration of the national currency. The final aim of the money reform in Latvia was to re-introduce the lats and to stabilize the economy. It was carried out by the Bank of Latvia under the guidance of the special Monetary Reform Committee of the Supreme Council of the Republic of Latvia.

During the first stage of the reform, which began on May 7, 1992, the Bank of Latvia introduced in circulation provisional banknotes—Latvian rubles (denominations of 1, 2, 5, 10, 20, 50, 200 and 500 rubles), which initially were in circulation simultaneously with the USSR rubles according to the rate 1 : 1. The author of the graphical design of the Latvian ruble notes was Kiril Shmelkov. On July 20, 1992, the circulation of the USSR rubles was discontinued and the Latvian ruble became the only legal tender, but the USSR ruble became a foreign currency. Shortly thereafter, the Latvian temporary currency began to appreciate relative to the Russian ruble, and the 1 : 1 exchange rate had to be abandoned as a result of market pressure.

On March 5, 1993, the first lats banknote was put into circulation—the 5—lats banknote of the Bank of Latvia, which was in circulation simultaneously with the Latvian ruble according to the rate 1 lats = 200 Latvian rubles.

The Latvian money reform came to an end on October 18, 1993, when the Latvian ruble was withdrawn from circulation. Currently, the lats banknotes are of 5, 10, 20, 50, 100 and 500 lats denominations, but the denominations of coins are 1, 2 (copper), 5, 10, 20 (bronze), 50 santims and also 1 and 2 lats (copper-nickel alloy). The authors of the concept and graphical design of the lats banknotes are Imants Zodziķis and Valdis Ošiņš. The authors of the graphic design and sculptural solution of the coins are Gunārs Lūsis and Jārvs Šķēde. Both notes and coins are produced in Germany (banknotes—Esecke & Devrient

GmbH' coins by "Bayerisches Hauptmünzamt"). In November the Bank of Latvia, for the first time in the history of the Latvian Republic, issued coins commemorating the 75th anniversary of the Republic of Latvia. The set of coins (designers Aivars Kidriķis and E. Grinfelds) produced by "Rahapaja Oy" (Finland) comprises a gold coin of 100 lats denomination, a silver coin of 10 lats denomination and a copper-nickel coin of 2 lats denomination. At the end of 1992 a new set of mint-condition coins was also produced.

Latvia's participation in international coin programmes resulted in the issue of a number of coins: a commemorative silver coin of 10 lats denomination, dedicated to the Atlanta Olympic Games of 1996 (in 1996); a coin of 1 lats denomination, commemorating the 50th anniversary of the United Nations Organization (1995); a coin of 10 lats denomination, dedicated to the world history of navigation (1995). Gunārs Ciulāns and Jānis Strupulis are the authors of the graphical design of these coins.

A series of 8 silver coins (the denomination of 10 lats) commemorates the 800th anniversary of the foundation of Riga. Each of the series' coins is devoted to one century in the history of Latvia and depicts the coat of arms characteristic of that century on the obverse and a historic event, on the reverse. The past and present of the Latvian coinage evince interrelation with the national history.

Register of the 16th-century coins struck in Riga (register comprised and coins depicted by J. Ch. Brotze). (J. Ch. Brotze. Sammlung verschiedener Liefändischer Monumente, Prospecte, Müntzen, Wapen etc. Vol. II. Manuscript, p. 219.)

A mint at the beginning of the 16th century. Engraving by Hans Scheufelein. 1510 (?).

1. Sesterce. Struck in the Roman Empire during the reign of Antoninus Pius (138-161). Bronze, 24.04 g, 0 32.5 mm,
 2. Denarius. Struck in the Roman Empire from 140 to 144 during the reign of Antoninus Pius. Ag, 2.90 g, 0 17.0 mm. Deposit found at Kazemnieki (Madona region).
 3. Silver neck-ring of the 7th century. Ag, 252.50 g, 0 264 mm. Deposit found at Lejasjūdi (Cēsis region).
 4. Kufic dirham. Struck in al-Shash (Tashkent) in 896-897 during the reign of Ismā'il ibn Ahmed, ruler of the Sāmānid dynasty. Ag, 2.89 g, 0 29.2 mm. Deposit found on Navessala (the Isle of Death; Riga region)
 5. Kufic dirham. Struck in Sinjār (Iran) in 896-897 during the reign of Amr ebn Leys, ruler of the Saffārid dynasty (879-900). Ag, 3.33 g, 0 27.0 mm. Deposit found on Navessala (Riga region).
 6. Denar. Struck in the Holy Roman Empire during the reign of Emperor (since 996, Kaiser) Otto III (983-1002) and his female regent Adelaide (991-996). Ag, 1.63 g, 0 19.6 mm. Deposit found at Staļģene (Jelgava region).
 7. Denar. Struck in London (England) during the reign of Canute (1016-1035). Ag, 0.97 g, 0 18.5 mm.
 8. Denar. Struck in Linkoln (England) in 1040-1042 during the reign of Hardecanute. Ag, 1.15 g, 0 19.4 mm.
 9. Scales with a box. 11th-12th centuries. Bronze. The burial ground at Pasilciems (Ventspils region). A set of weights for weighing precious metals. 11th-12th centuries. Bronze, iron. The Daugmale castle mound (Riga region). Cast money bars. Ag, 201.25, 91.83, 56.75, 48.59 g, Deposit I of Lēdurga (Limbaži region). Struck money bars. Ag, 95.97, 50.19 g. Deposit I of Lēdurga (Limbaži region).
 10. Cast silver money bar with sixfoil rosettes. Ag, 134.56 g. Deposit found at Gravēni (Madona region).
 11. Two imitations of the German denar of the 11th century. Cu, 1.01 g, 0 20.0 mm; Cu, 1.25 g, 0 19.0 mm. Find of the Daugmale castle mound (Riga region).
 12. Pfennigs. Struck as bracteates in the Bishopric of Riga in the time of Bishop Albert (1199-1229). Ag, 0.17 g, 0 14.0 mm; Ag, 0.14 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.12 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.08 g, 0 12.0 mm; Ag, 0.13 g, 0 14.0 mm. Deposit of the Mārtiņšala castle (Riga region).
 13. Pfennigs. Struck in the Bishopric of Riga (?) in the 13th century, with the control-check of W (Visby?). Ag, 0.14 g, 0 11.0 mm; Ag, 0.13 g, 0 14.0 mm. Finds of the Mārtiņšala castle (Riga region).
- Farthings struck in Riga in the 16th century (above), and bracteates struck in Riga, Tallinn and Tartu in the 13th century (below).

(J. Ch. Brotze. Sammlung verschiedener Liefändischer Monumente, Prospecte, Müntzen, Wapen etc. Vol. II, Manuscript, p. 68.)

14. Pfennig. Struck as a bracteate in Tallinn from the second half of the 13th century to the first quarter of the 14th century. Ag, 0.11 g, 0 11.0 mm.
15. Pfennig. Struck as a bracteate in the Bishopric of Dorpat from the second half of the 13th century to the first quarter of the 14th century. Ag, 0.11 g, 0 12.0 mm.
16. Artigs. Struck in the Bishopric of Dorpat in the time of Bishop Johann I Vihusen (1346-1373). Ag, 1.42 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.185 mm. Deposit found at Kīpiļi (Jēkabpils region).
17. "Lübeck" pfennigs. Struck in the Bishopric of Dorpat from the 14th century to the first quarter of the 15th century. Ag, 0.31 g, 0 11.0 mm; Ag, 0.35 g, 0 11.5 mm.
18. Artigs. Struck in Tallinn before the Livonian 1422-1426 money reform. Ag, 1.00 g, 0 18.5 mm; Ag, 1.18 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Kalnāzveņģi (Aizkraukle region).
19. "Lübeck" pfennigs. Struck in Tallinn before the Livonian 1422-1426 money reform. Ag, 0.37 g, 0 11.5 mm; Ag, 0.37 g, 0 11.0 mm.
20. Sechslings. Struck in Tallinn from the end of the 14th century to the beginning of the 15th century. Ag, 0.29 g, 0 11.0 mm; Ag, 0.16 g, 0 10.0 mm; Ag, 0.15 g, 0 11.0 mm. Deposit found at Kīpiļi (Jēkabpils region).
21. Shillings. Struck in Tallinn after the Livonian 1422-1426 money reform. Ag, 0.85 g, 0 20.0 mm; Ag, 0.77 g, 0 20.5 mm. Deposit found at Glemzina (Balvi region).
22. Pfennigs. Struck in Tallinn after the Livonian 1422-1426 money reform. Ag, 0.47 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.66 g, 0 13.0 mm. Deposit found in Saulkrasti (Riga region).
23. Artigs. Struck in the time of Archbishop of Riga Johann VI Amiel (1418-1424). Ag, 0.81 g, 0 19.5 mm; Ag, 1.31 g, 0 20.0 mm. Deposit found at Glemzina (Balvi region).
24. Sherf. Struck as a bracteate after the Livonian 1422-1426 money reform. Ag, 0.24 g, 0 12.0 mm. Deposit of St. Peter's Church (Riga).
25. Shillings. Struck in the time of Archbishop of Riga Henning Scharpenberg (1424-1448). Ag, 1.13 g, 0 20.0 mm; Ag, 1.10 g, 0 20.0 mm. Deposit found in Saulkrasti (Riga region).
26. Pfennigs. Struck in the time of Archbishop of Riga Silvester Stodewescher (1448-1479). Ag, 0.55 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.50 g, 0 13.0 mm. Deposit found in Saulkrasti (Riga region).
27. Sherf. Struck in the time of Archbishop of Riga Silvester Stodewescher. Ag, 0.21 g, 0 14.0 mm.
28. Pfennigs. Struck in the Archbishopric of Riga in the middle of the 15th century. Ag, 0.42 g, 0 14.5 mm; Ag, 0.44 g, 0 14.0 mm. Deposit found in Saulkrasti (Riga region).
29. Shillings. Struck in 1479-1484, jointly by the Riga domcapitulum and the city of Riga. Ag, 1.13 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.07 g, 0 19.0 mm.

30. Shillings. Struck in the time of Archbishop of Riga Michael Hildebrand (1484-1509). Ag, 1.00 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.05 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Bullīši (Ludza region).
31. Mark. Struck in 1537 in the time of Archbishop of Riga Thomas Jchöning (1528-1539). Ag, 8.31 g, 0 32.0 mm
32. Shillings. Struck in 1536 in the time of Archbishop of Riga Thomas Schöning. Ag, 0.80 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.94 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Leļastēcupes (Valka region); deposit found at Kalēji of Mangali (at present Riga).
33. Pfennig. Struck in 1537 in the time of Archbishop of Riga Thomas Schöning. Ag, 0.41 g, 0 12.0 mm. Deposit found at Kalēji of Vangali (at present Riga).
34. Farthings. Struck in 1563 in the time of Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm; Ag, 2.61 g, 0 23.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
05. Double shilling. Struck in 1563 in the time of Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg. Ag, 1.71 g, 0 21.0 mm.
- B6. Shilling. Struck in the time of Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg. Ag, 0.85 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- B7. Shillings. Struck jointly by Archbishop of Riga Michael Hildebrand and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg (1494-1535). Ag, 0.94 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.05 g, 0 19.0 mm. Deposit found at litija (Limbaži region).
- E38. Mark. Struck in 1516, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde (1509-1524) and Master of the Livonian Order Wolter von Rettenberg. Ag, 1.05 g, 0 34.0 mm.
- E9. Farthings. Struck in 1518, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 2.74 g, 0 25.0 mm; Ag, 2.80 g, 0 24.0 mm. Deposit of St. Peter's Church (Riga).
- [40. Double shilling. Struck jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 1.24 g, 0 20.0 mm
- K1. Shilling. Struck jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 0.90 g, 0 19.0 mm.
- »2. Pfennig. Struck jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 0.36 g, 0 13.5 mm.
43. Pfennigs. Struck jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 0.44 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.41 g, 0 13.5 mm.
- [44. Shillings. Struck in 1551, jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Johann Ion der Recke (1549-1551), Ag, 1.15 g, 0 19.0 mm; Ag, 0.81 g, 0 19.0 mm.
- [45. Half marks. Struck in 1553, jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Heinrich von Galen (1551-1557). Ag, 5.56 g, 0 28.5 mm; Ag, 5.65 g, 0 30.0 mm. Deposit found at Kalēji of Marigaļi lot piesēti (Riga).
46. Farthings. Struck in 1554, jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Heinrich von Galen. Ag, 2.73 g, 0 23.0 mm; Ag, 2.83 g, 0 23.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
47. Shillings. Struck in 1551, jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Heinrich von Galen. Ag, 1.09 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.94 g, 0 18.0 mm,
48. Half mark. Struck in 1558, jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Volter von Fürstenberg (1557-1559). Ag, 5.77 g, 0 29.0 mm.
49. Farthing. Struck jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Gotthard Ketrlef (1559-1561). Ag, 1.97 g, 0 23.5 mm.
50. Shillings. Struck jointly by Archbishop of Riga Wilhelm, Margrave of Brandenburg, and Master of the Livonian Order Gotthard Ketrlef. Ag, 0.88 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.99 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region)
- Map of Livonia, made by Johannus Portancius (1573).
51. Shillings. Struck in Riga in the time of Master of the Livonian Order Bernd von der Borch (1471-1483). Ag, 1.10 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.13 g, 0 19.0 mm.
52. Shilling. Struck in Cēsis (Wenden) in the time of Master of the Livonian Order Bernd von der Borch. Ag, 1.02 g, 0 19.0 mm. Deposit found at Bullīši (Ludza region).
53. Shillings. Struck in Cēsis in the time of Master of the Livonian Order Johann Freitag von Loringhofen (1483-1494). Ag, 0.94 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.06 g, 0 18.5 mm. Deposit found at Dūksti (Ludza region).
54. Shillings. Struck in Cēsis in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 0.98 g, 0 19.0 mm; Ag, 0.80 g, 0 19.0 mm. Deposit found at Bullīši (Ludza region).
55. Gold gulden. Struck in Riga in 1528 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Au, 3.52 g, 0 24.0 mm.
56. Gold half gulden. Struck in Riga in 1533 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg, Au, 1.65 g, 0 17.0 mm.
57. Farthing. Struck in Riga in 1526 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 2.80 g, 0 24.5 mm. Deposit of St. Peter's Church (Riga).
58. Shillings. Struck in Riga in 1535 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 1.00 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.90 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Kalēji of Mangali (at present Riga).
59. Pfennigs. Struck in Riga in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 0.43 g, 0 12.0 mm; Ag, 0.32 g, 0 12.0 mm. Deposit found at Kalēji of Mangali (at present Riga)
60. Half mark. Struck in Riga in 1547 in the time of Master of the Livonian Order Hermann von Brüggenei (1535-1549). Ag, 5.40 g, 0 29.5 mm.
61. Shillings. Struck in Riga in 1536 in the time of Master of the Livonian Order Hermann von Brüggenei. Ag, 0.80 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.74 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Leļastēcupes (Valka region)

62. Shillings. Struck in Riga in 1549 in the time of Master of the Livonian Order Johann von der Recke. Ag, 0.83 g, 0 19.0 mm; Ag, 0.91 g, 0 19.0 mm. Deposit found at Kalēji of Mangali (at present Riga).
63. Half marks. Struck in Riga in 1556 in the time of Master of the Livonian Order Heinrich von Galen. Ag, 5.72 g, 0 29.5 mm; Ag, 5.54 g, 0 30.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
64. Farthings. Struck in Riga in 1556 in the time of Master of the Livonian Order Heinrich von Galen. Ag, 2.61 g, 0 24.0 mm; Ag, 2.83 g, 0 24.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
65. Shilling. Struck in Riga in 1551 in the time of Master of the Livonian Order Heinrich von Galen. Ag, 1.07 g, 0 18.5 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
66. Half marks. Struck in Riga in 1557 in the time of Master of the Livonian Order Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 5.35 g, 0 29.0 mm; Ag, 5.52 g, 0 29.0 mm. Deposit found at Lejastēcupes (Valka region).
67. Farthings. Struck in Riga in 1557 in the time of Master of the Livonian Order Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 2.81 g, 0 23.0 mm; Ag, 2.78 g, 0 24.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
68. Shillings. Struck in Riga in 1558 in the time of Master of the Livonian Order Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 0.88 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.24 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
69. Farthings. Struck in Riga in 1561 in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Ag, 2.77 g, 0 24.0 mm; Ag, 2.46 g, 0 24.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
70. Shilling. Struck in Riga in 1560 in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Ag, 0.93 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
71. Farthing. Struck in 1516, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg (reverse: the control-check of Dorpat). Ag, 2.70 g, 0 25.0 mm.
72. Farthing. Struck in 1516, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg (obverse: the control-check of Master of the Livonian Order Heinrich von Galen). Ag, 2.85 g, 0 24.0 mm. Deposit of St. Peter's Church (Riga).
73. Farthing. Struck in Riga in 1526 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg (obverse: the control-check of Tallinn). Ag, 2.76 g, 0 24.0 mm.
- Coins struck in Riga in the 16th century, depicted by J. Ch. Brotze (from above):
- Double ducat. Struck in 1528 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg.
- Ducat. Struck in 1528 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg.
- Farthing. Struck in 1515, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg.
- Farthing. Struck in 1516, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg.
- Farthing. Struck in 1516, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg.
- Farthing. Struck in 1516, jointly by Archbishop of Riga Jasper Linde and Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg.
- (J. Ch. Brotze. Sammlung verschiedner Liefländischer Münze, Prospecte, Münzen, Wapen etc Vol I Marjusatpi p 261)
74. Gulden. Struck in 1559 in the time of Master of the Livonian Order Wilhelm von Fürstenberg. Au, 4.12 g, 0 29.0 mm.
75. Klippe. Struck in 1558 in the time of Master of the Livonian Order Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 17.42 g, 27.0 x 28.0 mm. Deoc St, Peter's Church (Riga).
76. Klippe. Struck in 1558 in the time of Master of the Livonian Order Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 8.70 g, 22.0 x 23.0 mm. Depcsi St. Peter's Church (Riga).
77. 2 guldens. Struck in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Au, 8.14 g, 0 28.5 mm.
78. Gulden. Struck in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Au, 4.10 g, 0 28.0 mm.
79. One-sided wartime coin. Struck in 1559 in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Ag, 8.46 g, 0 28.0 mm.
80. Dies used for the obverse of the shilling struck in the time of Archbishop of Riga Henning Scharpenberg (above) and for the reverse of the pfennig struck in the Archbishopric of Riga in the middle of the 15th century. Fe, 51.6 x 22.0 x 42.6 mm; Fe, 70.0 x 15.0 x 39.6 mm.
81. Half marks. Struck in 1556 in the time of Master of the Livonian Order Heinrich von Galen. Ag, 5.36 g, 0 30.0 mm; Ag, 5.46 g, 0 29.0 mm. Deposit found at Lejastēcupes (Valka region).
82. Farthing. Struck in 1560 in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Ag, 2.65 g, 0 23.0 mm.
83. Farthing. Struck in 1559 in the time of Master of the Livonian Order Gotthard Kettler. Ag, 2.70 g, 0 24.0 mm.
84. Vessels used for coin hoards during the period of Livonia (from left to right): a tin can (deposit found at Anciši, Valmiera region), a tin can (made in 1553, by a Riga tinsmith Kiriaks Klints; deposit found at Avotiņi of Kaunata, Rēzekne region) and an earthenware vessel with birch-bark, which contained the largest deposit of the period of Livonia (deposit found at Kalnazveņģi, Aizkraukle region).
- Places where Livonian coins (of the period from the 13th century to the first half of the 16th century) found in deposits were minted.
- Coin hoards of the period of Livonia (from the 13th century to the first half of the 16th century) found outside its territory (arranged according to the remoteness of depositing).
85. Coins struck in Gotland in the first half of the 13th century. 1 Ag, 0.12 g, 10.0 x 11.0 mm; Ag, 0.10 g, 12.0 x 11.0 mm; Ag, 0.13 g, 0 12.0 mm. Deposit found at the Ikšķile castle (Ogre region).
86. Pfennig. Struck in Osnabrück in the time of Bishop of Münster Hermann II (1174-1203). Ag (loop made of bronze), 2.04 g, 18.0 x 29.0 mm. Grave item found at the burial ground of the Ikšķile castle (Ogre region).
87. Pfennig. Struck in Osnabrück in the time of Count Gerhara Oldenburg (1192-1216). Ag (loop made of bronze), 1.26 g, 0 21.0 mm. Grave item found at the burial ground of the Ikšķile castle (Ogre region).
88. Hohlpfennig. Struck in Mecklenburg in the second half of the 13th century. Ag, 0.48 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Lielgaitis Suntaži (Ogre region).

19. Hohlpfennig. Struck in Lübeck in the first half of the 14th century. Ag, 0.36 g, 0 17.0 mm. Deposit found at Lielgrote of Suntaži (Ogre region)
- Hohlpfennigs. Struck in Hamburg in the first half of the 14th century. Ag, 0.41 g, 0 17.0 mm; Ag, 0.42 g, 0 16.0 mm. Deposit found at Lielgrote of Suntaži (Ogre region)
- M. Gotes. Struck in Visby at the end of the 14th century. Ag, 1.38 g, 1 8.0 mm; Ag, 1.45 g, 0 19.0 mm. Deposit found at Murnikova of Šķīle (Ogre region).
- Hvids. Struck in Visby in 1530 (?). Ag, 0.66 g, 0 17.0 mm; Ag, 0.54 g, 0 17.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- Shillings. Struck in the time of Grand Master of the Teutonic Order Heinrich von Kniprode (1351-1382). Ag, 1.53 g, 0 20.0 mm; 1.50 g, 0 21.0 mm. Deposit found at Lielstraupe (Cēsis region).
- Below (from left):
- Denar. Struck in 1545 during the reign of Duke of Prussia Albrecht (1525-1568). Ag, 1.85 g, 0 23.4 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- Reales. Struck in Sweden in 1541 during the reign of King Gustavus I Eric (1523-1560). Ag, 2.75 g, 0 23.7 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- Patards. Struck in Brabant in 1536 during the reign of King Charles I of Spain (1516-1556) Ag, 1.02 g, 0 33.1 mm. Deposit of "S". Peter's Church (Riga).
- Denar. Struck in the Bishopric of Paderborn in the time of Bishop Heinrich IV (1227-1247) Ag, 1.17 g, 0 17.0 mm. Found separately on the left bank of River Gauja at Valmiera.
- Denar (from left):
- Farthing. Struck in Tallinn in 1561 during the reign of King Erik XIV of Sweden (1560-1568). Ag, 3.28 g, 0 23.6 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region)
- 3 groats. Struck in Lithuania in 1563 during the reign of King Sigismund II August (1548-1572). Ag, 3.02 g, 0 21.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- Reales. Struck in Lithuania during the reign of Alexander Jagiello, King of Poland (1501-1506). Ag, 0.39 g, 0 13.1 mm; Ag, 0.39 g, 0 13.0 mm. Deposit found at Bulliši (Ludza region).
- Denar (from left):
- Warka. Struck in Sweden in 1543 during the reign of King Gustavus I Vasa, Ag, 1.168 g, 0 35.0 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- [Half groat. Struck in Lithuania in 1512 during the reign of Sigismund I the Old, King of Poland (1506-1548). Ag, 1.17 g, 0 19.5 mm. Deposit found at Ružina (Rēzekne region).
- 195. Right:**
- [Kopecks and dengas struck in Russia during the reign of Tsar Ivan IV (1533-1584), kopecks struck during the reign of Tsar Fyodor (1584-1598) and an earthenware vessel where these coins were found at Reiniki of Gauri Uaunlatgale district).
- left:**
- [An earthenware vessel which contained dengas and kopecks struck in Russia in the 16th century. Deposit found at Krupenāti of Rakovska (Uaunlatgale district).
96. Ducat. Struck in Hungary during the reign of King Sigismund (1386-1437) Au 3.48 g, 0 23.0 mm. Found at the site of the Cēsis region.
97. Ducat with the control-check of Riga. Struck in Hungary in 1575 the name of Emperor Maximilian II (1564-1576) is inscribed on the coin Au, 3.54 g, 0 22.0 mm.
98. Ducat. Struck in the Spanish Netherlands (Zwolle) during the reign of Emperor Ferdinand V (1504-1516). Au, 3.39 g, 0 24.5 mm. Deposit found at Venta of Skruna (Kuldīga region).
99. Ducat. Struck in the Republic of the United Provinces of the Netherlands (Utrecht) in 1648. Au, 3.48 g, 0 23.0 mm. Deposited found at Venta of Skruna (Kuldīga region).
100. Ducat. Struck in the Republic of the United Provinces of the Netherlands (Western Friesland) in 1650. Au, 3.48 g, 0 23.0 mm. Deposit found at Venta of Skruna (Kuldīga region).
101. 10 ducats (portugal). Struck in 1525 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Au, 38.3 g, 0 38.0 mm.
102. Groats. Struck in Riga in 1582 during the reign of Stephen Bathory, King of Rzeczpospolita (1576-1586). Ag, 1.65 g, 0 22.0 mm; Ag, 1.87 g, 0 23.0 mm.
103. Groat of guldens. Struck by Stephen Schlick and brothers in Bohemia (Joachimstal) in 1520 (?) during the reign of Ludwig I Schick (1516-1526). Ag, 29.11 g, 0 46.0 mm.
104. Thaler. Struck by Stephen Schlick and brothers in Bohemia (Joachimstal) in 1525 during the reign of Ludwig I Schlick Ag 28.0 41.0 mm.
105. Thaler. Struck in 1525 in the time of Master of the Livonian Order Wolter von Plettenberg. Ag, 26.09 g, 0 38.0 mm.
106. State thaler. Struck in the Holy Roman Empire (Frankfurt) during the reign of Kaiser Ferdinand II (1619-1637) Ag, 28.0 43.5 mm.
107. Half thaler. Struck in Saxony (Weimar) in 1609 during the reign of eight brothers of the Ernestian lineage (1605-1640). Ag, 15.0 35.0 mm.
108. 8 reales (thaler). Struck in Mexico in 1590 during the reign of King Philip II of Spain (1556-1598). Ag, 27.47 g, 0 37.5 mm. Deposit found at Pāle (Limbaži region).
109. 4 reales (half thaler). Struck in Mexico during the reign of King Philip II. Ag, 13.65 g, 0 32.5 mm. Deposit found at Pāle (Limbaži region) at 110. Albert thaler. Struck in the Spanish Netherlands (Brabant) in the time of Governor Albert (1598-1621). Ag, 27.93 g, 0 43.5 mm. Deposit found at Bangas of Ceraukste (Bauska region).
111. Lion thaler. Struck in the Republic of the United Provinces of the Netherlands (Utrecht) in 1649. Ag, 27.07 g, 0 42.0 mm. Deposited found at Bangas of Ceraukste (Bauska region).
112. West European thalers of the 17th century (the largest find in Latvia) and items of adornment found at Bangas of Ceraukste (Bauska region). Deposit contained 320 coins, 4 national brooches, an ornamental needle, 10 rings and a copper vessel.
113. 3 ducats. Struck in Riga in 1572. Au, 10.66 g, 0 30.0 mm
114. Thaler. Struck in Riga in 1573. Ag, 27.25 g, 0 40.0 mm
115. Half marks. Struck in Riga in 1565. Ag, 5.55 g, 0 30.0 mm

116. Farthings. Struck in Riga in 1566. Ag, 2.84 g, 0 23.0 mm; Ag, 2.69 g, 0 22.0 mm.
117. Shillings. Struck in Riga in 1575. Ag (very low purity), 0.96 g, 0 18.0 mm; Ag (very low purity), 1.02 g, 0 18.0 mm. Deposit found at Pāle (Limbaži region).
118. Pfennig. Struck in Riga in 1571. Ag (very low purity), 0.26 g, 0 12.0 mm.
119. Mark. Struck at the Dole castle in 1573 in the time of Governor of the Duchy of Pārdaugava Jan Chodkiewicz (1566-1578). Ag, 9.86 g, 0 33.0 mm.
120. Half mark. Struck at the Dole castle in 1573 in the time of Jan I-odkiewicz. Ag, 5.40 g, 0 29.0 mm; Ag, 5.48 g, 0 28.0 mm.
121. Farthing. Struck at the Dole castle in 1573 in the time of Jan 2-cdkiewicz. Ag, 2.64 g, 0 24.0 mm.
122. Shillings. Struck at the Dole castle in 1573 in the time of Jan I-rakiewicz. Ag, 0.87 g, 0 18.0 mm.
123. Ducat. Struck in Riga in 1584 during the reign of Stephen B--cry, King of Poland. Au, 3.54 g, 0 22.0 mm.
124. 3 groats. Struck in Riga in 1583 during the reign of Stephen 5a-ory Ag, 2.40 g, 0 20.0 mm; Ag, 2.22 g, 0 20.0 mm.
125. Shilling. Struck in Riga in 1585 during the reign of Stephen 5a-hory Ag, 1.04 g, 0 18.0 mm.
126. Denar. Struck in Riga in 1582 during the reign of Stephen Bdhthy. Ag (very low purity), 0.57 g, 0 14.0 mm.
127. 10 ducats (portugal). Struck in Riga in 1592 during the reign of King Sigismund III Vasa of Poland (1587-1632). Au, 33.04 g, 0 41.0 mm.
128. 3 groats. Struck in Riga in 1596 during the reign of Sigismund III .asa. Ag, 2.51 g, 0 22.0 mm; Ag, 2.34 g, 0 21.0 mm Deposit "cund at Pāle (Limbaži region).
129. Dreipolchers. Struck in Riga in 1620 during the reign of Sigismund III Vasq. Ag, 1.08 g, 0 18.5 mm; Ag, 1.23 g, 0 18.0 mm.
130. Shillings. Struck in Riga in 1595 during the reign of Sigismund III • asa Ag (low purity), 1.00 g, 0 18.5 mm; Ag (low purity), 1.14 g, 0 19.0 mm. Deposit found at Pāle (Limbaži region).
131. 30 groats (tympf). Struck in Bydgoszcz in 1663 during the reign of Jan II Kazimierz, King of Poland (1648-1668). Ag, 5.86 g, 0 31.0 mm.
132. 18 groats (ort). Struck in Krakow in 1668 during the reign of .an II Kazimierz. Ag, 5.93 g, 0 30.0 mm.
133. Shillings. Struck in Uyazdov in 1663 during the reign of _an II Kazimierz. Cu, 1.24 g, 0 15.5 mm; Cu, 1.27 g, 0 16.0 mm. Deposit found at Gaiķi of Smārde (Tukums region)
134. Shillings. Struck in Suceava during the reign of Eystraty Dabyzha, ruler of Moldova (1662-1666); a counterfeit of the copper shillings s'ruck during the reign of Jan II Kazimierz, Cu, 1.16 g, 0 15.0 mm; Cu, 1.21 g, 0 14.8 mm. Deposit found at Gaiķi of Smārde (Tukums region),
135. 7 ducats. Struck in Riga in 1622 during the reign of King Gustav II Adolf of Sweden (1611-1632) Au, 23.29 g, 0 47.0 mm.
136. Ducat. Struck in Riga in 1623 during the reign of Gustav II Adolf. Au, 3.47 g, 0 22.0 mm.
137. Half thaler. Struck in Riga in 1629 during the reign of Gustav Adolf. Ag, 14.30 g, 0 36.0 mm.
138. Thaler. Struck in Riga in 1629 during the reign of Gustav II A Ag, 28.43 g, 0 42.5 mm.
139. Dreipolchers. Struck in Riga in 1622 during the reign of Gustav II Adolf. Ag, 1.11 g, 0 19.5 mm; Ag, 1.03 g, 0 19.0 mm. Depos found at Vilcini of Baldone (Riga region).
140. 1 1/2 shilling. Struck in Riga in 1623 during the reign of Gustav II Adolf. Cu (silvered), 0.75 g, 0 17.0 mm. Deposit found Vilcini of Baldone (Riga region).
141. Shillings. Struck in Riga in 1633 during the reign of Queen Kristina of Sweden (1632-1654), using a die of Gustav II Adolf's * Ag (very low purity), 0.64 g, 0 16.0 mm; Ag (very low purity), 0.71 g, 0 16.0 mm. Deposit found at Vilcini of Baldone (Riga region).
142. 5 ducats. Struck in Riga in 1645 during the reign of Queen Kristina. Au, 16.92 g, 0 40.0 mm.
143. 3 ducats. Struck in Riga in 1643 during the reign of Queen Kristina. Au, 10.47 g, 0 30.0 mm.
144. 3 ducats. Struck in Riga in 1646 during the reign of Queen Kristina. Au, 10.29 g, 0 31.0 mm.
145. Ducat. Struck in Riga in 1646 during the reign of Queen Kristina. Au, 3.43 g, 0 23.0 mm.
146. Thaler. Struck in Riga in 1639 during the reign of Queen Kristina. Ag, 28.22 g, 0 44.0 mm.
147. Dreipolchers. Struck in Riga in 1648 during the reign of Queen Kristina. Ag, 1.00 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.03 g, 0 19.0 mm. Deposit found at the Kegums power station (Ogre region).
148. Shilling. Struck in Riga in 1654 during the reign of Queen Kristina. Ag (very low purity), 0.51 g, 0 15.5 mm. Deposit found at Dreikas of Aizkuja (Madona region).
149. 10 ducats. Struck in Riga (?) in 1645 in the State Mint of Sweden during the reign of Queen Kristina. Au, 34.52 g, 0 40.0 mm. (Although the Livonian Confederation collapsed, all coins minted in the State Mint of Sweden between 1644 and 1669 were called Livonian coins because of the word "Livonia" in the legend of shillings and dreipolchers. Those coins struck in the Riga City Mint were called otherwise.)
150. 2 ducats. Struck in Riga (?) in 1646 in the State Mint of Sweden during the reign of Queen Kristina. Au, 6.81 g, 0 30.0 mm.
151. Ducat. Struck in Riga (?) in 1647 in the State Mint of Sweden during the reign of Queen Kristina. Au, 3.45 g, 0 23.0 mm
152. Thaler. Struck in Riga (?) in 1648 in the State Mint of Sweden during the reign of Queen Kristina. Ag, 28.54 g, 0 40.0 mm
153. Dreipolchers. Struck in Riga in 1648 in the State Mint of Sweden during the reign of Queen Kristina. Ag, 0.89 g, 0 19.5 mm; Ag, 0.83 g, 0 20.0 mm. Deposit found at the Kegums power station (Ogre region).
154. Shillings. Struck in Riga in 1653 in the State Mint of Sweden during the reign of Queen Kristina. Ag (very low purity), 0.59 g, 0 16.0 mm; Ag (very low purity), 0.51 g, 0 16.0 mm. Deposit found at Dreikas of Aizkuja (Madona region).

- [55. Shillings. Struck in Suceava (in Moldova) during the reign of p/straty Dabyzha (with the wrong final figures of "he year "1 2" and |16"); counterfeit of the shillings struck in the Riga City Mint during the reign of Queen Kristina. Cu, 0.54 g, 0 16.0 mm; Cu, 0.79 g, I 16.0 mm; Cu, 0.47g, 0 15.0 mm; Cu, 0 32 g, 0 15.0 mm. Deposit found at Gaiķi of Smārde (Tukums region).
- 56. Shilling. Struck in Suceava during the reign of Eystraty Dabyzha; counterfeit of the shillings struck in Riga in the State Mint of Sweden luring the reign of Queen Kristina. Cu, 0.48 g, 0 14.0 mm.
57. 5 ducats (donatio). Struck in Riga in 1654 (with the wrong figure c" the year" 1645") in honour of the visit of Karl X Gustav, King of kveden (1654-1660). Au, 17.42 g, 0 40.0 mm.
58. Shillings. Struck in Riga in 1654 during the reign of Karl X jstav. Ag (very low purity), 0.60 g, 0 15.0 mm; Ag (very low rity), 0.53 g, 0 15.0 mm. Deposit found at Dreikas of Aizkuja Madona region).
159. Shillings. Struck in Riga in 1654 in the State Mint of Sweden "i.ing the reign of Karl X Gustav. Ag (very low purity). 0.59 g, B 16.0 mm; Ag (very low purity), 0.53 g, 0 15.0 mm. Deposit found • Kalnaūbeļi of Priekulji (Cēsis region),
160. Shilling. Struck in Suceava (with the wrong final figures of the par "1 2"); a counterfeit of Karl X Gustav's Riga shillings. Cu, 0.48 g, C 16,0 mm. Deposit found at Smilšukalni of Bišumuiža (Riga).
161. 10 ducats. Struck in Riga in 1660 during the reign of King Karl XI e Sweden (1660-1697), Au, 34.85 g, 0 45.0 mm.
162. 2 ducats. Struck in Riga in 1664 during the reign of Karl XI. - 7 03 g, 0 28.0 mm
63. Ducat. Struck in Riga in 1681 during the reign of Karl XI. 3 45 g, 0 24.0 mm.
- Thaler. Struck in Riga in 1660 during the reign of Karl XI. I 27.76 g, 0 45.0 mm.
65. Half thaler. Struck In Riga in 1668 during the reign of Karl XI. c 14.10 g, 0 34.0 mm.
66. Dreipolcher. Struck in Riga in 1669 in the State Mint of Sweden ing the reign of Karl XI. Ag, 1.00 g, 0 19.0 mm.
67. Shillings. Struck in Riga in 1661 during the reign of Karl XI. (very low purity), 0.49 g, 0 16.0 mm; Ag (very low purity), 0.56 g, 16.0 mm. Deposit found at Smilšukalni of Bišumuiža (Riga).
68. Shillings. Struck in Riga in 1662 in the State Mint of Sweden ng the reign of Karl XI. Ag (very low purity), 0.69 g, 0 16.0 mm; [very low purity), 0.59 g, 0 15,0 mm. Deposit found at išukalni of Bišumuiža (Riga).
69. Shilling. Struck in Suceava; a counterfeit of the shillings struck in e Riga City Mint in Karl XI's time. Cu, 0.39 g, 0 14.5 mm.
70. A glazed earthenware pot containing 17th-century coins found at in 1993 (Limbaži region).
1. The "attire" of the 17th-century deposits: foreground—a crude in weave linen bag lined with birch-bark found at Silgajji of Stelpe uska region); right—an earthenware pipkin on three legs found at rīni of Kocēni (Valmiera region); left—a stone mass jug found at naūbeļi of Priekulji (Cēsis region); background—a blue-anch/white oe mass pitcher found at Lejasšķibusti of Lenči (Cēsis region).
172. Glass bottles of the 17th century, containing the deposit (3 566 coins) found in the seashore dunes at Bigauņciems (Tukums region).
173. Dreipolchers. S'ruck in Riga in 1701 during the reign of Kinc Karl XII of Sweden ;1697-1718). Ag, 0.93 g, 0 19.5 mm; Ag, 0.85 g, 0 20.0 mm.
174. 2 marks. Struck in Sweden in 1699 during the reign of Kar • The control-check stamped in December 1705 during the siege or Rlgo Ag, 9 77 g, 0 31,0 mm.
175. 5 ores. Struck in Sweden in 1700 during the reign of Karl > The control-check stamped in December 1705 during the siege C - zz Ag, 3.57 g, 0 22.5 mm.
176. Ducat. Struck in Riga in 1707 during the reign of Karl XII Au, 3.45 g, 0 23.0 mm.
177. Thaler (yefimok). Struck in Riga in 1639 during the reign of Queen Kristina, with the control-check of Tsar Aleksey of Russia (1645-1676). Ag, 28.34 g, 0 44.0 mm.
178. Half thaler (plate money). Struck in Avesta in 1715 during the reign of King Karl XII of Sweden. Cu, 375.0 g, 105.0x 109.0 mm
179. 4 thalers (plate money). Struck in Avesta in 1723 during the re ģni of King Fredrik I of Sweden (1720-1751). Cu, 3.045 kg, 232.0x252.0 mm.
180. Ruble (plate money). Struck in Yekaterinburg in 1725 during ~e reign of Empress Catherine I of Russia (1725-1727). Cu, 1 645 • z 195.0 x 187.0 mm.
181. Ruble. Newly-made, struck with a Sestrorecka's ruble a e - 1771 during the reign of Empress Catherine II of Russia (1762-"- : Cu, 906.0 g, 0 76 1 mm, thickness—23.0 mm.
182. Kopeck. Struck in Koknese in 1656 during the Russian nter^ert tion, Cu, 0.46 g, 0 1 1.5 mm.
183. Shillings. Struck in Jelgava in 1575 during the rule of Duke Kurzeme and Zemgale Gofthard Kettler (1561-1587). Ag (ve' purity), 0.99 g, 0 17.5 mm; Ag (very low purity), 1.00 g, 0 17.0 mm. Deposit found at Pāle (Limbaži region).
- Map of Kurzeme and Zemgale, made by A. Groth and J. K. Bamickel (1747).
184. Thaler. Struck in Jelgava in 1576 during the rule of Duke Gotthard Kettler. A reproduction of the drawing by J. Ch. Brotze. Evidence which would testify to the survival of such coin has not cee- found.
185. 3 groats. Struck in Jelgava in 1596 during the rule of Dukes OI Kurzeme and Zemgale Friedrich (1587-1642) and Wilhelm (1587-1616). Ag, 2.26 g, 0 21.0 mm; Ag, 2.22 g, 0 21.C ~.~
186. 3 groats. Struck in Jelgava in 1598 during the rule of D^es Friedrich and Wilhelm. Ag, 2.15 g, 0 21.5 mm; Ag, 2 35 g 0 21.0 mm. Deposit found at Pāle (Limbaži region).
187. Shillings. Struck in Jelgava in 1600 during the rule of D^es Friedrich and Wilhelm. Ag, 0,81 g, 0 18.0 mm; Ag, 0 90 a 0 18.0 mm.
188. Ducat. Struck in Jelgava in 1646 during the rule of Duke z~ Kurzeme and Zemgale Jakob (1642-1682). Au, 3.43 g, 0 2^ I —
189. Thaler. Struck in Jelgava in 1644 during the rule of Duke z- zz Ag, 28.74 g, 0 46.0 mm.

190. Shilling. Struck in Jelgava in 1646 during the rule of Duke Jakob. Ag, 0.52 g, 0 16.0 mm.
191. Shilling. Struck in Jelgava during the rule of Duke Jakob, the year of coinage is not indicated. Ag, 0.45 g, 0 16.0 mm.
192. Ducat. Struck in Jelgava in 1689 during the rule of Duke of Kurzeme and Zemgale Friedrich Kasimir (1682-1698). Au, 3.51 g, 0 24.0 mm.
193. 6 groats. Struck in Jelgava in 1694 during the rule of Duke Friedrich Kasimir. Ag, 3.03 g, 0 24.0 mm.
194. Dreipolcher. Struck in Jelgava in 1687 during the rule of Duke Friedrich Kasimir. Ag, 1.02 g, 0 19.0 mm.
195. Shilling. Struck in Jelgava in 1696 during the rule of Duke Friedrich Kasimir. Ag, 1.29 g, 0 17.0 mm.
196. 6 groats. Struck in Jelgava in 1762 during the rule of Duke of Kurzeme and Zemgale Karl (1758-1763). Ag, 2.68 g, 0 24.0 mm.
197. Groats. Struck in Jelgava in 1762 during the rule of Duke Karl. Ag, 1.05 g, 0 17.5 mm; Ag, 1.20 g, 0 17.5 mm.
198. Shillings. Struck in Jelgava in 1762 during the rule of Duke Karl. Ag, 1.17 g, 0 16.0 mm; Ag, 1.32 g, 0 16.0 mm.
199. 6 groats. Struck in Jelgava in 1763 during the rule of Duke of Kurzeme and Zemgale Ernst Johann Biron (1737-1740; 1763-1769). Ag, 3.22 g, 0 24.0 mm; Ag, 2.82 g, 0 24.0 mm.
200. Groats. Struck in Jelgava in 1763 during the rule of Duke Ernst Johann Biron. Ag, 1.01 g, 0 17.5 mm; Ag, 0.86 g, 0 17.5 mm.
201. Groat. Struck in Jelgava in 1763 during the rule of Duke Ernst Johann Biron. Ag, 3.57 g, 0 23.0 mm.
202. Shillings. Struck in Jelgava in 1764 during the rule of Duke Ernst Johann Biron. Ag, 1.27 g, 0 16.0 mm; Ag, 1.28 g, 0 16.0 mm.
203. Ducat. Struck in Jelgava in 1780 during the rule of Duke of Kurzeme and Zemgale Peter Biron (1769-1795). Au, 3.43 g, 0 21.0 mm.
204. Bowl with worked in West European thalers of the 16th–17th centuries, made by a Riga silversmith Johann Christian Henck in 1755. Map of the Baltic area, made by Johann Baptista Homann (1720).
205. 96 kopecks livonese. Struck in Moscow in 1757 during the reign of Empress Elizabeth of Russia (1741-1762). Ag, 25.96 g, 0 42.0 mm.
206. 48 kopecks livonese. Struck in Moscow in 1757 during the reign of Empress Elizabeth. Ag, 12.14 g, 0 33.0 mm.
207. 24 kopecks livonese. Struck in Moscow in 1757 during the reign of Empress Elizabeth. Ag, 6.81 g, 0 25.5 mm.
208. 4 kopecks livoneses. Struck in Moscow in 1757 during the reign of Empress Elizabeth. Ag, 1.15 g, 0 16.5 mm; Ag, 0.93 g, 0 17.5 mm.
209. 2 kopecks livoneses. Struck in Moscow in 1757 during the reign of Empress Elizabeth. Ag, 0.79 g, 0 14.0 mm; Ag, 1.15 g, 0 15.0 mm.
210. Kopeck. Struck in Moscow in 1702 during the reign of Tsar (since 1721, Emperor) Peter I of Russia (1682-1725). Ag, 0.28 g, 6.5 x 10.0 mm. Deposit found in the pine forest of Slate (Jēkabpils region).
211. Silver money of Russia.
- Above:
- Rubles. Struck in 1704 during the reign of Peter I. Ag, 28.18 g, 0 44.0 mm; Ag, 27.86 g, 0 44.0 mm.
- Left:
- Ruble. Struck in 1732 during the reign of Empress Anna of Russia (1730-1740). Ag, 25.22 g, 0 40.0 mm.
- Centre:
- 20 kopecks. Struck in St. Petersburg in 1766 during the reign of Catherine II. Ag, 4.40 g, 0 24.0 mm; Ag, 4.48 g, 0 24.0 mm.
- Right:
- Rubles. Struck in St. Petersburg in 1857 during the reign of Emperor Alexander II of Russia (1855-1881). Ag, 20.70 g, 0 35.0 mm; Ag, 20.67 g, 0 35.0 mm.
- Below:
- Rubles. Struck in 1915 during the reign of Emperor Nicholas II of Russia (1894-1917). Ag, 19.90 g, 0 33.5 mm; Ag, 20.03 g, 0 33.5 mm.
212. Copper money of Russia.
- Above (from left):
- 5 kopecks. Struck in Yekaterinburg in 1770 during the reign of Catherine II. Cu, 45.56 g, 0 41.0 mm.
- 3 kopecks. Struck in Yekaterinburg in 1844 during the reign of Emperor Nicholas I of Russia (1825-1855). Cu, 34.68 g, 0 39.0 mm.
- 5 kopecks. Struck in Yekaterinburg in 1770 during the reign of Catherine II. Cu, 53.21 g, 0 41.0 mm.
- Dengas. Struck in Moscow in 1703 during the reign of Peter I. Cu, 4.87 g, 0 23.5 mm; Cu, 4.78 g, 0 24.0 mm.
- Centre (from left):
- Kopeck. Struck in Moscow in 1704 during the reign of Peter I. Cu, 7.66 g, 0 28.0 mm.
- Half kopeck. Struck in St. Petersburg in 1899 during the reign of Nicholas II. Cu, 0.81 g, 0 13.0 mm; Cu, 0.81 g, 0 13.0 mm.
- 10 kopecks. Struck in Izhor (the Kolpina mint) in 1813 during the reign of Emperor Alexander I of Russia (1801-1825). Cu, 6.89 g, 0 24.0 mm; Cu, 6.80 g, 0 25.0 mm.
- 2 kopecks. Struck in Izhor (the Kolpina mint) in 1776 during the reign of Catherine II. Cu, 20.75 g, 0 33.5 mm.
- Below (from left):
- 10 kopecks. Struck in 1762 during the reign of Emperor Peter I of Russia (Jan. 5-Jul. 9, 1762). Cu, 48.24 g, 0 43.0 mm.
- 2 kopecks. Struck in Yekaterinburg in 1797 during the reign of Emperor Pavel I of Russia (1796-1801). Cu, 20.14 g, 0 36.5 mm; Cu, 20.21 g, 0 37.0 mm.
- 4 kopecks. Struck in 1762 during the reign of Peter III. Cu, 21.0 g, 0 33.0 mm.
213. 10 rubles. Assignment, issued in 1797 during the reign of Emperor Pavel I. Paper, 165.0 x 115.0 mm.
214. 25 rubles. Assignment, issued in 1798 during the reign of Emperor Pavel I. Paper, 125.0 x 165.0 mm.

215. Gold money of Russia.

Above (from left):

2 rubles. Struck in 1718 during the reign of Peter I. Au, 4.10 g, 0 21.0 mm.

2 rubles. Struck in 1726 during the reign of Catherine I. Au, 4.00 g, 3 20.0 mm.

15 rubles (imperial). Struck in 1897 during the reign of Nicholas II. Au, 12.88 g, 0 24.5 mm.

"toltinnik (1/2 ruble). Struck in 1756 during the reign of Empress Elizabeth. Au, 0.70 g, 0 13.0 mm.

Below (from left):

5 rubles (obverse and reverse). Struck in 1898 during the reign of Nicholas II. Au, 4.27 g, 0 18.0 mm; Au, 4.27 g, 0 18.0 mm

10 rubles. Struck in St. Petersburg in 1767 during the reign of Catherine II. Au, 13.08 g, 0 29.5 mm.

216. Platinum money of Russia,

above:

6 rubles (reverse). Struck in St. Petersburg in 1831 during the reign of Nicholas I. Pt, 20.50 g, 0 28.5 mm.

Below (from right):

3 rubles (obverse and reverse). Struck in St. Petersburg in 1832 during the reign of Nicholas I. Pt, 10.27 g, 0 23.5 mm; Pt, 10.37 g, 0 23.5 mm.

217.ab Paper money of Russia.

217.a 500 rubles. State credit note, issued in 1912 during the reign of Nicholas II. Paper, 275.0 x 127.0 mm.

217.b 100 rubles. State credit note, issued in 1910 during the reign of Nicholas II. Paper, 260.0 x 122.0 mm.

218. 50 rubles. State credit note, issued in 1899 during the reign of Nicholas II. Paper, 190.0 x 117.0 mm.

219. 25 rubles. State credit note, issued in 1909 during the reign of Nicholas II. Paper, 178.0 x 108.0 mm.

220. 10 rubles. State credit note, issued in 1909 during the reign of Nicholas II. Paper, 140.0 x 173.0 mm.

221. 5 rubles. State credit note, issued in 1909 during the reign of Nicholas II. Paper, 98.0 x 157.0 mm.

222. 3 rubles. State credit note, issued in 1895 during the reign of Nicholas II. Paper, 98.0 x 157.0 mm.

223. 1 ruble. State credit note, issued in 1898 during the reign of Nicholas II. Paper, 150.0 x 90.0 mm.

224. 10 kopecks. Money of necessity, issued as a stamp in 1915-1917. Paper, 24.0 x 30.0 mm.

225. 50 kopecks. Money of necessity, issued in 1915-1917. Paper, 100.0 x 60.0 mm.

226. 3 kopecks. Money of necessity, issued in 1915-1917. Paper, 80.0 x 45.0 mm.

227. 1000 rubles (the so-called "money of Duma"). State credit note, issued in 1917. Paper, 215.0 x 132.0 mm.

228. 20 rubles ("kerenka"). State Treasury note (the illustration shows only a part of the sheet—6 denominations) issued in 1917. Paper, 188.0 x 100.0 mm.

229. 10 rubles. Note of the Eastern Credit Union, issued in Posen on April 17, 1916.

Paper, 159.0 x 99.0 mm.

230. 100 marks. Note of the Eastern Credit Union, issued in Posen on April 4, 1918. Paper, 172.0 x 110.0 mm.

231. 1 kopeck. Struck in Hamburg in 1916. Fe, 2.98 g, 0 21.0 mm.

232. 2 kopecks. Struck in Berlin in 1916. Fe, 5.63 g, 0 24.0 mm.

233. 3 kopecks. Struck in Berlin in 1916. Fe, 8.47 g, 0 28.0 mm.

Leaflet advertising promissory notes of the town municipality of Liepāja.

234. 3 rubles. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in 1915 (first issue; withdrawn from circulation and defunct). Paper, 115.0 x 55.0 mm.

235. 3 rubles. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in 1915 (second issue). Paper, 118.0 x 68.0 mm.

236. 5 rubles. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in 1918-1919 (third-fifth issues). Paper, 122.0 x 72.0 mm.

237. 5 rubles. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in 1915 (first issue). Paper, 138.0 x 91.0 mm.

238. 6 kopecks. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in 1915 (first issue). Paper, 100.0 x 62.0 mm.

239. 10 rubles. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in April 1919 (third issue). Paper, 152.0 x 94.2 mm.

240. 5 kopecks. Promissory note of the town municipality of Liepāja printed in 1915. Paper, 112.0 x 61.0 mm.

241.ab Exchange notes of the Riga Council of Working People's Deputies, printed in April-May 1919.

241.a 1 ruble. Paper, 93.0 x 54.0 mm.

3 rubles. Paper, 110.0 x 60.0 mm.

241.b 5 rubles. Paper, 114.0 x 71.0 mm.

10 rubles. Paper, 113.0 x 73.0 mm.

242. 5 and 10 rubles. Exchange notes of the Riga Council of Working People's Deputies, in sheets.

5 rubles. Paper, 69.4 x 46.2 mm.

10 rubles. Paper, 58.7 x 46.3 mm.

243. 10 rubles. Loan coupon of the Executive Committee of the Riga Council of Working People's Deputies of the province of Cēsis printed in 1919. Paper, 114.0 x 72.0 mm.

244. 5 rubles. Loan coupon of the Executive Committee of the Riga Council of Working People's Deputies of the province of Cēsis, printed in 1919. Paper, 95.0 x 64.0 mm.

245. 3 rubles. Promissory note of the city municipality of Riga printed in August 1919. Paper, 128.0 x 80.0 mm.

246. 1 ruble. Promissory note of the city municipality of Riga printed in August 1919. Paper, 110.0 x 74.0 mm.

247.ab Provisional exchange notes of the Western Army of Latvia printed in Jelgava in October 1919.

247.a 1 mark. Paper, 100.0 x 75.0 mm.

247.b 5 marks. Paper, 120.0 x 86.0 mm.

10 marks (obverse). Paper, 134.0 x 95.0 mm.

248. 10 marks. Reverse of the provisional exchange note of the Western Army of Volunteers, printed in October 1919. Obverse: a Latvian stamp of 20 kopecks denomination, printed in October 1920.
249. Provisional exchange notes of the Western Army of Volunteers, in sheets.
1 mark. Paper, 923.0 x 592.0 mm.
10 marks. Paper, 969.0 x 590.0 mm.
250. 1 ruble. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1919. Artist Jūlijs Madernieks. Paper, 120.0 x 80.0 mm.
251. 5 rubles. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1919. Artist Burkards Dzenis. Paper, 120.0 x 75.0 mm.
252. 10 rubles. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1919. Artist Vilhelms Krūmiņš. Paper, 130.0 x 80.0 mm.
253. 25 rubles. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1919. Paper, 145.0 x 95.0 mm.
254. 50 rubles. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1919. Paper, 148.0 x 92.0 mm.
255. 100 rubles. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1919. Artist Hermanis Grinbergs. Paper, 152.0 x 95.0 mm.
256. 500 rubles. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1920. Artist Rihards Zariņš. Paper, 160.0 x 105.0 mm.
257. 5 kopecks. Exchange note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1920. Artist Rihards Zariņš. Paper, 55.0 x 36.0 mm.
258. 10 kopecks. Exchange note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1920. Artist Rihards Zariņš. Paper, 55.0 x 36.0 mm.
259. 25 kopecks. Exchange note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1920. Artist Rihards Zariņš. Paper, 55.0 x 36.0 mm.
260. 50 kopecks. Exchange note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1920. Artist Rihards Zariņš. Paper, 55.0 x 36.0 mm.
261. Stamps of the Republic of Latvia (1 and 3 francs).
Facsimile signatures from the record of the Bank of Latvia Council's meeting which took place on October 23, 1922. Latvian State Historical Archives, fund 6209, description 1, file 1, p. 2.
The Bank of Latvia building. 1920s.
Card advertising the first coins of the Republic of Latvia. Printed in Stuttgart (1924).
An advertising leaflet of Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd. (England).
262. 10 lats. Provisional banknote of the Bank of Latvia, printed in Riga in 1924. Paper, 135.0 x 75.0 mm. Obverse: 500 Latvian rubles note with an overprint "10 lats", printed in Riga in 1922. Designer of the note and overprint Rihards Zariņš. Paper, 160.0 x 105.0 mm.
263. 100 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in Riga in 1923. Artists Rihards Zariņš, Kārlis Krauze. Paper, 154.0 x 88.0 mm.
264. 20 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Waterlow & Sons Ltd.) in 1924. Artist Vilhelms Krūmiņš. Paper, 135.0 x 75.0 mm.
265. 50 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Waterlow & Sons Ltd.) in 1924. Paper, 145.0 x 80.0 mm.
266. 20 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Waterlow & Sons Ltd.) in 1925. Paper, 135.0 x 75.0 mm.
267. 25 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Waterlow & Sons Ltd.) in 1928. Paper, 133.0 x 89.0 mm.
268. 500 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Bradbury, Wilkinson & Co., Ltd.) in 1929. Paper, 190.0 x 104.0 mm.
269. 50 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Thomas de la Rue & Co. Ltd.) in 1934. Paper, 145.0 x 80.0 mm.
270. 25 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in England (Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.) in 1938. Paper, 142.0 x 76.0 mm.
271. 100 lats. Banknote of the Bank of Latvia, printed in Riga in 1939. Artist Jānis Šternbergs. Paper, 150.0 x 80.0 mm.
272. 10 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1925. Artists Rihards Zariņš, Kārlis Krauze. Paper, 127.0 x 66.0 mm.
273. 5 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1926. Artists Rihards Zariņš, Kārlis Krauze. Paper, 127.0 x 65.0 mm.
274. 10 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1933. Artists Rihards Zariņš, Kārlis Krauze. Paper, 154.0 x 70.0 mm.
275. 20 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1936. Artists Rihards Zariņš, Kārlis Krauze. Paper, 163.0 x 79.0 mm.
276. 10 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1937. Artist Kārlis Krauze. Paper, 130.0 x 70.0 mm.
277. 20 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1940, issued after the occupation of Latvia. Artists Artūrs Aļģis, Kārlis Krauze. Paper, 141.0 x 77.0 mm.
278. 5 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, printed in Riga in 1940, issued after the occupation of Latvia. Artist Harijs Gricēvičs. Paper, 116.0 x 64.0 mm.
279. 1 santims. Struck as a model coin in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1923. Artist Rihards Zariņš. Cu/Sn/Zn, 1.83 g, 0.17 mm.
280. 1 santims. Struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1924. Artist Rihards Zariņš. Cu/Sn/Zn, 1.80 g, 0.17 mm.
281. 2 santims. Struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1926. Artist Rihards Zariņš. Cu/Sn/Zn, 2.00 g, 0.195 mm.
282. 5 santims. Struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1922. Artist Rihards Zariņš. Cu/Sn/Zn, 3.00 g, 0.22 mm.
283. 10 santims. Struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1922. Artist Rihards Zariņš. Ni, 3.00 g, 0.19 mm.
284. 20 santims. Struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1922. Artist Rihards Zariņš. Ni, 4.00 g, 0.21 mm.
285. 50 santims. Struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) in 1922. Artist Rihards Zariņš. Ni, 6.50 g, 0.25 mm.
286. Santims coins struck in Switzerland (Huguenin Frères & Cie, Le Locle) and their models: 2, 10 (reverse), 50 (reverse) santims. A sample set of coins provided by the mint.
287. 1 lats. Struck in England (Royal Mint) in 1924. Artist Jānis Roberts Tilbergs. Ag (835°), 5.00 g, 0.23 mm.
288. 2 lats. Struck in England (Royal Mint) in 1926. Artist Jānis Roberts Tilbergs. Ag (835°), 10.00 g, 0.27 mm.

289. 5 lats. Struck in England (Royal Mint) in 1931. Artist Rihards Zariņš. Ag (835°), 25.00 g, 0 37 0 mm
290. 1 santims. Struck in Riga in 1938. Artists Ludolfs Liberts, Artūrs Apinis. Cu/Sn/Zn, 1.80 g, 0 17.0 mm.
291. 2 santims. Struck in Riga in 1939. Artists Ludolfs Liberts, Artūrs Apinis. Cu/Sn/Zn, 2.00 g, 0 19 5 mm
292. 20 lats. Gold coin, an unimplemented project of 1922. Author Teodors Zaļkalns. Plaster of Paris, 0 152.0 mm.
293. 1 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, an unimplemented project of 1924. Artist Rihards Zariņš. On a margin of the cardboard there is an inscription "Apstiprinu / H. P. 12. XI. 23." i approve / H. P. 12. XI. 23"; H. P.—Hermanis Punga, Minister of Finance of the Republic of Latvia from June 26, 1923 to January 25, 1924). Paper, 130.0 x 69.0 mm; cardboard, 213.0 x 133.0 mm
294. 2 lats. State Treasury note of the Republic of Latvia, an unimplemented project of 1924. Artist Rihards Zariņš. On a margin of the cardboard there is an inscription "Apstiprinu / H. P. 12. XI. 23." Paper, 128.5 x 68.5 mm; cardboard, 212.0 x 137.0 mm.
295. abed Paper money of the RSFSR and USSR, which was in circulation in Latvia after the occupation (1940-1947).
- 295.a 10 chervonets (obverse). RSFSR State Bank note, a specimen. "922. 177.0 x 110.0 mm.
- 295.b 3 chervonets (obverse). USSR State Bank note, a specimen. "924. 180.0 x 103.0 mm.
- 295.c 5 rubles. USSR State Treasury note. 1925. 165.0 x 71.0 mm. 10 rubles. USSR State Treasury note. 1934. 136.0 x 70.0 mm.
- 295.d 3 chervonets (obverse). USSR State Bank note 1932. "58.0 x 88.0 mm.
- 3 rubles (obverse). USSR State Treasury note. 1925. 135.0 x 70.0 mm. 1 ruble (obverse). USSR State Treasury note 1934. 118.0 x 60.0 mm.
296. abc Paper money of the USSR in the occupied Latvia (1940-1947).
- 296.a 10 chervonets (obverse). USSR State Bank note. 1937. "32.0 x 100.0 mm.
- 5 chervonets (obverse). USSR State Bank note. 1937. "50.0 x 90.0 mm.
- 296.b 3 chervonets (obverse). USSR State Bank note 1937. "0.0 x 87.0 mm,
- "3 chervonets. USSR State Bank note. 1937. 160.0 x 79.0 mm.
- 296.c 5 rubles (obverse). USSR State Treasury note. 1938 "5.0 x 70.0 mm.
- 3 rubles (obverse). USSR State Treasury note. 1938. 135.0 x 67.0 mm. 1 ruble. USSR State Treasury note. 1938. 125.0 x 60.0 mm.
297. 100 lats (obverse). Banknote of the Bank of Latvia, printed in Riga - 1939, with an overprint "LATVIJA / 1941 / 1. JŪLIJS" printed on the left side [8], 1941. An unimplemented project of a banknote for Latvia during German occupation period,
298. ab Undated (May 3, 1940) issue of the Reichsbank banknotes, in circulation in the territory of the occupied Latvia (1941-1945)
- 298.a 50 reichsmarks. Paper, 170.0 x 85.0 mm
20 reichsmarks (obverse). Paper, 155.0 x 80.0 mm
- 298.b 1 reichsmark. Paper, 95.0 x 60.0 mm
- 50 reichspfennigs (obverse). Paper, 90.0 x 57.0 mm.
299. ab Deutsche Rentenbank Bills (Sept. 15, 1944.).
- 299.a 50 reichsmarks. Paper, 153.0 x 85.0 mm.
- 299.b 10 reichsmarks (obverse). Paper, 145.0 x 75.0 mm.
- 5 reichsmarks (obverse). Paper, 134.0 x 69.0 mm.
1 reichsmark (obverse). Paper, 118.0 x 63.0 mm.
300. abc Obverses of the paper money of the USSR (1947-1961) printed in 1947.
- 300.a USSR State Bank notes.
100 rubles (a specimen). 230.0 x 115.0 mm.
50 rubles. 220.0 x 102.0 mm.
300. b 25 rubles. 170.0 x 96.0 mm.
10 rubles. 160.0 x 92.0 mm.
- 300.c USSR State Treasury notes.
5 rubles. 87.0 x 145.0 mm.
3 rubles. 85.0 x 134.0 mm,
1 ruble. 82.0 x 125.0 mm.
301. Coins of the USSR (1924-1961) which were in circulation in Latvia (1940-1961).
- Poltinnik (50 kopecks). 1924. Ag, 10.00 g, 0 26.5 mm
20 kopecks. 1924. Ag, 3.60 g, 0 22.0 mm.
20 kopecks. 1943. 3.60 g, 0 22.0 mm.
15 kopecks. 1932. N 2.70 g, 0 19.5 mm.
15 kopecks. 1943. N 2.70 g, 0 19.5 mm.
10 kopecks. 1933. N 1.80 g, 0 17.3 mm.
10 kopecks. 1935. N 1.80 g, 0 17.3 mm.
5 kopecks. 1933. Cu/Al, 5.00 g, 0 25.0 mm
5 kopecks. 1952. Cu/Al, 5.00 g, 0 25.0 mm.
3 kopecks. 1933. Cu/Al, 3.00 g, 0 22.0 mm,
3 kopeck. 1950. Cu/Al, 3.00 g, 0 22.0 mm.
2 kopeck. 1952. Cu/Al, 2.00 g, 0 18.0 mm.
1 kopeck. 1948. Cu/Al, 1.00 g, 0 15.0 mm.
302. ab Paper money of the USSR (1961-1992), printed in 1961
- 302.a USSR State Bank notes.
100 rubles. 140.0 x 70.0 mm.
50 rubles. 140.0 x 70.0 mm.
- 302.b 25 rubles (obverse). 122.0 x 61.0 mm,
10 rubles (obverse). 122.0 x 61.0 mm.
- USSR State Treasury notes.
5 rubles (obverse). 114.0 x 57.0 mm,
3 rubles (obverse). 114.0 x 57.0 mm.
1 ruble (obverse). 105.0 x 53.0 mm.
303. Coins of the USSR (1961-1991).
- 50 kopecks. 1983. Cu/Ni, 4.40 g, 0 24.0 mm.
20 kopeck. 1988. Cu/Ni, 3.60 g, 0 21.8 mm.
15 kopecks. 1978. Cu/Ni, 2.70 g, 0 19.5 mm.
10 kopeck. 1980. Cu/Ni, 1.80 g, 0 17.3 mm
5 kopecks. 1980. Cu/Zn, 5.00 g, 0 25.0 mm.
5 kopecks. 1991. Cu/Zn, 5.00 g, 0 25.0 mm.
3 kopecks. 1981. Cu/Zn, 3.00 g, 0 22.0 mm.
2 kopeck. 1973. Cu/Zn, 2.00 g, 0 18.0 mm.
1 kopeck. 1969. Cu/Zn, 1.00 g, 0 15.0 mm.

304. 1 ruble. 1961. Cu/Ni, 7.50 g, 0 27.0 mm.
305. Paper money (USSR State Bank notes) issued during the 1991 money reform under the guidance of Valentin Pavlov, Minister of Finance of the USSR.
100 rubles. 140.0 x 70.0 mm
50 rubles (obverse). 140.0 x 70.0 mm.
- 306.ab Paper money of the USSR—USSR State Bank notes—printed in 1991 (in circulation in Latvia until July 20, 1992).
306.a 500 rubles. 143.0 x 70.0 mm.
200 rubles (obverse). 143.0 x 70.0 mm.
306.b 10 rubles. 122.0 x 61.0 mm.
5 rubles (obverse). 114.0 x 57.0 mm.
3 rubles (obverse). 114.0 x 57.0 mm.
1 ruble (obverse). 105.0 x 53.0 mm.
307. 1 ruble. Commemorative coin dedicated to XXII Olympic Games. 1977. Cu/Ni, 12.50 g, 0 31.0 mm.
308. 1 ruble. Commemorative coin dedicated to XXII Olympic Games. 1978. Cu/Ni, 12.50 g, 0 31.0 mm.
309. 5 rubles. Commemorative coin dedicated to XXII Olympic Games. 1979. Ag, 16.67 g, 0 33.0 mm.
310. 10 rubles. Commemorative coin dedicated to XXII Olympic Games. 1979. Ag, 33.30 g, 0 39.0 mm.
311. 1 ruble. Commemorative coin dedicated to the 125th birthday of the Latvian poet Rainis. 1990. Cu/Ni, 13.00 g, 0 31.0 mm
- 312.ab 500, 200, 50, 20 Latvian rubles. Provisional banknotes of the Bank of Latvia, printed by the Riga Model Printing House in 1992. Artist Kiril Shmelkov. Paper, 120.0 x 60.0 mm.
312. a 500, 200 Latvian rubles.
312. b 50, 20 Latvian rubles.
- 313.ab 10, 5, 2, 1 Latvian rubles. Provisional banknotes of the Bank of Latvia, printed by the Riga Model Printing House in 1992. Paper, 120.0 x 60.0 mm.
313.a 10, 5 Latvian rubles.
313.b 2, 1 Latvian rubles.
- 314.abc 500, 100, 50, 20, 10, 5 lats. Banknotes of the Bank of Latvia, printed in Germany (Giesecke & Devrient GmbH) in 1992. Artists Imants Zodziņš, Valdis Ošiņš. Paper, 130.0 x 65.0 mm.
314.a 500, 100 lats.
314.b 50, 20 lats.
314.c 10, 5 lats.
315. 10 and 100 lats. Unimplemented designs of banknotes of the Bank of Latvia. Artist Aivars Plotka. 1991.
- 316.-322. Coins of the Bank of Latvia. Struck in Germany (Bayerisches Hauptmünzamt) in 1992. Artists Gunārs Lūsis, Jānis Strupulis.
316.1 santims. Cu/Fe, 1.60 g, 0 15.65 mm.
317. 2 santims. Cu/Fe, 1.90 g, 0 17.00 mm
318. 5 santims. Cu/Ni/Zn, 2.50 g, 0 18.50 mm.
319. 10 santims. Cu/Ni/Zn, 3.25 g, 0 19.90 mm.
320. 20 santims. Cu/Ni/Zn, 4.00 g, 0 21.50 mm.
321. 50 santims. Cu/Ni, 3.50 g, 0 18.80 mm
322. 1 lats. Cu/Ni, 4.80 g, 0 21.75 mm
323. 2 lats. Cu/Ni, 6.00 g, 0 24.35 mm
324. 2, 10, 100 late. Commemorative coins dedicated to the anniversary of the proclamation of the Republic of Latvia, struck in Finland (Rahapaja Oy) in 1993. Artists Aivars Krūklis, Edgars Cu/Ni, 6.00 g, 0 24.35 mm; Ag (925°), 25.175 g, 0 30 mm; Au (583.3°), 13.338 g, 0 27.00 mm.
325. Commemorative coins dedicated to the 75th anniversary of the proclamation of the Republic of Latvia, in different packagings with a certificate acknowledging the coins as legal tender.
326. A souvenir set of Latvia's coins.

Das Geld widerspiegelt den Entwicklungsweg der ganzen Zivilisation sowohl im ökonomischen, als auch im breitesten kulturhistorischen und kulturellen Sinne. Vielfach enthält das Geld einzigartige visuelle oder beschreibende Informationen, die nirgends anderswo zu finden sind: über die Herrscher und andere Persönlichkeiten, über historische Ereignisse, über zugrunde gegangene Bau- und Kulturdenkmäler. Zweifelsohne ist das Geld ein wichtiger Bestandteil der Kulturgeschichte der ganzen Menschheit.

Ziel dieser Arbeit ist, die Geschichte des Geldwesens auf dem Territorium Lettlands darzustellen - von verschiedenartigem fremdländischem Geld bis zur nationalen Währung, von zusammengesparten vergrabenen Münzschatzen bis zu den Depositen in einer modernen Bank.

Die Geldgeschichte Lettlands ist höchst interessant, aber auch überaus erwickelt. Ihr Verlauf wurde von der ständigen Verbindung unseres Landes mit großen Handelsstraßen bestimmt. Sowohl die Bernsteinstraße, als auch der Weg von den Wikingern zu den Griechen und die Seidenstraße haben das Geldwesen Lettlands stark beeinflusst. Überdies haben deutsche, baltische, schwedische und russische politisch-ökonomische Oberherrschaflichen Spuren im Münzwesen Lettlands hinterlassen.

Münzen, die traditionelle Geldform, ersetzten im Laufe der historischen Entwicklung die primitiven älteren Tauschäquivalente - Vieh, Felle, Beile, sogar Sklaven, später auch Metallbarren bestimmter Form. Wenngleich das Gewicht, Feingehalt und Wert der Barren von deren Prägnern garantiert waren, handelte es sich auch noch bei ihnen um sehr unbequeme Tauschäquivalente. Allmählich traten daher runde Münzen mit der Erstellung verschiedener Zeichen bzw. Gegenstände an ihre Stelle. Bis zum 18. Jh., als das Papiergeld sich zu verbreiten begann, war Münzgold das wichtigste Zahlungsmittel in der ganzen Welt.

Schatzfunde - aus dem Geldumlauf ausgeschiedenes, sorgfältig verpacktes, angesichts einer Gefahr verborgenes oder für Notzeiten gehobenes Geld - sind eigenartige Momentaufnahmen des Geldumlaufs und zugleich in Metall geprägte Chroniken historischer Zeiträume. Die älteste Nachricht über einen Schatzfund in Lettland stammt aus dem 13. Jh., doch schon im ersten öffentlichen Museum, das in Riga 1773 eröffnet wurde, nahmen die numismatischen Exponate einen bedeutenden Platz ein. Im Laufe der Zeit wurde die Museumssammlung immer reicher, die heutige Rigaer Geschichts- und Schiffahrtsmuseum, in das sie eingegangen ist, umfaßt die numismatische Sammlung 84 000 Gegenstände, darunter 58 400 Münzen.

Etwas jünger ist die numismatische Sammlung des Museums für die Geschichte Lettlands, die 1869 im Museum des Lettischen Vereins zu Riga ihren Anfang nahm. Ihre numismatischen Bestände umfassen mehr als 153 000 Gegenstände, darunter 159 Schatzfunde, die mehr als 76 000 Münzen enthalten und den Geldumlauf und die Entwicklung des Münzwesens in Lettland widerspiegeln. Vielseitige und sehr wertvolle numismatische Sammlungen werden außerdem in den archäologischen Abteilungen der zentralen Museen, im Institut für Geschichte an der lettischen Universität und in lokalen Heimatmuseen aufbewahrt. Inter-

sive Untersuchungen der Schatzfunde wurden in der 2. Hälfte des 19. Jh. (R. Hausmann, A. Buchholtz, J. Sachssendahl) vorgenommen, in der Zeit des lettischen Freistaates (H. Riekstiņš, R. Snore) fortgesetzt und insbesondere nach dem 2. Weltkrieg (R. Ceplīte, V. Zobiņa, V. Urtāns, T. E. Mugurēvičs, K. Ducmane) entfalteter.

Die ältesten Schatzfunde Lettlands enthalten römische Münzen - die häufigsten kommen der silberne Denar, der in Bronze geprägte Sesterz der Dupondius und der Quadrans vor. Diese Münzen sind nach Lettland über die sog. Bernsteinstraße gekommen, die bei der Stadt Kamara an der Donau begann, durch das Klodzko - Tal bis zur Ostsee weit über die Küste entlang bis Sembia (heute Bezirk Kaliningrad, Rußland) und durch die Memelgegend nach Kurland führte.

Ein anderer Weg ging über das Meer - vom Rheingebiet und gallischen Provinzen (oder von Utrecht um Jütland) über die Ostsee bei den Mündungen der Oder, der Weichsel, der Memel und der Döik (Düna). Ein Teil der römischen Münzen kam über die Schwarzsee und die Handelsstraße Dnjepr-Daugava aus den Ostprovinzen des Römischen Reichs nach Lettland.

Die nach Lettland gelangten Römischen Münzen stammen aus dem Zeitraum von etwa 450 Jahren: die älteste wurde in der Zeit Augustus' (Mitregierender um 27 v.u.Z.) geprägt, die jüngste Zeit von Valentinian I (364-375).

Als Maßeinheit für die Berechnung des Gewichts der römischen Münzen diente das römische Pfund. Römische Münzen wurden mit Bernstein getauscht. Die Bevölkerung Mittel- und Ostlettlands mit Bernstein hatte, tauschte sie gegen Felle, Wachs und Honig ein.

Im Jahre 476, nach dem Zusammenbruch des Römischen Reichs, begann im Münzwesen die sog. westeuropäische Periode, die mehrere Etappen gliedert, mit der sog. münzlosen Zeit, welche Ende des 8. Jh. dauerte. In dieser Zeit diente hauptsächlich Silber als Zahlungsmittel. Analysen des silbernen Halsschmucks ergeben, daß Silber nach Lettland aus der Region am Dnjepr, von Süden durch Ahtona aus Skandinavien (meist von Gotland) und aus Norddeutschland her einströmt.

Im 9. Jh. setzte auf dem Territorium Lettlands ein Zufluß von Silber aus dem Nahen und Mittleren Osten ein. Das waren die Silberstücke des arabischen Münzsystems. Teilweise wurden diese von Kiewer Russen über die Wolga-Daugava direkt eingeführt. Ein weiterer Zufluß führte über Gotland. So machten arabische Dirheme oft den Weg. Zuerst gelangten sie in die Stadt Bulgar (heute eine Stadt in der Republik), dann über die Wolga bis in das Gebiet am Ladogasee und über die Newa bis zum Finnischen Meerbusen, und dann über Schweden nach Gotland. Von dort haben die Wikinger sie nach Lettland nach Semgallen gebracht. Darüber kann man in skandinavischen Chroniken nachlesen.

Die auf dem Territorium Lettlands gefundenen Dirheme sind die der Zeit von 698/699 bis 1012/1013 in mehr als 400 Stücken Mittelasiens, Kleinasien, Irans, Iraks, Syriens und anderer Staaten.

worden. Am häufigsten sind als Prägeorte Schuscha (Taschkent Samarkand, Bagdad sowie Buchara und als Dynastien die Samaniden, Abbasiden, Bujiden und Omaidjaden vertreten.

Im letzten Viertel des 10. Jh. kamen in Lettland verschiedene westeuropäische (deutsche, seltener dänische, böhmische, ungarische und sonstige) Silbermünzen vor. Zu dieser Zeit wurde das römische Pfund als Grundlage des Münzgewichts durch die Mark ersetzt, deren Gewicht 'eoional unterschiedlich (gewöhnlich aber 2/3 Pfund) war. Am weitesten .- er die kölnische Mark verbreitet.

Der arabische Dirhem war in Lettland gleichzeitig mit dem .-esuropäischen Denar im Umlauf. Ab den 20er Jahren des 11. Jh. gelangten immer weniger Dirhem nach Lettland, da im Osten eine Zeit gegenseitiger Zwistigkeiten begonnen hatte und die dortige Wirtschaft daniederlag. Der Silbergewinn und die Verwendung des Silbers als .-;gemetall nahmen ab, es trat die sog. Silberkrise ein.

In den 20er bis zu den 50er Jahren des 11. Jh. fand der westeu- .;:osche Denar in Lettland seine intensivste Verbreitung. Ende des 11. Jh., Anfang des 12. Jh. ließ seine Zufuhr nach. Nun folgte wieder e "5 fest hundert Jahre lange münzlose Zeit, in der als Zahlungsmittel Silberoarren benutzt wurden. Es gab zweierlei Barrenarten - :::~iedebarren, die aufgrund ihrer Spiralform leicht als Armband zu tragen .-:cen (so wurde die Beförderung erleichtert), und Gußbarren.

Auf dem Territorium Lettlands, besonders in den archäologischen Denkmälern des 10. bis 12. Jh., sind außerdem byzantische Silbermünzen gefunden worden.

Das 13. Jh. war in Westeuropa eine Zeit ökonomischer und politischer .- eänderungen. Für das baltische Gebiet ist dieses Jahrhundert durch die Ankunft der Kreuzritter und die Wiederherstellung des Münzumschlags gekennzeichnet. Als Resultat von Handelsgeschäften wie auch mit den .-:ssionaren und Rittern kamen im 13. Jh. gotländische Brakteaten und Halbrakteaten sowie in Westfalen geprägte deutsche Denare in das 5a:tenland. Anscheinend hat es auch Versuche gegeben, im Rigaer Bistum Münzen zu prägen. Laut dem Privileg aus dem Jahre 1211 von Bischof Albert mußten die Münzen nach dem gotländischen Münzsystem geprägt werden, aber ihrem Aussehen nach sich von ihnen unterscheiden. Nach Meinung einiger Numismatiker (R. Cepplte, K. Ducmane) sind die während der archäologischer Ausgrabungen in der Burg Märtinsala (Holme) gefundenen Brakteaten mit der Darstellung eines Bischofs in Riga geprägt; 2ls erste zuverlässig datierbare Rigaer Münze ist der Artig des Erzbischofs onann VI Ambundi (1418-1424).

Auf dem eroberten Territorium Lettlands und Estlands bildete sich die Inländische Konföderation. Sie vereinte den livländischen Ordensstaat, osos Erzbistum Riga und die Bistümer Dorpat (Tartu), Osel (Saaremaa) und Kurlands

Gleichzeitig mit den westeuropäischen Denaren und den gotländischen Brakteaten und Halbrakteaten wurden auch Revaler und Dorpater Brakteaten als Zahlungsmittel verwendet; letztere wurden von der zweiten Hälfte des 13. Jh. bis zum ersten Viertel des 14. Jh. geprägt. Danach -oten im Bestand des Umlaufgeldes allmählich Änderungen ein. An die Stelle der westeuropäischen Denare traten n den Hansestädten Norddeutschlands geprägte Brakteaten. in den Schotzunden des 14. Jh. sind daneben auch die seit 1320 auf Gothic^c oeeeg-en Ortuge, die

sog. Goten, stark vertreten. Diese Münzen waren das Vorbi o • ivländischen Artig, der ab Mitte des 14. Jh. in Reval und Dorpa; g= wurde. Ab dem Ende des 14. Jh. wurden in Reval und Dorpart auu als Scheidemünzen "lübische" Pfennige geprägt, die gleich de' i auf dem ganzen Territorium Livlands im Umlauf waren. Die liv õnq Münzen waren am Anfang des 15. Jh. gesetzliches Zahlungsmittel in Nowgorod und Pskow.

Bis zu den 30er Jahren des 15. Jh. wurden in Livland das lübische das gotländische Geld-Gewichtssystem nebeneinander arge/.« (1 Rigasche Silbermark = 48 Ore oder 36 Schillinge = 144 Ofiugj 432 Lübsche Pfennige; Gewicht = 208 g).

Nach der livländischen Geldreform von 1422-1426 wurden - _e Münzen (Schillinge und Pfennige) zunächst nur von den Erzbisc :-e Riga, nach dem Vertrag von Salaspils (Kirchholm) von 1452 obd von den Meistern des Livländischen Ordens geprägt, wobei es m des 15. Jh. mehrere Perioden gegeben hat, in denen das gerne« Münzrecht des Erzbischofs und des Ordensmeisters auf den Rigce-".« Ausdruck fand.

Ab 1515 wurden in Riga auch Silbermünzen größerer Ncm - Mark und Ferdinge (1/4 Mark) - ausgebracht. Das war ein nofil Prozeß, da die Weiterentwicklung der Wirtschaft Zahlungsmittel he Werte erforderte. 1484 begann der Herzog Sigismund sog Guldengroschen zu prägen. Der Silbergehalt einer Münze entspreci Wert eines Goldguldens. Ähnliche Münzen ließ ab 1518 der Reiq Schlick in Joachimstal (Böhmen) prägen. Diese Münze-- a Joachimstaler genannt, später aber gingen sie unter der Bezeich-g in die Sprache vieler Völker ein. Es gab kleine Abarten im Gebratä Wortes "Taler" in den verschiedenen Ländern: in den angelsc;-s: Ländern - Dollar, in Holland - Daalder, in Skandinavien - Daler, in.ljd Talero, in Polen - Talar, in Deutschland - Taler. Man muß hinzu* daß der Taler in Spanien Peso bzw. Piaster, in Frankreich Ec_ I Rußland Rubel genannt wurde. Westeuropäische Taler pflegte m Rußland alsjefimok zu bezeichnen. Vereinzelt wurden Silbertaler m Livland geprägt, erstmals 1525 durch den Ordensmeister VValB Plettenberg. Nach dem Ende der livländischen Konföderation hace-: die Freistadt Riga (1561-1581) und das Herzogtum Kurlort| Sengallen (seit 1575 - Gotthard Kettler) in den 70er Jahren ae; Taler geprägt.

Goldmünzen wurden in Europa bereits Mitte des 13. Jh n geprägt. Die Ende des 13. Jh. geprägten venezianischen Go'dmj| die Zechine, bekamen später die historisch geläufige Bezeichhof Dukaten; in Ungarn und Böhmen wurden sie Florine und Gulden gen In Lettland wurden die ersten Golddukat in Riga 1523 zur Zm livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg geprägt.

In Westeuropa waren Dukaten dreierlei Art verbreitet: der ungej Dukat- mit dem Bild des Hl. Ladislaus (in der Ermitage in St. Peius liegt ein ungarischer Dukat mit Rigaer Gegenstempel), der deutsche) mit dem stehenden Herrscher und der holländische Dukat mfl Pfeilbündel haltenden stehenden Krieger. Letzterer wurde in Rig' unverändert 100 Jahre lang (1768-1868) nachgeprägt. Nac' 1 als er in Holland nicht mehr geprägt wurde, brachte man ihn in Rig' mit dem Datum "1849" heraus; erst nach einem Protest der holler e I

Regierung stellte Rußland diese Prägung ein

Nach dem Zusammenbruch der Inländischen Konföderation 1561 blieb Riga 20 Jahre lang eine freie Stadt. Während dieser Zeit setzte Riga die Prägung von Münzen gemäß den Bestimmungen des livländischen Münzfußes fort; es wurden Taler, Mark, Halbmark, Ferdinge, Schillinge und Pfennige geprägt. In dem polnisch gewordenen Teil Alt-Livlands, dem sog. überdünischen Fürstentum, prägte der Statthalter Chodkewitsch im Schloß Dole (Dahlen) in den Jahren 1572 und 1573 "vAark, Halbmark, Ferdinge und Schillinge.

Als Riga 1581 unter polnische Oberherrschaft kam, wurde für die Stadt das polnische Geldsystem maßgeblich; geprägt wurden in Riga vor allem Dreigröschler, Groschen und Schillinge, zeitweise auch Dreipölker und Denare.

1621 gelangten Riga und der größte Teil der zuvor polnischen Gebiete in Alt-Livlands unter schwedische Herrschaft, doch in dem Rigaer Münzhaus wurden die Münzen weiter nach polnischem Münzfuß geprägt (das Geld dieser Periode ist in Münzfunden nicht nur im heutigen Lettland, sondern auch in Weißrußland, Polen, Moldawien und in der Ukraine vertreten).

Da Rigaer Geld sehr verbreitet war, wurde 1644 auf Anordnung der schwedischen Königin Christina in Riga zusätzlich zu der städtischen Münzstätte bei der St. Jakobskirche ein weiterer schwedischer Münzhoftisch eingerichtet. Dort wurden die sog. livländische Schillinge und Dreipölker geprägt. Für große Handelsgeschäfte wurden aber in Lettland westeuropäische Taler verwendet, insbesondere die sog. Reichstaler, -eostertaler und Löwentaler, die in den Spanischen Niederlanden und in der Republik der Vereinigten Niederlande geprägt wurden.

Nachfolger der livländischen Konföderation war auch das polnische Herzogtum Kurland und Semgallen. Dort wurden im Münzhaus Jelgava (Mitau) nach polnischem Münzfuß anfangs nur Schillinge, später aber auch alle anderen polnischen Münzsorten geprägt, vereinzelt auch Golddukat (zuletzt 1780 vom Herzog Peter von Kurland).

Nachdem Riga und der zuvor schwedische Teil Alt-Livlands unter russische Herrschaft gekommen waren (1710), wurde 1721 das russische Silber gesetzliches Zahlungsmittel. Die Bevölkerung, auch die Kaufleute und Gutsbesitzer, bevorzugten aber noch lange westeuropäische Münzen. In dem Umlauf des russischen Geldes in den eroberten Gebieten zu Moskau besondere Münzen, die "Livonesen" für Livland und Estland geprägt. Sie entsprachen 96 Kopeken. Zahlungen in fremdem Geld ersuchte die russische Regierung durch immer wieder erneuerte Verbote zu unterbinden; ein solches Verbot wurde noch 1846 veröffentlicht. Die Münzfunde aber zeigen, daß westeuropäische Taler in Lettland während des ganzen 18. Jh. im Verkehr waren.

Um den Wert der Kupfermünzen zu erhöhen, begann Rußland 1726-1727 nach schwedischem Muster große rechteckige Plattenmünzen, deren Nominalwert dem Marktpreis des Metalls entsprach, zu prägen. Als 1828 im Ural Platin gefunden wurde, begann auch die Prägung von Platinmünzen (3, 6 und 12 Rubel), die bis 1845 im Umlauf waren. Auch diese beiden Münzarten sind in Lettland gefunden.

Die schweren Silber- und Kupfermünzen waren für große Handelsgeschäfte immer unbequemer. Um den Handel zu erleichtern und den Bedürfnissen gerecht zu werden, wurde im Wechselge-

brauch zu beseitigen begann man 1769 in Rußland Papiergeldscheine mit Kupfermünzendeckung zu drucken. Wegen der steigenden Staatsausgaben wurden die Assignaten in unverhältnismäßig großen Mengen herausgegeben. Dadurch wurde das Gleichgewicht zwischen Papier-, Kupfer- und Silbergeld zerstört. Der Kurs der Assignaten sank von 1839 bis 1843 wurde die sog. Geldreform von J. durchgeföhrt. Die Kupfermünzen wurden den Silbermünzen entsprechenden Nominals gleichgestellt. Es wurde auch neues Papier-Kreditgeld umgetauscht. Die Geldreform wurde der Monometallismus des Silbers gestärkt.

In der zweiten Hälfte des 19. Jh. gingen alle hochentwickelten europäischen Staaten zum goldenen Monometallismus über. Auch Rußland brauchte eine neue Geldreform. Eine neue Geldreform wurde schon in den 1890er Jahren von dem Finanzminister N. Bunge und J. Wischnegradsky vorbereitet, durchgeführt 1895-1898 unter Leitung des Finanzministers S. Witte.

Die Silberwährung wurde durch eine Goldwährung ersetzt. Papiergeld wurde frei in Goldmünzen eingelöst. Goldmünzen in vier Nominalen: 1 Imperial = 15 Rubel, 2/3 Imperial = 10 Rubel, 1/2 Imperial = 7.50 Rubel, 1/3 Imperial = 5 Rubel.

Die Prägung von Imperials und Halbimperials wurde eingestellt, im Verkehr blieben nur die 10 und 5 Rubel Goldmünzen. Papiergeld hatte die Nominalen von 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 Rubel. Bis 1914 war es jederzeit frei in Goldwährung einlösbar.

Anfang des 20. Jh. lief in Lettland nur russisches Geld um: Goldmünzen (Rubel), Kupfer- und Silberkopeken, Papiergeld.

Der 1. Weltkrieg und die Revolution zerstörten das Geldsystem, das sich auf dem Territorium Lettlands etabliert hatte. 1915, nach der Besetzung Kurlands durch die deutsche Armee, begannen die städtischen Selbstverwaltungen in Liepāja (Libau), Jelgava (Mitau), Ventspils (Windau) Papiergeldscheine zu drucken. Von der Rigaer Stadtverwaltung wurden Geldscheine erst ab August 1919 ausgegeben.

Ende des Jahres 1918 herrschte im eben gegründeten lettischen Staat ein wahres Geldchaos - mit unterschiedlicher Kaufkraft: russisches Geld, Ostmark, deutsche Mark, Ostrubel, Stadttratsgeld und städtische Schuldscheine. Später ersuchte Nordlettland estnische Geldscheine und in Jelgava gab die sog. Fröhen Westarmee von P. Bermond-Avalov eigenes Geld heraus.

Auf dem von der deutschen Armee besetzten Territorium wurde zum Frühjahr 1920 Ostrubel, Ostmark und deutsche Mark im Verkehr. Geldscheine des zaristischen Rußland und der Kerenski-Regierung waren im Jahre 1919 auf dem Territorium, das unter die Sowjetmacht gelangte, im Verkehr. Der Sowjet der Arbeiterdeputierten des Kreises Liepāja gab eigenes Geld, das Anleihekupon genannt wurde (10 Rubel) heraus.

Im Frühjahr 1919 - zur Zeit der Bolschewiki - gab der Sowjet der Arbeiterdeputierten der Stadt Riga 1, 3, 5 und 10 Rubelscheine als gesetzliches Zahlungsmittel auf dem Territorium des Nordlettlands. Der Sowjet der Arbeiterdeputierten des Kreises Liepāja gab eigenes Geld, das Anleihekupon genannt wurde (10 Rubel) heraus.

Am 22. März 1919 ermächtigte die provisorische Regierung Lettland in Liepāja (Libau) durch Gesetz des Finanzmin-

Kassenscheine - lettische Rubel - herauszugeben, die durch das ganze Staatsvermögen gesichert waren. Dieses Geld war die erste nationale Währung des lettischen Freistaates. Am 18. März 1920 erklärte die Regierung die Kassenscheine zum einzigen Zahlungsmittel auf dem Territorium Lettlands. Erst 1925 wurden sie außer Kurs gesetzt; bis zum 1. April 1931 konnte man sie noch in die neue Währung (Lat) einlösen.

Die auf lettische Rubel lautenden Kassenscheine - es hat solche über 1, 5, 10, 25, 100 und 500 Rubel gegeben - wurden zunächst von April bis Oktober 1919 in der Libauer lithographischen Anstalt von G. Meyer gedruckt (dort nur 5 und 25 Rubelscheine). Vom 28. Juli 1919 bis 1921 war die Rigaer Druckerei von A. Grosset in den Druck eingeschaltet, im Winter 1919/1920 auch die Druckerei von F. F. C. Tilgmann in Helsinki. Ab Juli 1921 erfolgte der Druck durch die Staatspapiere-Druckerei in Riga.

Das neue Geldsystem der Republik Lettland, die Lat-Währung, wurde am 3. August 1922 erlassenen "Vorschriften über das Geld" eingeführt. Als Basis für den Lat wurde Gold bestimmt (1 Lat = 2503226 g Gold). Die Relation zwischen dem lettischen Rubel und Lat wurde auf 50:1 festgesetzt.

Um die Währungspolitik zum Erfolg zu führen, wurde am 7. September 1922 vom Parlament ein Gesetz über die Gründung der Bank von Lettland verabschiedet. Die Bank hatte das Emissionsrecht. Die provisorische Banksatzung wurde am 19. September 1922 durch das Ministerkabinett bestätigt. Das Anfangskapital war 10 Mio Lat. Die Tätigkeit der Bank von Lettland begann am 1. November mit der Ausgabe eines provisorischen 10-Lat-Geldscheines (überdruckter 500 Rubelschein, Entwurf von R. Zariņš),

Metallgeld der Republik Lettland - Münzen 1, 2, 5, 10 und 20 Santim - wurde von 1922 bis 1925 in der Schweiz geprägt (Huguenin Frères & Cie, Le Locle), dann in England (King's Norton Metal Company Ltd.; Birmingham Mint Ltd.; Royal Mint). In der "Royal Mint" wurden alle Silbermünzen Lettlands produziert.

Die Prägungen zu 1, 2, 5 Lat wurden in Silber (835°), die zu 1, 2, 5 Santim in Bronze und die zu 10, 20 und 50 Santim in Nickel hergestellt. Am 29. August 1936 verabschiedete das Ministerkabinett ein Gesetz, das die Prägung der Münzen in Riga bestimmte. Der Rigaer Münzhof begann seinen Betrieb am 17. März 1937 mit der Prägung von Münzen zu 1 Santim; später prägte er auch 2 Santimmünzen. Die Entwürfe für die Lat- und Santimmünzen schufen J. R. Tilbergs, R. Zariņš und L. Liberts.

Die Bank von Lettland hat Banknoten zu 10, 20, 25, 50, 100 und 500 Lat emittiert und das Finanzministerium Kassenscheine zu 5, 10 und 20 Lat ausgegeben. Die ersten 100 Latscheine wurden in der staatlichen Druckerei in Riga gedruckt, aber bald stellte sich heraus, daß sie leicht zu fälschen waren, auch war das in Līgatne hergestellte Papier für den Druck ungeeignet. Fortan bestellte die Bank Geldscheine in England (Waterlow & Sons Ltd.; Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.; Thomas de la Rue & Co. Ltd.). 1939 wurden die 100 Latscheine wieder in Riga hergestellt. Die Kassenscheine des Finanzministeriums wurden zunächst in Riga, dann ab 1925 in England und zuletzt, 1940, wieder in Riga auf in Līgatne produziertem Papier gedruckt. Für die Entwürfe arbeiteten R. Zariņš, J. Krūmiņš, J. Sternbergs, K. Krauze, A. Apinis, H. Gricēvičs

Das Geldsystem Lettlands bestand also aus Noten der Bank von Lettland (Banknoten), die in England gedruckt wurden und in Gold einlösbar waren (bis zum 8. Oktober 1931), Staatskassenscheine, die durch das

gesamte Staatsvermögen gesichert waren (mindestens ein Viertel des Staatsvermögens durch Kassenscheine mit Gold oder stabiler ausländischer Währung gesichert) und aus Metallmünzen. Das Emissionsrecht hinsichtlich der Banknoten stand der Bank von Lettland zu, das Emissionsrecht hinsichtlich der Kassenscheine und Münzen aber - dem Finanzministerium.

Während der Weltwirtschaftskrise stellte England im Herbst 1931 die Einlösung des Goldes gegen Banknoten ein und hob den Goldpreis auf. Diesem Beispiel folgten alle Staaten, deren Finanzsysteme sich an die englische Währung stützten, darunter auch Lettland.

Die lettische Regierung setzte die Sicherung der Banknoten herab (von 50% auf 30%) und am 28. September 1936 wurde die lettische Währung devalviert: 1 Pfund Sterling = 25,22 Lat.

Nach dem Eintritt Englands in den Krieg wurde am 12. September 1939 das Kreditgesetz Lettlands ergänzt: Aufgabe der Bank von Lettland war jetzt einen stabilen Geldkurs zu halten. Bei großen Kursänderungen des Pfund Sterling sollte als Grundlage der Wert des Goldes andere stabile Währungen dienen. Lettlands Goldreserven wurden im Ausland aufbewahrt (1939 befanden sich nur 29% der Goldreserven in Lettland).

Nach der Okkupation Lettlands durch die UdSSR am 17. Juni 1940 blieb der Lat noch für kurze Zeit als Zahlungsmittel in Umlauf.

Am 25. November 1940 wurde neben dem Lat in Lettland das gesetzliche Zahlungsmittel das Geld der UdSSR eingeführt (1 Rubel = 10 Lat). In den Umlauf wurden Geldscheine mit dem Nominalwert 1, 5, 10 Rubel (Kassenscheine) sowie 1, 3, 5 und 10 Tscherwonetz (Beckenmünzen) gebracht. Außerdem erhielten auf dem Territorium Lettlands alle Zahlungen der Staatsbank der UdSSR (RSFSR) ausgebrachten Geldscheine und Münzen, darunter auch die Silberrubel und Kopeken (1921-1931) den Rang gesetzlicher Zahlungsmittel. Am 25. März 1941 wurde die Währung ohne vorherige Bekanntmachung für ungültig erklärt, überdies wurden Deponierungen physischer Personen, die mehr als 1000 Lot (1 Lot = 100 Rubel) betrugen, annulliert. Dieser Geldraub geschah in allen drei baltischen Staaten gleichzeitig.

Auch im weiteren Verlauf des 2. Weltkrieges gab es in Lettland keine nationale Währung. Im Umlauf waren zwei ausländische Währungen: Reichsmark (RM) und Rubel der UdSSR (der Kurs: 10 Rubel = 1 RM). Die erste Ausgabe der Reichsmark für alle Gebiete, die Deutschland zugehörig waren, bestand aus Geldscheinen zu 50 Pfennig und 1, 2, 5, 10, 20, 50 RM sowie Münzen zu 1, 2, 5, 10 und 20 Pfennig.

Die zweite Ausgabe für die besetzten Gebiete von Ende 1941 bis Anfang 1945 gelangte nur bis Kurland. Diese Geldscheine (1, 5, 10 und 50 Rubel) wurden mit dem 15. September 1944 datiert. Nach dem 2. Weltkrieg wurden die in Lettland Rubel und Kopeken der UdSSR in Umlauf.

Bis zur ersten Geldreform der Nachkriegszeit blieben alle sowjetischen Geldscheine und Münzen der Vorkriegszeit in Umlauf. Während der zweiten Geldreform (16. bis 22. Dezember 1947) wurde nur das Papiergeld bisherigen Ausgaben außer Kurs gesetzt und gegen Rubel umgewandelt (der Kurs 10:1). An die Stelle der Tscherwonetz traten Banknoten der Staatsbank der UdSSR (10, 25, 50 und 100 Rubel). Die Weiblich Staatskassenscheine waren 1, 3, 5 Rubel, der Bronzemünzen 1, 2, 5 Kopeken, der Nickelmünzen 10, 15, 20 Kopeken. Bisherige Weiblich blieben in Umlauf.

Die zweite Währungsreform der Nachkriegszeit wurde vom 2. Januar bis zum 31. März 1961 durchgeführt. Die vorherigen Geldscheine wurden gegen Geldscheine neuen Musters umgetauscht (der Kurs 10 : 1). Die Rubelscheine der UdSSR des Musters 1961 waren: 1, 3, 5 Rubel (Kassenscheine) und 10, 25, 50 und 100 Rubel (Banknoten). Münzen des neuen Musters waren: 1, 2, 3, 5 Kopeken (Bronze), 10, 15, 20, 50 Kopeken und 1 Rubel (Kupfer/Nickel Legierung). Im Verlauf dieser Währungsreform wurden die Silbermünzen außer Kurs gesetzt.

Nach der Okkupation der Republik Lettland und ihrer Eingliederung in die UdSSR 1940 wurde die Bank von Lettland reorganisiert. Sie bekam den Status einer Filiale der Staatsbank der UdSSR von republikanischer Bedeutung. Sie bestand faktisch bis Ende 1991, als die Tätigkeit der Staatsbank der UdSSR in Moskau aufhörte.

Am 31 Juli 1991 faßte der Oberste Rat der Republik Lettland einen Beschluß, der die provisorische Satzung der wiederhergestellten Bank von Lettland bestätigte. Ihre Tätigkeit begann am 3. September 1991, als die ehemaligen Abteilungen der Bank der UdSSR von Lettland übernommen wurden.

Die Errichtung der Bank von Lettland als zentraler Staatsbank mit Emissionsrecht gab die Möglichkeit, das nationale Währungssystem wiederherzustellen. Das Endziel der in Angriff genommenen Währungsreform war die Einführung des Lat und die Stabilisierung der Wirtschaft. Dieses Ziel wurde durch die Bank von Lettland unter Leitung eines bei dem Obersten Rat der Republik Lettland gebildeten Seidreformkomitees verwirklicht.

Während der ersten Reformetappe, die am 7. Mai 1992 begann, setzte die Bank von Lettland provisorische Geldscheine zu 1, 2, 5, 10, 20, 50, 200 und 500 Lettlands Rubel in Umlauf (graphische Gestaltung nach K. Smejkovs). In Umlauf blieb auch das Geld der UdSSR (der Kurs 1 : 1).

Am 20. Juli 1992 wurde der UdSSR-Rubel außer Kurs gesetzt. Der Rubel Lettlands wurde zum einzigen gesetzlichen Zahlungsmittel, der UdSSR-Rubel aber - zur ausländischen Währung

Am 5 März 1993 wurde der erste neue Geldschein, eine Banknote mit dem Nominalwert 5 Lat, in Umlauf gebracht. Die Relation des Lettisch "Lats" = der Lat, abgekürzt jetzt "Ls" zum Rubel Lettlands wurde auf 1 = 200 Rubel Lettlands festgesetzt.

Die Währungsreform in Lettland wurde am 18. Oktober 1993 abgeschlossen. Der Rubel Lettlands wurde außer Kurs gesetzt, Allmählich kamen Banknoten zu 5, 10, 20, 50, 100 und 500 Lat, Kupfermünzen zu 1 und 2 Santim, Bronzemünzen zu 5, 10 und 20 Santim sowie Münzen aus einer Kupfer/Nickel-Legierung zu 50 Santim, 1 und 2 Lat in Umlauf.

Die Entwürfe schufen: für die Banknoten I. Zodziķs und V. Ošiņš, für die Münzen G. Lūsis und J. Strupulis. Die Noten druckte die Firma "Ziesecke & Devrient GmbH", die Münzen das Bayerische Hauptmünzamt.

Im November 1993 setzte die Bank von Lettland zum erstenmal lettische Jubiläumsmünzen in Umlauf, nämlich Münzen zur Erinnerung an die 75. Jahre zurückliegende Gründung des lettischen Staates: Ls 1 00 - in Gold, Ls 10 - in Silber, Ls 2 - in Kupfer/Nickel. Sie wurden in der finnischen Prägestalt "Rahapaja Oy" hergestellt (Künstler A. Krūklis und E. Grinfelds). Ende 1993 wurde eine komplette Sammlung der Kursmünzen ausgegeben.

Lettland beteiligt sich an internationalen Münz-Ausstellungen: so sind mehrere Münzen entstanden: den Olympischen Spielen 1996 in Atlanta

gewidmete Gedenkmünze (Ls 10; 1994), dem 50 Jahrestag von gewidmete Gedenkmünze (Ls 1; 1995) und die der Weltgeschichte gewidmete Gedenkmünze (Ls 10; 1995). Die Entwürfe der Silbermünzen stammen von G. Cilitis, H. Vorkais und J. Stra. Anlässlich des 80-jährigen Bestehens der im Jahre 1201 gegründeten Stadt Riga wird die Ausgabe einer Serie von 8 Silbermünzen (Nominal Ls 10) beginnen. Jede Münze wird einem Jahrhundert der Rigaer Geschichte gewidmet sein: mit Wappen der damaligen Zeit auf der Vorderseite der Darstellung historischer Ereignisse auf der Rückseite. So wird die Geschichte des Münzwesens durch eine in Münzen geprägte Geschichte des Volkes fortgesetzt werden.

Aufzählung der von J. Ch. Brotze gezeichneten im 16. Jh. in Riga geprägten Münzen. 0- Ch. Brotze. Sammlung verschiedener indischer Monumente, Prospective, Müntzen, Wapen etc. Bd. II, --dschrift, S, 219)

Hans Scheufelein. Münzhof, Anfang des 16. Jh. Grawüre, um 1510.

1. Sesterz, geprägt im Römischen Reich zur Zeit Antoninus Pius' (53-161). Bronze, 24.04 g, 0 32.5 mm.
2. Denar, 140-144, geprägt im Römischen Reich zur Zeit Antoninus Pius'. Ag, 2.90 g, 0 170 mm. Schatzfund in Kazemnicki Sez Madona).
3. Silberner Halsschmuck. 7. Jh. Ag, 252 50 g, 0 264 mm. :ca"zfund in Lejasjūdas (Bez. Cēsis).
- 4 Kufischer Dirhem, 896-897, geprägt in Schascha (Taschkent) zur Zeit s"iail ibn Ahmed (Samaniden). Ag, 2.89 g, 0 29.2 mm. ::"a"ztund in Nāvessala (Bez. Riga).
5. Kufischer Dirhem, 896-897, geprägt in Sindschar zur Zeit -- on Leis (Safariden) (879-900). Ag, 3.33 g, 0 27.0 mm. ;:"a"zfund in Nāvessala (Bez. Riga).
6. Denar, geprägt im Heiligen Römischen Reich zur Zeit des Königs se • 996 - Kaisers Otto III (983-1002) und der Regentin Adelheid 991-996k Ag, 1.63 g, 0 19.6 mm. Schatzfund in Staļģene Bez Jelgava).
7. Denar, geprägt in London (England) zur Zeit des Königs Knut ' : 16-1035). Ag, 0.97 g, 0 18.5 mm.
8. Denar, 1040-1042, geprägt in Lincoln (England) zur Zeit des gs Hartknut. Ag, 1.15 g, 0 19.4 mm.
9. Münzwaage und Waagschalen, 11.-12. Jh. Bronze. Grabstätte in as ciems (Bez. Ventspils). Gewichte für das Wiegen der Edelmetalle, 11.-12. Jh. Bronze, Eisen. Burgberg in Daugmale (Bez. Riga). Gegossene Geldbarren, Ag, 201.25, 91.83, 56.75, 48 59 g. ;:-atzfund I in Lēdurga (Bez. Limbaži). Schmiedebarren, Ag, 95.97, 5C 19 g, Schatzfund I in Lēdurga (Bez. Limbaži).
10. Gegossener Silberbarren mit sechsblättrigen Rosetten -g 134.56 g, Schatzfund in Gravēni (Bez. Madona).
- 11.2 Nachahmungen des deutschen Denars vom 11. Jh. Cu, 1.01 g, Z 20.0 mm; Cu, 1.25 g, 0 19.0 mm. Funde vom Burgberg in Daugmale (Bez. Riga).
12. Pfennige, brakteatenförmig gemünzt, Bistum Riga zur Zeit des Bschofs Albert (1199-1229). Ag, 0.17 g, 0 14.0 mm; -g 0 14 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.12 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.08 g, Z 12.0 mm; Ag, 0.13 g, 0 14.0 mm. Schatzfund von der Burg in ' :ärtiņsala (Holme), (Bez. Riga).
13. Pfennige, 13. Jh., geprägt im Rigaer Bistum (?) Gegenstempel .V" (Wisby?). Ag, 0.14 g, 0 1 1.0 mm; Ag, 0 1 3 g, 0 14.0 mm. runde von der Burg in Mārtiņsala (Bez. Riga).
- Ferdinge, 16. Jh., geprägt in Riga (oben), Brakteaten 13. Jh., geprägt in Riga, Reval und Dorpat (unten),

|| Ch. Brotze. Sammlung verschiedener Liefändtecher Monumente,

Prospecte, Müntzen, Wapen etc. Bd. II, Handschrift, S. 68.)

14. Pfennig, in Reval (2. Hälfte des 13. Jh. -1. Viertel des 14. Jh.) brakteatenförmig gemünzt. Ag, 0.1 1 g, 0 1 1.0 mm.
15. Pfennig, im Bistum Dorpat (2. Hälfte des 13. Jh. -1. Viertel des 14. Jh.) brakteatenförmig gemünzt. Ag, 0.1 1 g, 0 12.0 mm
16. Artige, geprägt im Bistum Dorpat zur Zeit des Bischofs Johann 1 Vifhusen (1346-1373). Ag, 1.42 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.04 g, 0 18.5 mm. Schatzfund in Kipji (Bez. Jēkabpils).
17. "Lübische" Pfennige. Geprägt im Bistum Dorpat (Ende des 14. |hj 1. Viertel des 15. Jh.). Ag, 0.31 g, 0 11.0 mm; Ag, 0.35 g, 0 1 1.5 mm.
18. Artige, vor der livländischen Geldreform (1422-1426) in Revc geprägt. Ag, 1.00 g, 0 1 8.5 mm; Ag, 1.18 g, 0 1 8.0 mm Schatzfund in Kalnazvengi (Bez. Aizkraukle).
19. "Lübische" Pfennige, vor der livländischen Geldreform (1422-1426) in Reval geprägt. Ag, 0.37 g, 0 1 1.5 mm; Ag, 0.37 g, 0 1 1.0 mm.
20. Seestiinge, vom Ende des 14. Jh. bis Inländischer Geldreform (1422-1426) in Reval geprägt. Ag, 0.29 g, 0 11.0 mm; Ag, 0.16 g, 0 10.0 mm; Ag, 0.15 g, 0 1 1.0 mm. Schatzfund i Kpī (Bez. Jēkabpils)
21. Schillinge, nach der livländischen Geldreform (1422-1426) in Reval geprägt. Ag, 0.85 g, 0 20.0 mm; Ag, 0.77 g, 0 20.5 ml Schatzfund in Glemzina (Bez. Balvi).
22. Pfennige, nach der livländischen Geldreform (1422-1426) in Reval geprägt. Ag, 0.47 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.66 g, 0 13.0 J Schatzfund in Saulkrasti (Bez. Riga).
23. Artige, geprägt zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Johann VI Ambed (1418-1424). Ag, 0.81 g, 0 19.5 mm; Ag, 1.31 g, 0 20.0 mm. Schatzfund in Glemzina (Bez. Balvi).
24. Scherf, nach der livländischen Geldreform (1422-1426) brakteatenförmig gemünzt. Ag, 0.24 g, 0 12.0 mm. Schatzfund in der St. Petrikirche (Riga).
25. Schillinge, geprägt zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Henning Scharpenberg (1424-1448). Ag, 1.13 g, 0 20.0 mm; Ag, 1.12 g, 0 20.0 mm. Schatzfund in Saulkrasti (Bez. Riga).
26. Pfennige, geprägt zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Silvester Stodewescher (1448-1479). Ag, 0.55 g, 0 13.0 mm; Ag, 0.37 g, 0 13.0 mm. Schatzfund in Saulkrasti (Bez. Riga).
27. Scherf, geprägt zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Silvester Stodewescher. Ag, 0,21 g, 0 14.0 mm.
28. Pfennige, geprägt im Rigaer Erzbistum in der Mitte des 15. Jh. Ag, 0.42 g, 0 14.5 mm; Ag, 0.44 g, 0 14.0 mm. Schatzfund i Saulkrasti (Bez. Riga).
29. Schillinge, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Domkapitels und d Stadt Riga (1479-1484). Ag, 1.13 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.07 g, 0 19.0 mm.
30. Schillinge, geprägt zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Michael

Ildebrand (1484-1509). Ag, 1.00 g, 0 19 0 mm; Ag, 1.05 g, 1 8.0 mm. Schatzfund in Bulliši (Bez. Ludza).

I. Mark, geprägt 1537 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Thomas ihöning (1528-1539). Ag, 8.31 g, 0 32.0 mm.

I. Schillinge, geprägt 1536 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Thomas hönig. Ag, 0.80 g, 0 1 8.0 mm; Ag, 0.94 g, 0 1 8.0 mm. Schatzfund in Lejastēcupes (Bez. Valka); Schatzfund in Mangaļi - Kalēji (jetzt Riga).

I. Pfennig, geprägt 1537 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Thomas hönig. Ag, 0.41 g, 0 1 2.0 mm. Schatzfund in Mangaļi - Kalēji (jetzt Riga).

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

I. Ferdinge, geprägt 1563 zur Zeit des Rigaer Erzbischofs Wilhelm I Brandenburg (1539-1563). Ag, 2.80 g, 0 22.0 mm;

Heinrich •:- : - Ag 2 73 g, 0 23.0 mm; Ag, 2.83 g, 0 23 : ~ ~ •tziund in Ružina (Bez. Rēzekne).

47. Schillinge.)1, Gerr.einschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Wilhelm Brenden bura und des livländischen Ordensmeisters Heinrich von Galen Ag l 39 g 0 18 0 mm; Ag, 0.94 g, 0 18.0 mm.

48. Halbmark, 1558, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Wilhelm von Brandenburg und des livländischen Ordensmeisters Wilhelm von Furstenberg (1557-1559). Ag, 5.77 g, 0 29.0 mm

49. Ferding. Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Wilhelm von Brandenburg und des livländischen Ordensmeisters Gotthard Kerfler (1559-1561). Ag, 1.97 g, 0 23 5 mm

50. Schillinge, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Wilhelm von Brandenburg und des livländischen Ordensmeisters Gotthard Kettler. Ag, 0.88 g, 0 1 8.0 mm; Ag, 0.99 g, 0 1 8.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).

Livländische Karte von Johann Portancius (1573).

51. Schillinge, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Bernd von der Borch (1471-1483) Ag, 1.10 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.1 3 g, 0 19 0 mm.

52. Schillinge, geprägt in Cēsis (Wenden) zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Bernd von der Borch. Ag, 1.02 g, 0 19.0 mm. Schatzfund in Bulliši (Bez. Ludza).

53. Schillinge, geprägt in Cēsis zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Freitag von Loringhofen (1483-1494). Ag, 0.94 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.06 g, 0 18.5 mm. Schatzfund in Duksti (Bez. Ludza).

54. Schillinge, geprägt in Cēsis zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Ag, 0.98 g, 0 19.0 mm; Ag, 0.87 g, 0 19,0 mm. Schatzfund in Bulliši (Bez. Ludza)

55. Goldgulden, 1528, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Au, 3.52 g, 0 24.0 mm

56. Goldener Halbgulden, 1533, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Au, 1.65 g, 0 17.0 mm.

57. Ferding, 1526, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Ag, 2.80 g, 0 24.5 mm. Schatzfund in St. Petrikirche (Riga).

58. Schillinge, 1535, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Ag, 1 00 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.90 g, 0 1 8.0 mm. Schatzfund in Mangaļi - Kalēji (jetzt Riga).

59. Pfennige, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Ag, 0.43 g, 0 12.0 mm; Ag, 0.32 g, 0 1 2.0 mm. Schatzfund in Mangaļi - Kalēji (jetzt Riga).

60. Halbmark, 1547, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Hermann von Brüggene (1535-1549). Ag, 5 40 o 0 29.5 mm.

61. Schillinge, 1536, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Hermann von Brüggene. Ag, 0.80 g, 0 1 8,0 mm Ag C 7^ g 0 18 0 mm. Schatzfund in Lejastēcupes (Bez. Valka)

62. Schillinge j 549, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Johann von der Recke. Ag, 0,83 g, 0 19.0 mm; Ag, 0.9 I g, 0 19.0 mm. Schatzfund in Mangaļi - Kalēji (jetzt Riga).

63. Halbmark, 1556, geprägt in Riga zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Heinrich von Galen. Ag, 5.72 g, 0 29.5 mm; Ag, 5.54 g, 0 30.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
64. Ferdinge, 1556, geprägt in Riga zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Heinrich von Galen. Ag, 2.61 g, 0 24.0 mm; Ag, 2.83 g, 0 24.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
65. Schilling, 1551, geprägt in Riga, zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Heinrich von Galen. Ag, 1.07 g, 0 18.5 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
66. Halbmark, 1557, geprägt in Riga zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 5.35 g, 0 29.0 mm; Ag, 5.52 g, 0 29.0 mm. Schatzfund in Lejastrēcupes (Bez. Valka).
67. Ferdinge, 1557, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 2.81 g, 0 23.0 mm; Ag, 2.78 g, 0 24.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
68. Schillinge, 1558, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 0.88 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.24 g, 0 18.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
69. Ferdinge, 1561, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Gotthard Kettler. Ag, 2.77 g, 0 24.0 mm; Ag, 2.46 g, 0 24.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
70. Schilling, 1560, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Gotthard Kettler. Ag, 0.93 g, 0 18.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
71. Ferding, 1516, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Jasper Linde und des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg (auf der Rückseite Gegenstempel von Dorpat). Ag, 2.70 g, 0 25.0 mm.
72. Ferding, 1516, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Jasper Linde und des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg (auf der Vorderseite Gegenstempel des livländischen Ordensmeisters Heinrich von Galen). Ag, 2.85 g, 0 24.0 mm. Schatzfund in der St. Petrikirche (Riga).
73. Ferding, 1526, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg (auf der Vorderseite Gegenstempel der Stadt Reval). Ag, 2.76 g, 0 24.0 mm. Münzen, 16. Jh., geprägt in Riga. Zeichnung von J. Ch. Brotze (von oben nach unten):
Doppeldukat, 1528, geprägt in Riga zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg;
Dukat, 1528, geprägt zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg;
- Ferding, 1515, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Jasper Linde und des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg;
Ferding, 1516, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Jasper Linde und des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg;
Ferding, 1516, Gemeinschaftsprägung des Rigaer Erzbischofs Jasper Linde und des livländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg.
Li Ch. Brotze. Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospecte, Müntzen, Wapen etc Bd I, Handschrift, S 126]
74. Gulden, 1559, geprägt zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Wilhelm von Fürstenberg. Au, 4 12 g, 0 29 0 mm
75. Klippe, 1558, geprägt zur Zeit des livländischen Orders—e Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 17.42 g, 27.0 x 28.0 mm Sch in der St. Petrikirche (Riga).
76. Klippe, 1558, geprägt zur Zeit des livländischen Orders—« Wilhelm von Fürstenberg. Ag, 8.70 g, 22.0 x 23.0 mm Sc-3 in der St. Petrikirche (Riga).
77. Zwei Gulden, geprägt zur Zeit des livländischen Ordens—« Gotthard Kettler. Au, 8.14 g, 0 28.5 mm.
78. Gulden, geprägt zur Zeit des livländischen Ordensmeisters'; Gotthard Kettler. Au, 4.10 g, 0 28.0 mm.
79. Einseitige Münze, 1559, geprägt zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Gotthard Kettler als sog. Kriegsgeld, Ag, 8 4-6 c 0 28.0 mm.
80. Münzstempel für die Prägung der Rückseite des Schillings (ob Zeit des Rigaer Erzbischofs Henning Scharpenberg und Münzsten die Prägung der Vorderseite des Pfennigs des Rigaer Erzbistums des 15. Jh. Fe, 51.6 x 22.0 x 42.6 mm; Fe, 70.0 x 15.0 x 3?.
81. Halbmark, 1556, geprägt zur Zeit des livländischen Ordensmeisters Heinrich von Galen. Ag, 5.36 g, 0 30 0 im Ag, 5.46 g, 0 29.0 mm. Schatzfund in Lejastrēcupes (Bez. val
82. Ferding, 1560, geprägt zur Zeit des livländischen Orde-smi Gotthard Kettler. Ag, 2.65 g, 0 23.0 mm.
83. Ferding, 1559, geprägt zur Zeit des livländischen Orde-;m< Gotthard Kettler. Ag, 2.70 g, 0 24 0 mm.
84. Gefäße von Schatzfunden der livländischen Periode (von rei Zinnkanne (Schatzfund in Anciši, Bez. Valmiera); Zinnkanne 5 vom Rigaer Zinnmeister Kiriak Klint gefertigt; Schatzfund in Kcr« Avotiņi, Bez. Rēzekne); Tongefäß (mit Birkenrinde ausgelegt; cer Schatzfund der livländischen Periode in Kalnavezņi, Bez. Aizc'c Prägeorte der Münzen (13. Jh.-I. Hälfte des 16. Jh.) aus den livländischen Schatzfunden.
Schatzfunde livländischer Münzen (13. Jh.-I. Hälfte des 16. Jh. außerhalb des Territoriums von Livland (in der Zeitfolge der Deponierung).
85. Gotländische Münzen der 1. Hälfte des 13. Jh. Ag, 0.12 J 10.0 x 1 1.0 mm; Ag, 0.10 g, 12.0 x 1 1.0 mm; Ag, 0 1 3 1 0 12.0 mm. Schatzfund von der Burg in Ikšķīle (Uexküll), (Bez. i
86. Pfennig, geprägt in Osnabrück zur Zeit des Bischofs Herr-an (1174-1203). Ag (bronzene Öse), 2.04 g, 18.0 x 29.0 mrrf Fund vom Grabfeld an der Burg in Ikšķīle (Bez. Ogre).
87. Pfennig, geprägt in Osnabrück zur Zeit des Grafen Gerha'd Oldenburg (1192-1216). Ag (bronzene Öse), 1.26 g, 0 2".(Fund vom Grabfeld an der Burg in Ikšķīle (Bez. Ogre).
88. Hohlpfennig, geprägt in Mecklenburg in der 2. Hälfte des 1 Ag, 0.48 g, 0 18,0 mm. Schatzfund in Suntaži - Lielgrote (Bez. Ogre).
89. Hohlpfennig, geprägt in Lübeck in der 1. Hälfte des 14 Jh. Ag, 0.36 g, 0 17.0 mm. Schatzfund in Suntaži - Lielgrote (Bez.
90. Hohlpfennige, geprägt in Hamburg in der 1. Hälfte des 14. Ag, 0.41 g, 0 17.0 mm; Ag, 0.42 g, 0 16.0 mm. Schätze Suntaži - Lielgrote (Bez. Ogre).
91. Goten (Örtuge), geprägt in Wisby am Ende des 14. Jh

- Ag 1.38 g, 0 18.0 mm; Ag, 1.45 g, 0 19.0 mm. Schatzfund in Murņikova (Bez. Ogre).
92. Hvide, geprägt in Wisby um 1530. Ag, 0.66 g, 0 17.0 mm; *g. 0.54 g, 0 17.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne)
93. Schillinge, geprägt zur Zeit des Großmeisters des Deutschen Ordens Winrich von Kniprode (1351–1382) Ag, 1.53 g, C 20.0 mm; Ag, 1.50 g, 0 21.0 mm. Schatzfund in Lielstraupe Esz. Cēsis).
94. Unten (von links):
(Groschen, 1545, geprägt zur Zeit Albrecht, Herzog von Preußen 1525-1568). Ag, 1.85 g, 0 23.4 mm. Schatzfund in Ružina bez, Rēzekne).
2-Ore Stück, 1541, geprägt in Schweden zur Zeit des Königs Gustav I vVasa (1523-1560). Ag, 2.75 g, 0 23.7 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
Vier Patarde, 1536, geprägt in Brabant zur Zeit Karl I, König von Scanien (1516-1556). Ag, 11.02 g, 0 33.1 mm, Schatzfund in Jer St. Petrikirche (Riga).
Denar, geprägt im Bistum Paderborn zur Zeit des Bischofs Bernhard IV (1227-1247). Ag, 1.17 g, 0 17.0 mm. Einzelfund vom linken Ufer der Gauja bei Valmiera, der Mitte (von links):
Ferding, 1561, geprägt in Reval zur Zeit des Königs Erik XIV von Schweden (1560-1568) Ag, 3.28 g, 0 23.6 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
Dreigröschler, 1563, geprägt in Litauen zur Zeit des Königs Sigismund II August (1548-1572). Ag, 3.02 g, 0 21.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne)
Denare, geprägt in Litauen zur Zeit des Königs Alexander Jagiello (1501-1506). Ag, 0.39 g, 0 13.1 mm; Ag, 0.39 g, 0 13.0 mm. Schatzfund in Bulliši (Bez. Ludza), der Mitte (von rechts):
Mark. 1543, geprägt in Schweden zur Zeit des Königs Gustav I Wasa. Ag, 1.68 g, 0 35.0 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
Blgrosz, 1512, geprägt in Litauen zur Zeit des Königs Sigismund I des Heiligen (1506-1548). Ag, 1.17 g, 0 19.5 mm. Schatzfund in Ružina (Bez. Rēzekne).
95. Rechts:
Kopeken und Dengas, geprägt in Rußland zur Zeit des Zaren Iwan IV (1533-1584).
Kopeken, geprägt zur Zeit des Zaren Fjodor (1584-1598) und ein Tontopf aus dem Schatzfund dieser Münzen in Gauri - Reiniki (Bez. Jaunlatgale).
• 5
Tontopf des Schatzfundes der russischen Dengas und Kopeken aus dem 16. Jh. in Rakovska - Krupenāti (Kreis Jaunlatgale).
96. Dukat, geprägt in Ungarn zur Zeit des Königs Sigismund (1386-1437), Au, 3.48 g, 0 23.0 mm. Gefunden an der Burg in Cēsis
97. Dukat mit dem Gegenstempel der Stadt Riga, 1578, geprägt in Ungarn, mit dem Namen des Kaisers Maximilian II (1564-1576). Ag, 3.54 g, 0 22.0 mm
98. Dukat, geprägt in Spanischen Niederlande - Zwoliej zur Zeit des Kaisers Ferdinand V (1504-1516); Au, 3.39 g, 0 24.5 mm. Schatzfund in S' - i. noa - Zenta (Bez. Kuldīga).
99. Dukat I 5 geprägt in der Republik der Vereinigten Niederlande (Utrecht) Au 3.48 g 0 23.0 mm Schatzfund in Skrunda - Venta (Bez. Kuldīga)
100. Dukat, 1650, geprägt in der Republik der Vereinigten Niederlande (Westfriesland) Au, 3.48 g, 0 23.0 mm. Schatzfund in Skrunda - Venta (Bez. Kuldīga)
101. 10 Dukaten (Portugaleser), 1525, geprägt zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Au, 38.3 g, 0 38.0 mm.
102. Groschen, 1582, geprägt in Riga zur Zeit des Königs von Stephan Bathory (1576-1586). Ag, 1.65 g, 0 22.0 mm; Ag, 1.87 g, 0 23.0 mm.
103. Guldengroschen, um 1520, geprägt von Graf Stefan von Sehn und seinen Brüdern in Böhmen (Joachimstal) zur Zeit des Ludwig I Schlick (1516-1526). Ag, 29.11 g, 0 46.0 mm.
104. Taler, 1525, geprägt von Graf Stefan von Schlick und seinen Brüdern in Böhmen (Joachimstal) zur Zeit des Ludwig I Schlick. Ag, 28.77 g, 0 41.0 mm.
105. Taler, 1525, geprägt zur Zeit des Inländischen Ordensmeisters Wolter von Plettenberg. Ag, 26.09 g, 0 38.0 mm.
106. Reichstaler, 1622, geprägt im Heiligen Römischen Reich (Frankfurt) zur Zeit des Kaisers Ferdinand II (1619-1637). Ag, 28.49 g, 0 43.5 mm.
107. Halbtaler, 1609, geprägt in Sachsen (Weimar) zur Zeit der Ernestiner-Brüder (1605-1640). Ag, 14.55 g, 0 35.0 mm,
108. 8 Reale (Taler), 1590, geprägt in Mexiko zur Zeit des Königs Philipp II von Spanien (1556-1598). Ag, 27.47 g, 0 37.5 mm. Schatzfund in Pāle (Bez. Limbaži).
109. 4 Reale (Halbtaler), geprägt in Mexiko zur Zeit des Königs Philipp II von Spanien. Ag, 13.65 g, 0 32.5 mm. Schatzfund in Pāle (Bez. Limbaži).
110. Albertustaler, geprägt in den Spanischen Niederlanden (Breda) zur Zeit des Statthalters Albert (1598-1621). Ag, 27.93 g, 0 43.5 mm. Schatzfund in Ceraukste - Bangas (Bez. Bauskai)
111. Löwentaler, 1649, geprägt in der Republik der Vereinigten Niederlande (Utrecht). Ag, 27.07 g, 0 42.0 mm, Schatzfund in Ceraukste - Bangas (Bez. Bauska).
112. Der größte lettische Fund westeuropäischer Taler aus dem 17. Jh. und die darin enthaltenen Schmucksachen - 320 Münzen, 4 lettische Saktas (Fibeln), 1 Schmucknadel, 10 Ringe, Kupfergefäß Schatzfund in Ceraukste - Bangas (Bez. Bauska).
113. 3 Dukaten, 1572, geprägt in Riga. Au, 10.66 g, 0 30.0 mm
114. Taler, 1573, geprägt in Riga. Ag, 27.25 g, 0 40.0 mm
115. Halbmark, 1565, geprägt in Riga Ag, 5.55 g, 0 30.0 mm — Ag, 5.48 g, 0 30.0 mm.
116. Ferdinge, 1566, geprägt in Riga. Ag, 2.84 g, 0 23.0 mm Ag, 2.69 g, 0 22.0 mm.
117. Schillinge, 1575, geprägt in Riga. Ag (sehr niedriger Feingehalt) 0.96 g, 0 18.0 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 1.02 g, 0 18.0 mm Schatzfund in Pāle (Bez. Limbaži).

118. Pfennig, 1571, geprägt in Riga. Ag (sehr niedriger Feingehalt) Z 26 g, 12.0 mm.
119. Mark, 1573, geprägt im Schloß Dole (Dahlen) zur Zeit des 3-arihalters des Herzogtums Pärdaugava (sog. überdünisches Fürstentum) Jan Chodkewitsch (1566-1578). Ag, 9.86 g, 0 33 0 mm.
120. Halbmarken, 1573, geprägt im Schloß Dole zur Zeit des Siefhalters Jan Chodkewitsch. Ag, 5.40 g, 0 29.0 mm; -g 5.48 g, 0 28.0 mm.
121. Ferding, 1573, geprägt im Schloß Dole zur Zeit des Statthalters Jan Chodkewitsch. Ag, 2.64 g, 0 24.0 mm.
122. Schillinge, 1573, geprägt im Schloß Dole zur Zeit des Statthalters Jan Chodkewitsch. Ag, 0.87 g, 0 18.0 mm.
123. Dukat, 1584, geprägt in Riga zur Zeit des Königs von Polen Stephan Bathory. Au, 3.54 g, 0 22.0 mm.
124. Dreigröschler, 1583, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Stephan Bathory. Ag, 2.40 g, 0 20.0 mm; Ag, 2.22 g, 0 20.0 mm.
125. Schilling, 1585, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Stephan Bathory. Ag, 1.04 g, 0 18.0 mm.
126. Denar, 1582, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Stefan Bathory. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.57 g, 0 14.0 mm.
127. 10 Dukaten (Portugaleser), 1592, geprägt in Riga zur Zeit des Königs von Polen Sigismund III Wasa (1587-1632). Au, 33.04 g, 0 41.0 mm.
128. Dreigröschler, 1596, geprägt in Riga zur Zeit Sigismund III Wasa. Ag, 2.51 g, 0 22.0 mm; Ag, 2.34 g, 0 21.0 mm. Schatzfund in Pāle (Bez. Limbaži).
129. Dreipöcher, 1620, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Sigismund III Wasa. Ag, 1.08 g, 0 18.5 mm; Ag, 1.23 g, 0 18.0 mm.
130. Schillinge, 1595, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Sigismund III Wasa. Ag (niedriger Feingehalt), 1.00 g, 0 18.5 mm; -g (niedriger Feingehalt), 1.14 g, 0 19.0 mm. Schatzfund in Pāle (Bez. Limbaži).
131. 30-Silbergroschen (Timpf), 1663, geprägt in Bydgoszcz zur Zeit des Königs von Polen Jan II Kazimierz (1648-1668). Ag, 5.86 g, 0 31.0 mm.
132. Achtzehngröschler (Ort), 1668, geprägt in Krakow zur Zeit des Königs Jan II Kazimierz. Ag, 5.93 g, 0 30.0 mm.
133. Schillinge, 1663, geprägt in Ujasdov zur Zeit des Königs Jan II Kazimierz. Cu, 1.24 g, 0 15.5 mm; Cu, 1.27 g, 0 16.0 mm. Schatzfund in Smārde-Gaiķi (Bez. Tukums).
134. Schillinge, geprägt im Fürstentum Moldau zur Zeit des Herrschers Eustrathius Dabischa (1662-1666), Fälschungen von Jan II Kazimierz's Kupferschillingen. Cu, 1.16 g, 0 15.0 mm; Cu, 1.21 g, 0 14.8 mm. Schatzfund in Smārde - Gaiķi (Bez. Tukums).
135. 7 Dukaten, 1622, geprägt in Riga zur Zeit des Königs von Schweden Gustav II Adolf (1611-1632). Au, 23.29 g, 0 47.0 mm.
136. Dukat, 1623, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Gustav II Adolf. Au, 3.47 g, 0 22.0 mm.
137. Halbtaler, 1629, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Gustav II Adolf. Ag, 14.30 g, 0 36.0 mm
138. Taler, 1629, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Gustav II Adolf. Ag, 28.43 g, 0 42.5 mm.
139. Dreipöcher, 1622, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Gustav II Adolf. Ag, 1.11 g, 0 19.5 mm; Ag, 1.03 g, 0 19.0 mm. Schatzfund in Baldone - Vilciņi (Bez. Riga).
140. 1 1/2 Schilling, 1623, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Gustav II Adolf. Cu (versilbert), 0.75 g, 0 17.0 mm. Schatzfund in Baldone - Vilciņi (Bez. Riga).
141. Schillinge, 1633, geprägt in Riga zur Zeit der Königin von Schweden Christine (1632-1654) mit dem Münzstempel des Königs Gustav II Adolf. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.64 g, 0 16.0 mm. Schatzfund in Baldone - Vilciņi (Bez. Riga).
142. 5 Dukaten, 1645, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christina. Au, 16.92 g, 0 40.0 mm.
143. 3 Dukaten, 1643, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christina. Au, 10.47 g, 0 30.0 mm.
144. 3 Dukaten, 1646, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christina. Au, 10.29 g, 0 31.0 mm.
145. Dukat, 1646, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christina. Au, 3.43 g, 0 23.0 mm.
146. Taler, 1639, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christina. Ag, 28.22 g, 0 44.0 mm.
147. Dreipöcher, 1648, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christine. Ag, 1.00 g, 0 19.0 mm; Ag, 1.03 g, 0 19.0 mm. Schatzfund am Wasserkraftwerk Ķegums (Bez. Ogre).
148. Schilling, 1654, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christina. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.51 g, 0 15.5 mm. Schatzfund in Aizkuja - Dreikas (Bez. Madona).
149. 10 Dukaten, 1645, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine. Au, 34.52 g, 0 40.0 mm.
150. 2 Dukaten, 1646, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine.; Au, 6.81 g, 0 30.0 mm.
151. Dukat, 1647, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine. Au, 3.45 g, 0 23.0 mm.
152. Taler, 1648, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine. Ag, 28.54 g, 0 40.0 mm.
153. Dreipöcher, 1648, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine. Ag, 0.89 g, 0 19.5 mm; Ag, 0.83 g, 0 20.0 mm. Schatzfund am Wasserkraftwerk Ķegums (Bez. Ogre).
154. Schillinge, 1653, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.59 g, 0 16.0 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.51 g, 0 16.0 mm. Schatzfund in Aizkuja - Dreikas (Bez. Madona).
155. Schillinge, geprägt in Suceava zur Zeit des Herrschers Eustrathius Dabischa, (falsche Jahresangaben "12" und "16"), Fälschungen der Schillinge, die zur Zeit der Königin Christine im Münzhaus der Steiermark geprägt wurden. Cu, 0.54 g, 0 16.0 mm; Cu, 0.79 g, 0 16.0 mm; Cu, 0.47 g, 0 15.0 mm; Cu, 0.32 g, 0 15.0 mm. Schatzfund in Smārde - Gaiķi (Bez. Tukums).
156. Schilling, geprägt in Suceava zur Zeit des Herrschers Eustrathius Dabischa.

Dabische, Fälschung der Schillinge, die in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit der Königin Christine geprägt wurden.

Cu, 0.48 g, 0 14.0 mm.

157. 5 Dukaten (Donativ), 1654, geprägt in Riga (mit falscher Jahreszahl "1645") zu Ehren des Besuchs des Königs von Schweden Karl X Gustav (1654-1660). Au, 17.42 g, 0 40.0 mm.

158. Schillinge, 1654, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl X Gustav. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.60 g, 0 15.0 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.53 g, 0 15.0 mm. Schatzfund in Aizkuja - Dreikas (Bez. Madona),

159. Schillinge, 1654, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit des Königs Karl X Gustav. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.59 g, 0 16.0 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 2.53 g, 0 15.0 mm. Schatzfund in Priekuli - Kalnaübeles 3ez. Cesis).

160. Schilling, geprägt in Suceava (letzte Ziffer der Jahreszahl "12" bisch), Fälschung der Rigaer Schillinge von Karl X Gustav. Cu, 0.48 g, 0 16.0 mm. Schatzfund in Bisumuiza - Smilsukalni (Riga).

161. 10 Dukaten, 1660, geprägt in Riga zur Zeit des Königs von Schweden Karl XI (1660-1697), Au, 34.85 g, 0 45.0 mm.

162. 2 Dukaten, 1664, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl XI. Cu, 7.03 g, 0 28.0 mm.

163. Dukat, 1681, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl XI. Cu, 3.45 g, 0 24.0 mm.

164. Taler, 1660, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl XI. Cu, 27.76 g, 0 45.0 mm.

165. Halbtaler, 1668, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl XI. Cu, 14.10 g, 0 34.0 mm.

166. Dreipöcher, 1669, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit des Königs Karl XI. Ag, 1.00 g, 0 19.0 mm.

167. Schillinge, 1661, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl XI. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.49 g, 0 16.0 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.56 g, 0 16.0 mm. Schatzfund in Bisumuiza - Smilsukalni (Riga).

168. Schillinge, 1662, geprägt in Riga im staatlichen Münzhaus von Schweden zur Zeit des Königs Karl XI. Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.69 g, 0 16.0 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.59 g, 0 15.0 mm. Schatzfund in Bisumuiza - Smilsukalni (Riga).

169. Schilling, geprägt in Suceava, Fälschung der Schillinge, die zur Zeit des Königs Karl XI im Münzhaus der Stadt Riga geprägt wurden. Cu, 0.39 g, 0 14.5 mm.

*70. Tontopf mit Glasur, beinhaltend Münzen aus dem 17. Jh., gefunden in Tüja (Bez. Limbazi).

171. Behältnisse von Schatzfunden aus dem 17. Jh.: an Vordergrund - Münzen aus dem Schatzfund in Stelpe - Silgajii (Bez. Bauska) in grobem, einfach gewebtem, mit Birkenrinde ausgelegtem Leinenbeutel;

an Hintergrund - Gefäß-Dreifuß aus dem Schatzfund in Koceni - Mierini (Bez. Valmiera);

an Vordergrund - Steinkrug aus dem Schatzfund in Priekuli - Kalnaübeles (Bez. Cesis),

an Hintergrund - blauweißer Steinkrug aus dem Schatzfund in Lenci -

Lejasskibusti (Bez. Cēsis).

172. Glasflaschen aus dem Schatzfund (3566 Münzen), 17. Jh., gefunden in den Dünen von Bigauņciems (Bez. Tukums).

173. Dreipöcher, 1701, geprägt in Riga zur Zeit des Königs von Schweden Karl XII (1697-1718). Ag, 0.93 g, 0 19.5 mm; Ag, 0.85 g, 0 20.0 mm.

174. Zwei Mark, 1699, geprägt in Schweden zur Zeit des Königs Karl XII. Gegenstempel - Dezember 1705, zur Zeit der Belagerung der Stadt Riga. Ag, 9.77 g, 0 31.0 mm.

175. 5-Ore Stück, 1700, geprägt in Schweden zur Zeit des Königs Karl XII. Gegenstempel - Dezember 1705, zur Zeit der Belagerung der Stadt Riga. Ag, 3.57 g, 0 22.5 mm.

176. Dukat, 1707, geprägt in Riga zur Zeit des Königs Karl XII. Au, 3.45 g, 0 23.0 mm.

177. Taler (Jefimok), 1639, geprägt in Riga zur Zeit der Königin Christine. Gegenstempel des russischen Zaren Aleksej (1645-1676). Ag, 28.34 g, 0 44.0 mm.

178. Halbtaler-Platte, 1715, geprägt in Avesta zur Zeit des Königs von Schweden Karl XII. Cu, 375.0 g, 105.0 x 109.0 mm

179. 4 Taler-Platten, 1723, geprägt in Avesta zur Zeit des Königs von Schweden Frederik I (1720-1751). Cu, 3.045 kg, 232.0 x 252.0 mm.

180. Rubel-Platte, 1725, geprägt in Jekaterinburg zur Zeit der Kaiserin Katharina I (1725-1727). Cu, 1.645 kg, 195.0 x 187.0 mm.

181. Rubel. "Novodel", 1771, geprägt zur Zeit der Kaiserin Katharina II (1762-1796) mit dem Rubelstempel von Sestroretsk. Cu, 906.0 g, 0 76.1 mm. Dicke - 23.0 mm.

182. Kopeke, 1656, geprägt in Koknese (Kokenhusen) zur Zeit der russischen Intervention. Cu, 0.46 g, 0 1.5 mm.

183. Schillinge, 1575, geprägt in Jelgava (Mitau) zur Zeit des Herzogs von Kurland und Semgallen Gotthard Kettler (1561-1587). Ag (sehr niedriger Feingehalt), 0.99 g, 0 17.5 mm; Ag (sehr niedriger Feingehalt), 1.00 g, 0 17.0 mm. Schatzfund in Pāle (Bez. Limbazi) Karte von Kurland und Semgallen (1747) von A. Groth und J. K. Barnickel.

184. Taler, 1576, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Gotthard Kettler. (Zeichnung von J. Ch. Brotze; die Verfasser haben keine Angaben, ob das Münzoriginal erhalten ist.)

185. Dreigröcher, 1596, geprägt in Jelgava zur Zeit der Herzöge von Kurland und Semgallen Friedrich (1587-1642) und Wilhelm (1587-1616). Ag, 2.26 g, 0 21.0 mm; Ag, 2.22 g, 0 21.0 mm.

186. Dreigröcher, 1598, geprägt in Jelgava zur Zeit der Herzöge Friedrich und Wilhelm. Ag, 2.15 g, 0 21.5 mm; Ag, 2.35 g, 0 21.3, 0 mm. Schatzfund in Pāle (Bez. Limbazi).

187. Schillinge, 1600, geprägt in Jelgava zur Zeit der Herzöge Friedrich und Wilhelm. Ag, 0.81 g, 0 18.0 mm; Ag, 0.90 g, 0 18.0 mm.

188. Dukat, 1646, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs von Kurland und Semgallen Jakob (1642-1682). Au, 3.43 g, 0 24.0 mm;

189. Taler, 1644, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Jakob. Cu, 25.74 g, 0 46.0 mm.

190. Schilling, 1646, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Jakco Си, 0.52 g, 0 16.0 mm.
191. Schilling, ohne Jahreszahl, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Jakob. Си, 0.45 g, 0 16.0 mm.
192. Dukat, 1689, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs von Kurland und Semgallen Friedrich Kasimir (1682-1698) Au, 3.51 g, 0 24.0 mm.
193. Sechsröscher, 1694, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Friedrich Kasimir. Ag, 3.03 g, 0 24.0 mm.
194. Dreipöcher, 1687, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Friedrich Kasimir. Ag, 1.02 g, 0 19.0 mm.
195. Schilling, 1696, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Friedrich Kasimir. Си, 1.29 g, 0 17.0 mm.
196. Sechsröscher, 1762, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs von Kurland und Semgallen Karl (1758-1763). Ag, 2.68 g, 0 24.0 mm.
197. Groschen, 1762, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Karl, Ag, 1.05 g, 0 17.5 mm; Ag, 1.20 g, 0 17.5 mm.
198. Schillinge, 1762, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Karl, Си, 1.17 g, 0 16.0 mm; Си, 1.32 g, 0 16.0 mm.
199. Sechsröscher, 1763, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Ernst Johann Biron (1737-1740; 1763-1769). Ag, 3.22 g, 0 24.0 mm; Ag, 2.82 g, 0 24.0 mm.
200. Groschen, 1763, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Ernst Johann Biron Ag, 1.01 g, 0 17.5 mm; Ag, 0.86 g, 0 17.5 mm.
201. Groschen, 1763, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Ernst Johann Biron. Си, 3.57 g, 0 23.0 mm.
202. Schillinge, 1764, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs Ernst Johann Biron. Си, 1.27 g, 0 16.0 mm; Си, 1.28 g, 0 16.0 mm.
203. Dukat, 1780, geprägt in Jelgava zur Zeit des Herzogs von Kurland und Semgallen Peter Biron (1769-1795). Au, 3.43 g, 0 21.0 mm
204. Münzpokal mit westeuropäischen Talern aus dem 16.-17. Jh., 1755, Arbeit des Silberschmieds Johann Christian Henck aus Riga. Baltische Karte von Johann Baptista Homann (1720).
205. 96-Kopeken/Livonese, 1757, geprägt in Moskau zur Zeit der Kaiserin Elisabeth (1741-1762). Ag, 25.96 g, 0 42.0 mm.
206. 48-Kopeken/Halblivonese, 1757, geprägt in Moskau zur Zeit der Kaiserin Elisabeth. Ag, 12.14 g, 0 33.0 mm.
207. 24-Kopeken/Viertellivonese, 1757, geprägt in Moskau zur Zeit der Kaiserin Elisabeth, Ag, 6.81 g, 0 25.5 mm.
208. 4-Kopeken Livonese, 1757, geprägt in Moskau zur Zeit der Kaiserin Elisabeth. Ag, 1.15 g, 0 16.5 mm; Ag, 0.93 g, 0 17.5 mm.
209. 2-Kopeken Livonese, 1757, geprägt in Moskau zur Zeit der Kaiserin Elisabeth. Ag, 0.79 g, 0 14.0 mm; Ag, 1.15 g, 0 15.0 mm.
210. Kopeke, 1702, geprägt in Moskau zur Zeit des Zaren (seit 1721- Kaisers) Peter I (1682-1725). Ag, 0.28 g, 6.5 x 10.0 mm. Schatzfund in Slatensils (Bez Jēkabpils)
211. Silbermünzen Rußlands.
Oben:
- Rubel, 1704, geprägt zur Zeit des Kaisers Peter I. Ag, 28.15 g 0 44.0 mm; Ag, 27.86 g, 0 44.0 mm.
Links:
Rubel, 1732, geprägt zur Zeit der Kaiserin Anna (1730-1740) Ag, 25.22 g, 0 40.0 mm.
In der Mitte:
20 Kopeken, 1766, geprägt in St. Petersburg zur Zeit der Kaiserin Katharina II. Ag, 4.40 g, 0 24.0 mm; Ag, 4.48 g, 0 24.0 mm.
Rechts:
Rubel, 1857, geprägt in St. Petersburg zur Zeit des Kaisers Alexander I (1855-1881). Ag, 20.70 g, 0 35.0 mm; Ag, 20.67 g 0 35.0 mm.
Unten:
Rubel, 1915, geprägt zur Zeit des Kaisers Nikolai II (1894-1917) Ag, 19.90 g, 0 33.5 mm; Ag, 20.03 g, 0 33.5 mm
212. Kupfermünzen Rußlands.
Oben (von links nach rechts):
5-Kopeken, 1770, geprägt in Jekaterinburg zur Zeit der Kaiserin Katharina II. Си, 45.56 g, 0 41.0 mm; 3-Kopeken 1844 geprägt in Jekaterinburg zur Zeit des Kaisers Nikolai I (1825-1855) Си, 34.68 g, 0 39.0 mm; 5-Kopeken, 1770, geprägt in Jekaterinburg zur Zeit der Kaiserin Katharina II. Си, 53.21 g 0 41.0 mm; Dengas, 1703, geprägt in Moskau zur Zeit des Kaisers Peter I. Си, 4.87 g, 0 23.5 mm; Си, 4.78 g, 0 24.0 mm.
In der Mitte (von links nach rechts):
Kopeke, 1704, geprägt in Moskau zur Zeit des Kaisers Peter I. Си, 7.66 g, 0 28.0 mm; Halbkopeken, 1899, geprägt in St. Petersburg zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Си, 0.81 g, 0 13.0 mm; Си, 0.81 g, 0 13.0 mm; Kopeken, 1813, geprägt in Ishor (Münzhof Kolpino) zur Zeit des Kaisers Alexander I (1801-1825) Си, 6.89 g, 0 24.0 mm; Си, 6.80 g, 0 25.0 mm; 2-Kopeken 1776, geprägt in Ishor (Münzhof Kolpino) zur Zeit der Kaiserin Katharina II. Си, 20.75 g, 0 33.5 mm.
Unten (von links nach rechts):
10-Kopeken, 1762, geprägt zur Zeit des Kaisers Peter III (05.01.1762.-09.07.1762.). Си, 48.24 g, 0 43.0 mm; 2-Kopeken, 1797, geprägt in Jekaterinburg zur Zeit des Kaisers Alexander I (1796-1801). Си, 20.14 g, 0 36.5 mm; Си, 20.21 g, 0 37.0 mm; 4-Kopeken, 1762, geprägt zur Zeit des Kaisers Peter III. Си, 21.93 g, 0 33.0 mm.
213. 10 Rubel, Assignacija, 1797, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Paul I. Papier, 165,0 x 115.0 mm.
214. 25 Rubel, Assignacija, 1798, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Paul I. Papier, 125.0 x 165.0 mm.
215. Goldmünzen Rußlands.
Oben (von links nach rechts):
2-Rubel, 1718, geprägt zur Zeit des Kaisers Peter I. Au, 4.10 g 0 21.0 mm; 2-Rubel, 1726, geprägt zur Zeit der Kaiserin Katharina II. Au, 4.00 g, 0 20.0 mm; 15-Rubel (Imperial), 1897, geprägt zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Au, 12.88 g, 0 24.5 mm; Poltina (Halbrubel), 1756, geprägt zur Zeit der Kaiserin Elisabeth. Au, 0.70 g, 0 13.0 mm.

_nten (von links nach rechts):

5-Rubel (Vorderseite und Rückseite), 1898, geprägt zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Au, 4.27 g, 0 18.0 mm; Au, 4.27 g, Z 18.0 mm.

10-Rubel, 1767, geprägt in St. Petersburg zur Zeit der Kaiserin Katharina II. Au, 13.08 g, 0 29.5 mm.

216. Platinmünzen Rußlands.

Oben:

6-Rubel (Rückseite), 1831, geprägt in St. Petersburg zur Zeit des Kaisers Nikolai I. Pt, 20.50 g, 0 28.5 mm.

_ten (von rechts nach links):

3-Rubel (Vorderseite und Rückseite), 1832, geprägt in St. Petersburg zur Zeit des Kaisers Nikolai I. Pt, 10.27 g, 0 23.5 mm; Fe, 10.37 g, 0 23.5 mm.

217.a b Papiergeld Rußlands.

217.a 500 Rubel, Staatskreditschein, 1912, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 275.0 x 127.0 mm.

217.b 100 Rubel, Staatskreditschein, 1910, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 260.0 x 122.0 mm.

218. 50 Rubel, Staatskreditschein, 1899, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 190.0 x 117.0 mm.

219. 25 Rubel, Staatskreditschein, 1909, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 178.0 x 108.0 mm.

220. 10 Rubel, Staatskreditschein, 1909, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 114.0 x 173.0 mm.

221. 5 Rubel, Staatskreditschein, 1909, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II, Papier, 98.0 x 157.0 mm.

222. 3 Rubel, Staatskreditschein, 1895, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 98.0 x 157.0 mm.

223. 1 Rubel, Staatskreditschein, 1898, herausgegeben zur Zeit des Kaisers Nikolai II. Papier, 150.0 x 90.0 mm.

224. 10 Kopeken, Briefmarken - Kriegsgeld, 1915-1917. Papier, 14.0 x 30.0 mm

225. 50 Kopeken, Kriegsgeld, 1915-1917

Papier, 100.0 x 60.0 mm.

226. 3 Kopeken, Kriegsgeld, 1915-1917. Papier, 80.0 x 45.0 mm.

227. 1 000 Rubel (sog. Ratsgeld), Staatskreditschein, 1917 Papier, 1015.0 x 132.0 mm.

228. 20 Rubel (Kerenka - Kassenschein), 1917, (ein Teil des Bogens - : Nominale). Papier, 188.0 x 100.0 mm.

229. 10 Rubel, Darlehenskassenschein der Ostbank für Handel und Gewerbe, herausgegeben am 17. April 1916 in Posen.

Papier, 159.0 x 99.0 mm.

230. 100 Mark, Darlehenskassenschein der Ostbank, herausgegeben am 4. April 1918 in Kauno (Kaunas). Papier, 172.0 x 110.0 mm.

231. Kopeke, 1916, geprägt in Hamburg. Fe, 2.98 g, 0 21.0 mm; Fe, 2.85 g, 0 21.0 mm. "

232. 2 Kopeken, 1916, geprägt in Berlin. Fe, 5.63 g, 0 24.0 mm; Fe, 5.52 g, 0 24.0 mm.

233. 3 Kopeken, 1916, geprägt in Berlin. Fe, 8.47g, 0 28.0 mm; Fe, 8.53 g, 0 28.0 mm.

Reklamenkarte mit Schuldscheinen der Selbstverwaltung der Stadt

Liepāja (Libau).

234. 3 Rubel ~ i Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Liepāja (I Emission annulliert, durchlöchert).

Papier, 115.0 x 100.0 mm

235. 3 Rubel. 1915 Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Liepāja (II Emission). Papier, 118.0 x 68.0 mm.

236. 5 Rubel, 1918-1919, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Liepāja (III.-V. Emission). Papier, 122.0 x 72.0 mm.

237. 5 Rubel, 1915, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Jelgava (Mitau) (I Emission). Papier, 138.0 x 91.0 mm.

238. 6 Kopeken, 1915, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Jelgava (I. Emission). Papier, 100.0 x 62.0 mm.

239. 10 Rubel, April 1919, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Jelgava (III. Emission). Papier, 152.0 x 94.0 mm.

240. 5 Kopeken, 1915, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Ventpils (Windau). Papier, 112.0 x 61.0 mm.

241. a b Wechselscheine des Rigaer Sowjets der Arbeiterdeputierten April-Mai 1919 (von oben nach unten).

241. a 1 Rubel. Papier, 93.0 x 54.0 mm.

3 Rubel. Papier, 110.0 x 60.0 mm

241. b 5 Rubel. Papier, 114.0 x 71.0 mm

10 Rubel. Papier, 113.0 x 73.0 mm.

242. Bogen der 5 und 10 Rubel Wechselscheine des Rigaer Sowjets der Arbeiterdeputierten.

5 Rubel. Papier, 694.0 x 462.0 mm.

10 Rubel. Papier, 587.0 x 463.0 mm.

243. 10 Rubel, 1919, Anleihecoupon des Exekutivkomitees des Sowjets der Arbeiterdeputierten des Kreises Cēsis. Papier, 114.0 x 72.0 mm.

244. 5 Rubel, 1919, Anleihecoupon des Exekutivkomitees des Sowjets der Arbeiterdeputierten des Kreises Cēsis. Papier, 95.0 x 64.0 mm

245. 3 Rubel, August 1919, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Riga. Papier, 128.0 x 80.0 mm.

246. 1 Rubel, August 1919, Schuldschein der Selbstverwaltung der Stadt Riga. Papier, 110.0 x 74.0 mm.

247. a b Provisorische Wechselscheine der Freiwilligen Westarmee, Oktober 1919, gedruckt in Jelgava.

247. a 1 Mark. Papier, 100.0 x 75.0 mm.

247. b 5 Mark. Papier, 120.0 x 86.0 mm.

10 Mark (Vorderseite). Papier, 134.0 x 95.0 mm

248. Lettische Briefmarken im Wert von 20 Kopeken, hergestellt am 1. Oktober 1920 unter Verordnung erst einseitig bedruckter Bogen

(Rückseite von 10-Mark-Scheinen) aus der Produktion der provisorischen Wechselscheine der Freiwilligen Westarmee

249. Bogen der provisorischen Wechselscheine der Freiwilligen Westarmee.

1 Mark Papier, 923.0 x 592.0 mm

10 Mark Papier, 969.0 x 590.0 mm.

250. 1 Rubel 1919, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga Künstler J. Vadernieks. Papier, 120.0 x 80.0 mm.

251. 5 Rubel 1919, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga Künstler J. Vadernieks. Papier, 120.0 x 75.0 mm.

252. 10 Rubel, 1919, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga
Künstler V. Krūmiņš. Papier, 130.0 x 80.0 mm.
253. 25 Rubel, 1919, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga
Papier, 145.0 x 95.0 mm.
254. 50 Rubel, 1919, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga
Papier, 148.0 x 92.0 mm.
255. 100 Rubel, 1919, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga
Künstler H. Grinbergs. Papier, 152.0 x 95.0 mm.
256. 500 Rubel, 1920, Staatskassenschein Lettlands (Musternote),
gedruckt in Riga. Künstler R. Zariņš. Papier, 160.0 x 105.0 mm.
257. 5 Kopeken, 1920, Wechselschein Lettlands, gedruckt in Riga.
Künstler R. Zariņš. Papier, 55.0 x 36.0 mm.
258. 10 Kopeken, 1920, Wechselschein Lettlands, gedruckt in Riga.
Künstler R. Zariņš. Papier, 55.0 x 36.0 mm.
259. 25 Kopeken, 1920, Wechselschein Lettlands, gedruckt in Riga.
Künstler R. Zariņš. Papier, 55.0 x 36.0 mm.
260. 50 Kopeken, 1920, Wechselschein Lettlands, gedruckt in Riga.
Künstler R. Zariņš. Papier, 55.0 x 36.0 mm.
261. Stempelmarken der Republik Lettland (1 Franc, 3 Francs).
Unterschriftfaksimile des Bankratsitzungsprotokolls Nr.1 von
23. October 1922. LWA, F. 6209, Besch. Nr. 1, Bl. 1, S. 2.
Bank von Lettland. 20er Jahre des 20. Jh.
Werbekarte für die ersten Münzen der Republik Lettland, gedruckt in
Stuttgart (1924).
Rückseite des Werbeblatts von Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.
(England).
262. 10 Lat, 1922 provisorischer Geldschein der Bank von Lettland
(überdruckter 500 Rubelschein Lettlands von 1920). Entwurf von
R. Zariņš. Papier, 160.0 x 105.0 mm.
263. 100 Lat, 1923, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
Riga. Künstler R. Zariņš, K. Krauze. Papier, 154.0 x 88.0 mm.
264. 20 Lat, 1924, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Waterlow & Sons Ltd.). Künstler V. Krūmiņš. Papier,
135.0 x 75.0 mm.
265. 50 Lat, 1924, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Waterlow & Sons Ltd.). Papier, 145.0 x 80.0 mm.
266. 20 Lat, 1925, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Waterlow & Sons Ltd.). Papier, 135.0 x 75.0 mm.
267. 25 Lat, 1928, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Waterlow & Sons Ltd.). Papier, 133.0 x 89.0 mm,
268. 500 Lat, 1929, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.). Papier, 190.0 x 104.0 mm.
269. 50 Lat, 1934, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Thomas de la Rue & Co. Ltd.). Papier, 145.0 x 80,0 mm.
270. 25 Lat, 1938, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
England (Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd.).
Papier, 142.0 x 76.0 mm.
271. 100 Lat, 1939, Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt in
Riga. Künstler J. Sternbergs. Papier, 150.0 x 80.0 mm
272. 10 Lat, 1925, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga,
Künstler R. Zariņš, K. Krauze. Papier, 127.0 x 66.0 mm
273. 5 Lat, 1926, Staatskassenschein Lettlands gedruckt in Riga.
Künstler R. Zariņš, K. Krauze. Papier, 127.0 x 65.0 mm
274. 10 Lat, 1933, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga*
Künstler R. Zariņš, K. Krauze. Papier, 154.0 x 70.0 mm
275. 20 Lat, 1936, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga
Künstler R. Zariņš, K. Krauze. Papier, 163.0 x 79.0 mm.
276. 10 Lat, 1937, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in Riga
Künstler K. Krauze. Papier, 130.0 x 70.0 mm.
277. 20 Lat, 1940, Staatskassenschein Lettlands, gedruckt in - g
emittiert nach der Okkupation Lettlands. Künstler A. Apinis, K. Krāj
Papier, 141.0 x 77.0 mm.
278. 5 Lat, 1940, Staatskassenwechselschein Lettlands, gedruckt in
Riga, emittiert nach der Okkupation Lettlands. Künstler H. Gricē. Č
Papier, 116.0 x 64.0 mm.
279. 1 Santim, 1923, Musterprägung, geprägt in der Schweiz
(Huguenin Frères & Cie, Le Locle). Künstler R. Zariņš. Cu/Sn/Zn
1.83 g, 0.17.0 mm.
280. 1 Santim, 1924, geprägt in der Schweiz (Huguenin Frères &
Cie, Le Locle). Künstler R. Zariņš, Cu/Sn/Zn, 1.80 g, 0.17.3 mm
281. 2 Santim, 1926, geprägt in der Schweiz (Huguenin Frères &
Cie, Le Locle) Künstler R. Zariņš. Cu/Sn/Zn, 2.00 g, 0.19.5 mm
282. 5 Santim, 1922, geprägt in der Schweiz (Huguenin Frères &
Cie, Le Locle). Künstler R. Zariņš. Cu/Sn/Zn, 3.00 g, 0.22.1 mm
283. 10 Santim, 1922, geprägt in der Schweiz (Huguenin Frères
Cie, Le Locle). Künstler R. Zariņš. Ni, 3.00 g, 0.19.0 mm
284. 20 Santim, 1922, geprägt in der Schweiz (Huguenin Frères
Cie, Le Locle). Künstler R. Zariņš. Ni, 4.00 g, 0.21.0 mm
285. 50 Santim, 1922, geprägt in der Schweiz (Huguenin Frères
Cie, Le Locle). Künstler R. Zariņš. Ni, 6.50 g, 0.25.0 mm
286. Modelle und Münzen von Santim, geprägt in der Schweiz
(Huguenin Frères & Cie, Le Locle): 2, 10 Santim (Rückseite), 50 S
(Rückseite). Musterkomplett der Münzhoferproduktion.
287. 1 Lat, 1924, geprägt in England (Royal Mint). Künstler
J. R. Tilbergs. Ag (835°), 5.00 g, 0.23.0 mm.
288. 2 Lat, 1926, geprägt in England (Royal Mint). Künstler
J. R. Tilbergs. Ag (835°), 10.00 g, 0.27.0 mm.
289. 5 Lat, 1931, geprägt in England (Royal Mint). Künstler R. Za
Ag (835°), 25.00 g, 0.37.0 mm.
290. 1 Santim, 1938, geprägt in Riga. Künstler L. Liberts, A. Ačm
Cu/Sn/Zn, 1.80 g, 0.17.0 mm/
291. 2 Santim, 1939, geprägt in Riga. Künstler L. Liberts, A. Ačm
Cu/Sn/Zn, 2.00 g, 0.19.5 mm.
292. 20 Lat, 1922, unverwirklichter Entwurf einer Goldmünze K'jt
T, Zajkalns. Gipsabguß, 0.152.0 mm
293. 1 Lat, 1924, unverwirklichter Entwurf für einen
Staatskassenschein. Künstler R. Zariņš. Aufschrift: "Bestätige / Hirn
12, XI. 23." (H. P. - Hermanis Punga, Finanzminister der Republik
Lettland vom 26.06.23. bis 25.01.24.). Papier, 130.0 x 69.3 -
Karton, 213.0 x 133.0 mm,
294. 2 Lat, 1924, unverwirklichter Entwurf für einen
Staatskassenschein. Künstler R. Zariņš. Aufschrift: "Bestätige / HA.
12, XI, 23," Papier, 128.5 x 68.5 mm; Karton, 212.0 x 137.1
295. a b c d Geldscheine der RSFSR und der UdSSR, die nach da

- Okkupation in Lettland verkehrten (1940-1947).
- 1295.a 10 Tschervonetz, 1922, Banknote der Staatsbank der RSFSR.
"77.0 x 110.0 mm.
295. b 3 Tschervonetz (Muster, Vorderseite), 1924, Banknote der
3-aatsbank der UdSSR. 180.0 x 103.0 mm
- 295.c 5 Rubel, 1925, Staatskassenschein der UdSSR
"55.0 x 71 0 mm.
- 5 Rubel, 1934, Staatskassenschein der UdSSR. 136.0 x 70.0 mm.
- [295.d 3 Tschervonetz (Vorderseite), 1932, Banknote der Staatsbank
[oer UdSSR. 158.0 x 88.0 mm.
- 3 Rubel (Vorderseite), 1925, Staatskassenschein der UdSSR.
"35.0 x 70.0 mm.
- 1 Rubel (Vorderseite), 1934, Staatskassenschein der UdSSR.
i 8.0 x 60.0 mm.
- T96.a b c Geldscheine der UdSSR, die im besetzten Lettland
[1940-1947) verkehrten.
- £96.a 10 Tschervonetz (Vorderseite), 1937, Banknote der Staatsbank
dfer UdSSR. 192.0 x 100.0 mm.
- 5 Tschervonetz (Vorderseite), 1937, Banknote der Staatsbank der
JkiSSR. 180.0 x 90.0 mm.
- ?96.b 3 Tschervonetz (Vorderseite), 1937, Banknote der Staatsbank
oer UdSSR. 170.0 x 87.0 mm.
- l Tschervonetz, 1937, Banknote der Staatsbank der UdSSR.
oO.O x 79.0 mm.
- 296.C 5 Rubel (Vorderseite), 1938, Staatskassenschein der UdSSR.
(45.0 x 70.0 mm.
- ^1 Rubel (Vorderseite), 1938, Staatskassenschein der UdSSR.
35.0 x 67.0 mm.
- 1 Rubel (Vorderseite), 1938, Staatskassenschein der UdSSR.
'25.0 x 60.0 mm.
- [297. 100 Lat (Vorderseite). Geldschein der Bank von Lettland, gedruckt
feRiga 1939. Aufdruck "LATVŪA / 1941 / 1. JULIJS" vom [8.] Juli
^41 Unverwirklichter Entwurf des Zahlungsmittels von Zeit der
cejtschen Okkupation.
- 198.a b Deutsche Reichskreditkassenscheine, ohne Datum
'>3.05.40.), die im besetzten Lettland (1941-1945) verkehrten.
- 8.a 50 Reichsmark. Papier, 170.0 x 85.0 mm,
Reichsmark (Vorderseite). Papier, 155.0 x 80.0 mm.
- 8.b 1 Reichsmark. Papier, 95.0 x 60.0 mm.
Reichspfennige (Vorderseite) Papier, 90 0 x 57.0 mm.
- 2?9.a b Abrechnungsscheine der Deutschen Wehrmacht (15.09.44.).
- ^99.a 50 Reichsmark. Papier, 153.0 x 85.0 mm.
- ?9.b 10 Reichsmark (Vorderseite). Papier, 145.0 x 75 0 mm
Reichsmark (Vorderseite). Papier, 134.0 x 69.0 mm.
Reichsmark (Vorderseite). Papier, 118 0 x 63.0 mm.
- ^00.a b c Geldscheine der UdSSR (1947), Vorderseiten (1947-1961).
- z.a Banknoten der Staatsbank der UdSSR.
100 Rubel (Muster). 230.0 x 115 0 mm.
B0 Rubel. 220.0 x 102.0 mm
BOO.b 25 Rubel. 170.0 x 96 0 mm.
K) Rubel 160.0 x 92.0 mm.
BOO.c Staatskassenscheine der UdSSR
- 5 Rubel. 87.0 x 145 2 mm.
3 Rubel 55 3 • ' 3^ 2 ~m.
1 Rubel. 82 2 > " 25 2 r m.
301. Münzen der UdSSR 1924-1961] die in Lettland verkehrten
(1940-1961).
- Poltinnik (50 Kopeken 1924. Ag, 10.00 g, 0 26.5 mm
20 Kopeken, 1924 Ag 3 60 g, 0 22.0 mm.
20 Kopeken, 1943. 3 60 g, 0 22.0 mm.
15 Kopeken, 1932. 2 70 g, 0 19.5 mm.
15 Kopeken, 1943. 2.70 g, 0 19.5 mm.
10 Kopeken, 1933. 1 80 g, 0 17.3 mm.
10 Kopeken, 1935. 1 80 g, 0 17.3 mm.
5 Kopeken, 1933. Cu/Al, 5.00 g, 0 25.0 mm.
5 Kopeken, 1952. Cu/Al, 5.00 g, 0 25.0 mm.
3 Kopeken, 1933. Cu/Al, 3.00 g, 0 22.0 mm.
3 Kopeken, 1950. Cu/Al, 3.00 g, 0 22.0 mm.
2 Kopeken, 1952. Cu/Al, 2.00 g, 0 18.0 mm.
1 Kopeke, 1948. Cu/Al, 1.00 g, 0 15.0 mm.
- 302.a b Geldscheine der UdSSR, 1961 (1961-1992).
- 302.a Banknoten der Staatsbank der UdSSR.
100 Rubel. 140.0 x 70.0 mm.
50 Rubel. 140.0 x 70.0 mm.
- 302.b 25 Rubel (Vorderseite) 1 22.0 x 61.0 mm.
10 Rubel (Vorderseite). 122.0 x 61.0 mm.
Staatskassenscheine der UdSSR.
5 Rubel (Vorderseite) 1 14.0 x 57.0 mm.
3 Rubel (Vorderseite). 1 14,0 x 57.0 mm.
1 Rubel (Vorderseite). 105.0 x 53.0 mm.
303. Münzen der UdSSR (1961-1991).
- 50 Kopeken, 1983. Cu/Ni, 4.40 g, 0 24.0 mm.
20 Kopeken, 1988. Cu/Ni, 3.60 g, 0 21.8 mm
15 Kopeken, 1978. Cu/Ni, 2.70 g, 0 19.5 mm.
10 Kopeken, 1980. Cu/Ni, 1.80 g, 0 17.3 mm.
5 Kopeken, 1980. Cu/Zn, 5.00 g, 0 25.0 mm.
5 Kopeken, 1991. Cu/Zn, 5.00 g, 0 25.0 mm.
3 Kopeken, 1981. Cu/Zn, 3.00 g, 0 22.0 mm.
2 Kopeken, 1973. Cu/Zn, 2.00 g, 0 18.0 mm.
1 Kopeke, 1969. Cu/Zn, 1.00 g, 0 15.0 mm.
304. 1 Rubel, 1961. Cu/Ni, 7.50 g, 0 27.0 mm.
305. Während der vom Finanzminister der UdSSR W. Pawlow
geleiteten Geldreform (1991) herausgegebene Geldscheine
(Banknoten der Staatsbank der UdSSR).
100 Rubel, 140.0 x 70.0 mm.
50 Rubel (Vorderseite). 140.0 x 70.0 mm.
- 306.a b Geldscheine der UdSSR; 1991 - Banknoten der Staatsbank
der UdSSR, die in Lettland bis zum 20.07.92. verkehrten.
- 306.a 500 Rubel. 143 0 x 70.0 mm.
200 Rubel (Vorderseite) 143 0 x 70,0 mm.
306.b 10 Rubel 122 0 x 61.0 mm.
5 Rubel (Vorderseite). 1 14.0 x 57.0 mm
3 Rubel (Vorderseite). 1 14.0 x 57.0 mm
1 Rubel (Vorderseite). 105.0 x 53.0 mm

307. 1 Rubel, 1977, Gedenkmünze auf die XXII. Olympischen Spiele; Cu/Ni, 12.50 g, 0 31.0 mm.
308. 1 Rubel, 1978, Gedenkmünze auf die XXII. Olympischen Spiele Cu/Ni, 12.50 g, 0 31.0 mm.
309. 5 Rubel, 1979, Gedenkmünze auf die XXII. Olympischen Spiele Ag, 16.67 g, 0 33.0 mm.
310. 10 Rubel, 1979, Gedenkmünze auf die XXII. Olympischen Spiele. Ag, 33.30 g, 0 39.0 mm.
311. 1 Rubel, 1990, Gedenkmünze zum 125. Geburtstag des lettischen Dichters Rainis. Cu/Ni, 13.00 g, 0 31,0 mm.
312. a b 500, 200, 50, 20 Rubel Lettlands, 1992, provisorische Geldscheine der Bank von Lettland, gedruckt in der Rigaer Musterdruckerei. Künstler K. Smelkovs. Papier, 120.0 x 60.0 mm.
312. a 500, 200 Rubel Lettlands.
312. b 50, 20 Rubel Lettlands.
313. a b 10, 5, 2, 1 Rubel Lettlands, 1992, provisorische Geldscheine der Bank von Lettland, gedruckt in der Rigaer Musterdruckerei. Künstler K. Smelkovs. Papier, 120.0 x 60.0 mm.
313. a 10, 5 Rubel Lettlands.
313. b 2, 1 Rubel Lettlands.
314. a b c 500, 100, 50, 20, 10, 5 Lat, 1992, Geldscheine der Bank von Lettland, gedruckt in Deutschland (Giesecke & Devrient GmbH) Künstler I. Zodžiks, V. Ošiņš. Papier, 130.0 x 65.0 mm.
314. a 500, 100 Lat.
314. b 50, 20 Lat.
314. c 10, 5 Lat
315. Unverwirklichte Entwürfe für Geldscheine zu 10 und 20 Lat der Bank von Lettland, 1991. Künstler A. Plotka.
316. -323. Münzen der Bank von Lettland, 1992, geprägt in Deutschland (Bayerisches Hauptmünzamt). Künstler G. Lūsis, J. Strupulis.
- 316.1 Santim. Cu/Fe, 1.60 g, 0 15.65 mm.
317. 2 Santim. Cu/Fe, 1.90 g, 0 17.00 mm.
318. 5 Santim. Cu/Ni/Zn, 2 50 g, 0 18 50 mm.
319. 10 Santim. Cu/Ni/Zn, 3.25 g, 0 19.90 mm
320. 20 Santim. Cu/Ni/Zn, 4.00 g, 0 21.50 mm
321. 50 Santim. Cu/Ni, 3.50 g, 0 18 80 mm.
322. 1 Lat. Cu/Ni, 4.80 g, 0 21,75 mm
323. 2 Lat. Cu/Ni, 6.00 g, 0 24.35 mm.
323. 2, 10, 100 Lat, 1993, Gedenkmünzen zum 75. Jahrestag der Republik Lettland, geprägt in Finnland (Rahapaja Oy). Künstler A. Krūklis, E. Grīnfelds. Cu/Ni, 6.00 g, 0 24.35 mm; Ag (925°), 25.175 g, 0 36.07 mm; Au (583.3°), 13.338 g, 0 27.00 mm.
325. Gedenkmünzen zum 75. Jahrestag der Republik Lettland, unterschiedlich verpackt, mit Zahlungsmittelbestätigung.
326. Komplette Sammlung der Münzen Lettlands.

В более широком смысле - не только в экономическом, но и в [культурно-историческом и политическом значении - деньги наглядно отражают процесс развития цивилизации. Часто они содержат в себе руднодоступную, а иногда даже уникальную визуальную или уточняющую информацию о судьбах некогда живших властителей и других естественных людей, о давних исторических событиях, об исчезнувших (Слятиках архитектуры и культуры. Нередко они дают толкования древним Целвндам или свидетельствуют о политических переменах в государстве, к-ем самым несомненно являются составной частью мировой культуры,

Цель этого издания - дать общее представление об истории денег в Латвии в течение двух тысяч лет, отражая долгий путь от различных юземных денег до национальной валюты - лата, от тайком зарытых рршков с кровью и потом приобретенными монетами до вкладов в Боеремных банках.

[История денег в Латвии очень занимательна и в то же время сложна. объясняется долгой связью нашей земли с важнейшими древними Брповыми путями, из которых наиболее излюбленными были т.н. янтарный путь, шелковый путь и путь из варягов в греки. Самобытные следы в ге-ийском монетном деле оставило также немецкое, польское, шведское ооссийское политическое и экономическое владычество.

Несомненно самой традиционной формой денежных знаков являются - монеты, заменившие в ходе исторического развития различные С/итивные средства обмена - скот, топоры, раковины, меха. Сперва сявились металлические слитки установленной формы. Вес, пробу с .тава и стоимость этих слитков гарантировал их изготовитель. На эактике они оказались весьма неудобными, поэтому постепенно их есто занимали круглые монеты с изображениями разных знаков и рредметов. В дальнейшем, вплоть до XVIII века, когда стали распространяться бумажные деньги, многообразные металлические ренеты были главным платежным средством во всем мире.

Что такое монетный клад? Это излишки накопленных денег, изъятые г- обращения, тщательно упакованные и спрятанные на случай рзникновения опасности или на "черный день". Клад представляет собою ^- бы своеобразный снимок денежного обращения и одновременно гнется вычеканенной в металле хроникой некоего исторического периода.

Самые ранние сведения о нахождении в Латвии зарытых в земле ~ег относятся к XVIII веку. В первом общественном музее, который ыл основан в Риге в 1773 году, значительное место занимал г."изматический материал. С течением времени постоянно обновляясь • совершенствуясь, он стал нынешним Музеем истории города Риги и •среходства, в нумизматическом отделе которого хранятся 84 000 пред- Ве^ов, в том числе 58 400 монет и бумажных денежных знаков

Немного моложе нумизматическая коллекция Музея истории Латвии, •сорую начали создавать в 1869 году при музее Рижского латышского •Едества. Теперь в нумизматических фондах музея имеется более 153 000 единиц хранения. Важнейшей частью этого собрания является I; - обнаруженных на территории Латвии кладов с более чем 76 000 мо- Б" так как они отражают состав денежного обращения и развитие

монетного дела в Латвии в течение многих веков. Разнообразные и ценные нумизматические материалы хранятся в отделах археологии дру-.' i том числе краеведческих музеев и в Институте истории Латвии Латвийс- яв университета.

Серьезные исследования кладов начались во второй погез-'-^е XIX века (Р. Хаусман, А. Буххольц, Я. Заксендаль), продолжались с.-.- зс время независимой Латвии в 20-30 годах (Х. Риекстиньш, Р. Шносе т особенно развернулись в послевоенное время (Р. цеплите, В. Заб**ж В. Уртанс, Т. Берга, Э. Мугуревич, К. Дуцмане).

Древнейшими находками денег на территории Латвии явл?-з^-; римские монеты - серебряные денарии, латунные сестерции и дугс-с--- медные квадрансы. Они сюда поступали по т.н. янтарному пути, который начинался у города Карнунт на Дунае (на территории нынешней Ве-а;-.-.- проходил через долину Клодзко и дальше прямо в напраЕ-е-.-.- Балтийского моря, затем следовал вдоль его побережья до Семби;- — ке Калининградская область), потом, пересекая окрестность Кгю^геоь достигал Курземского приморья. Еще был морской путь, бравший немало в Прирейнском крае и Галлийских провинциях. Исходной точкой •.•ае- :г; сообщения была окрестность Утрехта (ныне Голландия), затем путь ос • : с- Ютландский полуостров, пролегал через Балтийское море до устья Вю в Одера, Немана или Даугавы. Часть римских монет могла про-.-.- ~- з Латвию также из восточной части Римской империи - через тасаш черноморского побережья и дальше по водному пути Днепра .- 55 о • -сь- Римские монеты поступали в Латвию в течение приблизительно - 51 те~ наиболее старшей значится монета Марка Агриппы (соправителя" :егг с 21 по 12 г. до Хр.), а младшей - монета Вапентиниана I (364-2 с пф В основе расчетов весовых соотношений римских монет был р*«о фунт. Чаще всего за римские монеты платили янтарем, однако жмвн средней и восточной части Латвии, которые не имели своего я~ос- в обмен на монеты давали меха, воск, мед.

После крушения Римской империи в 476 году начатс^ т- западноевропейский этап монетного дела, подразделяющийся -о несколько исторических периодов. На территории Латвии вре-.-е-ай промежуток с V века по конец VIII именуется безмонетным пер.-ос:- поскольку тогда в качестве платежного средства главным оссез: использовалось серебро. Как показывают анализы состава •.•еz~z~z серебряных гривен, они ввозились и из Приднестровья, и с юге через древнюю Пруссию, и из Скандинавии (в основном из Готланда), а т с о е северной Германии.

Безмонетный период закончился в IX веке при появлении на террчюрмк Латвии серебряных монет Ближнего и Среднего Востока - осбой* дирхемов. Они поступали как через Киевскую Русь (по вс^.*:--: даугавскому водному пути), так и из Западной Европы через Го^с-z- Таким образом часто арабские дирхемы совершали как бы обхоо^о^- путь - от Болгара (ныне город в Татарстане) далее по волжскому ведюм. пути до Ладожского озера, потом по Неве к Финскому заливу и -есез Балтийское море до Скандинавии (Готланда), а оттуда гурк посредничестве викингов пришли в Курсу и Земгале. Об згав

свидетельствуют древние скандинавские саги и летописи. Другой - вел через Кавказ к Приднепровью, а дальше по т.н. дороге из варягов в греки.

Найденные на территории Латвии дирхемы чеканены более чем в 40 городах Средней Азии, Малой Азии, нын. Ирана, Ирака, Сирии и других стран в период с 698-699 гг. по 1012-1013 гг, преимущественно в Шаше (Ташкент), Самарканде, Багдаде, Бухаре. Чаще всего встречаются монеты династий Саманидов, Аббасидов, Бувейхидов и Омейядов.

В последней четверти X века в Латвии появились также разные западноевропейские серебряные монеты (главным образом немецкие, реже датские, чешские, венгерские и др.). В это время в основе денежно-весовой системы римский фунт заменила марка, вес которой в разных местах отличался. Наиболее часто марка соответствовала двум третям римского фунта. Самой распространенной являлась Кельнская весовая марка.

Арабские дирхемы в Латвии были в обращении наряду с западноевропейскими денариями, однако, начиная с 20-х годов XI века дирхемов стало все меньше. Это объясняется тем, что на Востоке усилились междоусобицы, хозяйство пришло в упадок и наступил т.н. серебряный кризис, при котором уменьшилась добыча серебра, а также приостановилась его чеканка.

Западноевропейские денарии в Латвии наиболее интенсивно распространялись в 20-50-х годах XI века. Однако, на рубеже XI-XII веков приток денариев иссяк, и вновь последовал безмонетный период, длившийся почти век, когда в качестве платежного средства использовались серебряные слитки. Они были двух видов - чеканные или лентообразные (скрученные в спираль, их можно было надеть на руку в виде браслета, что значительно облегчало их транспортировку) и литые.

На территории Латвии, в основном в археологических памятниках X-XII веков, найдены также монеты Византийской империи - серебряные милиарисии.

XIII век во всей Западной Европе оказался периодом существенных экономических и политических перемен. В Прибалтике он обозначался агрессией крестоносцев и возобновлением денежного обращения. В результате торговых сделок, а также при посредничестве миссионеров и рыцарей на территории Латвии появились как готландские брактеаты и полубрактеаты XIII века, так и отчеканенные в городах Вестфалии немецкие денарии. Закончился второй безмонетный период.

Надо полагать, была предпринята попытка приступить к чеканке местных монет в Рижском епископстве - согласно привилегии епископа Альберта от 1211 года, которая установила, что рижские монеты должны соответствовать по весу и пробе готландским монетам и что они могут отличаться лишь по внешнему виду. По мнению некоторых нумизматов (Р. Цеплите, К. Дуцмане), найденные при археологических раскопках в Мартыньсалском замке (на реке Даугаве недалеко от Риги) брактеаты с изображением епископа чеканены в Риге. Однако первыми достоверно датированными рижскими монетами являются артефакты времени архиепископа Иоганна VI Амбунди (1418-1424 гг.).

В следствии немецкого нашествия на территории Латвии и Эстонии постепенно образовалась т.н. Ливонская конфедерация (Ливония), состоявшая из государства Ливонского епископства и архиепис-

копства, Тартуского (Дерптского), Сааре-Ляэнеского и Кенс епископства.

Наряду с западноевропейскими денариями, готландскими боа и полубрактеатами в качестве платежного средства использовались также ранние таллинские и тартуские брактеаты: чеканили во второй половине XIII века и первой четверти XIV века. Постепенно изменился состав находившихся в обращении: западноевропейские денарии заменили брактеаты, чеканенные в северной Германии. Нередко в кладах ливонского периода встречаются также готы, чеканенные с 1320 года на острове Готланд. В середине XIV века в Таллине и Тарту начали чеканить аси конца XIV века также мелкие разменные монеты - т.н. *gm* пфенниги. Их использовали на всей территории Ливонии. В начале XV века ливонские монеты являлись официально единственным платежным средством на Новгородской и Псковской земле.

До 30-х годов XV века в Ливонии параллельно пользовались и датской, так и готландской денежно-весовой системой. В серебряная марка = 48 эрам или 36 шиллингам = 144 сс или 432 любекским пфеннигам, ее вес - 208 г).

В соответствии с ливонской денежной реформой 1422-4 Латвии имели право выпускать монеты (шиллинги, пфенниги) лишь рижские архиепископы, а после Саласпилского по 1452 года - также магистры Ливонского ордена. Иногда - в те времена - магистры ордена и рижские архиепископы чеканили монеты совместно.

Начиная с 1515 года в Риге чеканились также серебряные монеты более крупного номинала - марки и фердинги (1/4 марка). Это естественный процесс, проходивший во всей Западной Европе. Экономическое развитие порождало необходимость в более крупном платежном средстве, ибо прежние монеты - гроши, денарии, дрейпелькеры и др. - больше не отвечали требованиям крупной торговли. В 1484 году в Тироле герцог Сигизмунд начал чеканить гульденгрошенов. Одна монета содержала столько серебра, сколько стоила золотая гульдена. Схожую монету чеканило графское семейство Шлыкков в городе Исах в Богемии (ныне Чехия), и от названия этого монетного двора появилось наименование "талер". С некоторыми различиями талеры распространились в большом ареале: в англосаксонских странах - "talar", в Нидерландах - "daalder", в Скандинавии - "daler", в Италии - "talero", в Польше - "talar", в Германии - "Taler". Правда, в Испании, например, подобную монету называли "peso", "piastra", во Франции - "écu" ("эку"), в России - "рубль" (кстати, западноевропейских монет в России называли "ефимками" - от "Иоахим"). Серебряные монеты чеканили с перерывами также в Ливонии - впервые в 1525 году в Ливонском ордена Вольтер фон Плеттенберг, позднее также город Рига (с 1561 по 1581 гг.) и Курляндское и Земгальское епископства (с 1575 г. при Готхарде Кеттлере).

Такого же рода платежное средство из золота в Европе появилось уже в середине XIII века - в Италии. Изготовленные в Венеции золотые монеты - т.н. пезины - позже получили в России популярное название "дукат", а в Венгрии и Богемии их называли соответственно флоринами и гульденами. На территории Ливонии -

вологые дукаты стали чеканить в 1523 году в Риге во время магистра ривонского ордена Вольтера фон Плеттенберга В Западной Европе Наиболее широкое распространение получили дукаты трех видов: венгерские - с изображением Святого Ласпо (в Государственном Врмитаже Санкт-Петербурга хранится венгерский дукат с рижской (трамаркой), германские - с изображением императора, и голландские, которых изображен воин, держащий в руке пучок стрел. Подражания спедних Россия самовольно в неизменном виде чеканила 100 пет - 1768 по 1868 год (с 1850 г., когда Голландия завершила выпуск своих катов, на российских неизменно стояло число "1849"), прекратив их вготовление лишь после протеста правительства Голландии.

После распада Ливонской конфедерации - в 1561 году - Рига 20 лет юльзовалась правами вольного города и продолжала чеканить монеты - юлеры, марки, полумарки, фердинги и шиллинги - В соответствии с ивонскими правилами чеканки денег. В созданном литовцами и поляками кзвинском герцогстве ее наместник Ян Ходкевич В 1572-1573 гг. в Юпеском (Даленском) замке чеканил марки, полумарки, фердинги и шиппинги.

Лишь после того, как Рига В 1581 году оказалась под властью короля Ыльши, здесь была введена польская денежная система, В ее основе ежап серебряный талео, делившийся на трехгрошевые и грошевые монеты, **Трейпелькеры** и шиллинги. Когда Рига и Видземе (Лифляндия) с 1621 года оказались во власти Швеции, на монетном дворе Рипи еще Некоторое время продолжали чеканить монеты согласно польским Бнежным правилам (рижские монеты этого периода обнаружены в кладях р только В Видземе, но и в Курземе, Земгале, Белорусии, на Украине, в Иопдове и Польше). Так как рижские деньги имели весьма большую популярность, в 1644 году по распоряжению шведской королевы Кристины I Риге возле церкви Святого Якова был открыт еще один монетный **8Вор** - "Шведский государственный", на котором чеканились т.н. ливонские риппинги и дрейпелькеры. В более крупных торговых сделках в Латвии ^пользовались западноевропейские талеры, из которых самими ходовыми Ёбли т.н. рейхсталеры, а также альбертусталеры (по имени правителя Альберта) и левендальдеры (львиные), которые чеканили В Испанских Нидерландах и в Республике Соединенных Провинций Нидерландов.

Своего рода наследником Ливонской конфедерации являлось также Сурляндское и Земгальское герцогство, которое изначально находилось I ленной зависимости от Польши. Поэтому Елгавский монетный двор ыпускол деньги согласно польским денежным правилам - серебряные сперы, гроши, дрейпелькеры, а также шиллинги - как из низкопробного зеребра, так и из меди. В отдельных случаях чеканились также золотые (укафы (последний был отчеканен В 1780 году при курляндском герцоге Iетре Бироне).

После фактического вхождения Рипи и Лифляндской губернии в состав есии (В 1710 году) законным платежным средством с 1721 года здесь Бали деньги Российского государства Однако местные жители, в том *испе* торговцы и помещики, еще долгое время отдавали предпочтение слядноевропейским монетам. С целью способствовать использованию юссийских денег в Прибалтийских губерниях в 1756-1757 гг. по Распоряжению императрицы Елизаветы в Москве чеканились особые юнеты - т.н. ливонезы. Один ливонез по стоимости соответствовал >6 российским копейкам Время от времени российское правительство

издавец .-с:- за-се_сошие обращение иноземных денег. Послед---"- из таких за-се~;Е опубликован в 1846 году. О том, что в течение все"" XVIII ВЕКА -а территории Латвии употреблялись западноевропейские талеры СВИДЕ~ЕГЬСТЕ>ют также и найденные клады того времени.

Чтобы повысить престиж медных монет, в России в 1726-1727 — следуя примеру Швеции, чеканили большие четырехугольные медные ПГ.-Г те., медные монеты, стоимость которых соответствовала рыночной **L5**-е металла. Позднее, В 1828 году, используя обнаруженные на Усс-е месторождения платины, приступили к чеканке платиновых **д-с-е** (номинальной стоимостью 3, 6 и 12 рублей). Последние из обраше- •- были изъяты в 1845 году. Все эти монеты оказались также в Латв^.-

Тяжелые серебряные и медные монеты стали все неудобнее в <. ~- ных торговых операциях. Чтобы удовлетворить требования расшис-:- ищейся торговли и предотвратить недостаток мелких монет, в 1769 год. б России начали выпускать бумажные деньги - ассигнации, обеспече— = в медными монетами. Однако, увеличиваясь государственным расхода ассигнации стали выпускать в несоразмерно большом количестве а- - образом было разрушено равновесие между бумажными, меди--.- серебряными деньгами. Чрезмерный объем выпущенных ассигнс_..-" понижение их курса привело к денежной реформе 1839-18^3 ~ названной по имени тогдашнего министра финансов "рефсс : Канкрин". Медные монеты приравнивались серебряным соответсте :-:- шего номинала, кроме того были выпущены новые бумажные де-=" - депозитные билеты, которых в 1843 году заменили кредитные с-те-- Проведенная денежная реформа укрепила в государстве сересс^.-Г "• монометализм

Во второй половине XIX века все наиболее развитые стрс- = , -е совершили переход к золотому монометализму. В России **tos** >е требовалась стабильная валюта. Следующая денежная реасес ; подготавливалась еще во время министров финансов Н Е -те И. Вышнеградского, но осуществилась в 1895-1898 гг. под руково;с-"; министра финансов С. Витте. В основе денежной системы серебря* ; рубль был заменен золотым рублем. Был установлен свободный zz ~- бумажных денег на золотые монеты. Выпускались золотые монеты -с=" номиналов: 1 империял = 15 рублям, 2/3 империяла = 10 z.z~-- 1/2 империяла = 7.50 рублей, 1/3 империяла = 5 рублям zz-zze империялы и полуимпериялы перестали чеканить и в обращении cz~z~-z- только 10- и 5-рублевые золотые монеты. Выпускались государс-**в5**— = кредитные билеты следующих номиналов: 1, 3, 5, Ю, 25, 50, ЮС.- 5" \ рублей. До 1914 года их можно было свободно обменять на зс ~ = е монеты.

В начале XX века на всей территории Латвии в обращении • -У -. только российские деньги - золотые и серебряные рубли, мег--=е . серебряные копейки, а также бумажные деньги.

Наступившие в следствии Первой мировой войны и революций а .-.- Ге времена основательно разрушили создавшуюся на территории Поте денежную систему. Свои деньги - бумажные денежные знаки рсз".----_ номиналов-в 1915 году стали выпускать самоуправления Лиенае z~vzат и Вентспилса, Рижская городская управа свои деньги стала ВылПУС- ^т- : августа 1919 года.

Провозглашенное 18 ноября 1918 года Латвийское госудес;--: получило В наследство настоящий денежный хаос: одновременно--: е

обращении были "царские" рубли, "думские деньги", "керенки", немецкие марки, острубли, остмарки, городские долговые расписки - каждые деньги имели свою колеблющуюся покупательскую способность. Позже в северной Латвии появились эстонские денежные знаки, в Елгаве свои деньги выпускал командующий "Западной добровольческой армией" П. Бермондт - Авалов.

Острубли, остмарки и немецкие марки, которые были введены в обращение на оккупированной немецкими войсками территории, оставались в пользовании вплоть до весны 1920 года. В свою очередь денежные знаки царской России и Временного правительства А. Керенского в 1919 году служили в качестве платежного средства как в той части Латвии, где была установлена советская власть, так и на остальной территории.

В условиях большевистского режима Рижский городской Совет рабочих депутатов в 1919 году выпускал денежные знаки достоинством в 1, 3, 5 и 10 рублей, провозглашенные законным платежным средством на всей территории Советской Латвии. Цесисский уездный Совет рабочих депутатов выпускал свои деньги, которые назывались займовыми купонами (5- и 10-рублевого номинала).

Временное правительство Латвийской Республики 22 марта 1919 года в Лиепае дало распоряжение министру финансов выпускать государственные казначейские знаки (латвийские рубли), которые обеспечивались бы всем государственным имуществом. Эти денежные знаки оказались первой национальной валютой молодого Латвийского государства. Постановлением Народного совета от 18 марта 1920 года они были провозглашены единственным платежным средством в Латвии. Латвийские рубли оставались в обращении до 1925 года, однако их возможно было обменять на латы вплоть до 1 апреля 1931 года.

С апреля по октябрь 1919 года латвийские рубли печатались в литографическом предприятии Г. Мейера в Лиепае, а с 28 июля 1919 г* по 1921 г. - в типографии А. Гросета в Риге. Одно время знаки достоинством в 5 и 25 рублей печатались в типографии Ф. Ф. Ц. Типмана в Хельсинки. С июля 1921 года латвийские рубли изготавливались в Риге в Типографии казенных бумаг.

Денежная система лата в Латвийской Республике была введена "Правилами о деньгах" от 3 августа 1922 года. Базовой основой лата было установлено золото (1 лат = 0.2903226 г чистого золота). Был определен курс латвийского рубля и лата - 50:1.

Чтобы монетарная политика была успешной, Учредительное собрание 7 сентября 1922 года приняло закон об учреждении Банка Латвии с правом денежной эмиссии. Временный устав банка был утвержден 19 сентября 1922 года постановлением Кабинета министров. Его первоначальный капитал был 10 миллионов латов. Банк Латвии начал свою деятельность 1 ноября, выпуская временный 10-латовый банкнот (денежный знак 500 латвийских рублей с надписью "10 латов"; автор эскиза - Р. Зариньш).

Металлические деньги Латвийской Республики - монеты 1, 2, 5, 10 и 20 сантимов - с 1922 по 1925 год чеканились в Швейцарии (Huguenin Frères & Cie, Le Lode), а затем в Англии (King's Norton Metal Company Ltd.; Birmingham Mint Ltd.; Royal Mint). На последнем монетном дворе чеканились также все латвийские серебряные деньги. Металлические латы (монеты 1, 2 и 5 латов) чеканили из серебра 835-й пробы, монеты

1, 2 и 5 сантимов - из бронзы, а монеты 10, 20 и 50 сан--,* никеля. 29 августа 1936 года Кабинет министров принял закон о монетах в 1 сантим в Риге, Монетный двор был торжественно открыт 17 марта 1937 года. Сначала там чеканились только односторонние монеты, позднее также двухсантимовые. Авторами графической части латов и сантимов являлись латышские художники Я. Тилбергс и Л. Либертс.

Из бумаги изготавливались денежные знаки Банка Латвии достоинством в 10, 20, 25, 50, 100 и 500 латов, а также латвийские казначейские знаки, выпущенные Министерством финансов, - 5, 10 и 20 латов. Столбовые банковские денежные знаки были напечатаны в Типографии казенных бумаг, однако вскоре выяснилось, что их можно подделать, к тому же некачественной оказалась прочая Латвийская местная бумага. Впредь Банк Латвии делал заказ на изготовление денежных знаков в Англии (Waterlow & Sons Ltd.; Wilkinson & Co. Ltd.; Thomas de la Rue & Co. Ltd.). Столбовые денежные знаки 1939 года вновь печатались в Риге. Выпускаемые Министерством финансов казначейские знаки сначала изготавливались в Риге (с 1925 года) в Англии, потом (в 1940 г.) опять в Риге на латвийской бумаге. Авторами графического дизайна этих денежных знаков были Р. Зариньш, В. Круминьш, Я. Штернберге, К. Краузе, А. Апинис и др.;

Таким образом денежная система Латвии состояла из: банкнот Латвии, которые печатались в Англии и свободно обменивались с английскими (до 8 октября 1931 года); печатавшихся в Риге казначейские обеспеченные государственным имуществом (не менее находившихся в обращении казначейских знаков также были обеспеченные золотом или стабильной иностранной валютой); металлических сен Латвии распоряжался выпуском банкнот, а право на выпуск казначейских знаков и металлических денег имело Министерство финансов.

Во время мирового экономического кризиса осенью 1931 года Латвия отказалась от обмена банкнот на золото и отменила золотой стандарт. По ее примеру последовали те страны, финансы которых опирались на английскую валюту, в том числе и Латвия. Правительство Латвии осуществило девальвацию лата до следующего паритета: 1 стерлингов = 25.22 латов. 12 сентября 1939 года в связи с введением в Англии в войну статьи № 1 латвийского Кредитного закона дополнена примечанием, согласно которому Банку Латвии необходимо поддерживать стабильный курс лата в случае резких колебаний фунта стерлингов, принимая в основу стоимость золота или стоимость других стабильных денег. Запасы золота Латвии продолжали храниться за рубежом (в 1939 году в Латвии находилось только 29 па государственного запаса золота).

После оккупации Латвии (17 июня 1940 года) лат еще некоторое время оставался в обращении как единственное платежное средство. 25 ноября 1940 года параллельно лату в качестве законного платежного средства в Латвии были введены деньги СССР. 1 лат = 1 рублю. Выпущенные в обращение рублевые денежные знаки имели следующие номиналы: 1, 3 и 5 рублей (казначейские), 1, 3, 5 и 10 червонцев (банкноты). Кроме того на территории законными платежными средствами стали все ранее вышедшие

Государственным банком СССР бумажные денежные знаки и монеты, включая серебряные рубли и копейки (выпуска 1921-1931 гг.). Наконец, 25 марта 1941 года лат без предварительного уведомления был аннулирован, аннулировались также все вклады частных лиц, превысившие сумму в 1 000 латов (рублей). Эта конфискация денег проводилась одновременно во всех трех прибалтийских странах.

Во время немецкой оккупации (1941-1945 гг.) в денежном обращении была не национальная, а две иностранные валюты: немецкие оккупационные деньги - рейхсмарки (RM) - и советские рубли, которые использовались параллельно согласно установленному курсу: 100 рублей = 1 RM.

Первый (основной) выпуск рейхсмарок на всех оккупированных Германией территориях состоял из бумажных денежных знаков следующих номиналов: 50 пфеннигов, 1, 2, 5, 10, 20 и 50 RM. Имелись мелкие металлические монеты достоинством в 1, 2, 5, 10 и 20 пфеннигов. Рейхсмарки для оккупированных областей второго выпуска поступили в Курземе (в конце 1944 г. - в начале 1945 г.). Эти денежные знаки (1, 5, 10 и 50 RM) датированы 15 сентября 1944 года.

После Второй мировой войны вплоть до 1992 года в Латвии в обращении были рубли и копейки СССР.

До первой послевоенной денежной реформы (1947 г.) в обращении встали все выпущенные в довоенное время советские денежные знаки и металлические монеты всех номиналов. В течение денежной реформы с 16 по 22 декабря 1947 г. из обращения были изъяты лишь бумажные денежные знаки прежних выпусков, подлежали обмену на рублевые знаки образца 1947 года в соотношении 10:1. Вместо прежних червонцев родились банкноты Госбанка СССР (10, 25, 50 и 100 рублей). Казначейские знаки выпускались достоинством в 1, 3 и 5 рублей, а мелкие бронзовые деньги - номиналов 1, 2, 3 и 5 копеек, никелевые - 10, 15 и 20 копеек. Металлических монет денежная реформа не касалась.

Вторая послевоенная денежная реформа проводилась со 2 января по 31 марта 1961 года. Денежные знаки прежнего образца подлежали обмену на знаки нового образца в пропорции 10:1. Выпускались следующие денежные знаки СССР образца 1961 года: 1, 3, 5 рублей (казначейские знаки) и 10, 25, 50 и 100 рублей (банкноты). Кроме того выпускались металлические монеты нового образца: 1, 2, 3, 5 копеек (бронзовые), 10, 15, 20, 50 копеек и 1 рубль (сплав меди и никеля).

В ходе этой денежной реформы из обращения были изъяты также серебряные монеты.

В 1940 году - после оккупации Латвии и включения ее в состав СССР - Банк Латвии был реорганизован в Латвийскую республиканскую контору Госбанка СССР. Она фактически просуществовала до конца 1991 года, когда в Москве прекратил свою деятельность Государственный банк СССР. Постановлением Верховного совета Латвийской Республики от 31 июля 1990 года был утвержден временный устав восстанавливаемого Банка Латвии, но реально он начал самостоятельную деятельность лишь с 3 сентября 1991 года, перенимая латвийские дела бывших банков СССР.

Становление Банка Латвии в государственный центральный банк и проведение денежной эмиссии дало возможность постепенно воссоздать систему национальной валюты. Восстановление лата и стабилизация

экономики/ 5: па о-е-ю целью второй денежной реформы Латвийского государства. Ее осуществлял Банк Латвии под руководством специально созданного Комитета Латвийской Республики по денежной реформе. На первом этапе реформы, начиная с 7 мая 1992 года, Банк Латвии выпустил в обращение временные денежные знаки - латвийские (номиналы 1, 2, 5, 10, 20, 50, 200 и 500 рублей; автор графического изображения - К. Шмельков), которые находились в обращении параллельно с рублями СССР в соотношении 1:1. С 20 июля 1992 года параллельное обращение рублей СССР было прекращено, и латвийский рубль стал единственным законным платежным средством на территории Латвии, а рубль СССР - иностранной валютой.

5 марта 1993 года Банком Латвии был выпущен в обращение новый денежный знак восстанавливаемого лата - банкнот достоинством в 5 латов, поступивший в обращение наряду с латвийскими рублями в соотношении 1:200 (1 лат = 200 латвийским рублям).

Денежная реформа в Латвии завершилась изъятием из обращения латвийских рублей 18 октября 1993 года. Их место заняли банкноты следующих номиналов - 5, 10, 20, 50, 100 и 502 лата. Металлические мелкие монеты достоинством в 1, 2 (медные) и 10, 20 (бронзовые) сантимов, а также монеты 50 сантимов, 1 и 2 лата (сплав меди и никеля). Авторами концепции и графического изображения бумажных денежных знаков (латов) являются И. Жоджикс и В. Олиманс, а графического дизайна и рельефного исполнения монет - Г. Лусис и Я. Струпулис. Нынешние латвийские денежные знаки изготовлены в Германии (бумажные деньги в фирме "Giesecke & Devrient AG", монеты - на Баварском монетном дворе).

В ноябре 1993 года Банк Латвии впервые в истории выпустил в обращение в Латвии юбилейные монеты к 75-летию провозглашения независимого Латвийского государства (золотые достоинством в 100 латов, серебряные - 50 латов, медно-никелевые - 2 лата). Эти монеты отчеканены на монетном дворе "Raharaja Oy" и в совокупности образуют серию (художники - А. Крукис и Э. Гринфелдс). В конце 1993 года ИЗГ-ГЕГЕ также сувенирный комплект имеющихся в обращении монет.

В 1995 году коллекция латвийских монет пополнилась памятной монетой (номинал 10 латов, художник Г. Цилитис), посвященной проводимым в Атланте олимпийским играм 1996 года, юбилейной монетой 50-ой годовщины ООН (номинал 1 лат, художник Х. Воркале) и монетой, посвященной мировой истории мореходства (номинал 1 лат, художник Я. Струпулис). Кроме того подготавливается серия из 8 серебряных монет (достоинством в 10 латов), выпускаемых в честь 800-летия юбилея города Риги. Каждая монета этой серии посвящена одному столетию истории Риги, на лицевой стороне ее будет изображен герб города соответствующего времени, а на оборотной - характерный для данной эпохи исторический сюжет. Таким образом, история монетного дела продолжается в отражении на них истории Латвийского государства.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Список нарисованных И. Х. Бротце монет XVI века, чеканенных в Риге. (J- Ch. Brotze. Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospective, Münzen, Wapen etc. II том. Рукопись, лист 219.)

Монетный двор в начале XVI века. Гравюра Ганса Шейфлейна, ок. 1510 г.

1. Сестерций. Чеканенный в Римской империи во время правления Антонина Пия (138-161 гг.). Бронза, 24.04 г, Ø 32.5 мм
2. Денарий. Чеканенный в Римской империи в период с 140 по 144 гг. во время правления Антонина Пия. Серебро, 2.90 г, Ø 17.0 мм. Каземниекский клад (Мадонский район).
3. Серебряная шейная гривна VII века. Серебро, 252.50 г, Ø 264 мм Леяслюдский клад (Цесисский район).
4. Куфический дирхем. Чеканенный в г. Шаше (ныне Ташкент) в 896 или 897 г. во время правления эмира Исмаила ибн Ахмеда династии Саманидов. Серебро, 2.89 г, Ø 29.2 мм. Навессалский клад (Рижский район)
5. Куфический дирхем. Чеканенный в Синджаре (Иран) в 896 или 897 г. во время правления эмира Амра ибн Ляйса (879-900 гг.) династии Саффаридов. Серебро, 3.33 г, Ø 27.0 мм. Навессалский клад (Рижский район).
6. Денарий. Чеканенный в Священной Римской империи во время правления кайзера (с 996 г. - император) Оттона III (983-1002 гг.) и его опекуни Адальгейды (991-996 гг.). Серебро, 1.63 г, Ø 19.6 мм. Стальгенский клад (Елгавский район).
7. Денарий. Чеканенный в Лондоне (Англия) во время правления короля Кнута (1016-1035 гг.). Серебро, 0.97 г, Ø 18.5 мм.
8. Денарий. Чеканенный в Линкольне (Англия) в период с 1040 по 1042 г. во время правления короля Харткнута, Серебро, 1.15 г, Ø 19.4 мм.
9. Весы с коробкой XI-XII века. Бронза. Пасилциемский могильник (Вентспилсский район). Гирьки для взвешивания драгоценного металла XI-XII века. Бронза, железо. Даугмалское городище (Рижский район) Платежные монетные слитки. Серебро, 201.25 г, 91.83 г, 56.75 г, 48.59 г. I Ледургский клад (Лимбажский район). Чеканенные платежные слитки-гривны. Серебро, 95.97 г, 5019 г. I Ледургский клад (Лимбажский район).
10. Платежный монетный слиток с шестилистными розетками. Серебро, 134.56 г. Гравенский клад (Мадонский район)
11. Два подражания немецкому денарию XI века. Медь, 1.01 г, Ø 20.0 мм; 1.25 г, Ø 19.0 мм. Находки из Даугмалского городища (Рижский район).
12. Пфенниги. Чеканенные в виде брактеата в Рижском епископстве во время правления епископа Альберта (1199-1229 гг.). Серебро, 0.17 г, Ø 14.0 мм; 0.14 г, Ø 13.0 мм; 0.12 г, Ø 13.0 мм; 0.08 г, Ø 12.0 мм; 0.13 г, Ø 14.0 мм. Клад из Мартыньсалского замка (Рижский район).
13. Пфенниги. Чеканенные в Рижском епископстве (?) в XIII веке с надчеканкой "W" (Висбю?). Серебро, 0.14 г, Ø 11.0 мм; 0.13 г, Ø 14.0 мм. Находки из Мартыньсалского замка (Рижский сей Чеканенные в Риге в XVI веке фердинги (вверху) и чеканен в Риге, Таллинне и Тарту в XIII веке брактеаты (внизу).
14. Пфенниг. Чеканенный в виде брактеата в Таллинне во II половине XIII в. - Той четверти XIV в. Серебро, 0.11 г, Ø 14.0 мм.
15. Пфенниг. Чеканенный в виде брактеата в Дерптском епископстве во второй половине XIII в. - Той четверти XIV в. Серебро, 0.11 г, Ø 12.0 мм.
16. Артиги. Чеканенные в Дерптском епископстве во время правления епископа Иоганна I Фифгузена (1346-1373 гг.). Серебро, 1.42 г, Ø 18.0 мм; 1.04 г, Ø 18.5 мм. Кипьский клад (Екабпилсский район).
17. "Любекские" пфенниги. Чеканенные в Дерптском епископстве в конце XIV в. - Той четверти XV в. Серебро, 0.31 г, Ø 11.5 мм.
18. Артиги. Чеканенные в Таллинне до ливонской денежной реформы 1422-1426 гг. Серебро, 1.00 г, Ø 18.5 мм; 1.18 г, Ø 18.5 мм. Калназвельгский клад (Айзкраукльский район).
19. "Любекские" пфенниги. Чеканенные в Таллинне до денежной реформы 1422-1426 гг. Серебро, 0.37 г, Ø 11.0 мм.
20. Зестлинги. Чеканенные в Таллинне в период с конца XIV в. до ливонской денежной реформы 1422-1426 гг. Серебро, 0.29 г, Ø 11.0 мм; 0.16 г, Ø 10.0 мм; 0.15 г, Ø 11.0 мм. Кипьский клад (Екабпилсский район).
21. Шиллинги. Чеканенные в Таллинне после ливонской денежной реформы 1422-1426 гг. Серебро, 0.85 г, Ø 20.0 мм; 0.77 г, Ø 20.5 мм. Глемзинский клад (Балвский район).
22. Пфенниги. Чеканенные в Таллинне после ливонской денежной реформы 1422-1426 гг. Серебро, 0.47 г, Ø 13.0 мм; 0.66 г, Ø 13.0 мм. Саулкрастский клад (Рижский район).
23. Артиги. Чеканенные во время правления рижского архиепископа Иоганна VI Амбунди (1418-1424 гг.). Серебро, 0.81 г, Ø 13.1 г, Ø 20.0 мм. Глемзинский клад (Балвский район).
24. Шерф. Чеканенный в виде брактеата после ливонской денежной реформы 1422-1426 гг. Серебро, 0.24 г, Ø 12.0 мм. Клад церкви Святого Петра (Рига).
25. Шиллинги. Чеканенные во время правления рижского архиепископа Геннинга Шарпенберга (1424-1448 гг.). Серебро, 1.13 г, Ø 20.0 мм; 1.12 г, Ø 20.0 мм. Саулкрастский клад (Рижский район).
26. Пфенниги. Чеканенные во время правления рижского архиепископа Сильвестра Стодеवेशера (1448-1479 гг.). Серебро, 0.51 г, Ø 13.0 мм; 0.37 г, Ø 13.0 мм. Саулкрастский клад (Рижский район).
27. Шерф. Чеканенный во время правления рижского архиепископа Сильвестра Стодеवेशера. Серебро, 0.21 г, Ø 14.0 мм

28. Пфенниги. Чеканенные в Рижском архиепископстве в середине XV века. Серебро, 0,42 г, 0 14,5 мм; 0,44 г, 0 14,0 мм. Саулкрастский клад (Рижский район).
29. Шиллинги. Совместная чеканка Рижского домского капитула и города Риги 1479-1484 гг. Серебро, 1,13 г, 0 19,0 мм; 1,07 г, 0 19,0 мм.
30. Шиллинги. Чеканенные во время правления рижского архиепископа Михаэла Гильдебранда (1484-1509 гг.). Серебро, 0,00 г, 0 19,0 мм; 1,05 г, 0 18,0 мм. Буллишский клад (Лудзенский район).
31. Марка. Чеканенная в 1537 г. во время правления рижского архиепископа Томаса Шенинга (1528-1539 гг.). Серебро, 8,31 г, 0 32,0 мм.
32. Шиллинги. Чеканенные в 1536 г. во время правления рижского архиепископа Томаса Шенинга. Серебро, 0,80 г, 0 18,0 мм; 0,94 г, 0 18,0 мм. Леястепупский клад (Валкский район); Калейский клад из Мангали (ныне терр. г. Риги).
33. Пфенниг. Чеканенный в 1537 г. во время правления рижского архиепископа Томаса Шенинга. Серебро, 0,41 г, 0 12,0 мм. Калейский клад из Мангали (ныне терр. г. Риги).
34. Фердинги. Чеканенные в 1563 г. во время правления рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского (1539-1563 гг.). Серебро, 2,80 г, 0 22,0 мм; 2,61 г, 0 23,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
35. Двойной шиллинг. Чеканенный в 1563 г. во время правления рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского. Серебро, 1,71 г, 0 21,0 мм.
36. Шиллинг. Чеканенный во время правления рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского. Серебро, 0,85 г, 0 18,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
37. Шиллинги. Совместная чеканка рижского архиепископа Михаэла Гильдебранда и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга (1494-1535 гг.). Серебро, 0,94 г, 0 18,0 мм; 1,05 г, 0 19,0 мм. Туйский клад (Лимбажский район).
38. Марка. Совместная чеканка 1516 г. рижского архиепископа Яспера Линде (1509-1524 гг.) и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 11,05 г, 0 34,0 мм.
39. Фердинги. Совместная чеканка 1518 г. рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 2,74 г, 0 25,0 мм; 2,80 г, 0 24,0 мм. Клад 13 церкви Святого Петра (Рига).
40. Двойной шиллинг. Совместная чеканка рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 1,24 г, 0 20,0 мм.
41. Шиллинг. Совместная чеканка рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 0,90 г, 0 19,0 мм.
42. Пфенниг. Совместная чеканка рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 0,36 г, 0 13,5 мм.
43. Пфенниги. Совместная чеканка рижского архиепископа Ясгеос Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 0,44 г, 0 13,0 мм; 0,41 г, 0 13,5 мм.
44. Шиллинги. Совместная чеканка 1551 г. рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского и магистра Ливонского ордена Иоганна фон дер Рекке (1549-1551 гг.). Серебро, 1,15 г, 0 19,0 мм; 0,81 г, 0 19,0 мм.
45. Полумарки. Совместная чеканка 1553 г. рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского и магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена (1551-1557 гг.). Серебро, 5,56 г, 0 28,5 мм; 5,65 г, 0 30,0 мм. Калейский клад из Мангали (ныне терр. г. Риги).
46. Фердинги. Совместная чеканка 1554 г. рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского и магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена. Серебро, 2,73 г, 0 23,0 мм; 2,83 г, 0 23,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
47. Шиллинги. Совместная чеканка 1551 г. рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского и магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена. Серебро, 1,09 г, 0 18,0 мм; 0,94 г, 0 18,0 мм.
48. Полумарка. Совместная чеканка 1558 г. рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского и магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга (1557-1559 гг.). Серебро, 5,77 г, 0 29,0 мм.
49. Фердинг. Совместная чеканка рижского архиепископа Готарда Кеттлера (1559-1561 гг.). Серебро, 1,97 г, 0 23,5 мм.
50. Шиллинги. Совместная чеканка рижского архиепископа Вильгельма маркграфа Бранденбургского и магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Серебро, 0,88 г, 0 18,0 мм; 0,99 г, 0 18,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
51. Шиллинги. Чеканенные в Риге во время правления магистра Ливонского ордена Бернда фон дер Борха (1471-1483 гг.). Серебро, 1,10 г, 0 19,0 мм; 1,13 г, 0 19,0 мм.
52. Шиллинг. Чеканенный в г. Цесис (бывш. Вендене) во время правления магистра Ливонского ордена Бернда фон дер Борха. Серебро, 1,02 г, 0 19,0 мм. Буллишский клад (Лудзенский район).
53. Шиллинги. Чеканенные в г. Цесис во время правления магистра Ливонского ордена Иоганна Фрейтага фон Лорингхофе (1483-1494 гг.). Серебро, 0,94 г, 0 18,0 мм; 1,06 г, 0 18,5 мм. Дуксьювский клад (Лудзенский район).
54. Шиллинги. Чеканенные в г. Цесис во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 0,75 г, 0 19,0 мм; 0,87 г, 0 19,0 мм. Буллишский клад (Лудзенский район).
55. Гульден. Чеканенный в Риге в 1528 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 3,52 г, 0 24,0 мм.
56. Полугульден. Чеканенный в Риге в 1533 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 1,65 г, 0 17,0 мм.
57. Фердинг. Чеканенный в Риге в 1526 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 2,33 г, 0 24,5 мм. Клад из церкви Святого Петра (Рига).

58. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1535 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 1,00 г, 0 18.0 мм; 0.90 г, 0 18.0 мм. Калейский клад из Мангали (ныне терр. г. Риги).
59. Пфенниги. Чеканенные в Риге во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 0.43 г, 0 12.0 мм; 0.32 г, 0 12.0 мм. Калейский клад из Мангали (ныне терр, г. Риги).
60. Полумарка. Чеканенная в Риге в 1547 г. во время правления магистра Ливонского ордена Германа фон Брюггеня (1535-1549 гг.). Серебро, 5.40 г, 0 29.5 мм.
61. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1536 г. во время правления магистра Ливонского ордена Германа фон Брюггеня. Серебро, 1 50 г, 0 18.0 мм; 0.74 г, 0 18.0 мм. Леястецупский клад (Валкский район)
62. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1549 г. во время правления магистра Ливонского ордена Иоганна фон дер Рекке. Серебро, 1 33 г, 0 19.0 мм; 0.91 г, 0 19.0 мм. Калейский клад из Мангали (ныне терр. г. Риги).
63. Полумарки. Чеканенные в Риге в 1556 г. во время правления магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена. Серебро, 5.72 г, 0 29.5 мм; 5.54 г, 0 30.0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
64. Фердинги. Чеканенные в Риге в 1556 г. во время правления магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена, Серебро, 2.61 г, 0 24.0 мм; 2.83 г, 0 24.0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
65. Шиллинг. Чеканенный в Риге в 1551 г. во время правления магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена. Серебро, 1.07 г, 0 18.5 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
66. Полумарки. Чеканенные в Риге в 1557 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга. Серебро, 5.35 г, 0 29.0 мм; 5.52 г, 0 29.0 мм. Леястецупский клад (Валкский район).
67. Фердинги. Чеканенные в Риге в 1557 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга. Серебро, 2.81 г, 0 23.0 мм; 2.78 г, 0 24.0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
68. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1558 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга. Серебро, 0.88 г, 0 18.0 мм; 1.24 г, 0 18.0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
69. Фердинги. Чеканенные в Риге в 1561 г. во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Серебро, 2.77 г, 0 24.0 мм; 2.46 г, 0 24.0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).
70. Шиллинг. Чеканенный в Риге в 1560 г. во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Серебро, 0.93 г, 0 18.0 мм. Ружинский клад (Резекненский район)
71. Фердинг. Совместная чеканка 1516 г. рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга (на оборотной стороне - дерптская надчеканка). Серебро, 2,70 г, 0 25.0 мм.
72. Фердинг. Совместная чеканка 1516 г. рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга (на лицевой стороне - надчеканка магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена). Серебро, 2.85 г, 0 24.0 мм. Клад церкви Святого Петра (Рига).
73. Фердинг. Чеканенный в Риге 1526 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга (на лицевой стороне - таллиннская надчеканка). Серебро, 2.76 - 0 24.0 мм
- Чеканенные в Риге монеты XVI века в рисунках И. Х. Бротце (сверху):
- двойной дукат, чеканенный в 1528 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга;
- дукат, чеканенный в 1528 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга;
- фердинг, совместная чеканка 1515 г. рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга;
- фердинг, совместная чеканка 1516 г. рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга;
- фердинг, совместная чеканка 1516 г. рижского архиепископа Яспера Линде и магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга (J. Ch. Brotze. Sammlung verschiedner Lieflandischer Monumenge Prospective, Müntzen, Wapen etc. I том. Рукопись, лист 126)
74. Гульден. Чеканенный в 1559 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга. Золото, 41 20 29.0 мм.
75. Клиппа. Чеканенная в 1558 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга. Серебро. 1742 г, 27.0 x 28.0 мм. Клад из церкви Святого Петра (Рига)
76. Клиппа. Чеканенная в 1558 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вильгельма фон Фюрстенберга. Серебро III 22.0 x 23.0 мм. Клад из церкви Святого Петра (Рига)
77. Двойной гульден. Чеканенный во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Золото, 8.14 г, 0 28.5 мм
78. Гульден. Чеканенный во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Золото, 4.10 г, 0 28.0 мм.
79. Односторонняя монета "чрезвычайных обстоятельств", "эчненная в 1559 г. во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Серебро, 8.46 г, 0 28.0 мм.
80. Монетные штемпеля для чеканки оборотной стороны шиллинга во время правления рижского архиепископа Геннинга Шарпея (верхний) и лицевой стороны пфеннига Рижского архиепископства середины XV века. Железо, 51,6 x 22.0 x 42.6 мм; 70.0 x 15.0 x 39.6 мм.
81. Полумарки. Чеканенные в 1556 г. во время правления магистра Ливонского ордена Гейнриха фон Галена. Серебро, 5.36 г, 0 30.0 мм; 5.46 г, 0 29.0 мм Леястецупский клад (Валкский район)
82. Фердинг. Чеканенный в 1560 г. во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Серебро, 2.65 г, 0 23.0 1
83. Фердинг. Чеканенный в 1559 г. во время правления магистра Ливонского ордена Готарда Кеттлера. Серебро, 2.70 г, 0 24.0 1
84. Сосуды монетных кладов ливонского периода (справа): оловянная кружка (Валмиерский район, Анцишский клад); оловянная кружка (изготовлена в 1553 г. рижским мастером оловянных раб

Кириаком Клинтс; Резекненский район, Каунатская волость, Авотыньский клад); глиняный сосуд (в нем находился завернутый в бересту крупнейший денежный клад ливонского периода - Калназвеньгский, Айзрауклский район).

Места чеканки монет, найденных в кладах ливонского периода - XIII века - 1-ой половины XVI века.

Находки ливонских монет XIII века - 1-ой половины XVI века в кладах за пределами территории Латвии (в порядке древности кладов).

85. Готландские монеты 1-ой половины XIII века. Серебро, 0,12 г, 10,0 x 11,0 мм; 0,10 г, 12,0 x 11,0 мм; 0,13 г, 0 12,0 мм. Клад из Икшкильского замка (Огрский район).

И6. Пфенниг. Чеканенный в Оснабрюкке во время правления нстерского епископа Германа II (1174-1203 гг.). Серебро (ушко - бронзы), 2,04 г, 18,0 x 29,0 мм. Погребальный инвентарь, идейный на кладбище в окрестностях Икшкильского замка (Огрский район).

7. Пфенниг. Чеканенный в Оснабрюкке во время правления графа Герхарда фон Ольденбурга (1192-1216 гг.). Серебро (ушко - из >ронзы), 1,26 г, 0 21,0 мм. Погребальный инвентарь, найденный на кладбище в окрестностях Икшкильского замка (Огрский район)

8. Хольпфенниг. Чеканенный в Мекленбурге во 2-ой половине (III) века. Серебро, 0,48 г, 0 18,0 мм. Лиелпротский клад из Зунтажской волости (Огрский район).

19. Хольпфенниг. Чеканенный в Любеке в 1-ой половине XIV века. Зеребро, 0,36 г, 0 17,0 мм, Лиелпротский клад из Сунтажской олости (Огрский район).

90. Хольпфенниги. Чеканенные в Гамбурге в 1-ой половине XIV века. Серебро, 0,41 г, 0 17,0 мм; 0,42 г, 0 16,0 мм. Лиелпротский клад 0 Сунтажской волости (Огрский район).

>1. Готы. Чеканенные в г. Висбю в конце XIV века. Серебро, 138 г, Z 18,0 мм; 1,45 г, 0 19,0 мм, Мурниковский клад из Икшкиле Эгрский район).

92. Виттены. Чеканенные в г. Висбю ок. 1530 г. Серебро, 0,66 г, 1 17,0 мм; 0,54 г, 0 17,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).

?3. Шиллинги. Чеканенные во время правления гроссмейстера эстонского ордена Винриха фон Книпроде (1351-1382 гг.). Серебро, " 53 г, 0 20,0 мм; 1,50 г, 0 21,0 мм. Лиелстраупский клад цесисский район).

94. Внизу (слева):

Грош. Чеканенный в 1545 г во время правления прусского герцога Иьбрехта (1525-1568 гг.). Серебро, 185 г, 0 23,4 мм. Ружинский *ir-ap*, (Резекненский район).

Клонета в два эре. Чеканенная в Швеции в 1541 г. во время •равления короля Густава I Вазы (1523-1560 гг.). Серебро, 2,75 г, и 23,7 мм. Ружинский клад (Резекненский район).

•тыре патарда. Чеканенные в Брабанте в 1536 г во время равления короля Испании Карла I (1516-1556 гг) Серебро, 11,02 г, Z 33,1 мм. Клад из церкви Святого Петра (Рига)

нарий. Чеканенный в Падерборнском епископстве во время равления епископа Бернгарда IV (1227-1247 гг.). Сеоебро, 117 г, 17,0 мм. Отдельная находка на лево- берез) I оуи ~оп Валмиерой,

В середине (слева):

Фердинг. Чеканенный в Таллинне в 1561 г. во время правления короля Швеции Эрика XIV (1560-1568 гг.). Серебро, 3,28 г, 0 23,6 мм Ружинский клад (Резекненский район).

Трехгрошевик. Чеканенный в Литве в 1563 г. во время правлени короля Сигизмунда II Августа (1548-1572 гг.). Серебро, 3,02 г, 0 21,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).

Денарии. Чеканенные в Литве во время правления короля Алексе Ягеллона (1501-1506 гг.). Серебро, 0,39 г, 0 13,1 мм; 0,39 г, 0 13,0 мм. Буллишский клад (Лудзенский район).

Вверху (слева):

Марка. Чеканенная в Швеции в 1543 г. во время правления кос Густава I Вазы. Серебро, 11,68 г, 0 35,0 мм. Ружинский клад (Резекненский район).

Полугрош. Чеканенный в Литве в 1512 г. во время правления ко Сигизмунда I Старого (1506-1548 гг.). Серебро, 1,17 г, 0 19,5 Ружинский клад (Резекненский район).

95. Справа:

Копейки и денги, чеканенные в России во время правления цес- Ивана IV (1533-1584 гг.), копейки, чеканенные во время цес- Федора (1584-1598 гг.), и глиняный сосуд, в котором находи™ эти монеты - Рейникский клад из Гаурской волости (бывш. Яунлатгальский уезд).

Слева:

Глиняный сосуд Крупенатского монетного клада (из Раковске бывш. Яунлатгальского уезда), содержащий российские денг копейки XVI века.

96. Дука́т. Чеканенный в Венгрии во время правления кесле- Сигизмунда (1386-1437 гг.). Золото, 3,48 г, 0 23,0 мм - о.'се- месте Цесисского замка.

97. Дука́т с рижской надчеканкой. Чеканенный в Венгр./- Е : с именем кайзера Максимилиана II ;1564-1576 гг,) Золсе 2 5- 0 22,0 мм.

98. Дука́т. Чеканенный в Испанских Нидерландах (в Зволле Е; Е' правления кайзера Фердинанда V (1504-1516 гг) Золото 3,39 г 0 24,5 мм. Вентский клад из Скрунды (Кулди́гский район)

99. Дука́т. Чеканенный в Республике Соединенных Провинии// Нидерландов (в Утрехте) в 1648 г. Золото, 348 г, 0 23,0 ш Вентский клад из Скрунды (Кулди́гский район).

100. Дука́т. Чеканенный в Республике Соединенных Провии_// Нидерландов (в Западной Фрисландии) в 1650 г. Золото 34» - 0 23,0 мм. Вентский клад из Скрунды (Кулди́гский район)

101. Монета в 10 дука́тов (португал). Чеканенная в 1525 ~ Е: время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фо- Плеттенберга. Золото, 38,3 г, 0 38,0 мм.

102. Гроши. Чеканенные в Риге в 1582 г. во время праеле-.-' •: Речи Посполитой Стефана Батория (1576-1586 гг.) Серебре : 0 22,0 мм; 1,87 г, 0 23,0 мм.

103. Гульдэнгрошен. Чеканенный в Богемии (в г. Иоахимстсе 1520 г. Стефаном Шлик и его братьями во время правлен/= Людвиг I Шлик (1516-1526 гг).

Серебро, 29,11 г, 0 46,0 мм.

104. Талер. Чеканенный в Богемии (в г. Иоахимстале) в 1525 г. Стефаном Шлик и его братьями во время правления Людвига I Шлик Серебро, 28.77 г, 0 41.0 мм,
105. Талер. Чеканенный в 1525 г. во время правления магистра Ливонского ордена Вольтера фон Плеттенберга. Серебро, 26.09 г, 0 38.0 мм.
106. Рейхсталер. Чеканенный в Священной Римской империи (во Франкфурте) в 1622 г. во время правления кайзера Фердинанда II (1619-1637 гг.). Серебро, 28.49 г, 0 43.5 мм.
107. Полуталер. Чеканенный в Саксонии (в Веймаре) в 1609 г. во время правления восьми братьев эрнестского ответвления саксонских курфюрстов (1605-1640 гг.). Серебро, 14.55 г, 0 35.0 мм.
108. Монета в 8 реалов (талер). Чеканенная в Мехико в 1590 г. во время правления испанского короля Филиппа II (1556-1598 гг.). Серебро, 2747 г, 0 375 мм. Палеский клад (Лимбажский район).
109. Монета в 4 реала (полуталер). Чеканенная в Мехико во время правления испанского короля Филиппа II. Серебро, 13.65 г, 0 32.5 мм. Палеский клад (Лимбажский район).
110. Альбертусталер. Чеканенный в Испанских Нидерландах (в Брабанте) во время правления южными провинциями эрцгерцога Альберта (1598-1621 гг.). Серебро, 27.93 г, 0 43.5 мм. Бангский клад из Церауксте (Бауский район).
111. Левендальдер. Чеканенный в 1649 г. в Республике Соединенных Провинций Нидерландов (в Утрехте). Серебро, 27.07 г, 0 42.0 мм. Бангский клад из Церауксте (Бауский район).
112. Найденный у хутора "Бангас" Цераукстской вол. (Бауский район) клад (крупнейший в Латвии) западноевропейских талеров XVII века и украшений - 320 монет, 4 фибулы, 1 булава, 10 перстней, медный сосуд.
113. Монета в 3 дуката. Чеканенная в Риге в 1572 г. Золото, 10.66 г, 0 30.0 мм.
114. Талер. Чеканенный в Риге в 1573 г. Серебро, 27.25 г, 0 40.0 мм.
115. Полумарки. Чеканенные в Риге в 1565 г. Серебро, 5.55 г, 0 30.0 мм; 5.48 г, 0 30.0 мм.
116. Фердинги. Чеканенные в Риге в 1566 г. Серебро, 2.84 г, 0 23.0 мм; 2.69 г, 0 22.0 мм.
117. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1575 г. Серебро (очень низкой пробы), 0.96 г, 0 18,0 мм; 1.02 г, 0 18.0 мм. Палеский клад (Лимбажский район).
118. Пфенниг. Чеканенный в Риге в 1571 г. Серебро (очень низкой пробы), 0.26 г, 0 12.0 мм.
119. Марка. Чеканенная в Долеском замке в 1573 г. во время правления наместника Задвинского герцогства Яна Ходкевича (1566-1578 гг.). Серебро, 9.86 г, 0 33.0 мм.
120. Полумарки. Чеканенные в Долеском замке в 1573 г. во время правления Яна Ходкевича. Серебро, 5.40 г, 0 29.0 мм; 5.48 г, 0 28.0 мм.
121. Фердинг. Чеканенный в Долеском замке в 1573 г. во время правления Яна Ходкевича. Серебро, 2.64 г, 0 24.0 мм.
122. Шиллинги. Чеканенные в Долеском замке в 1573 г. во время правления Яна Ходкевича. Серебро, 0.87 г, 0 18.0 мм.
123. Дукат. Чеканенный в Риге в 1584 г. во время правления польского короля Стефана Батория. Золото, 3.54 г, 0 22.0 мм.
124. Трехгрошевики. Чеканенные в Риге в 1583 г. во время правления Стефана Батория. Серебро, 2.40 г, 0 20,0 мм; 0 20,0 мм.
125. Шиллинг. Чеканенный в Риге в 1585 г. во время правления Стефана Батория. Серебро, 1.04 г, 0 18.0 мм.
126. Денарий. Чеканенный в Риге в 1582 г. во время правления Стефана Батория. Серебро (очень низкой пробы), 0.57 г, 0 18.0 мм.
127. Монета в 10 дукатов (португал). Чеканенная в Риге во время правления польского короля Сигизмунда III Вазы (1587-1632 гг.). Золото, 33.04 г, 0 41.0 мм.
128. Трехгрошевики. Чеканенные в Риге в 1596 г. во время правления Сигизмунда III Вазы. Серебро, 2.51 г, 0 22.0 мм; 0 21.0 мм Палеский клад (Лимбажский район).
129. Дрейпелькеры. Чеканенные в Риге в 1620 г. во время правления Сигизмунда III Вазы. Серебро, 1.08 г, 0 18.5 мм; 1.23 г, 0 18.5 мм.
130. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1595 г. во время правления Сигизмунда III Вазы. Серебро (низкой пробы), 1.00 г, 0 18.5 мм; 1.14 г, 0 19.0 мм. Палеский клад (Лимбажский район).
131. Тридцатигрошевик (тымф). Чеканенный в Бидгоще в 1674 г. во время правления польского короля Яна II Казимира (1648-1696 гг.). Серебро, 5.86 г, 0 31.0 мм.
132. Восемнадцатигрошевик (орт). Чеканенный в Кракове во время правления Яна II Казимира. Серебро, 5.93 г, 0 30.0 мм.
133. Шиллинги. Чеканенные в Уяздове в 1663 г. во время правления Яна II Казимира. Медь, 1.24 г, 0 15.5 мм; 1.27 г, 0 16.0 мм. Гайковский клад из Смарде (Тукумский район).
134. Шиллинги. Чеканенные в Сучаве (ныне Румыния) во время правления господаря Молдовы Эйстратия Дабыжи (1662-1699 гг.). Медь, 1.16 г, 0 15.0 мм; 1.21 г, 0 14.8 мм. Гайковский клад из Смарде (Тукумский район).
135. Монета в 7 дукатов. Чеканенная в Риге в 1622 г. во время правления шведского короля Густава II Адольфа (1611-1632 гг.). Золото, 23.29 г, 0 47.0 мм.
136. Дукат. Чеканенный в Риге в 1623 г. во время правления Густава II Адольфа. Золото, 3.47 г, 0 22.0 мм.
137. Полуталер. Чеканенный в Риге в 1629 г. во время правления Густава II Адольфа. Серебро, 14.30 г, 0 36.0 мм.
138. Талер. Чеканенный в Риге в 1629 г. во время правления Густава II Адольфа. Серебро, 28.43 г, 0 42.5 мм.
139. Дрейпелькеры. Чеканенные в Риге в 1622 г. во время правления Густава II Адольфа. Серебро, 1.11 г, 0 19.5 мм; 1.03 г, 0 19.5 мм. Вилпиньский клад из Балдоне (Рижский район).
140. Монета в полтора шиллинга. Чеканенная в Риге в 1623 г. во время правления Густава II Адольфа. Посеребренная медь 3.7 г, 0 17.0 мм. Вилпиньский клад из Балдоне (Рижский район).
141. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1633 г. во время правления шведской королевы Кристины (1632-1654 гг.), пользующаясь монетным штампом времени Густава II Адольфа. Серебро (очень низкой пробы), 0.64 г, 0 16.0 мм; 0.71 г, 0 16.0 мм. Вилпиньский <g

Балдоне (Рижский район)

1142. Монета в 5 дукатов. Чеканенная в Риге в 1645 г. во время правления Кристины. Золото, 16,92 г, 0 40,0 мм

1143. Монета в 3 дуката. Чеканенная в Риге в 1643 г. во время правления Кристины. Золото, 10,47 г, 0 30,0 мм.

1144. Монета в 3 дуката. Чеканенная в Риге в 1646 г. во время правления Кристины. Золото, 10,29 г, 0 31,0 мм.

1145. Дукат. Чеканенный в Риге в 1646 г. во время правления Кристины. Золото, 3,43 г, 0 23,0 мм,

1146. Талер. Чеканенный в Риге в 1639 г. во время правления Кристины. Серебро, 28,22 г, 0 44,0 мм.

1147. Дрейпелькеры. Чеканенные в Риге в 1648 г. во время правления Кристины. Серебро, 1,00 г, 0 19,0 мм; 1,03 г, 0 19,0 мм. Клад из Кегумской ГЭС (Огрский район).

1148. Шиллинг. Чеканенный в Риге в 1654 г. во время правления Кристины. Серебро (очень низкой пробы), 0,51 г, 0 15,5 мм. Ерейский клад из Айзуки (Мадонский район).

1149. Монета в 10 дукатов. Чеканенная в Риге (?) в 1645 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. Золото, 34,52 г, 0 40,0 мм. (Хотя Ливонская конфедерация больше не существовала, все изготовленные на этом монетном дворе с 1644 по 1669 год деньги - в отличие от чеканенных на Рижском городском монетном дворе - называются ливонскими монетами, поскольку легенды дрейпелькеров и шиллингов содержат слово "Ливония").

1150. Монета в 2 дуката. Чеканенная в Риге (?) в 1646 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. Золото, 6,81 г, 0 30,0 мм.

1151. Дукат. Чеканенный в Риге (?) в 1647 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. Золото, 3,45 г, 0 23,0 мм.

1152. Талер. Чеканенный в Риге (?) в 1648 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. Серебро, 28,54 г, 0 40,0 мм.

1153. Дрейпелькеры. Чеканенные в Риге в 1648 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. [Серебро, 0,89 г, 0 19,5 мм; 0,83 г, 0 20,0 мм. Клад из Кегумской ГЭС (Огрский район)].

1154. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1653 г, на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. [Серебро (очень низкой пробы), 0,59 г, 0 16,0 мм; 0,51 г, 0 16,0 мм. Дрейкский клад из Айзуки (Мадонский район).

1155. Шиллинги. Чеканенные в Сучаве при Эйстратии Дабыжи (с ошибочными последними цифрами годовых чисел - "12" и "16"), подделки шиллингов, изготовленных в Риге на Рижском городском монетном дворе во время правления Кристины. Медь, 0,54 г, 0 16,0 мм; 0,79 г, 0 16,0 мм; 0,47 г, 0 15,0 мм; 0,32 г, 0 15,0 мм, Гайкский клад из Смарде (Тукумский район).

1156. Шиллинг. Чеканенный в Сучаве при Эйстратии Дабыжи, подделка шиллингов, изготовленных в Риге на Шведском государственном монетном дворе во время правления Кристины. Медь, 0,48 г, 0 14,0 мм

1157. Монета в 5 дукатов (донатив). Чеканенная в Риге в 1654 г. (с ошибочным годовым числом - "1645") в честь прибытия шведского короля Кристиана IV Густава (1654-1660 гг.). Золото, 17,42 г, 0 40,0 мм.

1158. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1654 г. во время правления Карла X Густава. Серебро (очень низкой пробы), 0,60 г, 0 15,0 мм; 0,53 г, 0 15,0 мм. Дрейкский клад из Айзуки (Мадонский район)

1159. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1654 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Карла X Густога. Серебро (очень низкой пробы), 0,59 г, 0 16,0 мм; 0,53 г, 0 15,0 мм

1160. Шиллинг. Чеканенный в Сучаве (с ошибочными последними цифрами годового числа - "12"), подделка рижских шиллингов времени правления Карла X Густава. Медь, 0,48 г, 0 16,0 мм. Смильшуканский клад из Бишумуйжи (Рига).

1161. Монета в 10 дукатов. Чеканенная в Риге в 1660 г. во время правления короля Швеции Карла XI (1660-1697 гг.). Золото, 34,52 г, 0 45,0 мм.

1162. Монета в 2 дуката. Чеканенная в Риге в 1664 г. во время правления Карла XI. Золото, 7,03 г, 0 28,0 мм.

1163. Дукат. Чеканенный в Риге в 1681 г. во время правления Кристиана IV. Золото, 3,45 г, 0 24,0 мм.

1164. Талер. Чеканенный в Риге в 1660 г. во время правления Кристиана IV. Серебро, 27,76 г, 0 45,0 мм.

1165. Полуталер. Чеканенный в Риге в 1668 г. во время правления Карла XI. Серебро, 14,10 г, 0 34,0 мм.

1166. Дрейпелькер. Чеканенный в Риге в 1669 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Карла XI. Серебро, 1,00 г, 0 19,0 мм.

1167. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1661 г. во время правления Карла XI. Серебро (очень низкой пробы), 0,49 г, 0 16,0 мм; 0,35 г, 0 16,0 мм. Смильшуканский клад из Бишумуйжи (Рига).

1168. Шиллинги. Чеканенные в Риге в 1662 г. на Шведском государственном монетном дворе во время правления Карла X. Серебро (очень низкой пробы), 0,69 г, 0 16,0 мм; 0,59 г, 0 15,0 мм. Смильшуканский клад из Бишумуйжи (Рига).

1169. Шиллинг. Чеканенный в Сучаве; подделка шиллингов, изготовленных на Рижском городском монетном дворе во время правления Карла XI. Медь, 0,39 г, 0 14,5 мм.

1170. Глазурованный глиняный сосуд с монетами XVII века, найденный в 1993 г. в Туе (Лимбажский район).

1171. "Одеяния" кладов XVII века: на переднем плане - монеты Силгайского клада Стелпской волости (Бауский район), помещенные в мешочек из ткани грубого полотняного переплетения, выстланного берестой; справа - глиняный горшочек из трех ножек из Миериньского клада Коценской волости (Валмиерский район); слева - кувшин из каменной массы из Калнаубельского клада Приекульской волости (Цесисский район) на заднем плане - синевато-белый кувшин из каменной массы и Леясшикубустского клада Ленчской волости (Цесисский район).

1172. Стекланные бутылки XVII века, в которых содержался клад (3566 монет), найденный в прибрежных дюнах Бигауниемса (Тукумский район).

173. Дрейпельеры. Чеканенные в Риге в 1701 г. во время правления шведского короля Карла XII (1697-1718 гг.). Серебро, 0,93 г, 0 195 мм; 0,85 г, 0 20.0 мм.
174. Монета в 2 марки. Чеканенная в Швеции в 1699 г во время правления Карла XII. Надчеканка произведена в декабре 1705 года во время осады Риги, Серебро, 9,77 г, 0 31.0 мм.
175. Монета в 5 эре. Чеканенная в Швеции в 1700 г. во время правления Карла XII. Надчеканка произведена в декабре 1705 года во время осады Риги. Серебро, 3,57 г, 0 22.5 мм.
176. Дука́т. Чеканенный в Риге в 1707 г. во время правления Карла XII. Золото, 3,45 г, 0 23.0 мм.
177. Талер (ефимок). Чеканенный в Риге в 1639 г. во время правления Кристины; с надчеканкой российского царя Алексея (1645-1676 гг.). Серебро, 28,34 г, 0 44.0 мм.
178. Плита в полуталер. Чеканенная в Авесте в 1715 г во время правления шведского короля Карла XII. Медь, 375.0 г, 105.0 x 109.0 мм.
179. Плита в 4 талера. Чеканенная в Авесте в 1723 г. во время правления шведского короля Фредерика I (1720-1751 гг.). Медь, 3.045 кг, 232.0 x 252.0 мм.
180. Плита в 1 рубль. Чеканенная в Екатеринбурге в 1725 г. во время правления российской императрицы Екатерины I (1725-1727 гг.). Медь, 1,645 кг, 195.0 x 187.0 мм.
181. Рубль. Новодел, чеканенный в 1771 г. во время правления российской императрицы Екатерины II (1762-1796 гг.); при чеканке был использован сестрорецкий рублевый штампель. Медь, 906.0 г, 0 761 мм, толщина 23.0 мм.
182. Копейка. Чеканенная в Кокнесе в 1656 г. во время российской интервенции. Медь, 0,46 г, 0 11.5 мм
183. Шиллинги. Чеканенные в Елгаве в 1575 г. во время правления герцога Курляндии и Земгалии Готарда Кеттлера (1561-1587 гг.) Серебро (очень низкой пробы), 0,99 г, 0 175 мм; 1,00 г, 0 170 мм. Палеский клад (Лимбажский район).
- Карта Курляндского и Земгальского герцогства, составленная И. К. Барникелем и А. Гротом (1747 г.).
184. Талер. Чеканенный в Елгаве в 1576 г. во время правления Готарда Кеттлера. (Репродуцирован рисунок И. Х. Братце; авторы не имеют сведений о сохранении подлинника монеты.)
185. Трехгрошевики. Чеканенные в Елгаве в 1596 г. во время правления герцогов Курляндии и Земгалии Фридриха (1587-1642 гг.) и Вильгельма (1587-1616 гг.). Серебро, 2,26 г, 0 21.0 мм; 2,22 г, 0 21.0 мм.
186. Трехгрошевики. Чеканенные в Елгаве в 1598 г. во время правления герцогов Фридриха и Вильгельма. Серебро, 2,15 г, 0 21.5 мм; 2,35 г, 0 21.0 мм. Палеский клад (Лимбажский район).
187. Шиллинги. Чеканенные в Елгаве в 1600 г. во время правления герцогов Фридриха и Вильгельма. Серебро, 0,81 г, 0 18.0 мм; 0,90 г, 0 18.0 мм.
188. Дука́т. Чеканенный в Елгаве в 1646 г во время правления герцога Курляндии и Земгалии Якова (1642-1682 гг) Золото, 3,43 г, 0 24.0 мм.
189. Талер. Чеканенный в Елгаве в 1644 г вс время правления герцога Якова. Серебро, 28,74 г, 0 46.0 мм.
190. Шиллинг. Чеканенный в Елгаве в 1646 г. во время правления герцога Якова. Медь, 0,52 г, 0 16.0 мм.
191. Шиллинг. Чеканенный в Елгаве во время правления герцога Якова (без указания года чеканки). Медь, 0,45 г, 0 16.0 мм.
192. Дука́т. Чеканенный в Елгаве в 1689 г. во время правления герцога Курляндии и Земгалии Фридриха Казимира (1682-1694 гг) Золото, 3,51 г, 0 24.0 мм.
193. Шестигрошевик. Чеканенный в Елгаве в 1694 г. во время правления герцога Фридриха Казимира, Серебро, 3,03 г, 0 24.0 мм.
194. Дрейпельер. Чеканенный в Елгаве в 1687 г. во время правления герцога Фридриха Казимира. Серебро, 1,02 г, 0 19.0 мм.
195. Шиллинг. Чеканенный в Елгаве в 1696 г. во время правления герцога Фридриха Казимира. Медь, 1,29 г, 0 17.0 мм
196. Шестигрошевик. Чеканенный в Елгаве в 1762 г. во время правления герцога Курляндии и Земгалии Карла (1758-1763 гг) Серебро, 2,68 г, 0 24.0 мм.
197. Гроши. Чеканенные в Елгаве в 1762 г. во время правления герцога Карла. Серебро, 1,05 г, 0 175 мм; 1,20 г, 0 175 мм
198. Шиллинги. Чеканенные в Елгаве в 1762 г. во время правления герцога Карла. Медь, 1,17 г, 0 16.0 мм; 1,32 г, 0 16.0 мм
199. Шестигрошевики. Чеканенные в Елгаве в 1763 г. во время правления герцога Курляндии и Земгалии Эрнста Иоганна Бирона (1737-1740; 1763-1769 гг.). Серебро, 3,22 г, 0 24.0 мм; 2,52 г, 0 24.0 мм.
200. Гроши. Чеканенные в Елгаве в 1763 г. во время правления герцога Эрнста Иоганна Бирона. Серебро, 1,01 г, 0 17.5 мм; 1,01 г, 0 17.5 мм.
201. Грош. Чеканенный в Елгаве в 1763 г. во время правления герцога Эрнста Иоганна Бирона. Медь, 3,57 г, 0 230 мм.
202. Шиллинги. Чеканенные в Елгаве в 1764 г. во время правления герцога Эрнста Иоганна Бирона. Медь, 1,27 г, 0 16.0 мм; 1,27 г, 0 16.0 мм.
203. Дука́т. Чеканенный в Елгаве в 1780 г. во время правления герцога Курляндии и Земгалии Петра Бирона (1769-1795 гг) . Золото, 3,43 г, 0 21.0 мм.
204. Изготовленная в 1755 году рижским мастером серебряный дел Иоганном Кристианом Хенком стопа с крышкой, украшенная западноевропейскими талерами XVI—XVII вв.
- Карта Прибалтики, составленная Иоганном Баптистой Хомсом (1720 г.).
205. Ливонез в 96 копеек. Чеканенный в Москве в 1757 г во время правления российской императрицы Елизаветы (1741-1762 гг) Серебро, 25,96 г, 0 42.0 мм.
206. Ливонез в 48 копеек. Чеканенный в Москве в 1757 г во время правления Елизаветы. Серебро, 12,14 г, 0 33.0 мм.
207. Ливонез в 24 копейки. Чеканенный в Москве в 1757 г. во время правления Елизаветы. Серебро, 6,81 г, 0 25.5 мм
208. Ливонезы в 4 копейки. Чеканенные в Москве в 1757 г. во время правления Елизаветы. Серебро, 1,15 г, 0 16.5 мм; 1,15 г, 0 17.5 мм.
209. Ливонезы в 2 копейки. Чеканенные в Москве в 1757 г. во время правления Елизаветы. Серебро, 0,57 г, 0 16.5 мм; 0,57 г, 0 17.5 мм.

во время правления Елизаветы. Серебро, 0,79 г, 0 14,0 мм; 1,15 г, 0 15,0 мм.

у. 10. Копейка. Чеканенная в Москве в 1702 г. во время правления Петра I (с 1721 г. - император) Петра I (1682-1725 гг.). Серебро, 0,28 г, 6,5 x 10,0 мм. Клад из Слатеского бора (Екабпилский район). J21 1. Российские серебряные деньги.

В верхнем ряду - рубли, чеканенные в 1704 г. во время правления Петра I. Серебро, 28,18 г, 0 44,0 мм; 27,86 г, 0 44,0 мм.

КЗлева - рубль, чеканенный в 1732 г. во время правления российской императрицы Анны (1730-1740 гг.). Серебро, 25,22 г, 0 40,0 мм.

В среднем ряду - монеты в 20 копеек, чеканенные в Санкт-Петербурге в 1766 г. во время правления Екатерины II. Серебро, 4,40 г, 0 24,0 мм; 4,48 г, 0 24,0 мм.

Крправа - рубли, чеканенные в Санкт-Петербурге в 1857 г. во время правления российского императора Александра II (1855-1881 гг.). Серебро, 20,70 г, 0 35,0 мм; 20,67 г, 0 35,0 мм.

В нижнем ряду - рубли, чеканенные в 1915 г. во время правления российского императора Николая II (1894-1917 гг.).

Серебро, 19,90 г, 0 33,5 мм; 20,03 г, 0 33,5 мм.

к 12. Российские медные деньги.

В верхнем ряду (слева) - монета в 5 копеек, чеканенная в Екатеринбурге в 1770 г. во время правления Екатерины II, медь, 115,56 г, 0 41,0 мм; монета в 3 копейки, чеканенная в Екатеринбурге в 1844 г. во время правления российского императора Николая I (1825—1855 гг.), медь, 34,68 г, 0 39,0 мм; монета в 5 копеек, чеканенная в Екатеринбурге в 1770 г. во время правления Екатерины II, медь, 53,21 г, 0 41,0 мм; деньги, чеканенные в Москве в 1703 г. во время правления Петра I, медь, 4,87 г, 0 23,5 мм; 4,78 г, 0 24,0 мм. В среднем ряду (слева) - копейка, чеканенная в Москве в 1704 г. во время правления Петра I, медь, 7,66 г, 0 28,0 мм; полкопейки, чеканенные в Санкт-Петербурге в 1899 г. во время правления Николая II, медь, 0,81 г, 0 13,0 мм, 0,81 г, 0 13,0 мм; копейки, чеканенные на Колпинском (Ижорском) монетном дворе в 1813 г. во время правления российского императора Александра I (1801-1825 гг.), медь, 6,89 г, 0 24,0 мм, 6,80 г, 0 25,0 мм; монета в 2 копейки, чеканенная в 1776 г. на Колпинском (Ижорском) монетном дворе во время правления Екатерины II, медь, 20,75 г, 0 33,5 мм.

В нижнем ряду (слева) - монета в 10 копеек, чеканенная в 1762 г. во время правления российского императора Петра III (январь-июль 1762 г.), медь, 48,24 г, 0 43,0 мм; монеты в 2 копейки, чеканенные в Екатеринбурге в 1797 г. во время правления российского императора Павла I (1796-1801 гг.), медь, 20,14 г, 0 36,5 мм; 20,21 г, 0 37,0 мм; монета в 4 копейки, чеканенная в 1762 г. во время правления Петра III, медь, 21,93 г, 0 33,0 мм.

213. Ассигнация достоинством в 10 рублей. Выпущенная в 1797 г. во время правления Павла I. Бумага, 165,0 x 115,0 мм.

214. Ассигнация в 25 рублей. Выпущенная в 1798 г. во время правления Павла I. Бумага, 125,0 x 165,0 мм.

Й15. Российские золотые деньги.

В верхнем ряду (слева) - монета в 2 рубля, чеканенная в 1718 г. во время правления Петра I, золото, 4,10 г, 0 21,0 мм; монета в 2 рубля, чеканенная в 1726 г. во время правления Екатерины I, золото,

4,00 г, 0 20,0 мм; монета в 15 рублей (империал), чеканенная в 1897 г. во время правления Николая II, золото, 12,88 г, 0 24,5 мм. полтинник - чеканенный в 1756 г. во время правления Елизаветы, золото 0,70 г, 0 3,0 мм.

В нижнем ряду (слева) - монеты в 5 рублей (лицевая и обратная сторона), чеканенные в 1898 г. во время правления Николая II, золото, 4,27 г, 0 18,0 мм; 4,27 г, 0 18,0 мм; монета в 10 рублей чеканенная в Санкт-Петербурге в 1767 г. во время правления Екатерины II, золото, 13,08 г, 0 29,5 мм.

216. Российские платиновые деньги.

Вверху - монета в 6 рублей (оборотная сторона), чеканенная в Санкт-Петербурге в 1831 г. во время правления Николая I. Платида 20,50 г, 0 28,5 мм.

Внизу (справа) - монеты в 3 рубля (лицевая и обратная сторона), чеканенные в Санкт-Петербурге в 1832 г. во время правления Николая I. Платина, 10,27 г, 0 23,5 мм; 10,37 г, 0 23,5 мм.

217.а,б Российские бумажные деньги.

217.а 500 рублей. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1912 г. во время правления Николая II. Бумага, 275,0 x 127,0 мм.

217.б 100 рублей. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1910 г. во время правления Николая II. Бумага, 260,0 x 122,0 мм.

218. 50 рублей. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1899 г. во время правления Николая II. Бумага, 190,0 x 117,0 мм.

219. 25 рублей. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1909 г. во время правления Николая II. Бумага, 178,0 x 108,0 мм.

220. 10 рублей. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1909 г. во время правления Николая II. Бумага, 114,0 x 173,0 мм.

221. 5 рублей. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1909 г. во время правления Николая II. Бумага, 98,0 x 157,0 мм.

222. 3 рубля. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1895 г. во время правления Николая II. Бумага, 98,0 x 157,0 мм.

223. 1 рубль. Государственный кредитный билет, выпущенный в 1898 г. во время правления Николая II. Бумага, 150,0 x 90,0 мм.

224. 10 копеек. Деньги "чрезвычайных обстоятельств", выпущенные в 1915-1917 гг. в виде почтовых марок. Бумага, 24,0 x 30,0 мм.

225. 50 копеек. Деньги "чрезвычайных обстоятельств", выпущенные в 1915-1917 гг. Бумага, 100,0 x 60,0 мм.

226. 3 копейки. Деньги "чрезвычайных обстоятельств", выпущенные в 1915-1917 гг. Бумага, 80,0 x 45,0 мм.

227. 1 000 рублей (т.н. Думские деньги). Государственный кредитный билет, выпущенный в 1917 г. Бумага, 215,0 x 132,0 мм.

228. 20 рублей ("керенка"). Государственный казначейский знак (в иллюстрации видна часть отпечатанного листа - 6 номиналов), выпущенный в 1917 г. Бумага, 188,0 x 100,0 мм.

229. 10 рублей. Денежный знак Восточной ссудной кассы Восточного торгово-промышленного банка, выпущенный в Позене (нын. Познани) 17 апреля 1916 года. Бумага, 159,0 x 99,0 мм.

230. 100 марок. Денежный знак Восточной ссудной кассы, выпущенный в Каунасе 4 апреля 1918 года. Бумага 172,0 x 110,0 мм.

231. Монеты в 1 копейку. Чеканенные в Гамбурге в 1916 г. Же-езо 2,98 г, 0 21,0 мм; 2,85 г, 0 21,0 мм.

232. Монеты в 2 копейки Чеканенные в Берлине в 1916 г. Железо, 5.63 г, 0 24.0 мм; 5.52 г, 0 24.0 мм
233. Монеты в 3 копейки. Чеканенные в Берлине в 1916 г. Железо, 8.47 г, 0 28.0 мм; 8.53 г, 0 28.0 мм. Рекламная открытка с изображением долговых обязательств Лиепайского городского самоуправления.
234. 3 рубля. Долговое обязательство Лиепайского городского самоуправления, отпечатанное в 1915 г. (I эмиссия, аннулировано перфорированием). Бумага, 115.0 x 55.0 мм,
235. 3 рубля. Долговое обязательство Лиепайского городского самоуправления, отпечатанное в 1915 г. (II эмиссия). Бумага, 118.0 x 68.0 мм.
236. 5 рублей. Долговое обязательство Лиепайского городского самоуправления, отпечатанное в 1918-1919 гг. (III-V эмиссия). Бумага, 122.0 x 72.0 мм.
237. 5 рублей. Долговое обязательство Елгавского городского самоуправления, отпечатанное в 1915 г. (I эмиссия). Бумага, 138.0 x 91.0 мм.
238. 6 копеек. Долговое обязательство Елгавского городского самоуправления, отпечатанное в 1915 г. (I эмиссия). Бумага, 100.0 x 62.0 мм.
239. 10 рублей. Долговое обязательство Елгавского городского самоуправления, отпечатанное в апреле 1919 года (III эмиссия) Бумага, 152.0 x 94.0 мм.
240. 5 копеек. Долговая расписка Вентспилесского городского самоуправления, отпечатанная в 1915 г. Бумага, 112.0 x 61.0 мм
241. аб Разменные знаки Рижского Совета рабочих депутатов, отпечатанные в апреле-мае 1919 года.
241. а 1 рубль. Бумага, 93.0 x 54.0 мм.
- 3 рубля. Бумага, 110.0 x 60.0 мм.
- 241.6 5 рублей. Бумага, 114.0 x 71.0 мм.
- 10 рублей. Бумага, 113.0 x 73.0 мм.
242. Листы с отпечатанными 5- и 10-рублевыми разменными знаками Рижского Совета рабочих депутатов.
- 5 рублей. Бумага, 694.0 x 462.0 мм.
- 10 рублей. Бумага, 587.0 x 463.0 мм.
243. 10 рублей. Займовый купон Исполнительного комитета Песисского уездного Совета рабочих депутатов, отпечатанный в 1919 г. Бумага, 114.0 x 72.0 мм.
244. 5 рублей. Займовый купон Исполнительного комитета Песисского уездного Совета рабочих депутатов, отпечатанный в 1919 г. Бумага, 95.0 x 64.0 мм.
245. 3 рубля. Долговой знак Рижского городского самоуправления, отпечатанный в августе 1919 года. Бумага, 128.0 x 80.0 мм.
246. 1 рубль. Долговой знак Рижского городского самоуправления, отпечатанный в августе 1919 года. Бумага, 110.0 x 74.0 мм.
247. аб Временные разменные знаки Западной добровольческой армии, отпечатанные в Елгаве в октябре 1919 года.
247. а 1 марка. Бумага, 1000 x 75.0 мм.
- 247.6 5 марок. Бумага, 1200 x 86.0 мм 10 марок (лицевая сторона). Бумага, 134.0 x 95.0 мм.
248. 10 марок. Обратная сторона временного разменного знака Западной добровольческой армии, выпущенного в Елгаве в ок"с 1919 года. На лицевой стороне в октябре 1920 года отпечатан латвийская почтовая марка достоинством в 20 копеек.
249. Листы с отпечатанными в 1919 г. разменными знаками Западной добровольческой армии.
- 1 марка. Бумага, 923.0 x 592.0 мм.
- 10 марок. Бумага, 969.0 x 590.0 мм.
250. 1 рубль. Обязательство Государственного казначействе- Л отпечатанное в 1919 г. в Риге. Художник Ю. Мадерниекс. Бумага, 120.0 x 80.0 мм.
251. 5 рублей. Обязательство Государственного казначейство Латвии, отпечатанное в 1919 г. в Риге. Художник Б. Дзенис. Бумага, 120.0 x 75.0 мм.
252. 10 рублей. Обязательство Государственного казначейш Латвии, отпечатанное в 1919 г. в Риге. Художник В. Круминьш. Бумага, 130.0 x 80.0 мм.
253. 25 рублей. Обязательство Государственного казначействе Латвии, отпечатанное в 1919 г. в Риге. Бумага, 145.0 x 95.0
254. 50 рублей. Обязательство Государственного казначейс~в< Латвии, отпечатанное в 1919 г. в Риге. Бумага, 148.0 x 92.0
255. 100 рублей. Обязательство Государственного казначей^" Латвии, отпечатанное в 1919 г. в Риге. Художник Х. Гринберге Бумага, 152,0 x 95.0 мм.
256. 500 рублей. Образец обязательства Государственного иш чейства Латвии, отпечатанный в 1920 г. в Риге. Художник Р. Зесси Бумага, 160.0 x 105.0 мм.
257. 5 копеек. Латвийский разменный знак, отпечатанный в 'Ш в Риге. Художник Р. Зариньши, Бумага, 55,0 x 36.0 мм.
258. 10 копеек. Латвийский разменный знак, отпечатанный в i в Риге. Художник Р. Зариньш. Бумага, 55.0 x 36,0 мм.
259. 25 копеек. Латвийский разменный знак, отпечатанный в I в Риге. Художник Р. Зариньш. Бумага, 55.0 x 36.0 мм.
260. 50 копеек. Латвийский разменный знак, отпечатанный в I в Риге. Художник Р. Зариньш. Бумага, 55.0 x 36.0 мм.
261. Гербовые марки Латвийской Республики (достоинством 3 франка).
- Факсимиле подписей под протоколом №1 заседания Совете Банка Латвии 23 октября 1922 года. ЛГИА, ф. 6209, оп. 1, д.1 Банк Латвии. 20-ые годы XX века.
- Отпечатанная в Штутгарте (в 1924 г.) почтовая открытка с J рекламой первых монет Латвийской Республики.
- Рекламный листок фирмы "Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd." (Англия).
262. 10 латов. Временный денежный знак Банка Латвии (латем 500-рублевый знак с надписью 1922 года: "10 латов"). Автор э Р. Зариньш. Бумага, 160.0 x 105.0 мм.
263. 100 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1923 г. в Риге. Художники Р. Зариньш, К. Краузе. Бумага, 154.0 x 88.0 мм.
264. 20 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1 в Англии ("Waterlow & Sons Ltd."). Художник В. Круминьши. Бумага, 135.0 x 75.0 мм.

265. 50 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1924 г. в Англии ("Waterlow & Sons Ltd."). Бумага, 145.0 x 80.0 мм
- к66. 20 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1925 г. в Англии ("Waterlow & Sons Ltd."). Бумага, 135.0 x 75.0 мм
- Е67. 25 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1928 г. в Англии ("Waterlow & Sons Ltd."). Бумага, 133.0 x 89.0 мм.
268. 500 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1929 г. в Англии ("Bradbury, Wilkinson & Co Ltd."). Бумага, 190.0 x 104.0 мм.
- Е69. 50 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1934 г. в Англии ("Thomas de la Rue & Co, Ltd."). Бумага, 145.0 x 80.0 мм.
- Ж70. 25 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1938 г. в Англии ("Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd."). Бумага, 142.0 x 76.0 мм.
- р71. 100 латов. Денежный знак Банка Латвии, отпечатанный в 1939 г. в Риге. Художник Я. Штернберге. Бумага, 150.0 x 80.0 мм.
- Е72. 10 латов. Латвийский государственный казначейский знак, отпечатанный в 1925 г. в Риге. Художники Р. Зариньш, К. Краузе. Бумага, 127.0 x 66.0 мм.
- [273. 5 латов. Латвийский государственный казначейский знак, отпечатанный в 1926 г. в Риге. Художники Р. Зариньш, К. Краузе. Бумага, 127.0 x 65.0 мм.
- Е74. 10 латов. Латвийский государственный казначейский знак, отпечатанный в 1933 г. в Риге. Художники Р. Зариньш, К. Краузе, Бумага, 154.0 x 70.0 мм.
275. 20 латов. Латвийский государственный казначейский знак, отпечатанный в 1936 г. в Риге. Художники Р. Зариньш, К. Краузе бумага, 163.0 x 79.0 мм
276. 10 латов. Латвийский государственный казначейский знак, отпечатанный в 1937 г. в Риге. Художник К. Краузе. Бумага, 130.0 x 70.0 мм.
- Ж77. 20 латов. Латвийский государственный казначейский знак, отпечатанный в 1940 г. в Риге, эмитирован после оккупации Латвии Художники А. Апинис, К. Краузе Бумага, 141.0 x 77.0 мм.
- к78. 5 латов. Латвийский государственный казначейский разменный знак, отпечатанный в 1940 г. в Риге, эмитирован после оккупации [Латвии. Художник Х. Грицевич. Бумага, 116.0 x 64.0 мм.
- к79. Монета в 1 сантиметр. Образец, чеканенный в 1923 г. в Швейцарии ("Huguenin Frères & Cie, Le Locle). Художник Р. Зариньш. [Сплав меди, олова и цинка, 1,83 г, 0 170 мм.
280. Монета в 1 сантиметр. Чеканенная в 1924 г. в Швейцарии ("Huguenin Frères & Cie, Le Locle"). Художник Р. Зариньш. Сплав меди, олова и цинка, 1,80 г, 0 17.0 мм.
- к81. Монета в 2 сантиметра. Чеканенная в 1926 г. в Швейцарии ("Huguenin Frères & Cie, Le Locle"). Художник Р. Зариньш. Сплав меди, олова и цинка, 2.00 г, 0 19.5 мм.
- к82. Монета в 5 сантимов. Чеканенная в 1922 г. в Швейцарии ("Huguenin Frères & Cie, Le Locle"). Художник Р. Зариньш. Сплав меди, олова и цинка, 3.00 г, 0 22.0 мм.
- е83. Монета в 10 сантимов. Чеканенная в 1922 г. в Швейцарии ("Huguenin Frères & Cie, Le Locle"). Художник Р. Зариньш. Никель, 1.00 г, 0 19.0 мм.
- к84. Монета в 20 сантимов. Чеканенная в 1922 г. в Швейцарии ("Huquer Frère; 5 Cie Le Locle") Художник Р. Зариньш. Никель, 4.00 г, 0 22.0 мм.
285. Монета в 50 сантимов. Чеканенная в 1922 г. в Швейцарии ("Нидие- - 'è'es î Ce Le Locle"). Художник Р. Зариньш. Никель, 6.50 г, 0 25.0 мм.
286. Чеканенные в Швейцарии ("Huguenin Frères & Cie, Le Locle") модели латвийских монет достоинством в 2, 10 (оборотная сторона) и 50 (оборотная сторона) сантимов, а также сами монеты (комплект образцов продукции монетного двора).
287. Монета в 1 лат. Чеканенная в 1924 г. в Англии ("Royal Mini Художник Я. Р. Тилбергс. Серебро (835), 5.00 г, 0 23.0 мм.
288. Монета в 2 лата. Чеканенная в 1926 г. в Англии ("Royal /V ni Художник Я. Р. Тилбергс. Серебро (835), 10,00 г, 0 27.0 мм.
289. Монета в 5 латов. Чеканенная в 1931 г. в Англии ("Royal A' ni Художник Р. Зариньш. Серебро (835)", 25.00 г, 0 37.0 мм.
290. Монета в 1 сантиметр. Чеканенная в 1938 г. в Риге. Художник.- Л. Либерте, А. Апинис. Сплав меди, олова и цинка, 1.80 г, 0 17.0 мм.
291. Монета в 2 сантиметра. Чеканенная в 1939 г. в Риге. Художник.- Л. Либерте, А. Апинис, Сплав меди, олова и цинка, 2.00 г, 0 19.5 мм.
292. Нереализованный проект золотой монеты в 20 латов 1922 г. Художник Т. Залькалнс. Гипс, 0 152.0 мм.
293. 1 лат. Нереализованный проект латвийского государствен.-ст. казначейского знака 1924 г. Художник Р. Зариньш. На краю картонного основания надпись "Утверждаю / Х. П. 12. XI. 23." (Х. П. - Херманис Пунга, министр финансов ЛР с 26.06.23. по 25.01.24.). Бумага, 130.0 x 69.0 мм; картон, 213.0 x 133.0 мм
294. 2 лата. Нереализованный проект латвийского государственная: казначейского знака 1924 года. Художник Р. Зариньш. На краю картонного основания надпись "Утверждаю / Х. П. 12. XI. 23." Бумага, 128.5 x 68.5 мм; картон, 212.0 x 137.0 мм.
295. а) Бумажные денежные знаки РСФСР и СССР, бывшие в обращении в Латвии после ее оккупации (1940-1947 гг.)
295. а) 10 червонцев (образец; лицевая сторона). Билет Государственного банка РСФСР. 1922 г. 177.0 x 110.0 мм
295. б) 3 червонца (образец; лицевая сторона). Билет Государственного банка РСФСР. 1924 г. 180.0 x 103.0 мм.
295. в) 5 рублей. Государственный казначейский билет СССР. 1925 ~ 1934 г. 165.0 x 71.0 мм.
- 5 рублей. Государственный казначейский билет СССР. 1934 г. 136.0 x 70.0 мм.
295. г) 3 червонца (лицевая сторона). Билет Государственного со— о СССР. 1932 г. 158.0 x 88.0 мм.
- 3 рубля (лицевая сторона). Государственный казначейский билет СССР. 1925 г. 135.0 x 70.0 мм.
- 1 рубль (лицевая сторона). Государственный казначейский билет СССР. 1934 г. 118.0 x 60.0 мм.
296. а) Бумажные денежные знаки СССР в оккупированной Латвии (1940-1947 гг.)
296. а) 10 червонцев (лицевая сторона). Билет Государственно бонка СССР. 1937 г. 192.0 x 100.0 мм.
- 5 червонцев (лицевая сторона). Билет Государственного банка СССР 1937 г. 180.0 x 90.0 мм.

- 296.6 3 червонца (лицевая сторона). Билет Государственного банка СССР. 1937 г. 170.0 x 87.0 мм.
1 червонец. Билет Государственного банка СССР. 1937 г. 160.0 x 79.0 мм.
- 296.в 5 рублей (лицевая сторона). Государственный казначейский билет СССР. 1938 г. 145.0 x 70.0 мм.
- 3 рубля (лицевая сторона). Государственный казначейский билет СССР. 1938 г. 135.0 x 67.0 мм.
1 рубль. Государственный казначейский билет СССР. 1938 г. 125.0 x 60.0 мм.
297. 100 латов (лицевая сторона). Отпечатанный в 1939 г. в Риге се-^ежный знак Банка Латвии - с надписью "LATVIA / 1941 / 1. JŪLIJS", "соизведенной 8 (?) июля 1941 г Неосуществленный проект ~-а^Тежного средства периода немецкой оккупации.
- 298.аб Недатированные денежные знаки (03.05.40.) Германской государственной кредитной кассы, бывшие в обращении на территории оккупированной Латвии (1941-1945 гг.).
298.а 50 рейхсмарок. Бумага, 170.0 x 85.0 мм.
20 рейхсмарок (лицевая сторона). Бумага, 155.0 x 80.0 мм.
298.6 1 рейхсмарка. Бумага, 95.0 x 60.0 мм.
50 рейхспфеннигов (лицевая сторона). Бумага, 90.0 x 57.0 мм.
- 299.аб Расчетные знаки германского Вермахта (15.09.44.)
299.а 50 рейхсмарок. Бумага, 153.0 x 85.0 мм
299.6 10 рейхсмарок (лицевая сторона). Бумага, 145.0 x 75.0 мм.
5 рейхсмарок (лицевая сторона). Бумага, 134.0 x 69.0 мм.
1 рейхсмарка (лицевая сторона). Бумага, 118.0 x 63.0 мм.
- 300.абв Лицевые стороны отпечатанных в 1947 г. бумажных денежных знаков СССР (в обращении с 1947 по 1961 г.).
300.а Билеты Государственного банка СССР.
100 рублей (образец). 230.0 x 115.0 мм.
50 рублей. 220.0 x 102.0 мм.
300.6 25 рублей. 170.0 x 96.0 мм.
10 рублей. 160.0 x 92.0 мм.
- 300.в Государственные казначейские билеты СССР.
5 рублей. 87.0 x 145.0 мм.
3 рубля. 85.0 x 134.0 мм.
1 рубль. 82.0 x 125.0 мм.
301. Монеты СССР (1924-1961 гг.), бывшие в обращении в Латвии (1940-1961 гг.).
Полтинник (50 копеек). 1924 г. Серебро, 10.00 г, 0 26.5 мм.
20 копеек. 1924 г. Серебро, 3.60 г, 0 22.0 мм.
20 копеек. 1943 г. Никель, 3.60 г, 0 22.0 мм.
15 копеек. 1932 г. Никель, 2.70 г, 0 19.5 мм.
15 копеек. 1943 г. Никель, 2.70 г, 0 19.5 мм.
10 копеек. 1933 г. Никель, 1.80 г, 0 17.3 мм
10 копеек. 1935 г. Никель, 1.80 г, 0 17.3 мм.
5 копеек. 1933 г. Сплав меди и алюминия, 5.00 г, 0 25.0 мм
5 копеек. 1952 г. Сплав меди и алюминия, 5 0 0 г, 0 25.0 мм.
3 копейки. 1933 г. Сплав меди и алюминия, 3.00 г, 0 22.0 мм.
3 копейки. 1950 г. Сплав меди и алюминия, 3.00 г, 0 22.0 мм.
2 копейки. 1952 г. Сплав меди и алюминия 2 0 0 г, 0 18.0 мм.
1 копейка. 1948 г. Сплав меди и алюминия 1 0 0 г 0 15.0 мм.
- 302.аб Бумажные денежные знаки СССР, отпечатанные в 19 (в обращении с 1961 по 1992 г.).
302.а Билеты Государственного банка СССР.
100 рублей. 140.0 x 70.0 мм.
50 рублей. 140.0 x 70.0 мм.
302.6 25 рублей (лицевая сторона). 122.0 x 61.0 мм.
10 рублей (лицевая сторона). 122.0 x 61.0 мм.
Государственные казначейские билеты СССР.
5 рублей (лицевая сторона). 1 14.0 x 57.0 мм.
3 рубля (лицевая сторона). 1 14.0 x 57.0 мм
1 рубль (лицевая сторона). 105.0 x 53.0 мм.
303. Монеты СССР (1961-1991 гг.).
50 копеек. 1983 г. Сплав меди и никеля, 4.40 г, 0 24.0 мм
20 копеек. 1988 г. Сплав меди и никеля, 3.60 г, 0 21.8 мм
15 копеек. 1978 г. Сплав меди и никеля, 2.70 г, 0 19.5 мм
10 копеек. 1980 г. Сплав меди и никеля, 1.80 г, 0 17.3 мм
5 копеек. 1980 г. Сплав меди и цинка, 5.00 г, 0 25.0 мм.
5 копеек. 1991 г. Сплав меди и цинка, 5.00 г, 0 25.0 мм.
3 копейки. 1981 г. Сплав меди и цинка, 3.00 г, 0 22.0 мм.
2 копейки. 1973 г. Сплав меди и цинка, 2.00 г, 0 18.0 мм
1 копейка. 1969 г. Сплав меди и цинка, 1.00 г, 0 15.0 мм.
304. Монета в 1 рубль. 1961 г. Сплав меди и никеля, 7.50 г 0 27.0 мм.
305. Бумажные денежные знаки, эмитированные в ходе денежной реформы 1991 года, руководимой министром финансов С.О.В. Павловым (билеты Государственного банка СССР).
100 рублей. 140.0 x 70.0 мм.
50 рублей (лицевая сторона). 140.0 x 70.0 мм.
- 306.аб Отпечатанные в 1991 г. в СССР бумажные денежные знаки - билеты Государственного банка СССР, до 20.07.92 I бывшие в обращении в Латвии.
306.а 500 рублей. 143.0 x 70.0 мм.
200 рублей (лицевая сторона). 143.0 x 70.0 мм.
306.6 10 рублей. 122.0 x 61.0 мм.
5 рублей (лицевая сторона). 114.0 x 57.0 мм.
3 рубля (лицевая сторона). 114.0 x 57.0 мм.
1 рубль (лицевая сторона). 105.0 x 53.0 мм.
307. 1 рубль. Памятная монета XXII олимпийских игр. 1977 г. Сплав меди и никеля, 12.50 г, 0 31.0 мм.
308. 1 рубль. Памятная монета XXII олимпийских игр. 1978 г. Сплав меди и никеля, 12.50 г, 0 31.0 мм
309. 5 рублей. Памятная монета XXII олимпийских игр. 1979 г. Серебро, 16.67 г, 0 33.0 мм.
310. 10 рублей. Памятная монета XXII олимпийских игр. 1979 г. Серебро, 33.30 г, 0 39.0 мм.
- 311.1 рубль. Юбилейная монета по случаю 125-летия со дня рождения латышского поэта Райниса. 1990 г. Сплав меди и нио 13.00 г, 0 31.0 мм.
312. аб 500, 200, 50, 20 латвийских рублей. Временные денежные знаки Банка Латвии, отпечатанные в 1992 г. в Рижской образцовой типографии. Художник К. Шмельков.
Бумага, 120.0 x 60.0 мм.

312. а 500 и 200 латвийских рублей,
 312. б 50 и 20 латвийских рублей
313. а б 10, 5, 2, 1 латвийский рубль Временные денежные знаки
 вриика Латвии, отпечатанные в 1992 г. в Рижской образцовой
 типографии. Художник К. Шмельков. Бумага, 120.0 x 60.0 мм.
313. а 10 и 5 латвийских рублей.
 313. б 2 и 1 латвийский рубль.
- | 14. а б в 500, 100, 50, 20, 10, 5 латов Денежные знаки Банка
 Шатвии, отпечатанные в 1992 г. в Германии ("Giesecke & Devrient
 СmbH"). Художники И. Жоджикс, В. Ошиньш.
 Бумага, 130.0 x 65.0 мм.
314. а 500 и 100 латов.
 814. б 50 и 20 латов.
 314. в 10 и 5 латов.
- И15. Нереализованные эскизы денежных знаков Банка Латвии
 Стономством в 10 и 100 латов. Художник А. Плотка. 1991 г.
- 116.-323. Монеты Банка Латвии, чеканенные в 1992 г. в Германии
 ("Bayeяisches Hauptmünzamt"). Художники Г. Лусис, Я. Струпулис.
316. 1 сантим. Сплав меди и железа, 1.60 г, 0 15.65 мм.
 817. 2 сантима. Сплав меди и железа, 1.90 г, 0 17.00 мм.
 318. 5 сантимов. Сплав меди, никеля и цинка, 2.50 г, 0 18.50 мм.
 319. 10 сантимов. Сплав меди, никеля и цинка, 3.25 г, 0 19.90 мм.
 320. 20 сантимов. Сплав меди, никеля и цинка, 4.00 г, 0 21.50 мм.
 321. 50 сантимов. Сплав меди и никеля, 3.50 г, 0 18.80 мм,
 322. 1 лат. Сплав меди и никеля, 4.80 г, 0 21.75 мм.
 323. 2 лата. Сплав меди и никеля, 6.00 г, 0 24.35 мм.
 324. 2, 10, 100 латов Юбилейные монеты по случаю 75-летия
 Латвийской Республики, чеканенные в 1993 г. в Финляндии ("Raharaja
 Ду"). Художники А. Крукис, Э. Гринфелдс. Сплав меди и никеля,
 р.00 г, 0 24.35 мм; серебро (925^е), 25.175 г, 0 36.07 мм; золото
 J583.3⁰), 13.338 г, 0 27.00 мм.
325. Юбилейные монеты по случаю 75-летия Латвийской
 Республики в различных упаковках и с сертификатом.
326. Сувенирный комплект монет Латвии.

PERSONU SARAKSTS

Adelheide (931–999), Svetas Romas imperijas ķeiniņa un ķeizara Oto III reģente (991–996).

Adriāns (Publius Aelius Hadrianus; 76–138), Romas imperators (117–138).

Agripa Marks (Marcus Vipsanius Agrippa; ap 63.–12. pr.Kr.), Romas imperatora Oktaviāna Augusta līdzvaldnieks (no 21. pr.Kr.).

Aizsilnieks Arnolds (1898–1982), tautsaimnieks, Latvijas 20. gs. saimniecības vēstures pētnieks (no 1944 – emigrācijā).

Alberts (ap 1165–1229), Ikšķiles (no 1199) un Rīgas (no 1202) biskaps.

Alberts (1559–1621), Austrijas lielhercogs, Spānijas Nīderlandes pārvaldnieks (1598–1621).

Albrehts (1490–1568), Prūsijas hercogs (1525–1568), Vācu ordeņa lielmestrs (1510–1525).

Aleksandrs I (1777–1825), Krievijas ķeizars (1801–1825).

Aleksandrs II (1818–1881), Krievijas ķeizars (1855–1881).

Aleksandrs Jagellončiks (Jagiellonczuk; 1460–1506), Polijas karalis (1501–1506) un Lietuvas lielkungs (no 1492).

Aleksejs Mihailovičs (1629–1676), Krievijas cars (1645–1676).

Almers Ingve (1934), zviedru numismāts.

Alstrēms Bjarne (1938), zviedru numismāts.

Amrs ibn Leiss, Safarīdu dinastijas valdnieks Irānā (879–900).

Anna Ivanovna (1693–1740), Krievijas ķeizariene (1730–1740).

Antmanis Teodors, tipogrāfijas (dib. 19. gs. beigās) īpašnieks Ventspilī.

Antonins Pijs (Titus Aurelius Fulvus Boionius Arrius Aelius Hadrianus Antoninus; 86–161), Romas imperators (138–161).

Apinis Artūrs (1904–1975), latviešu grafiķis.

Apse – Ritelis Reinholds, finansists, Latvijas banku pilnvarnieks, Latvijas Bankas valdes loceklis; direktors (07.1941.), Kases un vērtību glabātavas vadītājs (1941–1944).

Arnts (Arndt) Johans Gotfrīds (1713–1767), vēsturnieks, pedagogs, Rīgas Liceja līdzrektors (no 1747).

Augusts Oktaviāns (Gaius Julius Caesar Octavianus Augustus; 63. pr.Kr.–14.), Romas imperators (27. pr.Kr.–14.).

Barnikels (Barnickel) Johans Kristofs (ap 1700–1746), arhitekts Kurzemes un Zemgales hercogistē, kartogrāfs.

Barons Krišjānis (1835–1923), latviešu folklorists.

Berga Tatjana (1944), Dr. hist., latviešu arheoloģe, numismāte.

Bergmans Liborijs (1754–1823), Svētā Pētera baznīcas virsmācītājs Rīgā, numismāts, muzeja darbinieks.

Berģis Simanis (1887–1943), Rīgas Strādnieku deputātu padomes un LKP Rīgas komitejas priekšsēdētājs (1919).

Bermonts – Avalovs Pāvels (1877–1973), militars darbinieks, Krievu Brīvprātīgās rietumu armijas pavēlnieks (1919).

Bernhards IV, Lippes grāfs, Pāderbornas biskaps (1227–1247).

Bilmanis Alfreds (1887–1948), Dr. phil., Latvijas valsts darbinieks, sūtnis ASV (1935–1948).

Birons Ernsts Johans fon (1690–1772), Kurzemes un Zemgales hercogs (1737–1740; 1763–1769).

Birons Pēteris fon (1724–1800), Kurzemes un Zemgales hercogs (1769–1795).

Blūms Aleksandrs (1894–?), krievu grafiķis.

Borhs (Borch) Bernts fon der (?–1485), Livonijas ordeņa mestrs (1471–1483).

Bornhaupts Kārlis Frīdrihs (1802–1889), Dr. phil., pedagogs, arheologs, numismāts, muzeja inspektors Rīgā (1841–1889).

Brigenejs (Brüggeney) Hermanis fon (?–1549), Livonijas ordeņa me (1535–1549).

Broce (Brotze) Johans Kristofs (1742–1823), slāvu cilmes Baltijas novadpētnieks (dziv. Rīgā no 1768), zīmētājs, Rīgas Liceja rektors (1801–1804), Rīgas Gubernas ģimnāzijas virsskolotājs (1804–1815).

Bruno III, Frīzijas grāfs (1038–1057).

Buhholcs (Buchholtz) Antons (1848–1901), Dr. phil., baltvācu jurists, vēsturnieks, numismāts, arheologs, Rīgas pilsētas monētu kabineta konservators.

Buhholcs (Buchholtz) Augusts Vilhelms (1803–1875), Dr. phil., skolotājs Rīgā, kolekcionārs.

Bunge Nikolajs fon (1823–1895), Krievijas finansu ministrs (1881–1889).

Celms Jūlijs (1879–1935), Rīgas Diskonta bankas direktors (1927–1931), Latvijas Bankas padomes priekšsēdētājs (1926–1927).

Ceplīte Rasma (1913–1973), latviešu numismāte, Latvijas Vēstures muzeja Numismātikas nodaļas vadītāja (1946–1970).

Cīlītis Gunārs (1927), latviešu gleznotājs, grafiķis.

Cīrulis Ansis (1883–1942), latviešu gleznotājs, grafiķis, lietišķās mākslas meistars.

Čakste Jānis (1859–1927), Latvijas Valsts prezidents (1922–1927).

Dabiža (Dabisha) Eistratijs, Moldovas valdnieks (1662–1666).

Dādlers (Dadler) Sebastijiāns (1586–1657), vācu medalists.

Diokletiāns (Gaius Aurelius Valerius Diocletianus; 243–316), Romas imperators (284–305).

Dīrers Albrehts (1471–1528), vācu gleznotājs, grafiķis.

Diriķis Arturs (1855–1926), ārsts, Latvijas Etnogrāfijas muzeja pārziņģ numismāts.

- reklers **Oto Heinrihs**, Latvijas ģenerālapgabala ģenerālkomisars (1941–1944).
 ubasovs **Ivans** (1897–?), krievu grafiķis.
 ucmane **Kristīne** (dzim. Pelda; 1946), Dr. hist., latviešu numismāte, Latvijas Vēstures muzeja Numismātikas nodaļas vadītāja (no 1987).
 undorfs **Edgars** (1904), Dr. oec., latviešu tautsaimnieks, vēsturnieks (no 1944 – emigrācijā).
 zenis **Burkards** (1879–1966), latviešu tēlnieks.
 engreits **Arnolds Lušins fon** (1841–1932), austriešu numismāts, matemātikas zinātnieks.
 erlings **A.**, krievu mākslinieks (20. gs.).
 gberts II, Frīzijas grāfs (1068–1090).
 izabete (1709–1762), Krievijas ķeizariene (1741–1762).
 iks, Pomerānijas (ap 1382–1459), Dānijas (Ēriks VII; 1412–1439) un Norvēģijas (1412–1442), Zviedrijas (Ēriks XIII; 1398–1439) karalis.
 iks XIV (1533–1577), Zviedrijas karalis (1560–1568).
 verss **Aleksandrs** (1880–?), finansists, Latvijas Bankas galvenā direktora vietnieks, pārvaldnieka palīgs (07.1941.–08.1941.).
 ustīna **Jaunākā** (**Annija Galerija Faustina**; ap 130–175), valdniece Romā (**Augusta**; 147–175), Marka Aurēlija sieva.
 āldhūns **Ābrams** (1915), tulkotājs, latīņu un sengrieķu valodas speciālists.
 erdinands II (**Ferdinands V Katolis**) (1452–1516), Aragonas, Sicīlijas, Kastīlijas, Neapoles karalis.
 erdinands II (1578–1637), Vācu nācijās Svētās Romas impērijas ķeizars (1619–1637).
 lips II (1527–1598), Spānijas karalis (1556–1598).
 rstenbergs (**Fürstenberg**) **Vilhelms fon** (?–1568), Livonijas ordeņa mestrs (1557–1559).
 odors (1557–1598), Krievijas cars (1584–1598).
 rians (**Marcus Annius Florianus**), Romas imperators (276).
 ederiks I (1676–1751), Zviedrijas karalis (1720–1751).
 ālens **Heinrihs fon**, Livonijas ordeņa mestrs (1551–1557).
 edulis **Guntars** (1952), latviešu arhitekts, kolekcionārs (dzīvo emigrācijā).
 erhards **fon Oldenburgs** (?–1219), grāfs, Osnabrukas bīskaps (1192–1216).
 odmanis **Ivars** (1951), Latvijas Ministru padomes priekšsēdētājs (1990–1993), Latvijas Naudas reformas komitejas priekšsēdētājs (1991–1993).
 olcs **Rīdigers fon der**, grāfs (1865–1946), ģenerālis, Vācijas impērijas kara spēka pavēlnieks Kurzemē (1919).
 oldenšteds (**Goldenstedt**) **Hanss**, Rīgas naudas kaltuves pārzinis (17. gs. sāk.).
 offrids, Zobenbrāļu ordeņa bruņinieks.
 Graudonis **Jānis** (1913), Dr. habil. hist., latviešu arheologs.
 Grešems **Tomass** (1519–1579), Anglijas valsts darbinieks, finanšu politiķis.
 Gricēvičs **Harijs** (1921), latviešu grafiķis, gleznotājs, dekorators (no 1944 – emigrācijā).
 Grinberga **Mērija** (1909–1975), latviešu etnogrāfe, Latvijas Valsts vēstures muzeja līdzstrādniece.
 Grinbergs **Hermanis** (1888–1928), latviešu gleznotājs, grafiķis.
 Grīnfelds **Edgars** (1950), latviešu tēlnieks.
 Grīns **Gunārs Rolands** (1930), baltvācu ekonomists, kolekcionārs.
 Grosēts **Aleksandrs**, tipogrāfijas dibinātājs Rīgā (19. gs. vidus).
 Grots (**Groth**) **Ādolfs** (1676–1726), luterāņu mācītājs, kartogrāfs Kurzemes un Zemgales hercogistē.
 Guldens **Pauls**, Tallinas monētu kaltuves monētu meistars (ap 1559).
 Gustavs I **Vāsa** (1496–1560), Zviedrijas karalis (1523–1560).
 Gustavs II **Ādolfs** (1594–1632), Zviedrijas karalis (1611–1632).
 Ģinters **Valdemārs** (1899–1979), Dr. phil., latviešu arheologs, Valsts vēstures muzeja direktors (1934–1944) (no 1944 – emigrācijā).
 Hadanks **O. H. V.**, vācu grafiķis (20. gs.).
 Hartknuts (**Harthacnut**; ap 1017–1042), Anglijas karalis (1035–1037; 1040–1042), Dānijas karalis (1035–1042).
 Hausmans **Rihards Gothards Gustavs** (1842–1918), baltvācu vēsturnieks.
 Henks (**Henck**; **Henke**) **Johans Kristians**, Rīgas zeltkalu meistars (1750–1785).
 Hennings **Šarpenbergs** (**Scharpenberg**; ?–1448), Rīgas arhibīskaps (1424–1448).
 Hermanis II, Katcenellenbogens fon, grāfs, Minsteres bīskaps (1174–1203).
 Himzels **Nikolajs fon** (1729–1764), Dr. med., Rīgas pilsētas ārsts, bibliofils, mākslas kolekcionārs.
 Hodkevičs (**Chodkiewicz**) **Jans Karols** (1560–1621), Polijas un Lietuvas valsts darbinieks, karavadonis, Pārdaugavas hercogistes vietvaldis (1566–1578).
 Homans **Johans Baptista**, sen. (1663–1724), gravieris un kartogrāfs Nirnbergā.
 Hristgau **Gustavs**, Zviedrijas konsuls Dānijā (ap 1938).
 Ismails **ibn Ahmeds** (874–907), Samanīdu dinastijas valdnieks Vidusāzijā.
 Ivans III (1440–1505), Maskavas lielkņazs (1462–1505).
 Ivans IV **Bargais** (1530–1584), Maskavas lielkņazs (no 1533). Krievijas cars (no 1547).
 Izabella I **Katoliete** (1451–1504), Kastīlijas un Spānijas karaliene.
 Izabella (1566–1633), Spānijas princese (karaļa Filipa II meita, Austrijas lielhercoga Alberta sieva).

Jankavs Uģis (1956), latviešu mākslinieks.

Jans II Kazimirs (1609–1672), Polijas karalis (1648–1668).

Jaspers Linde (?–1524), Rīgas arhibīskaps (1509–1524).

Jēpe Oskars (1875–1951), grāmatu izdevējs un tipogrāfijas īpašnieks Cēsis.

Jodoks fon der Reke, Tērbatas bīskaps (1543–1551).

Johans I fon Fifhūzens (Vifhusen), Tērbatas bīskaps (1346–1373).

Johans VI Ambundi (?–1424), Rīgas arhibīskaps (1418–1424).

Johans VII Blankenfelds (1471 vai 1481–1527), Rīgas arhibīskaps (1524–1527).

Johans Frīdrihs Augstsirdīgais (1503–1554), Saksijas kūrfirsts (1532–1547) un hercogs (1552–1554).

Johans II Zapoljao (1540–1571), Ungārijas karalis (1540–1550), Septiņkalnes (Transilvānijas) valdnieks (1556–1571).

Johumsens Heinrihs (1858–1927), jurists, Rīgas pilsētas monētu kabineta un Krievijas Baltijas provinču (vēlāk – Rīgas) vēstures un senatnes pēitāju biedrības muzeja numismātikas kolekcijas glabātājs (1901–1927).

Jonsons Kenets (1950), zviedru numismāts.

Kalnings Ringolds (1873–1940), Latvijas finanšu ministrs (1921–1922; 1924), Latvijas Bankas padomes priekšsēdētājs (1922–1925).

Kankrins Jegors fon (1774–1845), Krievijas finanšu ministrs (1823–1844).

Kārklīš Aleksandrs (1892–?), Latvijas Finanšu ministrijas Kredīta departamenta direktors (1921–1927), Latvijas Bankas padomes loceklis (1922–1925).

Kārlis (1731–1796), Saksijas princis, Kurzemes un Zemgales hercogs (1758–1763).

Kārlis V (1500–1558), Vācu nācījas Svētās Romas impērijas ķēniņš (no 1519), Spānijas karalis (Kārlis I; 1516–1556).

Kārlis X Gustavs (1622–1660), Zviedrijas karalis (1654–1660).

Kārlis XI (1655–1697), Zviedrijas karalis (patstāvīgi no 1672).

Kārlis XII (1682–1718), Zviedrijas karalis (1697–1718).

Katrīna I (1684–1727), Krievijas ķeizariene (1725–1727).

Katrīna II (1729–1796), Krievijas ķeizariene (1762–1796).

Kehris Ojārs (1956), Dr. oec., Latvijas Augstākās padomes Ekonomikas komisijas priekšsēdētājs (1990–1993), Latvijas Naudas reformas komitejas loceklis (1991–1993).

Kerenskis Aleksandrs (1881–1970), krievu jurists, Krievijas Pagaidu valdības premjerministrs (08.07.1917.–07.11.1917.).

Ketlers (Kettler) Frīdrihs (1569–1642), Kurzemes un Zemgales hercogs (1587–1642).

Ketlers (Kettler) Frīdrihs Kazimirs (1650–1698), Kurzemes un Zemgales hercogs (1682–1698).

Ketlers (Kettler) Gothards (1517–1587), Livonijas ordeņa mestrs (1559–1561), Kurzemes un Zemgales hercogs (1561–1587).

Ketlers (Kettler) Jēkabs (1610–1682), Kurzemes un Zemgales hercogs (1642–1682).

Ketlers (Kettler) Vilhelms (1574–1640), Kurzemes un Zemgales hercogs (1587–1616).

Kirhenšteins Augusts (1872–1963), Dr. agr., Latvijas Tautas valdības priekšsēdētājs (1940), Latvijas PSR Augstākās padomes prezidija priekšsēdētājs (1940–1952).

Klints Kiriaks (1540–1592), Rīgas alvas meistars.

Klīve Ādolfs (1888–1974), tautsaimnieks, Latvijas Bankas padomes priekšsēdētājs (1931–1940).

Kniprode Vinrihs fon (?–1382), Vācu ordeņa lielmestrs (1352–1382).

Knuts I Lielais (Cnut; ap 995–1035), Anglijas (no 1016), Dānijas (no 1018), Norvēģijas (no 1028) karalis.

Konstantīns I Lielais (Flavius Valerius Constantinus Maximus; 274–337), Romas imperators (306–337).

Konšins Aleksejs, Krievijas Valsts bankas pārvaldnieks (1910–1912).

Koperniks Nikolajs (1473–1543), poļu astronoms.

Krauze Kārlis (1904–1940), latviešu grafiķis.

Kriļkovs Igors (1928), krievu mākslinieks.

Kristīna (1626–1689), Zviedrijas karaliene (1632–1654).

Kriškers Francis, vācu mākslinieks, gravieris (20. gs.).

Krūklis Aivars (1944), latviešu dizaina mākslinieks.

Krūmiņš Vilhelms (Vilis) (1891–1959), latviešu grafiķis (no 1944 – emigrācijā).

Kulrihs Reinhards (1869–?), vācu mākslinieks, gravieris.

Leimuss Ivars (1953), Dr. hist., igauņu numismāts.

Liberts Ludolfs (1895–1959), latviešu gleznotājs, Latvijas Valstspapīri spiestuves direktors (1935–1940; 1941–1944).

Loringhofens (Loringhofen) Johans Freitāgs fon (?–1494), Livonijas ordeņa mestrs (1483–1494).

Loze (Lohse) Hinrihs (1898–1964), Austrumzemes reihskomisārs (1941–1944).

Ludvigs I, Slikas grāfs, Ungārijas un Bohēmijas valdnieks (1516–1526).

Ludviķis IX Svētais (1214–1270), Francijas karalis (1226–1270).

Lūsis Gunārs (1950), latviešu grafiķis.

Ļeņins (īst.v. Vladimirs Uļjanovs; 1870–1924), PSKP organizētājs, Padomju valsts dibinātājs.

Madernieks Jūlijs (1870–1955), latviešu grafiķis un lietišķās mākslas meistars.

Majorova Lidija, krievu māksliniece (20. gs.).

Maksimiliāns II (1527–1576), Vācu nācījas Svētās Romas impērijas (no 1562), Ungārijas (no 1564) ķeizars.

- rks Aurēlijs (Marcus Aurelius Antonius; 121–180), Romas
 erators (161–180).
- iers Gotlībs Daniēls, tipogrāfijas (dib. 19. gs. vidū) īpašnieks
 jā.
- Ņikova Alla, krievu numismāte (20. gs.).
- pe Oto, Rīgas monētu meistars (1609–1622).
- siņš Voldemārs (1882–1951), numismāts (no 1944 – emigrācijā).
- aels Hildebrands (1433–1509), Rīgas arhibīskaps (1484–1509).
- ejevs N., krievu mākslinieks (20. gs.).
- vics Gunnars, somu vēsturnieks (20. gs.).
- āns Ilgvars (1955), Dr. hist., latviešu vēsturnieks.
- otovs Vjačeslavs (1890–1986), PSRS valsts un Komunistiskās
 ijas darbinieks.
- lvgins Arkādijs (1930), Dr. hist., igauņu numismāts.
- gurēvičs Ēvalds (1931), Dr. habil. hist., latviešu arheologs.
- mirovičs – Dančenko Mihails (1921), numismāts Igaunijā.
- rons (Tiberius Claudius Nero Drusus Germanicus; 37–68), Romas
 erators (54–68).
- dra Andrievs (1871–1942), "Niedras valdības" ministru prezidents
 ekšlietu ministrs (1919).
- olajs I (1796–1855), Krievijas ķeizars (1825–1855).
- olajs II (1868–1918), Krievijas ķeizars (1894–1918).
- lins – Naščokins Afanasijs (ap 1605–1680), Krievijas valsts un
 ārs darbinieks, ekonomists, diplomāts.
- Ņš Valdis (1958), latviešu dizainers.
- II (955–983), Svētās Romas impērijas ķēniņš (no 961), ķeizars
 973).
- III (980–1002), Svētās Romas impērijas ķēniņš (no 983), ķeizars
 996).
- pliš Ernests (1887–?), Latvijas Bankas valdes loceklis; direktors
 23–1940), 06.1941. deportēts uz Krieviju.
- ols Pēteris, Latvijas Bankas padomes priekšsēdētājs (1940).
- ils I (1754–1801), Krievijas ķeizars (1796–1801).
- ns (Pārn) Franciskus (1920), Dr. iur., baltvācu numismāts.
- eris I Lielais (1672–1725), Krievijas cars (no 1682), ķeizars
 21–1725).
- eris II (1715–1730), Krievijas ķeizars (1727–1730).
- eris III (1728–1762), Krievijas ķeizars (05.01.1762 –
 07.1762.).
- bārzdis Aleksandrs (1899–1975), latviešu numismāts (no 1944 –
 grācijā).
- ess Ernsts (1821–1887), izdevējs, tipogrāfijas īpašnieks Jelgavā.
- ke Eduards, Krievijas Valsts bankas pārvaldnieks (1898–1904).
- enbergs (Plettenberg) Volters fon (ap 1450–1535), Livonijas ordena
 trs (1494–1535).
- Plotka Aivars (1958), latviešu grafiķis.
- Pomanskis S., krievu mākslinieks (20. gs.).
- Portancius Johannus, flāmu astronoms (16. gs.).
- Punga Hermanis (1877–?), Latvijas finanšu ministrs (1923–1924).
- Rainis (ist. v. Jānis Pliekšāns; 1865–1929), latviešu dzejnieks,
 dramaturgs.
- Ramme (Ramme; Rhame; Ramm) Tomass, Rīgas monētu meistars
 (no 1557).
- Raške, Vācijas-pilnvarotais banku pārvaldnieks Latvijas
 ģenerālapgabalā (no 1941).
- Reke Johans fon der (?–1551), Livonijas ordeņa mestrs (1549–1551).
- Rēmišs Valdemārs, vācu mākslinieks (20. gs.).
- Repše Einars (1961), Latvijas Bankas prezidents (no 1991), Latvijas
 Naudas reformas komitejas loceklis (1991–1993).
- Riekstiņš Hugo (1904), latviešu arheologs (no 1944 – emigrācijā).
- Rozenbergs Alfreds (1893–1946), Vācijas politiķis, Austrumzemes
 reihministrs (1941–1945).
- Sedeļņikovs Nikolajs (1905–?), krievu grafiķis.
- Sigismunds, Ungārijas karalis (1386–1437), Vācu nācijās Svētās
 Romas impērijas ķeizars (1411–1437).
- Sigismunds I Vecais (Zygmunt I Stary; 1467–1548), Polijas karalis,
 Lietuvas lielkungs (1506–1548).
- Sigismunds II Augusts (Zygmunt II August; 1520–1572), Polijas karalis
 (no 1548) un Lietuvas lielkungs (no 1529).
- Sigismunds III Vāsa (Zygmunt III Waza; 1566–1632), Polijas karalis un
 Lietuvas lielkungs (1587–1632), Zviedrijas karalis (1594–1599).
- Sigismunds Vientiesīgais, Tiroles lielhercogs (1427–1490).
- Siliņš Matiss (1861–1942), latviešu etnogrāfs, Rīgas Latviešu biedrības
 muzeja pārzinis (1903–1920), Valsts vēsturiskā muzeja direktors
 (1920–1934).
- Silvestrs Stodevešers (Stodewescher; ?–1479), Rīgas arhibīskaps
 (1448–1479).
- Simons fon der Borhs (Borch), Rīgas arhibīskapa amata kandidāts
 (1479), Rēveles bīskaps (1477–1492).
- Skundriķis Jānis (1897–?), Cēsu apriņķa Strādnieku deputātu padomes
 tipogrāfijas burtlicis (1919).
- Sokolovs Nikolajs (1892–1974), krievu gleznotājs, grafiķis.
- Soļarskis, krievu mākslinieks (20. gs.).
- Spaskis Ivans (1904–1990), Dr. habil. hist., krievu numismāts.
- Speke Arnolds (1887–1972), Dr. phil., latviešu filologs, vēsturnieks,
 diplomāts.
- Stalbovs Jānis (1886–1950), Latvijas Bankas valdes, padomes loceklis,
 direktors (1925–1940); vācu okupācijas laikā Latvijas Bankas valdes
 loceklis; galvenais direktors (02.07.1941.–16.07.1941.);
 pārvaldnieks (17.07.1941.–28.02.1942.).

- Štaļins (ist. v. Josifs Džugašvili; 1878 vai 1879–1953), Padomju Savienības valsts un PSKP darbinieks.
- Štefāns Batorijs (Batory; 1533–1586), Polijas karalis (1576–1586).
- Štefāns Grūbe, Rīgas arhibīskaps (1480–1483).
- Štrupulis Jānis (1949), latviešu tēlnieks, medalists.
- Šāks – Stefenhāgens Heinrihs (1859–1945), grāmatizdevēju Stefenhāģenu dzimtas pārstāvis, izdevniecības un tipogrāfijas īpašnieks elgavā (1880–1919).
- Šeifleins (Scheufelein) Hanss Leonhards (1480–1539 vai 1540), vācu mākslinieks.
- Šēnbergs Laimonis (1947), latviešu grafiķis.
- Šipovs Ivans, Krievijas Valsts bankas pārvaldnieks (1912–1917).
- Šliks Ludvigs I, grāfs, Ungārijas un Bohēmijas valdnieks (1516–1526).
- Šliks Stefāns, grāfs (?–1526).
- Šmeļkovs Kirils (1954), grafiķis.
- Šnore Rauls (1901–1962), latviešu arheologs, numismāts, Rīgas pilsētas vēsturiskā muzeja direktors (1936–1941).
- Šteinbergs Jānis (1928), PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskā kantora Rīgas pilsētas pārvaldes priekšnieka vietnieks (1964–1983), galvenais grāmatvedis (1983–1988).
- Šternbergs Jānis (1900–1981), latviešu grafiķis.
- Šterns Indriķis (1918), latviešu vēsturnieks (no 1944 – emigrācijā).
- Švābe Arveds (1888–1959), Dr. iur., latviešu jurists un vēsturnieks (no 1944 – emigrācijā).
- Talibalds (Talibaldus, Thalibaldus; ?–1215), Tolovas valdnieks.
- Teplovs G., PSRS Valsts bankas pārstāvis Latvijā (1940).
- Tilbergs Jānis Roberts (1880–1972), latviešu gleznotājs, grafiķis, tēlnieks.
- Tilgmanis Ferdinands F. C. (1832–1911), tipogrāfijas īpašnieks Helsinkos.
- Timaševs Sergejs, Krievijas Valsts bankas pārvaldnieks (1905–1910).
- Tomass Šēnings (Schöning), Rīgas arhibīskaps (1528–1539).
- Ubāns Konrāds (1893–1981), latviešu gleznotājs.
- Ulmanis Kārlis (1877–1942), agronoms, politisks darbinieks, Latvijas Ministru prezidents (11.1918.–06.1921.; 12.1925.–05.1926.; 03.1931.–12.1931.; 03.1934.–06.1940.), Valsts prezidents (04.1936.–07.1940.).
- Umblija Ramona (1950), latviešu mākslas zinātniece.
- Urtāns Vladislavs (1921–1989), Dr. hist., latviešu arheologs.
- Valentiniāns I Flāvijis (Flavius Valentinianus; 321–375), Romas imperators (364–375).
- Valeriāns Publijs Licinijs (Publius Licinius Valerianus) (193–260), Romas imperators (253–260).
- Vanags Kārlis (1883–?), Latvijas Bankas valdes loceklis (1922–1940); galvenā direktora vietnieks (1922–1925), galvenais direktors (1926–1940), 06.1941. deportēts uz Krieviju.
- Vēciņš Ēvalds (1931), latviešu ekonomists.
- Vilders Krišjānis (1887–?), Latvijas Bankas direktors, pārvaldnieka palīgs (07.1941.–03.1942.).
- Vilhelms (1498–1563), Brandenburgas markgrāfs, Rīgas arhibīskaps (1539–1563).
- Višinskis Andrejs (1883–1954), jurists, Padomju Savienības valsts darbinieks, PSRS TKP pārstāvis Latvijā (06.1940.–07.1940.).
- Višņegradskis Ivans (1832–1895), Krievijas finanšu ministrs (1888–1892).
- Vite Sergejs, grāfs (1849–1915), Krievijas finanšu ministrs (1893–1903).
- Vītiņš Jānis (1885–1937), Cēsu apriņķa Strādnieku deputātu padomes tipogrāfijas vadītājs (1919).
- Vorkals Henriks (1946), latviešu tekstilmākslinieks, gleznotājs.
- Vulfs (Wulff) Heinrihs (?–1659), Rīgas monētu meistars (no 1633).
- Zaksendāls (Sachssendahl) Gustavs Pauls Johaness (1851–1903), baltvācu numismāts.
- Zaļkalns Teodors (1876–1972), latviešu tēlnieks.
- Zandersons Kārlis (1876–1971), Latvijas Bankas valdes priekšsēdētājs PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskā kantora pārvaldnieka vietnieks (1940).
- Zariņš Kārlis (1879–1963), Latvijas diplomāts, sūtnis Lielbritānijā (1933–1963), ārkārtējais pilnvarotais (pēc Latvijas okupācijas 1940).
- Zariņš Rihards (1869–1939), latviešu grafiķis, Latvijas Valstspapīru spiestuves pārvaldnieks (1919–1933).
- Zengbušs (Sengbusch) Reinholds fon (1869–1944), baltvācu ārsts numismāts.
- Zobiņa Velta (1925), latviešu numismāte, Latvijas Vēstures muzeja Numismātikas nodaļas vadītāja (1970–1987).
- Žodžiks Imants (1955), latviešu dizainers.

AVOTI UN LITERATŪRA

NEPUBLICĒTIE AVOTI

Accetions Buch / Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands. – Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja Zinātniskais arhīvs, U-I / 29, 1834–1891. – 181 S.; U-I / 30, 1892–1908. – 284 S.; U-I / 31, 1909–1936. – 138 S.

Buchholtz A. Sammlung baltischen Münzen und Medailen. – Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja Zinātniskais arhīvs, U-I / 22.

Brotze J. Ch. Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospective, Müntzen, Wapen etc. Bd. I. – 254 Blätter; Bd. II. – 255 Blätter. [Rokraksts glabājas Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā].

Latvijas Bankas padomes protokolu grāmata. – Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 6209. fonds, 1. apraksts, 1. lieta.

Иверсен Ю. Список кладов по губерниям в алфавитном порядке. 4 черновые тетради за 1870–1882 гг. [Atrodas Valsts Ermitāžā Sanktpēterburgā].

Реестр поступления в Первое Отделение Императорского Эрмитажа за 1879–1892 гг. [Atrodas Valsts Ermitāžā Sanktpēterburgā].

PUBLICĒTIE AVOTI

Akten und Rezesse der livländischen Ständetage. Bd. I (1304–1459). Lief. 2. / bearb. von O. Stavenhagen und L. Arbusow jun. – Rīga, 1907; Lief. 3–7. / bearb. von L. Arbusow jun. – Rīga, 1923–1933; Bd. II (1460–1494), Lief. 1. (1460–1467), Lief. 2. (1467–1472) / bearb. von A. Bauer. – Rīga, 1934–1938; Bd. III (1494–1535) / bearb. von L. Arbusow sen. – Rīga, 1910.

Arndt J. G. Der Liefländischen Chronik Andrei Theil von Liefland unter seinen Herren Meistern... – Halle, 1753. – S. 314–325.

Hildebrand H. Das Rigische Schuldbuch (1286–1352). – St. Petersburg, 1872. – LXXIX, 153 S., 1 Tab.

Indriķa hronika / no lat. val. tulk. A. Feldhūns; Ē. Mugarēviča priekšvārds un komentāri. – Rīga, 1993. – 453 lpp., il.– Lat., latv. val.

Kämmerei – Register der Stadt Riga / hrsg. von A. Bulmerincq. – Leipzig, 1909. – Bd. I; München; Leipzig, 1913. – Bd. II.

Latvijas Bankas 1924.–1939. un 1992.–1993. gada pārskati. – Rīga, 1925.–1940.; 1993.–1994.

Liv-, Est- und Curländisches Urkundenbuch. Nebst Regesten. Bd. I (1093–1300). – Reval, 1853; Bd. II (1301–1367). – 1855; Bd. III (1368–1393). – 1857; Bd. IV (1394–1413). – 1857–1859; Bd. V (1414–1423). – Rīga, 1867; Bd. VI (Nachträge zu fünf ersten Bänden) / hrsg. F. G. Bunge. – 1873; Bd. VII (1423 Mai–1425 Mai). – Rīga; Moskau, 1881; Bd. VIII (1429 Mai–1435). – 1884;

Bd. IX (1436–1443) / hrsg. H. Hildebrand. – 1889; Bd. X (1444–1449). – 1896; Bd. XI (1450–1459) / hrsg. Ph. Schwartz. – 1905; Bd. XII (1460–1472) / hrsg. Ph. Schwartz und A. Bulmerincq. – 1910; Zweite Abteilung. Bd. I (1494 Ende Mai–1500). – 1900; Bd. II (1501–1505). – 1905; Bd. III (1506–1510) / hrsg. L. Arbusow sen. – 1914.

Valdības Vēstnesis. [Latvijas valdības oficiāls laikraksts]. – 1919–1940.

LITERATŪRA

Ahlström B., Almer Y., Jonsson K. Sveriges besittingsmynt. – Stockholm, 1980. – 205 s.

Aizsilnieks A. Latvijas saimniecības vēsture. 1914. – 1945. – Stokholma, 1968. – 983 lpp.

Appelgren T. G. Gustav Vasas Mynt. Kungl. Myntkabinetet. – Stockholm, 1933. – 156 s., XXXII Tf.

Bauer N. Die russische Funde abendländischer Münzen des 11. und 12. Jahrhunderts // Zeitschrift für Numismatik (Berlin). – 1929–1930. – Bd. 39, 40. – S. 188–228.

Berga T. Daugmales pilskalna monētas (8.–12. gs.) // Arheoloģija un etnogrāfija: 17. laidiens. – Rīga, 1994. – 41.–46. lpp.

Berga T. 11. gadsimta Rietumeiropas monētu atdarinājumi Latvijā // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 1993. – Nr. 1. – 22.–29. lpp.

Berga T. Numismātika par Latvijas senatni. – Rīga, 1992. – 68 lpp.

Berga T. Ein Fund westeuropäischer Münzen aus den siebziger Jahren des 11. Jahrhunderts im Burgberg Aizkraukle // Hamburger Beiträge zur Numismatik. – 1982/84. – Hf. 36/38. – 1993. – S. 35–46., 2 Tf.

Berga T. Waagen zum Wagen von Münzsilber in Lettland // Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Baltica Stokholmiensa. – Stockholm, 1992. – Nr. 9. – S. 33–48.

Brooke G. C. A Catalogue of English Coins in the British Museum. – London, 1916. – 462 p.

Buchholtz A. Die Münzen Gotthard Kettlers als Herzogs von Kurland // Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands. 1884. – Rīga, 1885. – S. 48–50.

Buchholtz A. Münzen und Medailen // Katalog der Ausstellung zum X archäologischen Kongress in Riga 1896. – Rīga, 1896. – S. 213–222.

Buchholtz A., Spreckelsen A. Bibliographie der Archäologie Liv-, Est- und Kurlands von Anfängen bis 1913 // Baltische Studien zur Archäologie und Geschichte. – 1914. – S. 296–415.

Buchholtz A. Über die Burg Holme und die Kirche in Holme // Sitzungsberichte... 1904. – Rīga, 1905. – S. 205–222.

- Buchholtz A. Verzeichnis der rigaschen Münz – Wardeine und Münzmeister, von 1517–1705 // Mitteilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurland. Riga, 1854. – Bd. 7. – S. 457–461.
- Bulmerincq A. Das Münzvesen der Stadt Riga am Ausgang des 15. Jahrhunderts // Mitteilungen aus der livländischen Geschichte. – Riga, 1924–1926. – Bd. 23. – S. 172–194.
- Ceplite R. Laikā no 1621. līdz 1701. gadam Rīgā kaltā siknauda un tās apgrozība // Numismātika. – Rīga, 1968. – 111.–170. lpp. – (Latvijas PSR Vēstures muzeja Raksti).
- Ceplite R. XV–XVI gs. Livonijas monētu depozīts Ružinas ciemā (jaunākā – 1564. gada monēta) // Numismātika. – Rīga, 1968. – 7.–110. lpp. – (Latvijas PSR Vēstures muzeja Raksti).
- Ceplite R. XVII gadsimta dālderu un rotu depozīts Ceraukstes Bangās (jaunākā monēta no 1699. g.) // Muzeji un kultūras pieminekļi. – Rīga, 1970, 44–54. lpp.
- Dannenbergh H. Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit. – Berlin, 1876–1905. – Bd. I–IV. – 1019 S.
- Dannenbergh H. Münzgeschichte Pommerns im Mittelalter. – Berlin, 1893. – 152 S., 47 Tf.
- Davenport J. S. German Church and City Talers. 1600–1700. – Illinois, 1975. – 351 p.
- Ducmane K. 15. gadsimta monētu depozīts no Kuldigas // Arheoloģija un etnogrāfija: 17. laidieni. – Rīga, 1994. – 60.–65. lpp.
- Dudik B. Des hohen deutschen Ritterordens Münzsammlung. – Wien, 1858. – 267 S., XXII Tf.
- Fengler H., Gierow G., Unger W. Transpress lexikon. Numismatik. – Berlin, 1974. – 432 S.
- Feodrovas G. Lobių su Lietuvos lydiniais ir monetomis topografija // Lietuvos TSR Mokslu akademijos Lietuvos Istorijos instituto darbai. – 1951. – I. – P. 181–228, I karta.
- Fortegnelse over en stor og sjældnen Samling baltiska Mønter fra Ordenstiden, Rigas Selvstaendighed og under Polsk Herredømme samt Mønter fra Kurland. Sagførernes Auktioner. – Kobenhavn, 1937. – 65 s.
- Fortegnelse over en stor og sjældnen Samling svensk – baltiske Mønter (Reval – Riga – Narva og Livland). Sagførernes Auktioner. – Kobenhavn, 1937. – 30 s., 8 Tv.
- Friedberg R. Gold Coins of the World, complete from 600 A. D. to the present. – Cloth, 1976. – 464 p.
- Gaedechens C. T. Hamburgische Münzen und Medailen. – Hamburg, 1850. – Bd. I. – 339 S.
- Gumovski M. Podręcznik numizmatyki Polskiej. – Krakowie, 1914. – 294 s., LXXX Tab.
- Hatz G. Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit // Die deutschen Münzen des 10. und 11. Jahrhunderts in Schweden. – Lund, 1974. – 676 S., 9 Karten, 12 Diagrammen, 2 Tf.
- Hatz V. Zur Frage der Otto – Adelheid – Pfennige // Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis. – Stockholm, 1961. – Bd. I. – S. 107–144.
- Hauberg P. Danmarks Mynivaesen i Tidsrummet, 1377–1481 // Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie, 1886. – S. 133–189.
- Hävernick W. Der Kölner Pfennig im 12. und 13. Jahrhundert. Periode der territorialen Pfennigmünze. – Stuttgart, 1930. – 218 S., 2 Karten.
- Hävernick W. Die Münzen von Köln. Die königlichen und erzbischöflichen Prägungen der Münzstädte Köln, sowie die Prägungen der Münzstädte des Erzstifts Köln vom Beginn der Prägung bis 1304. – Köln, 1935. – 280 S.
- Hess W., Klose D. Vom Taler zum Dollar, 1486–1986. – München, 1986. – 254 S.
- Hildebrand B. E. Anglosachsiska mynt i Svenska Kungliga Myntkabinettet funna i Sveriges jord. – Stockholm, 1881. – 502 s., 14 Tab.
- Hildebrand H. Die Münzverhältnisse // Das Rigische Schuldbuch (1286–1352). – St. Petersburg, 1872. – S. XLIX–LVII.
- Holtz W. Lexikon der Münzabkürzungen mit geschichtlich–geographischen Erläuterungen. – München, 1981. – 606 S.
- Jaeger K. Die Deutsche Münzen seit 1871. – Basel, 1991. – 688 S., 8 Bl.
- Jesse W. Der Wendische Münzverein. – Lübeck, 1928. – 322 S., 37 Tf.
- Jochumsen H. Referat über den am 9. Juli 1902 im Dom zu Riga gemachten Münzfund // Sitzungsberichte... 1902. – Riga, 1903. – S. 93–99.
- Jochumsen H. Verzeichnis aller bisher nachweisbaren baltischen Münzen und Desiderata der Sammlung Anton Buchholtz, bearbeitet und herausgegeben von Dr. R. von Sengbusch // Mitteilungen aus der livländischen Geschichte. – Riga, 1928. – Bd. 22. – S. 221–259.
- Kahnt H., Knorr B. BI–Lexikon. Alte Masse, Münzen und Gewichte. – Leipzig, 1986. – 380 S.
- Kardakoff N. Katalog der Geldscheine von Russland und der Baltischen Staaten, 1769–1950. – Berlin, 1953. – 444 S.
- Kārklīņš A. Mūsu naudas reforma. – Rīga, 1927. – 543 lpp.
- Katalog der Antiken Münzen in der Hamburger Kunsthalle / Bearb. Postel R. – Hamburg, 1976. – Bd. I [Text]. – 347 S., Bd. II [Tafeln]. – 130 S.
- Kennepohl K. Die Münzen von Osnabrück. – München, 1938. – 396 S.
- Klīve A. Latvijas zelts un tā liktenis // Arhivs (Austrālija). – 1971. – 11. sēj. Zelts. Tiesības. – 9.–18. lpp.

- oehne B. Zur Münzgeschichte Lieflands. I. Das Bisthum Dorpat // Zeitschrift für Münz-, Siegel- und Wappenkunde. I. – Berlin, 1841. – S. 355–374.; II. Das Erzbistum Riga // Zeitschrift... II. – Berlin, Posen, Bromberg, 1842. – S. 77–115, 144–166; III. Der Orden // Zeitschrift... II. – S. 205–231, 257–297, 368–378.
- urpiewski J. Katalog monet Polskich 1506–1573 (Zygmunt I Stary – Zygmunt II August – bezkrolewcy 1573). – Warszawa, 1994. – 244 s.
- urpiewski J. Katalog monet Polskich 1576–1586 (Stefan Batory). – Warszawa, 1994. – 142 s.
- agerqvist Lars O. Svenska mynt under vikingatid och medeltid (ca 950–1521) samt Gotländska mynt (ca 1140–1565). – Stockholm, 1970. – 221 s.
- atvijas PSR arheoloģija / LPSR ZA Vēstures institūts. – Rīga, 1974. – 374 lpp., 80 tab.
- eimus I. Liivimaa mündindus liivi sõja algusaastail (†558–1561). – Tallinn, 1987. – 42 lk.
- Matto G. Numismaatik Baltimail. – Narva, 1931. – 72 lk.
- Meier O. Der Brakteatenfund von Bokel bei Bevern Kreis Bremervörde. – Hannover, 1932. – VI. – 160 S.
- Molvögin A. Über die Münz- und Geldgeschichte Estlands vom Beginn der einheimischen Münzprägung bis zum II Viertel des 15 Jahrhunderts // Nordisk Numismatisk Årsskrift. 1969. – S. 37–65.
- Mugurēvičs Ē. Numismātiskais materiāls par Latvijas tirdzniecības celiem IX–XIII gs. // Latvijas PSR ZA Vēstis. – 1961. – Nr. 1. – 11.–24. lpp.
- Mugurēvičs Ē. Oliņkalna un Lokstenes pilsnovadi. 3.–15. gs. arheoloģiskie pieminekļi. – Rīga, 1977. – 143 lpp., LIV tab.
- Nemirowitsch – Dantschenko M., Pärn F. Seestlinge und Scherfe. Ein Beitrag zur Münzgeschichte Livlands // Norddeutsches Jahrbuch für Münzkunde und verwandte Gebiete. – Hamburg, 1980. – Bd. 2. – S. 61–96.
- Nemirowitsch – Dantschenko M. Zur Datierung estländischer Schatzfunde aus dem dritten Viertel des 14. Jahrhunderts // Nordisk Numismatisk Årsskrift, 1988. – København, 1988. – S. 179–199.
- North J. J. English Hammered Coinage. Vol. I. Early Anglo-Saxon to Henry III. c. 650–1272. – London, 1963. – 200 p., XVI Pl.
- Pärn F. Wolter von Plettenberg als Münzherr – livländische Gepräge seiner Zeit // Wolter von Plettenberg. – Plettenberg, 1985. – S. 34–47.
- Pelda – Ducmane K. Die Entwicklung der Numismatik in Lettland // Hamburger Beiträge zur Numismatik. – 1979/81. – Hf. 33/35. – S. 195–204.
- Pick A. European Paper Money since 1900. – New York, 1972. – 320 p.
- Platbārzdīs A. Die Königlich schwedische Münze in Livland. Das Münzwesen 1621–1710. – Stockholm, 1968. – 533 S.
- Platbārzdīs A. Latvijas nauda. – Stokholma, 1972. – 190 lpp.
- Rasmusson N. L. Münz- und Geldgeschichte des Ostseeraumes vom Ende des 10. bis zum Anfang des 14. Jahrhunderts. Ein numismatisch-geographischer Überblick // Die Zeit der Stadtgründung im Ostseeraum. Acta Visbyensia I. – Uppsala, 1965. – S. 135–152.
- Rentzmann W. Numismatisches Legenden – Lexicon. – Berlin, 1865. – 247 S.
- Riekstiņš H. 1935. gada ieguvumi numismātikā. (Pielikumā depozītu un savrupatradumu saraksts ar 2 kartēm) // Senatne un Māksla. – 1936. – Nr. 1. – 85.–98. lpp.
- Sachssendahl J., Toll R. Siegel und Münzen der weltlichen und geistlichen Gebietiger über Liv-, Est- und Curland bis zum Jahre 1561 nebst Siegeln einheimischer Geschlechter. – Reval, 1887. – 284 S., 87 Tf. – (Est- und Livländische Brieflade. T. IV.).
- Sajauskas S., Kaubrys D. Lietuvos Didžiosios Kuningaikštystės numizmatika. – Vilnius, 1993. – 454 p.
- Salmo H. Liiviläinen raha-aarre Terijoen pitäjässä // Suomen Museo. – 1934. – S. 78–92.
- Sammlung des Herrn L. E. Bruun in Kopenhagen // Schwedische Münzen. – Frankfurt am Main, 1914. – I Teil. – 73 S., XXXV Tf. – II Teil. – 168 S., XCV Tf.
- Schive C. Norges Mynter i Middelalderen. – Christiania, 1865. – 264 s.
- Schrotter Fr. Wörterbuch der Münzkunde. – Berlin; Leipzig, 1930. – 777 S., 28 Tf.
- Soboleva N. A. Należy pražských grošů na území SSSR // Sborník Národního muzea v Praze. – 1970. – Sv. XXIV, číslo 3/4. – S. 189–243.
- Sprandel R. Das mittelalterliche Zahlungssystem. Nach hansisch – nordischen Quellen des 13. bis 15. Jahrhunderts. – Stuttgart, 1975. – 226 S., 4 Karten. – (Monographien zur Geschichte des Mittelalters. Bd. 10).
- Studia Numismatica. Festschrift Arkadi Molvögin 65. – Tallinn. – 1995. – 182 S., 22 Tf.
- Suhle A. Deutsche Münz- und Geldgeschichte von den Anfängen bis zum 15. Jahrhundert. – Berlin, 1971. – 258 S.
- Šnore R. Senā Rīgas nauda (Rīgas virsbīskapijas monētas) // Senatne un Māksla. – 1936. – Nr. 3. – 77.–87. lpp.
- Šnore R. Seno monētu atradumi Latvijā // Vēstures atziņas un tēlojumi. – Rīga, 1937. – 27.–44. lpp.
- Šnore R. Zur Typologie der frühen Silberbarren in Lettland // Conventus primus historicorum Baltiorum Rigae, 16.–20. VIII 1937. Acta et relata. – Rīga, 1938. – S. 168–196.
- Švābe A. Mūsu senās naudas sistēmas // Straumes un avoti. II. – Rīga, 1940. – 221.–311. lpp.
- Tender E. Müntide ja mōotude areng // Eesti majandusajalugu. I. – Tartu, 1937. – 501–518 lk.

- Thordeman B. Gotländska Skattefund från medeltid och nyartid // Gotländskt arkiv. – Wysby, 1942. – S. 128–146.
- Tingström B. Plate Money. The World's Largest Currency. – Stockholm, 1968. – 344 p.
- Urtāns V. Senākie depozīti Latvijā (līdz 1200. g.). – Rīga, 1977. – 283 lpp.
- Vēciņš E. Naudas lietas. Skaidrojošā vārdnīca. – Rīga, 1993. – 170 lpp.
- Voiomaa J. Der livländische Münzfund von Uusiporti // Suomen Muinasmuistyhdistyksen Aikakauskirja. XLXI, 2. – Helsinki, 1945. – S. 1–48.
- Vossberg F. A. Geschichte der preussischen Münzen und Siegel von frühester Zeit bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens. – Berlin, 1843. – 216 S., 20 Tf.
- Zemzaris J. Mērs un svārs Latvijā 13.–19. gs. – Rīga, 1981. – 267 lpp.
- Археалогія і нумізматыка Беларусі. Энциклапедыя. – Мінск, 1993. – 702 с.
- Берга Т. М. Монеты в археологических памятниках Латвии IX–XII вв. – Рига, 1988. – 101 с., XVI таб.
- Великий Князь Георгий Михайлович. Монеты царствования императрицы Елизаветы I и императора Петра III. – Санкт-Петербург, 1896. – Т. I. – 295 с. – Т. II. – 69 с.
- Дорошенко В. В. Торговля и купечество Риги в XVII веке. – Рига, 1985. – 349 с.
- Дьячков А. Р., Узденников В. В. Монеты России и СССР: Определитель. – Москва, 1978. – 650 с.
- Зобиня В., Дуцмане К. Новые поступления монетных кладов в музей Латвийской ССР // Вторая Всесоюзная нумизматическая конференция: Тезисы докладов. – Москва, 1987. – С. 40–42.
- Кропоткин В. В. Клады византийских монет на территории СССР. – Москва, 1963. – 63 с.
- Кропоткин В. В. Клады римских монет на территории СССР. – Москва, 1961. – 136 с.
- Леймус И. А. Монетное хозяйство Ливонии в XVI веке (1515–1581/94 гг.): Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. ист. наук. – Таллинн, 1989. – 17 с.
- Леймус И. О чеканке монет в Дюпеском (Даленском) замке в 1572 и 1573 годах // Известия АН Эстонской ССР. – 1988 – № 1. – С. 85–97. – (Общественные науки).
- Малышев А. И., Таранков В. И., Смиранный И. Р. Бумажные денежные знаки России и СССР. – Москва, 1991. – 492 с.
- Мельникова А. С. Чеканка монет в Куkenойсе в середине XVII в. // Советская археология. – 1964. – № 3. – С. 141–148.
- Мисанс И. Денежная политика городов на ливонских ландтагах с конца XV в. по 1561 г. // Feodālisms Baltijas reģionā. – Rīga, 1985. – 45.–78. lpp.
- Мисанс И. Экономическая политика городов на ливонских ландтагах в XV – первой половине XVI в.: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. ист. наук. – Рига, 1988. – 18 с.
- Молвыгин А. Р. Датировка основных типов монет таллинского и тартуского чекана второй половины XIV – первой половины XVI веков // Известия АН Эстонской ССР. – 1961. – Т. 10. № 3. – С. 269–277. (Серия общественных наук).
- Молвыгин А. Р. Денежное обращение и монетное дело на территории Эстонской ССР в XII – первой половине XVI вв.: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. ист. наук. – Таллинн, Ленинград, 1967. – 21 с.
- Молвыгин А. Р. Номиналы мелких монет Ливонии с середины XIII до второй половины XVI в. и некоторые вопросы денежного дела Новгорода и Пскова // Известия АН Эстонской ССР. – 1963. – Т. 11. № 4. – С. 379–389. – (Серия общественных наук).
- Пелда К. Р. Нумизматические памятники как источник экономической истории Латвии XII – первой половины XVI вв.: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. ист. наук. – Рига, 1980. – 25 с.
- Потин В. М. Древняя Русь и европейские государства в XVI–XVII веках // Историко–нумизматический очерк. – Ленинград, 1968. – 238 с.
- Потин В. М. Золотые западные монеты на территории Русского государства XIV–XVII веков // Русская нумизматика XI–XX веков. – Ленинград, 1979. – С. 5–28.
- Потин В. М. Монеты. Клады. Коллекции. – Санкт-Петербург, 1993. – 303 с.
- Потин В. М. Таперы на территории Русского государства в XVI–XVII веках // Прошлое нашей Родины в памятниках нумизматики. – Ленинград, 1977. – С. 50–104.
- Сенкевич Д. А. Государственные денежные знаки РСФСР и СССР. 1918–1961. Каталог. – Москва, 1988. – 210 с.
- Спаский И. Г. Русская монетная система: Историко–нумизматический очерк. – Ленинград, 1970. – 256 с.
- Спаский И. Г. Русские ефимки: Исследование и каталог. – Новосибирск, 1988. – 209 с., CXX таб.
- Узденников В. В. Монеты России 1700–1917. – Москва, 1985. – 502 с.
- Федоров Д. Я. Монеты Прибалтики XII–XVIII столетий: Определитель монет. – Таллинн, 1966. – 422 с.
- Хорошкевич А. Л. Торговля Великого Новгорода с Прибалтикой и Западной Европой в XIV–XV веках. – Москва, 1963. – 365 с.
- Юхт А. И. Русские деньги от Петра Великого до Александра I. – Москва, 1994. – 295 с., 41 рис.

TEKSTĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN SIMBOLI

Ag – sudrabs
 Al – alumīnijs
 apm. – apmēram
 APSR – autonomā padomju sociālistiskā republika
 a/s – akciju sabiedrība
 ASV – Amerikas Savienotās Valstis
 apr. – apraksts; aprīņķis
 Au – zelts
 b. – beigas
 bij. – bijušais
 cet. – ceturksnis
 CK – centrālā komiteja
 cm – centimetrs
 Co. – kompānija
 Cu – varš
 Dr. – doktors
 dib. – dibināts
 dziv. – dzīvo
 eks. – eksemplārs
 etc. – un tā tālāk
 f. – fonds
 Fe – dzelzs
 g – grams
 g. – gads
 gs. – gadsimts
 g.t. – gadu tūkstotis
 kg – kilograms
 KSFPR – Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika
 l – litrs
 l. – lieta
 lat. – latīņu
 latv. – latviešu
 LK(b)P – Latvijas Komunistiskā (boļševiku) partija
 LKF – Latvijas Kultūras fonds
 LKP – Latvijas Komunistiskā partija
 lp. – lapa
 lpp. – lappuse
 LR – Latvijas Republika
 ls – lats
 ltd. – ar ierobežotu atbildību
 LVL – lats
 LVR – Latvijas rublis
 LWA – Latvijas Valsts vēstures arhīvs

m – metrs
 mm – milimetrs
 milj. – miljons
 mljrd. – miljards
 Ni – niķelis
 Nr. – numurs
 Nr.p.k. – numurs pēc kārtas
 NVS – Neatkarīgo Valstu Savienība
 p. – puse
 p.Kr. – pēc Kristus dzimšanas
 prec. – precējies
 pr.Kr. – pirms Kristus dzimšanas
 PSKP – Padomju Savienības Komunistiskā partija
 PSR – padomju sociālistiskā republika
 PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība
 Pt – platīns
 raj. – rajons
 RM – reihsmarka
 Rpf – reihsfeniņš
 RUR – Krievijas rublis
 s – santīms
 sāk. – sākums
 sēj. – sējums
 Sn – alva
 SUR – PSRS rublis
 t – tonna
 tag. – tagad
 t.i. – tas ir
 TKP – Tautas komisāru padome
 t.s. – tā sauktais
 t.sk. – tajā skaitā
 tūkst. – tūkstotis
 u.c. – un citi
 USD – ASV dolārs
 utt. – un tā tālāk
 val. – valoda
 VK(b)P – Vissavienības Komunistiskā (boļševiku) partija
 ZA – zinātņu akadēmija
 Zn – cinks
 Ø – diametra zīme
 % – procenta zīme
 ° – raudze

Kristīne Ducmane
Ēvalds Vēciņš
NAUDA LATVIJĀ
COINS AND BANKNOTES IN LATVIA
GELD IN LETTLAND
ДЕНЕЖНЫЕ ЗНАКИ В ЛАТВИИ

Izdevējs – LATVIJAS BANKA
K. Valdemāra ielā 2a, Rīga LV – 1050, Latvija
Sagatavots iespiešanai – RHINO DESIGN, Rīga
Iespiests – LIBRIS PRINTING Co., Helsinki
ISBN 9984 – 9092 – 9 – 8

K.Ducmane, Ē.Vēciņš
"Nauda Latvijā", 1995

Pamanītās iespaiduma kļūdas
Misprints

Lappuse	Rinda/sleja	Iespiests	Jābūt
111	3. no apakšas	1895.g.	1905.g.
138	1. no apakšas	120x80 mm	110x70 mm
138	3. no apakšas	Rīgā	Liepājā
226	7. no augšas	1991. gada	1990. gada
261	8. no apakšas (1. sleja)	Kauno	Kowno
261	11. no apakšas (2. sleja)	Verordnung	Verwendung
282	17. no augšas (2. sleja)	slāvu	vācu
284	19. no augšas	poļu	vācu